

პროგრამული თანამშრომლობის ფორმატი
სომხეთის, აზერბაიჯანის, საქართველოს, მოლდოვას რესპუბლიკის,
უკრაინისა და ბელორუსიისათვის

**Programmatic Cooperation Framework for
Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine and Belarus**

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe

ევროკავშირისა და ევროპის საბჭოს ერთობლივი პროექტი
„საქართველოში ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება და ეროვნული
კანონმდებლობისა და სასამართლო პრაქტიკის შესაბამისობაში მოყვანა ევროპულ
სტანდარტებთან“

საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული
კონვენციის გამოყენების სტანდარტები

თბილისი, 2017 წლის იანვარი
ნანა მჭედლიძე

კვლევაში გამოთქმული მოსაზრებები ეკუთვნის ავტორს და არ წარმოადგენს ევროპის
საბჭოს, ან მასთან დაკავშირებული რაიმე სტრუქტურის მოსაზრებებს.

კვლევის სტრუქტურა

I. შესავალი

II. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია საქართველოს სამართლის სისტემასა და საერთო სასამართლოების პრაქტიკაში

i. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების ადგილი საქართველოს სამართლის სისტემაში და საერთო სასამართლოების იურისდიქციაში

ii. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გამოყენება ეროვნული სასამართლოების მიერ

iii. სასამართლო, როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით უზრუნველყოფილი უფლებების უპირატესი გარანტორი

III. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით გარანტირებული მატერიალური უფლებები და მათი დაცვა საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ

1. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 2 - სიცოცხლის უფლება

1.1. ზოგადი დებულებები

1.1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

1.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

1.2.1. ხელისუფლების მიერ გამოყენებული ძალის აბსოლუტური აუცილებლობა

1.2.2. კერძო პირის სიცოცხლის უფლების ხელყოფა

1.2.3. პაციენტის გარდაცვალება

1.3. რეკომენდაცია

2. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 3 - წამების აკრძალვა

2.1. მოპყრობის კვალიფიკაცია

2.1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

2.1.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

2.2. დაკავებისას ძალის გამოყენება

2.2.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

2.2.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

2.3. რეკომენდაცია

3. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 5 - თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება

3.1. ზოგადი დებულებები

3.1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

3.1.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.1.2.1. თავისუფლების პრეზუმპცია

3.1.2.2. დასაბუთებული ვარაუდი

3.1.2.3. მტკიცების ტვირთი

3.1.2.4. პატიმრობის დასაბუთება, პატიმრობის გონივრული ვადა

3.2. პატიმრობის საფუძვლები: მიმალვის საფრთხე

3.2.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

3.2.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.3. პატიმრობის საფუძვლები: ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე

3.3.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

3.3.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.3.2.1. დანაშაულის სპეციფიკა და ახალი დანაშაულის ჩადენის კონკრეტული გეგმა

3.3.2.2. ნასამართლობა

3.3.2.3. სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება

3.3.2.4. მკაცრი სასჯელი

3.4. პატიმრობის საფუძვლები: მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის საფრთხე

3.4.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

3.4.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.4.2.1. მოწმეებზე ზემოქმედება

3.4.2.2. მტკიცებულებების მოპოვებისთვის ხელის შეშლა

3.5. საფუძვლების ერთობლიობა საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკაში

3.5.1. ორგანიზებული დანაშაული (მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის საფრთხე, ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე)

3.6. გირაო

3.6.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.6.1.1. გირაოს შეფარდება

3.6.1.2. გირაოს ოდენობა

3.7. პატიმრობის ავტომატურად შეფარდება

3.7.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

3.7.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.7.2.1. საპატიმრო გირაო

3.8. საპროცესო გარანტიები

3.8.1. ინფორმირების ვალდებულება

3.8.1.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.8.2. სასამართლო კონტროლი

3.8.2.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.8.2.1.1. სასამართლო კონტროლი დაკავებაზე

3.8.2.1.2. სასამართლო კონტროლი პატიმრობაზე

3.9. არასწორი ციტირება საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკაში

3.10. რეკომენდაცია

4. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 6 - უფლება საქმის სამართლიან განხილვაზე

4.1. მე-6 მუხლის მოქმედების გავრცელება

4.1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

4.1.2. საქართველოს საერთო სასამართლოს პრაქტიკა

4.2. უფლება სამართლიან სამართალწარმოებაზე

4.2.1. ზოგადი დებულებები

4.2.1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

4.2.1.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

4.2.2. უფლება სამართლიან სამართალწარმოებაზე: მსჯავრდების დასაბუთება

4.2.2.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

4.2.2.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

4.2.3. უფლება სამართლიან სამართალწარმოებაზე: მტკიცებულებების დასაშვებობა, შეფასება, გამოყენება

4.2.3.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

4.2.3.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

4.2.3.2.1. მტკიცებულების მტკიცებითი ძალა

4.2.3.2.2. მტკიცებულების რელევანტურობა

4.2.3.2.3. მტკიცებულების სანდოობა და საკმარისობა

4.2.4. უფლება სამართლიან სამართალწარმოებაზე: დანაშაულის პროვოკაცია

4.2.4.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

4.2.4.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

4.2.5. უფლება სამართლიან სამართალწარმოებაზე: მხარეთა თანასწორობა და შეჯიბრებითობა

4.2.5.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

4.3. საქმის გონივრულ ვადაში განხილვა

4.3.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

4.4. უდანაშაულობის პრეზუმპცია

4.4.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

4.4.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

4.5. ბრალდებულის მინიმალური უფლებები

4.5.1. ბრალდებულის მინიმალური უფლებები: ჰქონდეს საკმარისი დრო და საშუალებანი საკუთარი დაცვის მოსამზადებლად

4.5.1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

4.5.1.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

4.5.2. ბრალდებულის მინიმალური უფლებები: ჯვარედინი დაკითხვა

4.5.2.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

4.5.2.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

ა) მოწმის გარდაცვალება

ბ) დაშინებული მოწმე

4.6. რეკომენდაცია

5. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 7- არავითარი სასჯელი კანონის გარეშე

5.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

5.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

5.3. რეკომენდაცია

6. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 8 - პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობის უფლება

6.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

6.1.1. *საცხოვრისის დაცულობის უფლება*

6.1.2. *სახელის უფლება*

6.1.3. *დეკრეტული შევზღუება*

6.1.4. *უცხოელის პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლება*

6.1.5. *გენდერული იდენტობა*

6.2. რეკომენდაცია

7. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 10 - გამოხატვის თავისუფლება

7.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

7.2. რეკომენდაცია

8. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 11 - შეკრების თავისუფლება

8.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

8.1.1. *თავისუფალ შეკრებაზე უფლების შინაარსი და მოცულობა*

8.1.2. *რა ჩაითვლება მშვიდობიან შეკრებად*

8.1.3. *უფლების შეზღუდვა*

8.1.4. *სანქცირებული მიტინგის დროის გასვლა*

8.1.5. *მომიტინგეთათვის საჭირო დროის და საშუალების მიცემის ვალდებულება*

8.1.6. *არაპროპორციული ძალის შეფასება*

ა) რეზინის ტყვიები

ბ) ცრემლსადენი გაზი, წიწაკის გაზი

8.1.6. *მომიტინგეთათვის თავისუფლების აღკვეთა*

8.1.7. *პოლიციის მიერ პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის დაცვის აუცილებლობა*

8.1.7. *ზოგადი და კერძო პრევენცია*

8.2. რეკომენდაცია

9. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 18 - უფლებების შეზღუდვათა გამოყენების ფარგლები

9.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

9.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

9.3. რეკომენდაცია

IV. დასკვნითი დებულებები

გამოყენებული აბრევიატურები და აკრონიმები

ეუთო - ევროპის უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია

სზაკ - საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი

სსკ - სისხლის სამართლის კოდექსი

სსსკ - სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი

შსს - შინაგან საქმეთა სამინისტრო

CoE – ევროპის საბჭო

CM - მინისტრთა კომიტეტი

ECHR - ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია

ECtHR - ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

Rec – რეკომენდაცია

საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენების სტანდარტები

I. შესავალი

წინამდებარე კვლევა შესრულებულია ევროკავშირსა და ევროპის საბჭოს შორის ერთობლივი პროგრამის პროექტის - საქართველოში ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება და ეროვნული კანონმდებლობისა და სასამართლო პრაქტიკის შესაბამისობაში მოყვანა ევროპულ სტანდარტებთან - ფარგლებში.

კვლევაში აღწერილი და გაანალიზებულია, თუ როგორ იყენებენ საქართველოს საერთო სასამართლოები ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციასა და ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებს. ამ მიზნით, შესწავლილი იქნა საქართველოს მასშტაბით საერთო სასამართლოების მიერ სისხლის სამართლის, ადმინისტრაციულ და სამოქალაქო საქმეებზე მიღებული 3000-მდე გადაწყვეტილება.

კვლევის ფარგლებში შესწავლილი გადაწყვეტილებების ნაწილი შეგროვდა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ორგანიზებითა და საერთო სასამართლოების დახმარებით, ხოლო ნაწილი თავად ევროპის საბჭოს ძალისხმევით იქნა მოძიებული. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს აქტები ელექტრონულად საჯაროდ ხელმისაწვდომია და სასამართლოს საძიებო სისტემის მეშვეობით შესაძლებელი იყო იმ გადაწყვეტილებების გამოხშირვა, რომლებშიც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაა მოშველიებული. კვლევის ფარგლებში მოწოდებული გადაწყვეტილებები ძირითადად მიღებულია 2014-2015 წლებში; მოძიებული გადაწყვეტილებების მცირე ნაწილი თარიღდება 2013 და 2016 წლებით. ტექნიკური მიზეზების გამო ვერ მოხერხდა ადრინდელი გადაწყვეტილებების მოპოვება.

კვლევა ვერ ასახავს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გამოყენების გრადაციას. კვლევის მიზანი არც ყოფილა საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტების გამოყენების სტატისტიკის დადგენა.

კვლევის დანიშნულებაა, ერთის მხრივ, წარმოაჩინოს საერთო სასამართლოების მიერ ევროპული კონვენციის სტანდარტების სანიმუშო გამოყენება, რათა ეს მაგალითი სხვა სასამართლოებმაც გადაიღონ ანალოგიური საქმეების განხილვისას და მეორეს მხრივ, გაანალიზოს ის შემთხვევები, როცა ევროპული კონვენციის სტანდარტი არამართებულად ან არასრულად გამოიყენება საერთო სასამართლოების მიერ. შესაბამისად, კვლევაში მოცემულია რეკომენდაციები სტანდარტების გამოყენებასთან დაკავშირებით.

სასამართლო აქტების შესწავლისას ყურადღება დაეთმო დასაბუთების სტანდარტებს და არა სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების სისწორეს. შესაბამისად, გაცემული რეკომენდაციები გულისხმობს, რომ რეკომენდებულია საერთო სასამართლოების მიერ ამა თუ იმ გადაწყვეტილებაში მოცემული სტანდარტების გამოყენება ანალოგიური საკითხების განხილვისას.

კვლევაში მოცემული კრიტიკული შეფასებები ემყარება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას და განმტკიცებულია კონკრეტული გადაწყვეტილებებიდან

ციტირებული ამონარიდებით.

მოწოდებული გადაწყვეტილებების ნაწილი ითვალისწინებდა არა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის არამედ სხვა საერთაშორისო აქტების ნორმებს. ნაწილი გადაწყვეტილებებისა მხოლოდ მოიხსენიებდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას, ან მის ამა თუ იმ მუხლს, სიღრმისეული განხილვის გარეშე. ცხადია, ეს გადაწყვეტილებები არ არის მოხსენიებული კვლევაში.

იმ გადაწყვეტილებებიდანაც, რომლებშიც მოშველიებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა, ცხადია, კვლევის მოცულობის შეზღუდვიდან გამომდინარე, მასში ყველა მათგანი ვერ იქნა განხილული. ეს, რასაკვირველია, არ ამცირებს აღნიშნული გადაწყვეტილებების ღირებულებას ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტების გამოყენების თვალსაზრისით. შერჩეული იქნა ის გადაწყვეტილებები, რომლებიც განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სტანდარტებს ეხება, განსაკუთრებით სიღრმისეულად იხილავს ამ სტანდარტებს, ან საჭიროებს დაზუსტებას ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვის პრაქტიკაზე დაყრდნობით.

წინამდებარე კვლევის მიზნების შესრულებისთვის, საჭიროდ იქნა მიჩნეული, რომ ციტირებული ყოფილიყო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით დადგენილი გარკვეული სტანდარტები. ცხადია, ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის მოცულობიდან გამომდინარე, ყველა სტანდარტის არამცთუ დეტალურად განხილვა, არამედ ხსენებაც კი საკმაოდ დიდ ადგილს დაიკავებდა, რაც წინამდებარე კვლევის ფარგლებში არ იყო მიზანშეწონილი. ამიტომ შერჩეული იქნა ზოგიერთი სტანდარტი, რომლებიც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლებრივი კუთხით და იმავდროულად, აქტუალურია საქართველოს სინამდვილეში.

ეროვნული სასამართლოების მიერ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გამოყენების მაგალითების თვალსაჩინოებისთვის, გადაწყვეტილებებიდან ამონარიდები ხშირად ციტირებულია პერიფრაზირების ნაცვლად. უმეტეს შემთხვევაში, აღნიშნულის მიზანია იმის ჩვენება, თუ როგორ ვრცლად და სიღრმისეულად იკვლევენ და იყენებენ საქართველოს საერთო სასამართლოები ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას.

შეიძლება ითქვას, რომ წინამდებარე კვლევაში წარმოჩენილია ეროვნული სასამართლოებისა და საერთაშორისო საზოგადოების ერთობლივი ძალისხმევის შედეგები. ცხადია, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს საქართველოს სასამართლოების პროგრესულ მიდგომას, ადამიანის უფლებათა განმარტებისას იხელმძღვანელოს საერთაშორისო სასამართლოს გადაწყვეტილებებით. იმავდროულად, პარტნიორი და დონორი ორგანიზაციების ჩართულობამ მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი საერთო სასამართლოების პრაქტიკაში ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის იმპლემენტაციას იმით, რომ ევროპის საბჭოს, ევროკავშირისა და ამერიკის შეერთებული შტატების იუსტიციის დეპარტამენტის მიერ წლების განმავლობაში გაწეული დახმარება მიმართული იყო ადამიანის უფლებათა ევროპული სამართლის სფეროში საერთო სასამართლოების შესაძლებლობების მდგრადი გაძლიერებისკენ.

II. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია საქართველოს სამართლის სისტემასა და საერთო სასამართლოების პრაქტიკაში

i. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების ადგილი საქართველოს სამართლის სისტემაში და საერთო სასამართლოების იურისდიქციაში

საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით დადგენილი და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებით განმარტებული სტანდარტების გამოყენების ანალიზამდე, მნიშვნელოვანია, მოკლედ იქნეს განხილული ეროვნული სასამართლოების ხედვა იმასთან დაკავშირებით, თუ რა იერარქიულ საფეხურზეა და შესაბამისად, რა სამართლებრივი ძალა აქვს ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებს საქართველოს სამართლის სისტემაში.

ამასთან დაკავშირებით აღსანიშნავია პირველი ინსტანციის სასამართლოს **2016 წლის გადაწყვეტილება**,¹ რომელშიც კონცეპტუალური განმარტებებია მოცემული:

"კონვენციის ავთენტურ და ავტორიტეტულ განმარტებას იძლევა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი... სწორედ ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები და კონვენციის ნორმათა შეფასებები იძლევა ამ ზოგადი შინაარსის და ხშირ შემთხვევაში კონკრეტიკას მოკლებული (გარკვეულწილად არათვითშესრულებადი) სამართლებრივი დეფინიციების სწორად აღქმის, გააზრებისა და შემდგომ შეფარდების შესაძლებლობას. ვინაიდან, კონვენციაში ჩამოყალიბებული მრავალი ნორმა ძალზე ზოგადად არის ფორმულირებული, ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გაანალიზების გარეშე რთულია კონვენციის დებულებათა სწორად განმარტება და გამოყენება. აქედან გამომდინარე, ევროსასამართლოს პრეცედენტული სამართალი ეროვნული სასამართლოს მიერ, აღქმულ უნდა იქნეს სამართლის პირდაპირ წყაროდ, თანაც ისეთ წყაროდ, რომელიც ეროვნულ კანონმდებლობაზე მაღლა დგას სამართლის წყაროთა იერარქიაში. აღნიშნულის ვალდებულება (პრეცედენტული სამართლის გამოყენების ვალდებულება) გამომდინარეობს როგორც უშუალოდ კონვენციიდან, ასევე ეროვნული კანონმდებლობის რიგი სამართლებრივი აქტებიდან (მაგ: "საერთო სასამართლოების შესახებ" საქართველოს კანონი, "სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ" საქართველოს კანონი). სასამართლო ასევე განმარტავს, რომ ვინაიდან ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განჩინებანი და გადაწყვეტილებანი ხსნიან და განმარტავენ კონვენციის ტექსტს, ისინი სავალდებულო პრეცედენტებია და ამდენად, მოახდენენ თუ არა ხელშემკვრელი სახელმწიფონი (მათ შორის საქართველოც) კონვენციის რატიფიცირებას, სახელმწიფოს ეროვნულმა ხელისუფლების ორგანოებმა, ევროპის სასამართლოს სამართალი უნდა აღიაროს სავალდებულოდ შესასრულებლად."

კვლევის ფარგლებში შესწავლილი გადაწყვეტილებებიდან, შეიძლება ითქვას, რომ ზემოაღნიშნული მსჯელობა საუკეთესოდ განმარტავს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების, როგორც სამართლის წყაროს, არსს, მნიშვნელობას, იერარქიასა და სამართლებრივ ძალას. საგულისხმოა ის გარემოება, რომ ზემოთ მოყვანილი ციტატა არ არის ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს რომელიმე გადაწყვეტილების ამონარიდის თარგმანი. ეს არის ეროვნული მოსამართლის ნააზრევი,

რომელიც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკისა და სამეცნიერო ლიტერატურის გაანალიზების, განზოგადების და ეროვნულ სამართლებრივ ცნობიერებაში ორგანული გათავისების შედეგია.

ii. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გამოყენება ეროვნული სასამართლოების მიერ

ევროპული კონვენციით გარანტირებული უფლებების ჩამონათვალი ძირითადად ემთხვევა საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავით გათვალისწინებულ უფლებათა და თავისუფლებათა კატალოგს. აქედან გამომდინარე, საქართველოს კანონის საფუძველზე მიღებული ინდივიდუალური სამართლებრივი აქტის კონსტიტუციურ ნორმებთან შესაბამისობის საერთო სასამართლო მიერ შეფასების კონტექსტში, პრაქტიკაში დასმულა შეკითხვა - საერთო სასამართლო ამ გზით საკონსტიტუციო სასამართლოს ფუნქციას ხომ არ ითავსებს? სწორედ ეს უკანასკნელი არის საკონსტიტუციო კონტროლის ორგანო, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვას.

რაც არ უნდა პარადოქსულად ჩანდეს, ამ შეკითხვით საერთო სასამართლოების მიერ კონვენციისა და პრეცედენტული სამართლის შეფარდებით კონვენციური უფლებების დაცვის მართებულობა არის ეჭვქვეშ დაყენებული. საბედნიეროდ, საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ თავიდან იქნა აცილებული ის საშიშროება, რომ კონვენციისა და ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების გამოყენება საერთოდ გასულიყო საერთო სასამართლოების იურისდიქციიდან.

2015 წლის საქმეზე,ⁱⁱ დავის საგანი იყო ინდივიდუალური ადმინისტრაციულსამართლებრივი აქტების ბათილად ცნობასა და ახალი ადმინისტრაციულსამართლებრივი აქტის გამოცემის დავალება. მოსარჩელეთა უფლების შეზღუდვას საფუძველად დაედო კანონით მშობლებისათვის პირდაპირ გათვალისწინებული შეზღუდვა, თავიანთ შვილს დაარქვან ორზე მეტი წევრისგან შემდგარი სახელი. ამ საფუძველზე, სამოქალაქო რეესტრის სამსახურის გადაწყვეტილებებით, მშობლებს უარი ეთქვათ ბავშვის სახელის შეცვლაზე.ⁱⁱⁱ ეროვნულმა სასამართლომ მიიღო უპრეცედენტო და პროგრესული გადაწყვეტილება და აღნიშნა, რომ **ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლით** გარანტირებული პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლების შეზღუდვის მართლზომიერად მიჩნევისთვის საკმარისი არ არის შეზღუდვის კანონშესაბამისობა. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკის საფუძველზე, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოპასუხეებმა ვერ დაადასტურეს, თუ რატომ აჭარბებდა სახელმწიფოს ინტერესი მოსარჩელეთა ინტერესს, რამაც ადმინისტრაციული ორგანოს გადაწყვეტილების ბათილად ცნობის საფუძველი შეადგინა. მოპასუხემ სააპელაციო სასამართლოში იდავა, რომ “ლატენტურად საქალაქო სასამართლომ, გასცდა რა უფლებამოსილების ფარგლებს, იმსჯელა კანონის კონსტიტუციასთან შესაბამისობაზე.” შესაბამისად, სააპელაციო სასამართლოს მოუწია, ემსჯელა პირველი ინსტანციის სასამართლოს უფლებამოსილების ფარგლებზე.^{iv}

სააპელაციო სასამართლომ არ გაიზიარა აპელანტის მსჯელობა მასზედ, რომ თითქოს პირველი ინსტანციის სასამართლო გასცდა თავისი უფლებამოსილების ფარგლებს და იმსჯელა კანონის კონსტიტუციურობის საკითხზე, რაც საკონსტიტუციო სასამართლოს

კომპეტენციას შეადგენდა. სააპელაციო სასამართლოს შეფასებით, განსახილველ შემთხვევაში, პირველი ინსტანციის სასამართლომ იმსჯელა მხოლოდ გასაჩივრებული ადმინისტრაციულსამართლებრივი აქტის გამოცემის დავალდებულების საკითხზე, რა დროსაც მიიჩნია, რომ სახელმწიფოს ინტერესი, არ დაერეგისტრირებინა ორზე მეტი სახელისგან შემდგარი სახელი, განსახილველ შემთხვევაში ვერ აჭარბებდა მოსარჩელეთა ინტერესს, მათი შვილის სახელში ასახულიყო მამის ინდური წარმომავლობა და ტრადიციები, რაც სარჩელის დაკმაყოფილების საფუძველი იყო.^v

სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილების უმთავრესი ღირსება იმაში მდგომარეობს, რომ უარი თქვა კონვენციის და პრეცედენტული სამართლის შეფარდება გაეყვანა საერთო სასამართლოების კომპეტენციის სფეროდან იმ ფორმალისტური მოსაზრებით, რომ საერთო სასამართლო საკონსტიტუციო სასამართლოს ფუნქციას ითვისებს, რადგან კონვენციური უფლებები კონსტიტუციურ უფლებებს ემთხვევა და კონვენციური უფლებების დაცვისას, საერთო სასამართლო კონსტიტუციურ უფლებებსაც უზრუნველყოფს.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაც განამტკიცებს აღნიშნულ მიდგომას. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, თავის გადაწყვეტილებებში არაერთხელ იმსჯელა საქართველოს კანონის საფუძველზე მიღებული ინდივიდუალური სამართლებრივი აქტის შესაბამისობაზე "იერარქიით ზემდგომ, კერძოდ, კონსტიტუციურ ნორმებთან შესაბამისობაზე":

"საკასაციო პალატა თვლის, რომ სზაკ-ის 218-ემუხლი ვერ იქნება მიჩნეული სხვა პირთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების შეზღუდვის ნებართვად, ამგვარი მიდგომა მოკლებულია რაიმე სამართლებრივ საფუძველს, აშკარად უპირისპირებს ხსენებულ ნორმას იერარქიით ზემდგომ, კერძოდ, კონსტიტუციურ ნორმებს, ფაქტობრივად უტოლდება სასამართლოს უფლებაზე უარის თქმას, რომელიც თავისი არსით ყველა სხვა უფლების გარანტიას წარმოადგენს. სასამართლო ხელისუფლების ადგილს სახელმწიფო მოწყობის სისტემაში მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს სასამართლო ხელისუფლების უფლებამოსილების მოცულობა, რომელზედაც არის დამოკიდებული უფლებებისა და ინტერესების დაცვის ფარგლები."^{vi}

სამივე ინსტანციის სასამართლოების ზემოაღნიშნული გადაწყვეტილებები მიუთითებს იმ ზოგად ტენდენციას, თუ როგორ გათავისებულია საქართველოს სამართლის სისტემაში არამართო ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, არამედ ევროპული სასამართლოს მიერ საქართველოს თუ სხვა სახელმწიფოების წინააღმდეგ გამოტანილი განჩინებები და გადაწყვეტილებები; ის, რომ საქართველოს საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებს ეროვნული სამართლის ორგანულ ნაწილად აღიქვამენ და წამყვან მნიშვნელობას ენიჭებენ თავიანთი გადაწყვეტილებების დასაბუთებისას, წინამდებარე კვლევის ფარგლებში კონკრეტული მაგალითებით დასტურდება. საერთო სასამართლოები, ხშირ შემთხვევაში, არა მხოლოდ ეროვნული კანონმდებლობით დადგენილი ნორმების გვერდიგვერდ, არამედ საკანონმდებლო ხარვეზის შესავსებად და ზოგიერთ შემთხვევაში არსებული საკანონმდებლო დანაწესის საწინააღმდეგოდ იყენებენ კონვენციასა და ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებს და ნორმის უნივერსალური განმარტების პრინციპის შესაბამისად საქართველოს სამართლის სისტემაში ადამიანის უფლებათა ევროპულ სტანდარტებს ადგენენ.

iii. *სასამართლო, როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით უზრუნველყოფილი უფლებების უპირატესი გარანტორი*

ის, თუ როგორ აქვს გაცნობიერებული საერთო სასამართლოს ევროპული კონვენციითა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებით მინიჭებული მიხედულების ფარგლებში სახელმწიფოზე დაკისრებული პოზიტიური და ნეგატიური ვალდებულებების განხორციელების აუცილებლობა, თვალსაჩინოა აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების თაობაზე მიღებული **2015 წლის განჩინებიდან**,^{vii} სადაც ეროვნული სასამართლო ახალი დანაშაულის - რასობრივად მოტივირებული თავდასხმის ჩადენის საფრთხეზე და მისი აღკვეთის აუცილებლობაზე მსჯელობს:

“საქართველოს მიმართ დაკისრებული ვალდებულება, მისი იურისდიქციის ქვეშ მყოფი ყველა ადამიანი უზრუნველყოფილი იყოს კონვენციით განსაზღვრული უფლებებითა და თავისუფლებებით, კონვენციის მე-3 მუხლთან ერთობლიობაში გულისხმობს შესაბამისი ღონისძიებების გატარებას, რათა საქართველოს იურისდიქციის ქვეშ მყოფი პირები არ დაექვემდებარონ არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას, მათ შორის, კერძო პირების მხრიდან, ამასთან, არსებითად განსხვავებულ სიტუაციებზე რეაგირების მეთოდებს შორის განსხვავების დადგენის შეუძლებლობა შეიძლება წარმოადგენდეს კონვენციის მე-14 მუხლთან (დისკრიმინაციის აკრძალვა) შეუთავსებელ, გაუმართლებელ მოპყრობას (ბელელური და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ (*Begheluri and Others v. Georgia*), განაცხადი no. 28490/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 7 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 97, პუნქტი 173). ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეში (იდენტობა და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ (*Identoba and Others v. Georgia*), განაცხადი no. 73235/122015 წლის 12 მაისის გადაწყვეტილების პუნქტი 67) განმარტა, რომ სავარაუდოდ დისკრიმინაციული განზრახვით ჩადენილი ძალადობის იმ საქმეებთან გათანაბრება, სადაც მსგავსი არ იკვეთება, იქნებოდა ასეთი ქცევის სპეციფიკურ ხასიათზე თვალის დახუჭვა და იმის უარყოფა, რომ იგი განსაკუთრებულად მძიმე დარტყმას აყენებს ფუძემდებლურ უფლებებს.”^{viii}

ქვემოთმოყვანილ მსჯელობაში საქართველოს საერთო სასამართლო წარმოჩინდება, როგორც ადამიანის უფლებათა უწინარესი გარანტორი, რომელიც უზრუნველყოფს კონვენციის სრულ, ქმედით და პირდაპირ გამოყენებას და აცნობიერებს ევროპული სასამართლოს სუბსიდიურ როლს:

“საქართველოს წინააღმდეგ უკვე გამოტანილი იქნა გადაწყვეტილებები იმის გამო, რომ საქართველოს ხელისუფლებამ ვერ შეძლო თავის იურისდიქციაში მყოფ პირთა დაცვა ჰომოფობიური განზრახვით და რელიგიური შეუწყნარებლობით მოტივირებული ძალადობისგან. ... სასამართლოს განჩინების მიზანია, აღკვეთოს ბრალდებულის შემდგომი დანაშაულებრივი ქცევა და საქართველოში მყოფი პირების დაცვა სავარაუდოდ რასობრივად მოტივირებული ძალადობრივი ქმედებებისგან.”^{ix}

ციტირებული განჩინების მსგავსად, კვლევის ფარგლებში შესწავლილი გადაწყვეტილებებიდან ჩანს საქართველოს საერთო სასამართლოების საერთო მიდგომა, შეასრულონ სახელმწიფოს მიერ ნაკისრი ვალდებულებები და ევროპული სასამართლოს სტანდარტები გამოიყენონ ადამიანის უფლებათა შინაარსის და მოცულობის სათანადო

განმარტებისთვის; კონფლიქტურ ინტერესებს შორის სამართლიანი წონასწორობის დადგენის, ჩარევის მართლზომიერების შეფასებისა და საბოლოო ჯამში, ადამიანის უფლებების ეროვნულ დონეზე პრაქტიკული განხორციელებისთვის. დასაბუთების ქვემოთ მოყვანილი მაგალითები ცხადყოფს, რომ ამას საქართველოს სასამართლოები მინიჭებული მიხედულების ფარგლებში წარმატებით ახორციელებენ.

III. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით გარანტირებული მატერიალური უფლებები და მათი დაცვა საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ

1. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 2 - სიცოცხლის უფლება:

"1. ყოველი ადამიანის სიცოცხლის უფლება კანონით არის დაცული. არ შეიძლება სიცოცხლის განზრახ ხელყოფა, თუ არა სიკვდილის სასჯელის აღსრულების შედეგად, რომელიც სასამართლოს განაჩენით შეეფარდა მოცემულ პირს ისეთი დანაშაულის ჩადენისათვის, რომლისთვისაც კანონი ითვალისწინებს ამ სასჯელს.

2. სიცოცხლის ხელყოფა არ განიხილება ამ მუხლის დარღვევად, თუ ის შედეგად მოჰყვება ძალის გამოყენებას, რომელიც აბსოლუტურ აუცილებლობას წარმოადგენდა:

ა. ნებისმიერი პირის დასაცავად არამართლზომიერი ძალადობისაგან;

ბ. მართლზომიერი დაკავებისათვის, ანდა მართლზომიერად დაპატიმრებული პირის გაქცევის აღსაკვეთად;

გ. მართლზომიერ ღონისძიებათა განხორციელებისათვის აჯანყების ან ამბოხების ჩასახშობად."

1.1. ზოგადი დებულებები

1.1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში განმარტებულია, რომ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-2 მუხლი, რომელიც უზრუნველყოფს სიცოცხლის უფლებას და ადგენს იმ გარემოებებს, როდესაც სიცოცხლის ხელყოფა შეიძლება გამართლებული იყოს, არის კონვენციის ერთ-ერთი ყველაზე ფუძემდებლური დებულება (იხ., მაგალითად, დალაქოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Dalakov v. Russia*), განაცხადი no. 35152/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2016 წლის 16 იანვრის გადაწყვეტილების პუნქტი 61; ბუზურტანოვა და ზარხმატოვა რუსეთის წინააღმდეგ (*Buzurtanova and Zarkhmatova v. Russia*), განაცხადი no. 78633/12, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 5 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 101).

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლის მიზანია, რომ დაიცვას ადამიანები სიცოცხლის ძალადობრივი ხელყოფისგან და სიცოცხლისთვის საშიში სხვა საფრთხეებისგან მე-2 მუხლის ტექსტში მოცემული ორი ძირითადი ელემენტის მეშვეობით: პირველ პუნქტში სიცოცხლის კანონით დაცვის ზოგადი ვალდებულების დადგენითა და მე-2 პუნქტში იმ ამომწურავი გარემოებების ჩამოთვლით, რომლის დროსაც სახელმწიფო მოხელეების მიერ აბსოლუტურად აუცილებელი ძალის გამოყენების შედეგად სიცოცხლის ხელყოფა შეიძლება მართლზომიერი იყოს.

სიცოცხლის უფლების დაცვის ვალდებულება, გარანტირებული ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლით, წაკითხული კონვენციის პირველი მუხლით განმტკიცებულ სახელმწიფოს ზოგად ვალდებულებასთან ერთად, ყველასათვის თავისი იურისდიქციის ფარგლებში უზრუნველყოს კონვენციით განსაზღვრული უფლებები და თავისუფლებები, გულისხმობს ქმედითი გამოძიების ჩატარებას ყველა იმ შემთხვევაში, როცა ადამიანი გარდაცვლილია ძალის გამოყენების შედეგად (იხ., მაგალითად, მულინი

ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Mulini v. Bulgaria*), განაცხადი no. 2092/08, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 20 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 40).

როდესაც სიცოცხლის ხელყოფაში სახელმწიფო ხელისუფლების მონაწილეობა არ იკვეთება, მოქმედებს ევროპული კონვენციის მეორე მუხლის პირველი პუნქტი, რომლის თანახმადაც, „ყოველი ადამიანის სიცოცხლის უფლება კანონით არის დაცული.“ სახელმწიფოს მიერ სიცოცხლის კანონით დაცვის პოზიტიური ვალდებულება გულისხმობს მატერიალური სისხლის სამართლის ქმედითი ნორმების არსებობას, რომელსაც ზურგს უმაგრებს სამართალდაცვითი სისტემა ასეთი ნორმების დარღვევების პრევენციის, ჩახშობისა და დასჯის მიზნით (იხ., მაგალითად, თოფთანში თურქეთის წინააღმდეგ (*Toptaniş v. Turkey*), განაცხადი no. 61170/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2016 წლის 30 აგვისტოს გადაწყვეტილების პუნქტი 38; ანგელოვა და ილიევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Angelova and Iliev v. Bulgaria*), განაცხადი no. 55523/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 26 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 93).

„ქმედითი გამოძიება“ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ავტონომიური მნიშვნელობის მქონე ტერმინია. კერძოდ, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლში ინკორპორირებული ვალდებულება ქმედითი გამოძიების ჩატარებაზე სცდება გამოძიების სტადიას და მოიცავს სასამართლო განხილვის სტადიასაც. მთლიანად სამართალწარმოების შედეგად უნდა შესრულდეს კანონის მეშვეობით სიცოცხლის უფლების დაცვის პოზიტიური ვალდებულება. თუმცა არ არსებობს აბსოლუტური ვალდებულება, რომ სისხლის სამართალწარმოება პირის მსჯავრდებით ან კონკრეტული სასჯელის დაკისრებით დასრულდეს, ეროვნულმა სასამართლომ არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დაუშვას, რომ სიცოცხლის ხელყოფა დაუსჯელი დარჩეს (ბ. ხორვატიის წინააღმდეგ (*B. v. Croatia*), განაცხადი no. 71593/11, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 18 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 61). სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულება არ არის შესრულებული ხარვეზიანი გამოძიების ჩატარებით, რომლის განმავლობაშიც დანაშაულის ჩადენაზე პასუხისმგებელი პირი ვერ დადგინდა (იხ., მაგალითად, ლარი მოლდოვას რესპუბლიკის წინააღმდეგ (*Lari v. The Republic of Moldova*), განაცხადი no. 37847/13, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 15 სექტემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 35). ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლის საპროცესოსამართლებრივი ვალდებულება გულისხმობს იმას, რომ შიდასახელმწიფოებრივმა სამართალდამცველმა სისტემამ უნდა აჩვენოს მატერიალური სისხლის სამართლის აღსრულების უნარი მათ წინააღმდეგ, ვინც არამართლზომიერად ხელყო სხვათა სიცოცხლე (ბ. ხორვატიის წინააღმდეგ (*B. v. Croatia*), განაცხადი no. 71593/11, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 18 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 59).

1.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

1.2.1. ხელისუფლების მიერ გამოყენებული ძალის აბსოლუტური აუცილებლობა

ერთ-ერთი წამყვანი განაჩენი,^x რომელშიც ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლზე არსებული პრაქტიკა დეტალურად იქნა გამოყენებული, 2015 წელს იქნა გამოტანილი.

ეროვნულმა სასამართლომ ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლის დებულებები - “ყოველი ადამიანის სიცოცხლის უფლება კანონით არის დაცული. არ შეიძლება ვინმეს განზრახ მოკვდინება, ხოლო ამავე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, მოკვდინება არ განიხილება ამ მუხლის დარღვევად, თუ ის შედეგად მოჰყვა ძალის გამოყენებას, რომელიც აბსოლუტურ აუცილებლობას წარმოადგენდა” - ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებით განმარტა და მის მიერ განსახილველ ფაქტობრივ გარემოებებს მიუსადაგა.

სასამართლოს განაჩენის თანახმად:

““აბსოლუტური აუცილებლობის” შეფასების პრინციპები პირველად ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კომისიამ ჩამოაყალიბა საქმეში სტიუარტი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Stewart v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 10044/82), რომელიც შემდეგ არაერთხელ დაადასტურა ევროპულმა სასამართლომ. კომისიამ მიუთითა, რომ ძალის გამოყენება უნდა ყოფილიყო დასახული კანონიერი მიზნის მკაცრად პროპორციული, მანვე განმარტა “მკაცრად პროპორციულის” არსი და აღნიშნა, რომ “იმის შეფასებისას, იყო თუ არა ძალის გამოყენება მკაცრად პროპორციული, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული დასახული მიზნის რაობა, სხვათა სიცოცხლისათვის შექმნილი საშიშროება, ვითარებისათვის დამახასიათებელი შედეგები, ანუ მოვლენათა მოსალოდნელი განვითარება და რისკის ხარისხი იმისა, მოჰყვება თუ არა ძალის გამოყენებას სიცოცხლის მოსპობა” (ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის 1984 წლის განჩინების პუნქტი 15).”^{xi}

სასამართლომ განმარტა, რომ პროპორციულობის პრინციპი გულისხმობს იმასაც, რომ არ უნდა იქნეს გამოყენებული ჭარბი, ექსცესური, გადამეტებული ძალა, რათა არ დადგინდეს სიცოცხლის უფლების დარღვევა. ეროვნულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ საკმარისი არ არის საკუთრივ ძალის გამოყენების გარკვეული საფუძვლის არსებობა, თუკი ის ძალა, რომელიც რეალურად იქნა გამოყენებული, შესაბამის გარემოებებში გადაჭარბებულია. მაგალითად, თუ არსებობს პირის მიმართ მინიმალური ძალის გამოყენების აუცილებლობა, მაგრამ ფაქტობრივად გამოყენებული იყო გადაჭარბებული ძალა, ცხადია, მინიმალური ძალის გამოყენების აუცილებლობა ვერ გაამართლებს გადაჭარბებული ძალის გამოყენებას, მით უფრო მაშინ, თუ ამ ძალის გამოყენებას შედეგად მოჰყვა სიკვდილი^{1.xii}

მოცემულ საქმეში, დაცვის მხარე აცხადებდა, რომ მათი მხრიდან სროლა გამოწვეული იყო არა დაკავების მიზნით, არამედ იმით, რომ დაზარალებულის მანქანიდან

¹ სასამართლომ მიუთითა საქმეზე მაკანი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*McCann and Others v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 18984/91, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 1995 წლის 27 სექტემბრის გადაწყვეტილების პუნქტებზე 148-149.

მომდინარეობდა პოლიციელთა მიმართ არამართლზომიერი ძალადობის საფრთხე, რომლის აღსაკვეთადაც საჭირო იყო მყისიერი რეაგირება.^{xiii}

ამასთან დაკავშირებით, სასამართლომ მიუთითა საქმეზე ვასილევსკა და კალუცკა პოლონეთის წინააღმდეგ (*Wasilewska and Kalucka v. Poland*), განაცხადი nos. 28975/04 33406/04), სადაც ძალზე მსგავს ფაქტობრივ და სამართლებრივ გარემოებებს ჰქონდა ადგილი. კერძოდ, მოპასუხე სახელმწიფოს არგუმენტით, პოლიციის თანამშრომლებმა და სპეციალური ანტიტერორისტული ჯგუფის წევრებმა ცეცხლი გახსნეს, რადგან ეჭვმიტანილებმა მიმალვა დააპირეს და მანქანის დაჯახებით საფრთხე შეუქმნეს ერთი პოლიციელის სიცოცხლეს. ეროვნულმა სასამართლომ გამოყო რამდენიმე გარემოება, რომელთა მსგავსი გარემოებები მის განსახილველ საქმეში ფიგურირებდა და რომლებსაც ევროპულმა სასამართლომ მიაქცია ყურადღება:

“დროის ძალიან მოკლე პერიოდში (დაახლოებით თხუთმეტ წამში), ხუთმა ოფიცერმა ავტომატის ჯერით ჩაცხრილა მანქანა (თითოეულმა პოლიციელმა დაახლოებით თერთმეტჯერ გაისროლა); ამ დროისთვის განმცხადებლები არანაირ საშიშროებას არ წარმოადგენდნენ; გარდაცვლილს სასიკვდილო ჭრილობა მიყენებული ჰქონდა თავის არეში და სხეულზე. დაგეგმილ ოპერაციაში მნიშვნელოვანი ძალები იყო მობილიზებული, თუმცა პოლიცია მოქმედებდა ანონიმური და ბუნდოვანი ინფორმაციის საფუძველზე და დაზუსტებით არ იცოდნენ, იყვნენ თუ არა ეჭვმიტანილები შეიარაღებულები. მიუხედავად იმისა, რომ შეიარაღებით მოქმედი პოლიციის ძალები დაგეგმილ ოპერაციაში მონაწილეობდნენ, წინასწარ არ იყო მობილიზებული სასწრაფოს დახმარების მანქანა (გადაწყვეტილების პუნქტები 52-58).”^{xiv}

აქვე ეროვნულმა სასამართლომ ხაზგასმით მიუთითა, რომ:

“იდეაში ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფა შეიძლება გამართლებული იყოს მხოლოდ სხვა ადამიანის სიცოცხლის გადასარჩენად ან მისთვის სხვა სერიოზული საფრთხის თავიდან ასაცილებლად, თუმცა ასეთი საფრთხე აშკარა და რეალური უნდა იყოს, ხოლო თუ ასეთ საფრთხესთან არ გვაქვს საქმე, შეუძლებელია სიცოცხლის მოსპობა იყოს აუცილებელი (ნაჩოვა და სხვები ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Nachova and Others v. Bulgaria*), განაცხადი nos. 43577/98 და 43579/98, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2005 წლის 6 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 95).”^{xv}

შესაბამისად, ეროვნულმა სასამართლომ გაითვალისწინა, ევროპული სასამართლოს მოთხოვნა, რომ შემოწმებული იქნეს, ამოიწურა თუ არა ძალის გამოყენებამდე ყველა სხვა საშუალება მიზნის მისაღწევად და მართლაც წარმოადგენდა თუ არა ძალის გამოყენება უკანასკნელ საშუალებას (ფინოგენოვი და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ (*Finogenov and Others v. Russia*), განაცხადი nos. 18299/03 27311/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის გადაწყვეტილების პუნქტი 219).^{xvi}

ეროვნულმა სასამართლომ სათანადო ყურადღება მიაქცია იმ ფაქტსაც, რომ იმ შემთხვევაში, როდესაც გამოყენებულია ავტომატური იარაღი და საფრთხე ექმნება არა მარტო იმ პირს, რომლისგანაც სავარაუდოდ მომდინარეობს საფრთხე, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ სიცოცხლის ხელყოფის ასეთი მაღალი ხარისხის რისკი შეიძლება გამართლდეს მხოლოდ აშკარა და მყისიერი საფრთხით,

რომლის ასაცილებლად იარაღის გამოყენება უკანასკნელი საშუალება იყო².^{xvii}

საერთო სასამართლომ აგერთვე იმსჯელა იმაზე, იყო თუ არა მხოლოდ ოპერატიული ინფორმაცია საკმარისი საფუძველი დაკავების განსახორციელებლად და აღნიშნა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო თვით ორგანიზებულ ტერორიზმთან ბრძოლაშიც კი (როდესაც მთლიანად დემოკრატიული საზოგადოების არსებობას ექმნება საფრთხე) არ ანიჭებს საგამომიებო უწყებებს *carte blanche*-ს თავისუფლების უფლებასთან მიმართებით, რომ მათ ყოველთვის, როცა საჭიროდ მიიჩნევენ, ოპერატიული ინფორმაციის საფუძველზე შეეძლოთ პირის დაკავება³.^{xviii}

არათუ ოპერატიული ინფორმაციის, არამედ რამდენიმე იდენტიფიცირებული დაზარალებულის ჩვენების საფუძველზეც კი პირის დაკავებისას დაუდგენია ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს კონვენციის მე-5 მუხლის პირველი პუნქტის დარღვევა, როცა დაზარალებულების ჩვენების გარდა სხვა რაიმე მტკიცებულება საქმეში არ ყოფილა მითითებული, ხოლო დაზარალებულების ჩვენება არასაიმედო და გადაუმოწმებელი იყო. ასეთ შემთხვევებში, ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ პირის დაკავება გაუმართლებელია და სერიოზული ეჭვი არსებობს, რომ დაკავებული პირი განზრახ იყო მიზანში ამოღებული⁴.^{xix}

ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის მსგავსად, ეროვნულმა სასამართლომ, დასვა ლოგიკური შეკითხვა, რომ იმ ვითარებაში, როდესაც ხელისუფლებას მიღებული აქვს ინფორმაცია ორგანიზებული დანაშაულის ჩადენის თაობაზე, რატომ არ არიან ისინი დაუყოვნებლივ დაკავებულნი. დიდმა პალატამ რელევანტურ ფაქტორად მიიჩნია ის, თუ როგორ ხორციელდება დაკავების ოპერაცია ე.ი შეფასებას დაუქვემდებარა დაკავების დრო და ადგილი (ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 1995 წლის 27 სექტემბრის გადაწყვეტილების პუნქტები 203-205).^{xx}

შედეგად, ეროვნულმა სასამართლომ გაიზიარა ევროპული სასამართლოს შეფასება, რომ ტერორისტების ადრეულ ეტაპზე არდაკავების თაობაზე სამართალდამცველთა მცდარი გათვლები დაკავების ოპერაციის კონტროლისა და განხორციელების არაორგანიზებულობასა და ხელისუფლების უყურადღებობაზე მეტყველებდა, რის გამოც დაადგინა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლის დარღვევა.^{xxi}

ეროვნულმა სასამართლომ, ევროპული პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად, დაწვრილებით განიხილა, თუ რა დაედო საფუძველად ღონისძიების ჩატარებას; როგორ უნდა განხორციელებულიყო “დაკავება”; შემთხვევით აღმოჩნდნენ თუ არა ყველანი ერთად საცობში; ჰქონდა თუ არა ადგილი პოლიციისათვის წინააღმდეგობის გაწევას; იყო თუ არა ძალის გამოყენებამდე ყველა სხვა საშუალება ამოწურული; გამოყენებულ იქნა თუ არა გადამეტებული ძალა.

² ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა საქმეზე პისარი რუსეთის წინააღმდეგ (*Pisari v. Russia*), განაცხადი no. 42139/12, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 21 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტებზე 54-55.

³ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა საქმეზე მიურეი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Murray v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 14310/88, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 1994 წლის 28 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტზე 58.

⁴ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა საქმეზე სტეპულეაცი მოლდოვას წინააღმდეგ (*Stepuleac v. Moldova*), განაცხადი no. 8207/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 6 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტებზე 77-81.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ზემოაღნიშნული სტანდარტების მოშველიებით, ეროვნულმა სასამართლომ დაასკვნა, რომ ჩატარებული ოპერაცია არ იყო დაკავების ღონისძიება და მან “ერთმნიშვნელოვნად დაიმსახურა ლიკვიდაციის ოპერაციის სახელწოდება”.^{xxii}

2015 განაჩენში დეტალურად არის მიმოხილული **კონვენციის მე-2 მუხლზე** სტრასბურგის სასამართლოს პრაქტიკა, რომელიც შემდგომ ზედმიწევნით ზუსტად მისადაგებული და ნათლად გაანალიზებულია საქმეზე არსებულ ფაქტობრივი და სამართლებრივი გარემოებების კრილში. ამის სრულყოფილად გადმოცემა განაჩენის მთლიანად ციტირების გარეშე შეუძლებელია. ამიტომ ქვემოთ მოყვანილია განაჩენის დასკვნითი სიტყვები, რომლებიც მთლიანად გადაწყვეტილების სულისკვეთებას გამოხატავს და წარმოაჩენს ეროვნულ სასამართლოს, რომელისთვისაც სიცოცხლის უფლება ფუძემდებლური უფლებაა და რომელსაც აქვს უნარი და მზაობა სიცოცხლის გაუმართლებელი ხელყოფა სათანადოდ დასჯის უზრუნველსაყოფად:

“სიცოცხლის უფლება, რომელიც საყოველთაოდ აღიარებული უფლებაა, სახელმწიფოსაგან წარმოქმნის ნეგატიურ და პოზიტიურ ვალდებულებებს: ერთის მხრივ, ვალდებულებას – არ ჩაერიოს მასში და მეორეს მხრივ, ვალდებულებას – აქტიურად დაიცვას იგი. სახელმწიფო ვალდებულია დაიცვას ყველას სიცოცხლის უფლება (მიუხედავად მათი წარსულისა და მიდრეკილებებისა) და განახორციელოს შესატყვისი ღონისძიებანი მის დასაცავად და როცა ამ ვალდებულების იგნორირებით, სახელმწიფოს სახელით მოქმედი, ძალაუფლებით აღჭურვილი პირების მიერ ხდება ადამიანის სიცოცხლის უხეში და გაუმართლებელი ხელყოფა, სახელმწიფო ვალდებულია მიიღოს შესაბამისი ზომები, რათა ხელყოფაში მონაწილე პირებმა თავიანთი როლისა და წვლილის გათვალისწინებით კანონის წინაშე აგონ პასუხი.”^{xxiii}

ზემოაღნიშნული განაჩენი სანიმუშოა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გამოყენებისა და ზოგადად, დასაბუთების თვალსაზრისით, შესაბამისად, **რეკომენდებულია** საერთო სასამართლოებმა ისარგებლონ მასში დადგენილი ევროპული სტანდარტებით ანალოგიური საკითხების განხილვისას.

1.2.2. კერძო პირის სიცოცხლის უფლების ხელყოფა

სიცოცხლის უფლებაზე მეორე მნიშვნელოვანი განაჩენი^{xxiv} ეროვნული სასამართლოს მიერ ასევე 2015 წელს იქნა გამოტანილი. ზემოაღნიშნული საქმისგან განსხვავებით, იგი ეხება არა სახელმწიფოს აგენტის მიერ ძალის გამოყენებას, არამედ, კერძო პასუხისმგებლობით მოქმედი პირის მიერ განზრახ მკვლელობას მსხვერპლის საზოგადოებრივ მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით, რაც ჩადენილი იქნა განსაკუთრებული სისასტიკით, ისეთი საშუალებით, რომელიც განზრახ უქმნის საფრთხეს სხვათა სიცოცხლეს და ჯანმრთელობას.⁵

სასამართლომ აღნიშნა, რომ სიცოცხლის უფლება, თავისი მნიშვნელობის გამო, არის ის პირველი მატერიალურსამართლებრივი უფლება, რომელსაც კონვენცია ითვალისწინებს. ეროვნული სასამართლოს განმარტებით, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო თავის პრაქტიკაში ადასტურებს, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლი კონვენციის ერთ-ერთი ყველაზე ფუძემდებლური დებულებაა. ევროპულმა სასამართლომ მიუთითა განხილვის დროისთვის უახლოეს გადაწყვეტილებაზე საქმეზე *ბუზურტანოვა და ზარხმატოვა რუსეთის წინააღმდეგ* (*Buzurtanova and Zarkhmatova v. Russia*), განაცხადი no. 78633/12, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 5 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 101). ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა ევროპული სასამართლოს განსაკუთრებული მიდგომა სიცოცხლის უფლებისადმი:

"კონვენციის მე-2 მუხლში გათვალისწინებულია ევროპის საბჭოში შემავალი დემოკრატიული ქვეყნების ერთ-ერთი ყველაზე ფუძემდებლური ფასეულობა და, შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო განსაკუთრებული ყურადღებით იხილავს სიცოცხლის ხელყოფის საქმეებს (*ჰაასი და საბო უნგრეთის წინააღმდეგ* (*Haász and Szabó v. Hungary*), განაცხადი nos. 11327/14 და 11613/14, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 13 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 49). (იხ. *mutatis mutandis*, ფედორჩენკო და ლოზენკო უკრაინის წინააღმდეგ (*Fedorchenko and Lozenko v. Ukraine*), განაცხადი no. 387/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 20 სექტემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი."^{xxv}

შესაბამისად, სასამართლომ მიიჩნია, "სიცოცხლის უფლება და მისი მშვიდობიან პირობებში შელახვის ყოველი მცდელობა მკაცრად უნდა იქნეს პასუხგაცემული როგორც სახელმწიფოს, ასევე საზოგადოების მხრიდან, რასაკვირველია, ცივილიზებული ფორმებით."^{xxvi}

აღნიშნული განაჩენით, საერთო სასამართლოს მართებულად აქვს განმარტებული სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულებები კერძო პირებს შორის ურთიერთობისას და მასში დადგენილი ევროპული სტანდარტები რეკომენდებულია, რომ გამოყენებული იყოს საერთო სასამართლოების მიერ ანალოგიური საქმეების განხილვისას.

⁵ დანაშაული გათვალისწინებული საქართველოს სსკ-ის 109-ე მუხლის პირველი ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით, მესამე ნაწილის „ბ“ და „ვ“ ქვეპუნქტებით.

1.2.3. პაციენტის გარდაცვალება

ეროვნულმა სასამართლომ მედიცინის მუშაკის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობის დადგენისას გამოიყენა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლი და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ სიცოცხლის უფლების განმარტებისას შემუშავებული სტანდარტები. 2016 წლის განაჩენი^{xxvii} ამ თვალსაზრისით, წამყვანი მნიშვნელობის მქონე გადაწყვეტილებაა.

კერძოდ, სასამართლომ იხელმძღვანელა ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-2 მუხლის პირველი პუნქტით, რომლის თანახმადაც, ყოველი ადამიანის სიცოცხლის უფლება კანონით არის დაცული. სასამართლომ მიუთითა, რომ ევროპული სასამართლოს დამკვიდრებული პრაქტიკით, კონვენციის მე-2 მუხლი განიმარტება ისე, რომ შიდასახელმწიფოებრივმა სამართალდამცველმა სისტემამ უნდა აჩვენოს მატერიალური სისხლის სამართლის აღსრულების უნარი მათ წინააღმდეგ, ვინც არამართლზომიერად ხელყო სხვათა სიცოცხლე და მიუთითა ზოგადი პრინციპზე საქმიდან ბ. ხორვატიის წინააღმდეგ ((*B. v. Croatia*), განაცხადი no. 71593/11, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 18 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 59).^{xxviii}

სასამართლომ განმარტა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლში ინკორპორირებული ვალდებულება ქმედითი გამოძიების ჩატარებაზე სცდება გამოძიების სტადიას და მოიცავს სასამართლო განხილვის სტადიასაც, რაც უმნიშვნელოვანესი განმარტებაა, ვინაიდან ქმედითი გამოძიების ვალდებულება ხშირად შეცდომით მხოლოდ გამოძიების ორგანოების ვალდებულებად აღიქმება. სასამართლომ დააკონკრეტა სასამართლოს ვალდებულება ქმედითი გამოძიების განხორციელებაში და მიუთითა, რომ მთლიანად სამართალწარმოების შედეგად უნდა შესრულდეს კანონის მეშვეობით სიცოცხლის უფლების დაცვის პოზიტიური ვალდებულება, ხოლო ეროვნულმა სასამართლომ არ უნდა დაუშვას, რომ სიცოცხლის მოსპობა დაუსჯელი დარჩეს (იხ. ზოგადი პრინციპი საქმეზე - ბ. ხორვატიის წინააღმდეგ (*B. v. Croatia*), განაცხადი no. 71593/11, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 18 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 61).^{xxix}

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლომ განმარტა სახელმწიფოს ზოგადი პოზიტიური ვალდებულება ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში, მიუთითა, რა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს უახლეს გადაწყვეტილებაზე:

“ამასთან, ყოველ სახელმწიფოს ევალება ისეთი რეგულაციური სტრუქტურის შექმნა, რომლითაც საჯარო თუ კერძო საავადმყოფოებს მოეთხოვებათ შესაბამისი ზომების გატარება პაციენტების სიცოცხლის დასაცავად (*Elena Cojocaru v. Romania*), განაცხადი no. 74114/12, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2016 წლის 22 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 101). სახელმწიფომ ქმედითი და დამოუკიდებელი სამართალდამცავი სისტემის მეშვეობით უნდა უზრუნველყოს სამედიცინო მუშაკის მზრუნველობაში მყოფი პაციენტის გარდაცვალების მიზეზის დადგენა და პასუხი აგებინოს დამნაშავეებს (კალველი და ჩილიო იტალიის წინააღმდეგ (*Calvelli and Ciglio v. Italy*), განაცხადი no. 32967/96, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2002 წლის 17 იანვრის გადაწყვეტილების პუნქტი 49).”^{xxx}

ეროვნულმა სასამართლომ გაითვალისწინა, რომ არამართო უნდა დაიცვას მე-2 მუხლის სტანდარტი თითოეული საქმის განხილვისას, არამედ პაციენტის საავადმყოფოში გარდაცვალების კონტექსტში საქმის ობიექტურად განხილვას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლომ საქმეზე - მე-2 მუხლი შენთიურქი და ბეკირ შენთიურქი თურქეთის წინააღმდეგ ((*Mehmet Şentürk and Bekir Şentürk v. Turkey*), განაცხადი no. 13423/09), დაადგინა პაციენტის მიმართ გამოჩენილი სამედიცინო დაუდევრობა, რაც გამოიხატა იმაში, რომ არ ჩატარდა გარკვეული გამოკვლევები, აგრეთვე სამედიცინო პერსონალის ზოგიერთი წევრის არაკომპეტენტურობა ცალსახად გამოიკვეთა სამედიცინო დასკვნებში და ეს დასკვნები ცალსახად ადგენდა პაციენტის გარდაცვალებაში სამედიცინო პერსონალის პასუხისმგებლობას. აღნიშნულ საქმეზე, სტრასბურგის სასამართლომ ერთმნიშვნელოვნად მიიჩნია, რომ სამედიცინო პერსონალის ქმედება გასცდა უბრალოდ შეცდომასა თუ სამედიცინო გულგრილობას. სამედიცინო მუშაკებმა, მიუხედავად იმისა, რომ სრულად იცოდნენ ფაქტობრივი გარემოებები, თავიანთი პროფესიული ვალდებულებების დარღვევით, არ მიიღეს ყველა გადაუდებელი ღონისძიება, რათა პაციენტისთვის სიცოცხლის შენარჩუნება ეცადათ (პუნქტი 104).^{xxx}

ეროვნულმა სასამართლომ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა მოიშველია აგრეთვე საქართველოს სსსკ-ის მე-8 მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილებით განსაზღვრული მიზეზობრივი კავშირის კონტექსტში და განმარტა, რომ სამედიცინო პერსონალის პასუხისმგებლობის საკითხი უნდა დადგეს შესაბამის ექსპერტთა დასკვნის საფუძველზე, რომელიც ცალსახად უნდა ადგენდეს პირდაპირ მიზეზობრივ კავშირს მკურნალობასა და პაციენტის სიკვდილს შორის (ზ. პოლონეთის წინააღმდეგ (*Z. v. Poland*), განაცხადი no. 46132/08, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 13 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 101).^{xxxii}

ზემოხსენებული განაჩენი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში დადგენილ მნიშვნელოვან განმარტებებს ითვალისწინებს, დასაბუთების თვალსაზრისით სანიმუშოა და რეკომენდებულია, მასში მოცემული სტანდარტები საერთო სასამართლოებმა გაითვალისწინონ ანალოგიური საკითხების განხილვისას.

1.3. რეკომენდაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა სიცოცხლის უფლებაზე ეროვნული სასამართლოების ზემოთგანხილულ განაჩენებში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებენ და არგებენ საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. შესაბამისად, ზემოთ განხილული განაჩენები სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა სიცოცხლის უფლების დაცვის სფეროში ანალოგიურად გამოიყენონ.

2. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 3 - წამების აკრძალვა:

„ადამიანის წამება, არაადამიანური თუ დამამცირებელი დასჯა ან მასთან ასეთი მოპყრობა დაუშვებელია.“

2.1. მოპყრობის კვალიფიკაცია

2.1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მრავალჯერ განაცხადა, რომ **კონვენციის მე-3 მუხლი** დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთ ყველაზე ფუძემდებლურ ფასეულობას ასახავს. ყველაზე რთულ ვითარებაშიც კი, როგორც არის, მაგალითად, ტერორიზმისა და ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა, კონვენცია აბსოლუტურად კრძალავს წამებას, არაადამიანურ თუ ღირსების დამამცირებელ მოპყრობასა თუ დასჯას, მიუხედავად დაზარალებულის ქცევისა (იხ. მაგალითად, *ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ ((Labita v. Italy)*, განცხადი no. 26772/95, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2000 წლის 6 აპრილის გადაწყვეტილება, პუნქტი 119). **კონვენციის მე-3 მუხლი** არ შეიცავს გამონაკლისების ჩამონათვალს და მისგან გადახვევა დაუშვებელია ომის ან ერის არსებობისთვის საშიში სხვა საგანგებო მდგომარეობის დროსაც კი (იხ., მაგალითად, *სელმუნის საფრანგეთის წინააღმდეგ ((Selmouni v. France)*, განცხადი no. 25803/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1999 წლის 28 ივლისის გადაწყვეტილება, პუნქტი 95).

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, არამართებულმა მოპყრობამ უნდა მიაღწიოს სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს, იმისთვის რათა მოხვდეს **მე-3 მუხლის** აკრძალვის სფეროში. ამ მინიმალური ზღვარის შეფასება ფარდობითია: მიაღწია თუ არა მოქმედებამ სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს, დამოკიდებულია საქმის ყველა ფაქტობრივ გარემოებაზე, როგორცაა, მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და ფსიქიკური შედეგები და ზოგ შემთხვევაში დაზარალებულის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა (ასენოვი და სხვები ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Assenov and others v. Bulgaria*), განაცხადი nos. 90/1997/874/1086, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1998 წლის 28 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 94; *ნეკრასოვი რუსეთის წინააღმდეგ (Nekrasov v. Russia)*, განაცხადი no. 8049/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2016 წლის 17 მაისის გადაწყვეტილების პუნქტი 91).

იმის დასადგენად, არასათანადო მოპყრობის კონკრეტული ფორმა დაკვალიფიცირდეს თუ არა წამებად, სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს **მე-3 მუხლში** წამებისა და არაადამიანური და ღირსების დამამცირებელი მოპყრობის ცნებებს შორის განსხვავება. როგორც ევროპული სასამართლო ადგენს, როგორც ჩანს, კონვენციის მიზანი იყო, ამ განსხვავებების მეშვეობით, სპეციალური დაღი დაესვა განზრახი არაადამიანური მოპყრობისთვის, რომელიც იწვევს ძალზე მძიმე და სასტიკ ტანჯვას (ვირაბიანი სომხეთის წინააღმდეგ (*Virabyan v. Armenia*), განაცხადი no. 40094/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 2 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 156). მოპყრობის სისასტიკესთან ერთად, არის მიზნის ელემენტიც, როგორც აღიარებულია გაერთიანებული ერების კონვენციით წამების და სხვა სასტიკი, არაადამიანური, ან

ღირსების დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის წინააღმდეგ (ძალაში შევიდა 1987 წლის 26 ივნისს). კონვენცია განსაზღვრავს წამებას, როგორც სასტიკი ტკივილის ან ტანჯვის განზრახ მიყენებას, *inter alia*, ინფორმაციის მიღების, დასჯის ან დამცირების მიზნით.

2.1.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

მოპყრობის კვალიფიკაციასთან დაკავშირებით აღსანიშნავია 2014 წლის საქმე,^{xxxiii} რომელიც ეხებოდა მოხელეთა მიერ უკანონოდ თავისუფლებააღკვეთილი პირის მიმართ ელექტროშოკის გამოყენებას. აღნიშნულ საქმეზე, ეროვნული სასამართლო დაეყრდნო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას და წამებად დააკვალიფიცირა აღიარებითი ჩვენების მიღების მიზნით, მოხელეთა მიერ უკანონოდ თავისუფლებააღკვეთილი პირის მიმართ ელექტროშოკის გამოყენება.

კერძოდ, ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ წამებასთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს თავის პრაქტიკაში არაერთხელ განუცხადებია, რომ პირის დაქვემდებარება ელექტრო შოკისადმი არასათანადო მოპყრობის განსაკუთრებით მძიმე ფორმაა, რომელსაც ძლიერი ტკივილისა და სასტიკი ტანჯვის გამოწვევა შეუძლია და წამებად უნდა დაკვალიფიცირდეს, თუნდაც ასეთი მოპყრობა ჯანმრთელობის ხანგრძლივ მოშლას არ იწვევდეს. ეროვნულმა სასამართლომ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკიდან მიუთითა საქმეზე გრიგორიევი უკრაინის წინააღმდეგ (*Grigoryev v. Ukraine*), განაცხადი no. 51671/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 15 მაისის გადაწყვეტილების პუნქტი 64).

იმისთვის, რათა მაქსიმალურად ზუსტად მიესადაგებინა ევროპული სასამართლოს მიერ განსახილველი ფაქტობრივი გარემოებები მის წინაშე არსებულ სისხლის სამართლის საქმეში დადგენილ ფაქტებთან, ეროვნულმა სასამართლომ დაწვრილებით აღწერა მოპყრობის შემადგენელი კომპონენტები. კერძოდ, სასამართლომ აღნიშნა, რომ გრიგორიევის საქმის ფაქტობრივი გარემოებების მიხედვით, განმცხადებლისგან აღიარებითი ჩვენების მოპოვების მიზნით, მას დაადეს ხელბორკილები და ოთხმა პოლიციელმა იგი, დაახლოებით, 30 წუთის განმავლობაში სცემა. ამის შემდეგ, განმცხადებელი იატაკზე სახით პირქვე მოათავსეს და მისი მოძრაობა სკამით შეზღუდეს. პოლიციის თანამშრომლებმა ელექტრო გენერატორი მოიტანეს და მავთულები განმცხადებელს კოჭებსა და დუნდულებზე დაუმაგრეს. ელექტრო შოკის რამდენიმე იმპულსის შემდეგ განმცხადებელმა პოლიციის მიერ მისთვის მიწოდებულ ყველა დოკუმენტს ხელი მოაწერა (გადაწყვეტილების პუნქტი 18). ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განმცხადებლის მიმართ განხორციელებული მოპყრობა წამებად დააკვალიფიცირა (გადაწყვეტილების პუნქტი 65).

ეროვნულმა სასამართლომ ასევე განიხილა საქმეზე პოლონსკი რუსეთის წინააღმდეგ დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები (*Polonskiy v. Russia*), განაცხადი no. 30033/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 19 მარტის გადაწყვეტილება)

და მიუსადაგა მის წინაშე არსებული სისხლის სამართლის საქმის კონკრეტულ გარემოებებს. პოლონსკის საქმეში დადგენილი იყო, რომ განმცხადებელს რამდენჯერმე ჩაარტყეს სახეში, მხრებზე, ზურგსა და ფეხებზე და გაუტარეს ელექტრო შოკი. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ განმცხადებელში ასეთ მოპყრობას უნდა გამოეწვია სასტიკი სულიერი და ფიზიკური ტანჯვა, მიუხედავად იმისა, რომ მის ჯანმრთელობას ხანგრძლივი ზიანი არ მიაღება. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შეფასებით, ძალის გამოყენება მიმართული იყო განმცხადებლის დასამცირებლად, დასათრგუნად და მისგან აღიარებითი ჩვენების მოსაპოვებლად. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ქმედება, რომელსაც განმცხადებელი დაექვემდებარა, საკმარისად მძიმე იყო იმისთვის, რომ წამებად დაკვალიფიცირებულიყო (გადაწყვეტილების პუნქტი 124).⁶

მოპყრობის კვალიფიკაციასთან დაკავშირებით, აღსანიშნავია 2015 წლის საქმე,^{xxxiv} რომელშიც რ.მ.-ს ბრალი ედებოდა, რომ ჩაიდინა წამება, ესე იგი, პირის ისეთი მოპყრობა, რომელიც იწვევს ძლიერ ფიზიკურ ტკივილს, ფსიქიკურ და მორალურ ტანჯვას, რომლის მიზანია პირის დასჯა, მის მიერ ჩადენილი ქმედებისათვის.⁷

წარდგენილი ბრალდების არსი შემდეგში მდგომარეობდა: ბრალდებულის აზრით, ვ.ც.-მ ჩაიდინა უპატივბელი საქციელი, რის გამოც ის სამაგალითოდ უნდა დასჯილიყო. მან ამოიღო საქამრიდან დიდი ზომის დანა და სიცოცხლის მოსპობის მუქარით აიძულა ვ.ც. ბოდიში მოეხადა მისთვის, რის შემდეგაც მიაყენა ფიზიკური და სიტყვიერი შეურაცხყოფა და სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობის მუქარით ჩააგდო ადამიანისათვის პატივისა და ღირსების შემლახავ მდგომარეობაში, კერძოდ მას ხელთ არსებული დიდი დანა რამდენჯერმე ჩამოუსვა სახეზე, რის შემდეგაც მიაყენა მრავლობითი ჭრილობები წარბისა და ლოყის არეში და ასევე მარცხენა ხელის არეში. ამის შემდეგ მან დაარტყა მუშტი მარცხენა ყბის მიდამოში და მოსთხოვა, რომ დაჩოქილს მოეხადა ბოდიში, ცინიკურად და აბუჩად აგდებით აგრძელებდა მის დამცირებას და აყენებდა ფიზიკურ და სიტყვიერ შეურაცხყოფას. დაზარალებული სიცოცხლის მოსპობის შიშით იძულებული იყო შეესრულებინა ბრალდებულის ყველა მოთხოვნა და აეტანა დამამცირებელი და არაადამიანური მოპყრობა. აღნიშნული ქმედება გრძელდებოდა დაახლოებით 30 წუთის განმავლობაში, რის შედეგადაც დაზარალებულმა განიცადა ძლიერი ფიზიკური ტკივილი და ფსიქიკური ტანჯვა.

ეროვნულმა სასამართლომ ქმედების კვალიფიცირებისას მხედველობაში მიიღო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-3 მუხლზე (წამების აკრძალვა). კერძოდ, სასამართლომ აღნიშნა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, არასათანადო მოპყრობამ უნდა მიაღწიოს სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს, რათა მე-3 მუხლის მოქმედების სფეროში მოხვდეს.

⁶ გადაწყვეტილების გვ. 15-16.

⁷ საქართველოს სსკ-ის 144¹-ე მუხლის პირველი ნაწილი.

ეროვნულმა სასამართლომ ხაზი გაუსვა სისასტიკის მინიმალური ზღვარის შეფასების ფარდობით ხასიათს და გამოიყენა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი კრიტერიუმები: მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და სულიერი მოქმედება დაზარალებულზე. სასამართლომ მიუთითა, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში, დაზარალებულის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა ასევე შეიძლება ყურადსაღები იყოს. სასამართლომ მიუთითა ცნობილ საქმეზე გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ (*Gäfgen v. Germany*), განაცხადი no. 22978/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2010 წლის 1 ივნისის გადაწყვეტილება, პუნქტი 88). სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა ფიზიკური დაზიანებების ფაქტორზე, რომლებიც საკმარისად მძიმე უნდა იყოს, რათა მოპყრობა დაკვალიფიცირდეს არასათანადოდ, **კონვენციის მე-3 მუხლის** მნიშვნელობით. აღნიშნული მსჯელობისას, სასამართლო დაეყრდნო საქმეს ვასილ ივანიშენკო უკრაინის წინააღმდეგ (*Vasiliy Ivanishenko v. Ukraine*), განაცხადი no. 760/03, 2012 წლის 26 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 78).⁸

მიუსადაგა რა ევროპული სასამართლოს სტანდარტები საქმეში წარმოდგენილ ფაქტობრივ გარემოებებს, ეროვნულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ ზემოაღნიშნული მძიმე სახის ფიზიკური დაზიანება მოცემულ საქმეში არ დგინდებოდა. კერძოდ, სასამართლომ მხედველობაში მიიღო შემდეგი გარემოებები - სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნებით დადგენილი იყო, რომ დაზარალებულს სხეულზე არსებული ჭრილობები მიეკუთვნებოდნენ დაზიანებათა მსუბუქ ხარისხს, ჯანმრთელობის ხანმოკლე მოშლით. ამასთან, პაციენტი საავადმყოფოდან რამდენიმე საათში გაეწერა.⁹

სასამართლომ აღნიშნა:

“ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოც კი ძალზე ფრთხილად ეკიდება სახელმწიფოს მიერ პირის მიმართ განხორციელებული მოპყრობის წამებად კვალიფიკაციას და მიუთითა საქმეზე ულკუ ეკინჯი თურთქეთის წინააღმდეგ (*Ülkü Ekinci v. Turkey*), განაცხადი no. 27602/95, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2002 წლის 16 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 135). ... სასამართლომ ასევე გაითვალისწინა, რომ მხარეთა მიერ წარდგენილი მტკიცებულებების შეფასებისას, ევროპული სასამართლო იყენებს მტკიცების „გონივრულ ეჭვს მიღმა“ სტანდარტს, რაც გულისხმობს „მტკიცებას, რომელიც შესაძლოა გამომდინარეობდეს საკმაოდ მყარ, ზუსტ და თანმხვედრ ფაქტებზე დამყარებული ვარაუდიდან ან მსგავსი უტყუარი ფაქტების პრეზუმპციიდან“. ... სასამართლომ მაგალითად მოიყვანა საქმე ულკუ ეკინჯი თურთქეთის წინააღმდეგ (*Ülkü Ekinci v. Turkey*), განაცხადი no. 27602/95, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2002 წლის 16 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 142).”¹⁰

მას შემდეგ, რაც გამორიცხა **კონვენციის მე-3 მუხლის** მოქმედების გავრცელება არსებული ფიზიკური დაზიანების სიმძიმის ხარისხიდან გამომდინარე, ეროვნულმა სასამართლომ მხედველობაში მიიღო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა იმ

⁸ 2015 წლის 15 ოქტომბრის გადაწყვეტილების გვ. 11.

⁹ 2015 წლის 15 ოქტომბრის გადაწყვეტილების გვ. 11.

¹⁰ 2015 წლის 15 ოქტომბრის გადაწყვეტილების გვ. 11.

თვალსაზრისითაც, რომ მაშინაც კი, როდესაც მძიმე ფიზიკურ დაზიანებას ადგილი არ ჰქონია, შესაძლოა ინტენსიური სულიერი ტანჯვისთვის პირის დაქვემდებარებამ მაინც მიაღწიოს სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს კონვენციის მე-3 მუხლის მნიშვნელობით და დაეყრდნო საქმეს სერგეი ანტონოვი უკრაინის წინააღმდეგ (*Sergey Antonov v. Ukraine*), განაცხადი no. 40512/13, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 22 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 71).¹¹

აღნიშნულ კონტექსტში, მნიშვნელოვანია სასამართლოს მსჯელობა ძალზე სპეციფიკურ შემთხვევაზე, რომელზეც ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს მოუწია აზრის გამოთქმა და რომელიც სასამართლომ მის წინაშე არსებულ სისხლის სამართლის საქმეზე დადგინდეს ფაქტობრივ გარემოებებს მიუსადაგა:

“ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო იხსენებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიდგომას, რომლის თანახმადაც, როდესაც პირი მის მიმართ გარკვეულ მოპყრობას იყენებს, როგორც საბაზს, სხვათა ყურადღების მისაქცევად, ეს პირი ამ მოპყრობას დამამცირებლად და ღირსების შემლახველად არ აღიქვამს (კუზმენკო რუსეთის წინააღმდეგ (*Kuzmenko v. Russia*), განაცხადი no. 18541/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 21 დეკემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 45).”¹²

სასამართლომ დაწვრილებით შეაფასა და მხედველობაში მიიღო, რომ დაზარალებულს დაენიშნა მხოლოდ ანტიბიოტიკური თერაპია; ფსიქიკური აშლილობა მას არ აღენიშნებოდა; სამედიცინო კურსი სულიერ მდგომარეობასთან დაკავშირებით არ დასჭირვებია; მომხდარიდან რამდენიმე ხანში დაზარალებულის სურათები დაიდო სოციალურ ქსელში; ის ასევე საკმაოდ კარგად მოილხენდა დაბადების დღეებზე, რაზედაც ჩვენებაში მიუთითა, რომ ამ გზით ცდილობდა დეპრესიიდან გამოსვლას.¹³

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, სასამართლო მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ მოცემულ შემთხვევაში სახეზე არ იყო ისეთი პირობების შექმნა ან ისეთი მოპყრობა, რომელიც თავისი ხასიათით, ინტენსივობით ან ხანგრძლივობით იწვევდა ძლიერ ფიზიკურ ტკივილს ან ფსიქიკურ ან მორალურ ტანჯვას. ასეთი ქმედების წამების მუხლით დაკვალიფიცირების შემთხვევაში ფაქტობრივად აზრს და მნიშვნელობას დაკარგავს სისხლის სამართლის კოდექსში 120-ე¹⁴, 118-ე¹⁵ და 117-ე¹⁶ მუხლების არსებობა. აგრეთვე, მიუხედავად იმისა, რომ დაზარალებულს სახეზე არსებული დაზიანებები წარუხოცელია, ქმედება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹-ე მუხლიდან 117-ე მუხლზე ვერ გადაკვალიფიცირდება, რადგან დაზიანებას არ გამოუწვევია სახის

¹¹ 2015 წლის 15 ოქტომბრის გადაწყვეტილების გვ. 12.

¹² 2015 წლის 15 ოქტომბრის გადაწყვეტილების გვ. 10-11.

¹³ 2015 წლის 15 ოქტომბრის გადაწყვეტილების გვ. 11.

¹⁴ ჯანმრთელობის განზრახ მსუბუქი დაზიანება.

¹⁵ ჯანმრთელობის განზრახ ნაკლებად მძიმე დაზიანება.

¹⁶ ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება.

დამახინჯება (სახის ასიმეტრია, მიმიკის შეცვლა და ა.შ.).¹⁷

აღნიშნული მსჯელობა შეესაბამება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას, რომლის თანახმად, სახეში გარტყმას შეიძლება მნიშვნელოვანი ზემოქმედება ჰქონდეს ადამიანზე. სახეში გარტყმა ზემოქმედებს ადამიანის სხეულის იმ ნაწილზე, რომელიც მის ინდივიდუალობას გამოხატავს, ასახავს მის სოციალურ იდენტობას და წარმოადგენს მისი შეგრძნებების - მხედველობის, მეტყველების და სმენის - ცენტრს, რომლებიც ასევე გამოიყენება სხვა პირებთან კომუნიკაციისთვის (ბუიდი ბელგიის წინააღმდეგ (*Bouyid v. Belgium*), განაცხადი no. 23380/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2015 წლის 28 სექტემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 104). თუმცა, აგრეთვე მხედველობაში მისაღებია ის გარემოებები, რა ვითარებაშიც ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ კონვენციის დარღვევა დაადგინა სახეში გარტყმის ფაქტზე. კერძოდ, ზემოაღნიშნულ საქმეში, პოლიციელებმა პოლიციის განყოფილებაში დაბარებულ ძმებს გაარტყეს სილა სახეში, ამასთან ერთი ძმა არასრულწლოვანი იყო. ევროპულმა სასამართლომ ხაზი გაუსვა სამართალდამცავი პირების განსაკუთრებულ სტატუსს, მათ ვალდებულებებს და მართ კონტროლს ქვეშ მყოფი პირების მოწყვლადობას (პუნქტები 106-107). მოცემულ საქმეში, ევროპული სასამართლოს დიდმა პალატამ მიიჩნია, რომ ადგილი არ ჰქონდა არც არაადამიანურ მოპყრობას და არც მითუმეტეს წამებას, თუმცა მოპყრობამ შეადგინა ღირსების დამამცირებელი მოპყრობა (გადაწყვეტილების პუნქტი 112).

გარდა იმისა, რომ ბუიდის საქმეზე წამყვანი ფაქტორები - პოლიციის თანამშრომლის მიერ მის კონტროლს ქვეშ მყოფი პირის მიმართ მოპყრობა სასამართლოში განსახილველ საქმეზე არ ფიგურირებდა, სასამართლომ მხედველობაში მიიღო და კვალიფიკაცია დააფუძნა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიდგომაზე, რომლის თანახმადაც, როდესაც პირი მის მიმართ გარკვეულ მოპყრობას იყენებს, როგორც საბაზს, სხვათა ყურადღების მისაქცევად, ეს პირი ამ მოპყრობას დამამცირებლად და ღირსების შემლახველად არ აღიქვამს (კუზმენკო რუსეთის წინააღმდეგ (*Kuzmenko v. Russia*), განაცხადი no. 18541/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 21 დეკემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 45). კერძოდ, აღნიშნული მიდგომა ეროვნული სასამართლოსთვის მნიშვნელოვანი იყო იმის შეფასებისას, რამდენად მტკიცდებოდა, რომ დაზარალებულს ღირსება შეელახა, მაშინ როცა მისი თავმომწონე სურათები ნაიარევის პოზირებით სოციალურ ქსელში იქნა განთავსებული.

ამდენად, სასამართლომ სავსებით მართებულად მიიჩნია, რომ ბრალდებულის ქმედება **საქართველოს სსკ-ის 144¹-ე მუხლის პირველი ნაწილიდან უნდა გადაკვალიფიცირებულიყო საქართველოს სსკ-ის 120-ე მუხლზე.**¹⁸

ზემოაღნიშნულ განაჩენებიდან დეტალურად იქნა ციტირებული ფაქტობრივი გარემოებები, რათა თვალსაჩინოდ წარმოჩენილიყო ეროვნული სასამართლოს მსჯელობის სრული შესაბამისობა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვის სტანდარტებთან, რომლებიც ეროვნულ სასამართლოს გამოწვლილვით აქვს შესწავლილი და მორგებული მის განსახილველ ფაქტობრივ გარემოებებზე. ადამიანის

¹⁷ 2015 წლის 15 ოქტომბრის გადაწყვეტილების გვ. 12.

¹⁸ გადაკვალიფიცირებასთან დაკავშირებით, იხ. ქვემოთ, ბრალდების უცვლელი პრინციპი მე-6 მუხლის კონტექსტში.

უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის განზოგადებისა და დასაბუთების თვალსაზრისით, ციტირებული განაჩენები სანიმუშოა და **რეკომენდებულია** მათში მოცემული ევროპული სტანდარტების საერთო სასამართლოების მიერ გამოყენება ანალოგიური საქმეების განხილვისას.

2.2. დაკავებისას ძალის გამოყენება

2.2.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკიდან გამომდინარე ძალის გამოყენება პირის დასაკავებლად იმთავითვე არ ეწინააღმდეგება **კონვენციის მე-3 მუხლს**. აღნიშნულ დებულებას არღვევს პირის მიმართ ფიზიკური ძალის გამოყენება, რომელიც მკაცრად აუცილებელი არ ყოფილა თავად ამ პირის ქცევიდან გამომდინარე, რადგან აღნიშნული აკნინებს ადამიანის ღირსებას და პრინციპულად ეწინააღმდეგება **კონვენციის მე-3 მუხლით** გათვალისწინებულ არასათანადო მოპყრობის აკრძალვას (ნალბანდიანი სომხეთის წინააღმდეგ (*Nalbandyan v. Armenia*), განაცხადები nos. 9935/06 და 23339/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 31 მარტის გადაწყვეტილება, პუნქტი 96; ივან ვასილევ ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Ivan Vasilev v. Bulgaria*), განაცხადი no. 48130/99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 12 აპრილის გადაწყვეტილება, პუნქტი 63).

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დამკვიდრებული სამართლის თანახმად, ხელისუფლების ორგანოებს ეკისრებათ ვალდებულება, დამაჯერებელი ახსნა მოუძებნონ იმ დაზიანებებს, რომლებიც პირს მიადგა დაკავების დროს სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის შედეგად. ამ ვალდებულების შეუსრულებლობამ შეიძლება **კონვენციის მე-3 მუხლის** დარღვევა შეადგინოს (მიქიაშვილი საქართველოს წინააღმდეგ (*Mikiashvili v. Georgia*), განაცხადი no. 18996/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 9 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 69). საქმეზე სალიხოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Salikhov v. Russia*), განაცხადი no. 23880/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 3 მარტის გადაწყვეტილება), ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ მიუღებელი იყო ეროვნული მოსამართლის ინერტულობა და უმოქმედობა, როდესაც სასამართლოს წინაშე მოყვანილ ბრალდებულს აღენიშნება დაზიანებები და თანმიმდევრულად და დეტალურად აღწერს პოლიციის მიერ მის მიმართ არასათანადო მოპყრობას. აღნიშნულ საქმეზე, მოსამართლე უყურადღებო შენიშვნებით შემოიფარგლა და არ მიუღია არანაირი ზომა, რათა აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით მოკვლევა დაწყებულიყო. ასევე პროკურორს, რომელიც ესწრებოდა სასამართლო სხდომას და მისთვის ცნობილი გახდა დაზიანებების შესახებ, არანაირი რეაგირება არ ჰქონია.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მოითხოვს ხელისუფლების ორგანოებისგან, რომ საკუთარი ინიციატივით იმოქმედონ მას შემდეგ, რაც შეიტყობენ სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის შესახებ და არ დატოვონ საკითხი დაზარალებულის

მიერ ოფიციალური საჩივრის შეტანის ინიციატივის ამარა.¹⁹

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდმა პალატამ საქმეზე გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ (*Gäfgen v. Germany*), განაცხადი no. 22978/05, დიდი პალატის 2010 წლის 1 ივნისის გადაწყვეტილება), კვლავაც გაიმეორა, „რომ როდესაც სახელმწიფო მოხელეებს ბრალად ედებათ არასათანადო მოპყრობა, მნიშვნელოვანია, ისინი ჩამოშორებული იყვნენ სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულებას, სანამ მიმდინარეობს გამოძიება, ან მოხდება მათი გასამართლება, ხოლო მსჯავრდების შემთხვევაში, სამსახურიდან უნდა განთავისუფლდნენ“. ამ საქმეზე ევროპული სასამართლოსთვის ისიც კი არ იყო საკმარისი, რომ ბრალდებულები, საქმის გამოძიებისა და სასამართლო განხილვის განმავლობაში, გადაიყვანეს ისეთ თანამდებობებზე, რომ უშუალო შეხება სისხლის სამართლის დანაშაულის გამოძიებასთან აღარ ჰქონდათ.²⁰

2.2.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

საქართველოს სახალხო დამცველის 2014 წლის საპარლამენტო ანგარიშში აღნიშნულია, რომ 2014 წელს საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატს არაერთმა პირმა მიმართა სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენელთა მხრიდან სავარაუდოდ განხორციელებული არასათანადო მოპყრობის ფაქტებთან დაკავშირებით.

"მონიტორინგმა ცხადყო, რომ ადგილი ჰქონდა დაკავების დროს პოლიციის თანამშრომლების მხრიდან გადამეტებული ძალის გამოყენების ტენდენციას. პოლიციის თანამშრომლების მხრიდან ასეთი ფაქტები უფრო ხშირია დასავლეთ საქართველოში. სამწუხაროდ, აღნიშნული დანაშაულების გამოძიების და დამნაშავე პირთა პასუხისგებაში მიცემის კუთხით საქართველოს პროკურატურის საქმიანობა არაეფექტურია."²¹

საქართველოს სახალხო დამცველი 2015 წლის საპარლამენტო ანგარიშში ასევე მნიშვნელოვან ადგილს უთმობს დაკავებისას სავარაუდოდ არასათანადო ძალის გამოყენებისა და პოლიციის მიმართ პრეტენზიების გამოძიების საკითხებს.²² სახალხო დამცველის მონაცემებით, 2015 წელს დროებითი მოთავსების იზოლატორში შესახლებულ 5992 დაკავებულ პირს აღნიშნებოდა დაზიანებები და აქედან 168 პირმა გამოთქვა პრეტენზია პოლიციის მიმართ. ეს მაჩვენებელი ნაკლებია 2014 წლის მაჩვენებელზე და მეტია, ვიდრე 2013 წლის მაჩვენებელი.²³ სახალხო დამცველი აღნიშნავს,

¹⁹ გადაწყვეტილების პუნქტები 102-103.

²⁰ გადაწყვეტილების პუნქტი 125.

²¹ საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2014, გვ. 14.

²² საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2015, გვ. 181 *et seq.*

²³ *Ibid.* გვ. 183.

რომ თუ 2014 წელს ძირითად ტენდენციად გამოიკვეთა პოლიციელების მიერ დაკავებისას ძალის გადამეტების პრაქტიკა, "2015 წელს იკვეთება უკვე დაკავებული პირების მიმართ პოლიციის თანამშრომლების მიერ არასათანადო მოპყრობის ტენდენცია."²⁴

კვლევის ფარგლებში ვერ იქნა მოძიებული სასამართლოს გადაწყვეტილებები დაკავებისას არასათანადო ძალის გამოყენებისთვის პოლიციის მუშაკისთვის პასუხისმგებლობის დაკისრების თაობაზე, სადაც ასევე ციტირებული იქნებოდა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა. თუმცა შესწავლილი იქნა იმ პირთა მიმართ დადგენილი განაჩენები, რომლებსაც ბრალი ედებოდათ პოლიციის მუშაკისთვის წინააღმდეგობის გაწევაში. აღნიშნული განაჩენები შესწავლილია მე-3 მუხლის კონტექსტში და ზოგიერთი მათგანი ასევე მე-6 მუხლის ნაწილში - განაჩენის დასაბუთების კონტექსტში. ორივე შემთხვევაში, ნაჩვენებია ეროვნული სასამართლოს მიერ წინააღმდეგობრივი ჩვენებებისა და ნივთიერი მტკიცებულების შეფასება, მე-3 მუხლის საპროცესოსამართლებრივ ნაწილში დადგენილი მტკიცების სტანდარტის გამოყენება და შესაბამისად გადაწყვეტილების მიღება.

პოლიციისთვის წინააღმდეგობის გაწევის სისხლის სამართლის საქმეებთან დაკავშირებით, განსაკუთრებით აღსანიშნავია 2015 წლის საქმე,^{xxxv} რომელშიც ორ პირს ბრალი ედებოდა პოლიციის მუშაკის მიმართ წინააღმდეგობის გაწევაში, მისი საქმიანობისათვის ხელის შეშლისა და შეწყვეტის მიზნით, ჩადენილი ძალადობით, ჯგუფურად.²⁵

წარდგენილი ბრალი შემდეგში მდგომარეობდა: ერთ-ერთი კორპუსის მიმდებარე ტერიტორიაზე რამდენიმე მამაკაცი ალკოჰოლური თრობის მდგომარეობაში იმყოფებოდა. ისინი ხმამაღლა კამათობდნენ და იგინებოდნენ. ამ მისამართზე, განყოფილებაში ჩხუბის თაობაზე შესული შეტყობინების საფუძველზე, გამოცხადდნენ ამავე განყოფილების თანამშრომლები, რომლებიც მიუახლოვდნენ ზემოთხსენებულ პირებს, წარუდგინეს სამსახურებრივი პირადობის მოწმობები და სიმშვიდისკენ მოუწოდეს. ამან აღნიშნულ მოქალაქეებში უკმაყოფილება და აგრესია გამოიწვია. ისინი არ დაემორჩილნენ სამართალდამცავთა კანონიერ მოთხოვნას და მათი საქმიანობის ხელის შეშლისა და შეწყვეტის მიზნით, ძალადობით გაუწიეს წინააღმდეგობა, მიაყენეს სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფა და დაუზიანეს სამსახურებრივი ფორმის მაისურები. პოლიციელთა მიმართ განხორციელებული ძალადობისა და წინააღმდეგობის გაწევის ფაქტს შეესწრნენ ადგილზე გამოცხადებული საპატრულო პოლიციის თანამშრომლები, რომელთა დახმარებითაც მოქალაქეები ბრალდებულის სახით იქნენ დაკავებულები.^{xxxvi}

საქმეზე მოწმედ დაკითხული ლ.ც.-ს ჩვენებამ სრულიად განსხვავებული ვერსიას წარმოაჩინა. ქუჩაში შეკრებილმა რამდენიმე ნაცნობმა შეიტყო გინებისა და ჩხუბის ხმა,

²⁴ *Ibid.* გვ. 182.

²⁵ სსკ 353 მუხლის მე-2 ნაწილი.

ასევე ქალბატონის ყვირილი, რომელიც მოუწოდებდა მოჩხუბრებს, რომ დაშლილიყვნენ ვინაიდან მან პოლიციას შეატყობინა ჩხუბის თაობაზე. რამდენიმე წუთის შემდეგ მათთან გაჩერდა მანქანა, რომლიდანაც პოლიციის თანამშრომლები გადმოვიდნენ. ისინი თავიდანვე აგრესიულად იყვნენ განწყობილი, პოლიციის თანამშრომლებმა მოქალაქეები გაჩხრიკეს, შემდეგ პოლიციელებმა ნ.შ.-ს ხელი ჩაავლეს პერანგის საყელოში და ცდილობდნენ მის მანქანაში შეთრევას. მანქანაში შეთრევა დაუპირეს ლ.ც.-საც, რომელიც ნ.შ.-ს გამოესარჩლა. ამ დროს ადგილზე მივიდნენ საპატრულო პოლიციის თანამშრომლები, რომელთა დახმარებით ლ.ც. დააგდეს ძირს და ხელბორკილი დაადეს, მას ურტყამდა და აგინებდა სამი პოლიციელი. მის დასახმარებლად მისულ ნ.ო.-ს მიმართ, რომელიც ცდილობდა მის ფეხზე წამოყენებას, პოლიციელებმა ელექტროშოკი გამოიყენეს. პოლიციელებმა ლ.ც. მანქანაში მოათავსეს, სადაც მას დახვდა ნ.ო., რომელიც ხმას ვერ იღებდა. ისინი გადაიყვანეს პოლიციის განყოფილებაში, გზაში აყენებდნენ სიტყვიერ შეურაცხყოფას პოლიციის განყოფილებაშიც მათ მიმართ გაგრძელდა სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფა.^{xxxvii}

ეროვნულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ აღნიშნულ საქმეზე აუცილებლად უნდა გაეთვალისწინებინა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა:

“კერძოდ, პირის მიმართ ფიზიკური ძალის გამოყენება, რომელიც მკაცრად აუცილებელი არ ყოფილა თავად ამ პირის ქცევიდან გამომდინარე, აკნინებს ადამიანის ღირსებას და პრინციპულად ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-3 მუხლით გათვალისწინებულ არასათანადო მოპყრობის აკრძალვას (ნალბანდიანი სომხეთის წინააღმდეგ (*Nalbandyan v. Armenia*), განაცხადები nos. 9935/06 და 23339/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 31 მარტის გადაწყვეტილება, პუნქტი 96). როდესაც „მყარ, აშკარა და ურთიერთშეთანხმებული დასკვნებიდან“ გამომდინარე, პირი პოლიციის მხრიდან არასათანადო მოქმედებას დაექვემდებარა, ეს განცხადება გაბათილებული უნდა იყოს დამაჯერებელი და დასაბუთებული ახსნა-განმარტებით განმცხადებლის მიმართ გამოყენებული ძალის კონკრეტული ბუნებისა და ხარისხის თაობაზე (აკთიურქი თურქეთის წინააღმდეგ (*Aktürk v. Turkey*), განაცხადი no. 70945/10, 2014 წლის 13 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 32 და ვასილ ივანიშენკო უკრაინის წინააღმდეგ (*Vasiliy Ivanishenko v. Ukraine*), განაცხადი no. 760/03, 2012 წლის 26 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 80). როდესაც მოვლენათა განვითარების შესახებ სახელმწიფო ხელისუფლებას სრულად, ან ნაწილობრივ აქვს ექსკლუზიური ინფორმაცია, როგორც მაგალითად იმ შემთხვევაში, როცა პირი იმყოფება სახელმწიფო ხელისუფლების კონტროლს ქვეშ, მძლავრი ფაქტობრივი პრეზუმპცია წარმოიშევა იმ დაზიანებებთან დაკავშირებით, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა დაკავების განმავლობაში. მტკიცების ტვირთი ეკისრება ხელისუფლებას და მათ უნდა წარმოადგინონ დამაკმაყოფილებელი და დამაჯერებელი ახსნა-განმარტება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, შეიძლება დაშვებული იქნეს ვარაუდი, რომ ადგილი ჰქონდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის

საწინააღმდეგო არასათანადო მოპყრობას (აკტიურქი თურქეთის წინააღმდეგ (*Aktürk v. Turkey*), განაცხადი no. 70945/10, 2014 წლის 13 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 32).”^{xxxviii}

წინააღმდეგობრივ ჩვენებებთან დაკავშირებით, სასამართლომ მხედველობაში მიიღო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე მიქიაშვილი საქართველოს წინააღმდეგ (*Mikiashvili v. Georgia*), განაცხადი no. 18996/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 9 ოქტომბრის გადაწყვეტილება):

“აღნიშნული საქმე ეხებოდა განმცხადებლის მიმართ პოლიციის არასათანადო მოპყრობას მისი დაკავებისას. ეროვნულ დონეზე, მიქიაშვილს ბრალი წარედგინა საქართველოს სსკ-ის 353-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ფაქტზე. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსთვის მიუღებელი იყო ეროვნული სასამართლოს მიერ მტკიცებულებათა შეფასება აღნიშნულ სამართალწარმოებაში. კერძოდ, ევროპულმა სასამართლომ შენიშნა, რომ ხელისუფლების ორგანოების გადაწყვეტილებებიდან აშკარად ჩანდა, რომ ისინი დაეყრდნენ, ძირითადად, ინციდენტში მონაწილე პოლიციელთა ჩვენებებს. შიდასახელმწიფოებრივმა სასამართლომ არ მიიჩნია, რომ განმცხადებლის ჩვენება მის მიმართ არააუცილებელი და არათანაბარზომიერი ძალის გამოყენებაზე იყო სანდო, ვინაიდან ეს ჩვენება ასახავდა პირად აზრს და ბრალდებულის მიერ პოლიციელების დადანაშაულებას წარმოადგენდა. თუმცა იმავდროულად, ეროვნული სასამართლოებისთვის მისაღები იყო პოლიციელთა ჩვენებების სანდოობა ისე, რომ ამასთან დაკავშირებით დამაჯერებელი დასაბუთება არ მოუყვანიათ. სტრასბურგის სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა არ გაითვალისწინეს ის ფაქტი, რომ პოლიციელთა ჩვენებები, ასევე შესაძლოა, სუბიექტური ყოფილიყო და, სავარაუდოდ, მიზნად ისახავდა მათი მხრიდან ბრალდებულის მიმართ სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის გამო სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისგან თავის არიდებას. ამ თვალსაზრისით, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ პოლიციელთა ჩვენებების სანდოობა ასევე უნდა დამდგარიყო კითხვის ნიშნის ქვეშ, ვინაიდან გამოძიებას უნდა დაედგინა, იყვნენ თუ არა პოლიციელები არასათანადო მოპყრობაზე პასუხისმგებლები (გადაწყვეტილების პუნქტი 82).”^{xxxix}

გარდა იმისა, რომ ეროვნულმა სასამართლომ უპირატესობა არ მიანიჭა პოლიციელთა ჩვენებას დაცვის ჩვენებასთან მიმართებით, სასამართლომ თავად ამ ჩვენებების უტყუარობაში შეიტანა ეჭვი და მიიჩნია, რომ მოცემულ საქმეზე ჩატარებულია ზერელე და ცალხმრივი გამოძიება იყო ჩატარებული. სასამართლომ “გაკვირვება ვერ დამალა” მოწმეთა დაკითხვის ფორმაზე და წესზე. ოთხი პოლიციელის მიერ მიცემული ჩვენება ერთმანეთის ასლი იყო. სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ აბსოლუტურად ყველა წინადადება, სიტყვა და სასვენი ნიშანიც კი ერთიდაიგივე იყო ჩვენებებში, ტექნიკური შეცდომების ჩათვლით, რომლებიც ერთიდაიგივე ადგილზე იყო დაშვებული:

“სასამართლოსთვის გაუგებარია, როგორ შეიძლება, ორმა სხვადასხვა გამომძიებელმა ოთხი პირი დაკითხოს და რაც არ უნდა ერთსადაიმაც ფაქტს აღწერდნენ ჩვენებებში, ფორმულირებები სრულად იდენტური იყოს ერთმანეთის. სასამართლოს ექმნება საფუძვლიანი ეჭვი, რომ გამომძიებლის (გამომძიებლების) მიერ მოწმეთა დაკითხვა საერთოდ არ წარმოებდა; უბრალოდ, გამომძიებელმა შექმნა დოკუმენტი, მოიყვანა მასში ფაქტობრივი გარემოებები, რომელიც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 353-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ნიშნებს შეიცავდა, გადაამრავლა ე.წ. Copy-Paste მეშვეობით, გააცნო მოწმეებს, ხელი მოაწერინა, რის შემდეგაც წარსდგნენ სასამართლოს წინაშე და მისცეს ჩვენებები. აღნიშნული ფორმით მოპოვებული მტკიცებულება ვერანაირ უტყუარობის სტანდარტს ვერ აკმაყოფილებს. ასეთი მტკიცებულება არათუ გონივრულ ეჭვს მიღმა, არამედ ელემენტარულ სტანდარტსაც ვერ გადალახავდა.”^{xi}

ეროვნული სასამართლოს ეს მსჯელობა სავსებით დასაბუთებული და დამაჯერებელია, მაგრამ თავისი მოსაზრების გასამყარებლად სასამართლომ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაც მოიშველია:

“სასამართლო, ასეთ შემთხვევაში, ითვალისწინებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დამოკიდებულებას იდენტური ფორმულირების მქონე ჩვენებებთან დაკავშირებით. კერძოდ, აღსანიშნავია საქმე გაბრიელ კარაბულეა რუმინეთის წინააღმდეგ (*Carabulea v. Romania*), განაცხადი no. 45661/99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილება), რომელიც ეხება პირის გარდაცვალებას პოლიციის არასათანადო მოპყრობის შედეგად. ეროვნულ დონეზე წარმოებული გამოძიების შედეგად დადგინდა, რომ გარდაცვალების მიზეზი იყო გაბრიელ კარაბულეას დაზიანებები, მიღებული ავტოკატასტროფის შედეგად, რომელშიც ის მოყვა, როდესაც პოლიცია მის შეპყრობას ცდილობდა და არა პოლიციის მიერ არასათანადო მოპყრობის შედეგად. ეროვნულ დონეზე პოლიციის თანამშრომლის მიერ ჩამორთმეული მოწმეთა ჩვენებები იყო იდენტურად ფორმულირებული (გადაწყვეტილების პუნქტი 48). ევროპულმა სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ ასევე იდენტურად იყო ფორმულირებული თავად პოლიციელების მიერ მიცემული ჩვენებებიც იმის თაობაზე, რომ განმცხადებელი არასათანადო მოპყრობას არ დაქვემდებარებია (გადაწყვეტილების პუნქტი 49). იმის გამო, რომ გამოძიებაზე ზედამხედველმა სამხედრო პროკურორებმა მხედველობაში მიიღეს იდენტური ჩვენებები, არ დაუკითხავთ მოწმეები, არ ცნეს აუტოფსიის ხარვეზები და არ დანიშნეს განმეორებითი აუტოფსია პირველი აუტოფსიის შეცდომების გამოსასწორებლად (გადაწყვეტილების პუნქტები 135 და 137), ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გონივრული ეჭვი გაბრიელ კარაბულეას სასარგებლოდ გადაწყვიტა და დაადგინა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლის (სიცოცხლის უფლება) და მე-3 მუხლის (წამების აკრძალვა) დარღვევა (გადაწყვეტილების პუნქტები 138 და 151).”^{xii}

ეროვნულმა სასამართლომ ასევე მოიყვანა საქმე აჰმეთ დურანი თურქეთის წინააღმდეგ (*Ahmet Duran v. Turkey*), განაცხადი no. 37552/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული

სასამართლოს 2012 წლის 28 აგვისტოს გადაწყვეტილება):

“სტრასბურგის სასამართლოში განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ის ჟანდარმერიის უფროსმა სასტიკად სცემა. მისი ეს მტკიცება ეროვნულ დონეზე სათანადოდ არ განხილულა, ვინაიდან პროკურორმა განმცხადებლის მიმართ არასათანადო მოპყრობის ფაქტზე წარმოებული გამოძიება მთლიანად დააფუძნა ერთი და იგივე ტექსტების შემცველ სამედიცინო დასკვნებს. ის ფაქტი, რომ ორი სხვადასხვა ექიმის მიერ შედგენილი დასკვნები იდენტურ ფორმულირებას შეიცავდა, ევროპული სასამართლოსთვის აღნიშნული მტკიცებულებების უტყუარობას ეჭვქვეშ აყენებდა. შესაბამისად, ევროპულმა სასამართლომ განსაკუთრებული ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ პროკურორმა საეჭვოდ არ მიიჩნია იდენტური სამედიცინო დასკვნების უტყუარობა (გადაწყვეტილების პუნქტი 34). მტკიცებულებების შეფასებისას გამოჩენილი ასეთი დაუდევარი დამოკიდებულება ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არასრულყოფილ გამოძიებად შეაფასა. შესაბამისად, პროკურორის ხარვეზიანი გამოძიებისა და ეროვნული სასამართლოს უმოქმედების გამო, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გონივრული ეჭვი განმცხადებლის სასარგებლოდ გადაწყვიტა და კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა დაადგინა (პუნქტები 36 და 37).”^{xiii}

სასამართლომ ზემოაღნიშნული გარემოების გათვალისწინებით, გამოკვლეულ მტკიცებულებათა სათანადო შეფასებისა და ანალიზის საფუძველზე ბრალდებულები უდანაშაულოდ ცნო და გაამართლა წარდგენილ ბრალდებაში.^{xiii}

აღნიშნული განაჩენის უდიდესი ღირსება არის ის, თუ როგორ გულდასმით შეაფასა სასამართლომ მის წინაშე წარმოდგენილი მტკიცებულებები და მათ შორის წინააღმდეგობა ბრალდებულების სასარგებლოდ გადაწყვიტა. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა იყო ის დამხმარე მექანიზმი, რომელსაც ეროვნული სასამართლო დაეყრდნო, რათა პოლიციელის ჩვენების უტყუარობის ჯერ კიდევ დამკვიდრებული პრინციპისთვის გადაეხვია. ამ დროს ეროვნული სასამართლოსთვის, როგორც წესი, დამატებით სირთულეს წარმოადგენს ის, რომ პოლიციელების მიერ დაკავებისას სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების სავარაუდო ფაქტზე გამოძიება, უმეტესწილად, არც კი არის დაწყებული, ან ფორმალურად არის დაწყებული და წინ არ წასულა. სასამართლომ უნდა იმსჯელოს მოცემულ საქმეზე ისე, რომ პოლიციის თანამშრომლების მიერ სავარაუდოდ არააუცილებელი და არათანაბარზომიერი ძალის გამოყენების კონტექსტში მათი უდანაშაულობის პრეზუმპცია არ დაარღვიოს.

განაჩენის კიდევ ერთი მნიშვნელობა აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რადგან სასამართლომ ხაზი გაუსვა პოლიციის მიერ თავის საქმიანობაში ეთიკის სტანდარტების დაცვის აუცილებლობას:

“ამ კონტექსტში აღსანიშნავია პოლიციის საქმიანობის მიმართ არსებული ეთიკის სტანდარტები, რომლებიც დადგენილია როგორც ევროპის საბჭოს ფარგლებში მიღებული დოკუმენტებით, ისე საქართველოს შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტებით. კერძოდ: ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის 1979

წლის no. 690 რეზოლუციით მიღებული დეკლარაცია პოლიციის შესახებ; ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 2001 წლის რეკომენდაცია Rec(2001)10 წევრი სახელმწიფოების მიმართ პოლიციის ეთიკის ევროპულ კოდექსზე და საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის 2013 წლის 31 დეკემბრის no. 999 ბრძანება საქართველოს პოლიციის ეთიკის კოდექსისა და საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ზოგიერთ მოსამსახურეთა ქცევის ინსტრუქციების დამტკიცების შესახებ. ეს დოკუმენტები ასახავს პოლიციის თანამშრომლების მიმართ მზარდ მოთხოვნებს, რომლებიც პირდაპირ აიხსნება საზოგადოების წევრების მოლოდინით, რომ პოლიციის საქმიანობა უნდა ხორციელდებოდეს განსაზღვრული ფუძემდებლურ ფასეულობების და ძირითადი პრინციპების პატივისცემით. ასეთი მოთხოვნები პოლიციის მიერ არ უნდა აღიქმებოდეს როგორც თავისი საქმიანობის განხორციელებისთვის დაბრკოლების შექმნის საფრთხე. პირიქით, პოლიციის მიერ თავისი საქმიანობის განხორციელებისას ადამიანის უფლებებზე ორიენტირებული დამოკიდებულება ხელს შეუწყობს პოლიციისა და საზოგადოების შორის ქმედით ურთიერთობას. პოლიცია სახელმწიფო ხელისუფლების გამოვლენის ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითია. პოლიციის თანამშრომლებს, თავიანთი ვალდებულებების განხორციელებისას, მოეთხოვებათ ადამიანის ღირსების პატივისცემა და მათი უფლებების დაცვა.”^{xiv}

პოლიციისთვის წინააღმდეგობის გაწევის საქმეებში ბრალდების მტკიცებულებების უტყუარობისა და სანდოობის სტანდარტის შემოწმების თვალსაზრისით ძალზე მნიშვნელოვანია **2015 წლის საქმე**.^{xlv}

აღნიშნულ საქმეზე, არსებითი წინააღმდეგობა არსებობდა ერთის მხრივ დანაშაულის ჩადენის ფაქტთან დაკავშირებით გამოცხადებული პოლიციის თანამშრომლებისა და მეორეს მხრივ, დაკავებული პირებისა მათი მეზობლების ჩვენებებს შორის და საქმეზე არსებულ სხვა მტკიცებულებებთან მიმართებით.

წინააღმდეგობა ეხებოდა დაკავებულებზე ხელბორკილების დადების ფაქტს. სასამართლომ აღნიშნა, რომ ბრალდებულებზე ხელბორკილების დადება პირდაპირ კავშირში იყო მათი მხრიდან წინააღმდეგობის გაწევასთან, ვინაიდან შეუძლებელია პოლიციაზე მოძალადე ბრალდებული (ბრალდებულები) სამართალდამცავებმა ისე დააკავონ, რომ მას ხელბორკილები არ დაადონ. შესაბამისად, სასამართლომ განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცია იმის დადგენას, ეკეთათ თუ არა დაკავებულებს ხელბორკილები, როდესაც ისინი პოლიციის განყოფილებაში გადაყავდათ.^{xlvi}

სასამართლომ არ გაიზიარა პროკურორის პოზიცია იმასთან დაკავშირებით, რომ დაცვის მოწმეები იყვნენ ბრალდებულების ოჯახის წევრები და მათი უახლოესი გარემოცვა - მეგობრები და კარის მეზობლები. ისინი ცდილობდნენ აერიდებინათ ბრალდებულებისთვის მოსალოდნელი პასუხისმგებლობა. სასამართლომ აღნიშნა, რომ ასეთი ლოკიკით, იგივე შეიძლება ითქვას ბრალდების მხარის მოწმეების მიმართაც, რადგან საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 353-ე მუხლთან მიმართებაში

საქმეზე არიან დაზარალებული პოლიციელები და მოწმეები, რომლებიც დაზარალებულების თანამშრომლები და მეგობრები არიან. სასამართლომ აღნიშნა, რომ ამ საქმეში დაინტერესება პოლიციის თანამშრომელთა მხრიდან შესაძლებელი იყო იმაზე მეტად გამოკვეთილიყო, ვიდრე უბრალო მეგობრობით და თანამშრომლობით. უფრო მეტიც, სასამართლომ ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ განსხვავებით ბრალდების მხარისგან, სადაც მხოლოდ და მხოლოდ პოლიციელების ჩვენებებია, დაცვის მხარის მტკიცებულებებში, გარდა ბრალდებულთა ჩვენებებისა, ასევე სხვა ბევრი სარწმუნო და ობიექტური მტკიცებულება იყო.^{xlvii}

ამ კონტექსტში სასამართლომ აღნიშნა:

“სასამართლო იხსენებს, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას, რომლის თანახმადაც, პოლიციის თანამშრომლების ჩვენებებს მცირე მტკიცებითი ძალა აქვს, თუ ისინი არ არის გამყარებული სხვა მტკიცებულებით (ოჩელკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Ochelkov v. Russia*), განაცხადი no. 17828/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 11 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტი 90). მოცემულ შემთხვევაში, პოლიციის თანამშრომელთა ჩვენებები არამცთუ გამყარებული არაა სხვა მტკიცებულებებით, არამედ წინააღმდეგობაში მოდის სხვა მოწმეების ჩვენებებთან და საქმეში არსებულ მტკიცებულებებთან.”^{xlviii}

მე-3 მუხლის გარდა, სასამართლომ მხედველობაში მიიღო **მე-6 მუხლზე** არსებული პრაქტიკაც:

“ამასთან დაკავშირებით, აღსანიშნავია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განხილული საქმე პოპოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Popov v. Russia*), no. 26853/04), სადაც სასამართლომ არ გაიზიარა დაცვის მოწმეების: ბრალდებულის მეზობლისა და დურგლის ჩვენებები. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო აღნიშნავს, რომ ის არ არის მოწოდებული დაადგინოს ეროვნულ დონეზე საქმეში არსებული მტკიცებულების რელევანტურობა პირის ბრალეულობისთვის, მაგრამ ამ საქმეზე განაცხადა, რომ ეროვნულმა სასამართლომ პირის ბრალეულობა დააფუძნა წინააღმდეგობრივ მტკიცებულებებს და იმავდროულად, არ გაიზიარა დაცვის მოწმეთა ჩვენებები, რომლებსაც ბრალდებულის უდანაშაულობაზე მნიშვნელოვანი ინფორმაცია შეეძლოთ მიეწოდებინათ, რამაც **ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის** (უფლება სამართლიან სასამართლო განხილვაზე) დარღვევა შეადგინა (ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტები: 184-189).”^{xlix}

მტკიცებულებების შეფასების ნაწილში, ეროვნული სასამართლო აგრეთვე დაეყრდნო ევროპული სასამართლოს მიერ შემუშავებულ ზოგად პრინციპებს:

“ამ თვალსაზრისით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ,

შიდასახელმწიფობრივ სასამართლოს შეუძლია, უკეთ შეაფასოს მის წინაშე წარმოდგენილი მტკიცებულების სანდოობა და ევროპულ სასამართლოს მხოლოდ დამხმარე ფუნქცია ენიჭება (გორგიევსკი ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა მაკედონიის წინააღმდეგ (*Gorgievski v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia*), განაცხადის no. 18002/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 16 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 53).

გარდა ამისა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისია საქმეზე X და Y გერმანიის ფედერალური რესპუბლიკის წინააღმდეგ (*X. and Y. v. the Federal Republic of Germany*), განაცხადი no. 8744/79) დაეთანხმა, რომ მოწმის მიერ ფიცის ქვეშ სიცრუის თქმისას, ეჭვი ჩნდება მისი სხვა ჩვენებების სანდოობასთან დაკავშირებითაც (ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის 1983 წლის 2 მარტის განჩინება, გვ. 144).^{vi}

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, იმის გათვალისწინებით, რომ ბრალდების მხარის მოწმეების ჩვენებები წინააღმდეგობრივი იყო საქმეში არსებულ სხვა ობიექტურ მტკიცებულებებთან, ხოლო რიგ შემთხვევებში ვერ აკმაყოფილებენ უტყუარობის - სანდოობის სტანდარტს, სასამართლომ უარყო ისინი, როგორც არასარწმუნო მტკიცებულებები.ⁱⁱ

სასამართლომ სათანადო ყურადღება გაამახვილა სხდომაზე გამოკვლეულ CD დისკზეც, რომელზეც ასახული იყო შემთხვევის ადგილი და ოთახი, სადაც პოლიციელთა განმარტებით ადგილი ჰქონდა მათ ფიზიკურ დაზიანებას, ხოლო ბრალდებულები ამტკიცებდნენ, რომ არანაირი წინააღმდეგობა არ გაუწევიათ. ოთახი კარგად იყო დალაგებული და 12 კვადრატული მეტრ ფართზე ფიზიკური შეხლა-შემოხლის არანაირი კვალი არ ჩანდა არც ავეჯის და არც ავეჯზე განთავსებული ნივთების თვალსაზრისით სასამართლომ აღნიშნა, რომ ოთახში არსებული ვითარება აშკარად და ცალსახად გამორიცხავდა იმ ფაქტობრივ გარემოებებს, რასაც დაზარალებულები და ბრალდების მხარის სხვა მოწმეები უთითებდნენ თავიანთ ჩვენებებში. შეუძლებელი იყო ოთახში ჭიქა ან ბოთლი მაინც არ წაქეულიყო მაგიდაზე, ამდენ პირს შორის რომ მოხდარიყო შეხლა-შემოხლა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ CD დისკზე ასახული ვითარება, სრულ თანხმობაში იყო დაცვის მოწმეების ჩვენებებთან, რომლებიც უთითებენ, რომ უსიტყვოდ დაემორჩილნენ პოლიციის თანამშრომლების მოწოდებას და არანაირი წინააღმდეგობა არ გაუწევიათ.ⁱⁱⁱ

ეროვნულმა სასამართლომ ეჭვი შეიტანა აგრეთვე მოწმედ დაკითხული ექიმების ჩვენებებისა და მათი შედგენილი სამედიცინო ბარათის სანდოობაში იმ მოურიდებელი, უკრძალველი და შინაურული დამოკიდებულებების გამო, რომელიც სამედიცინო პერსონალსა და პოლიციის თანამშრომლებს შორის არსებობდა. მითუმეტეს, რომ ამ ურთიერთობების დემონსტრირება ხდებოდა ბრალდებულების თვალწინ, რომელთა ბედი სამედიცინო ბარათის საფუძველზე გაცემული ექსპერტიზის დასკვნით წყდება. სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა ჩატარებული სამედიცინო ექსპერტიზის საეჭვო გარემოებებზე, აგრეთვე იმ ფაქტზე, რომ ექიმებსა და პოლიციელებს შორის არსებული

ფამილარული ურთიერთობები დამალა და კატეგორიულად უარყვეს მოწმედ დაკითხულმა პოლიციის თანამშრომლებმა და ერთმა ექიმმა, მაგრამ აღიარა მეორე ექიმმა.^{liii}

გამოკვლეულ მტკიცებულებათა სათანადო შეფასებისა და ანალიზის საფუძველზე ეროვნულმა სასამართლომ ბრალდებულები სსკ-ის 353-ე მუხლის მეორე ნაწილით (პოლიციის მუშაკის მიმართ წინააღმდეგობა, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისათვის ხელის შეშლის, მისი საქმიანობის შეწყვეტის მიზნით, ჩადენილი ჯგუფურად, ძალადობით და ძალადობის მუქარით) წარდგენილ ბრალდებაში უდანაშაულოდ ცნო და გაამართლა.^{liv}

პირის დაკავებისას ძალის გამოყენების კონტექსტში, აღსანიშნავია აგრეთვე სისხლის სამართლის 2016 წლის საქმე,^{lv} რომელზედაც პირს ბრალად ედებოდა პოლიციელებისთვის საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისათვის ხელის შეშლასა და საქმიანობის შეწყვეტის მიზნით წინააღმდეგობის გაწევაში, რა დროსაც ბრალდებულმა პოლიციელებს მიაყენა სხეულის დაზიანებები და დაუზიანა სამსახურებრივი ფორმა.

სასამართლომ გაანალიზა რა საქმეზე შეკრებილი და სასამართლო სხდომაზე მხარეთა მონაწილეობით გამოკვლეული მტკიცებულებები, მიიჩნია, რომ გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტით უტყუარად არ დადასტურდა ბრალდებულის მიერ პოლიციის მუშაკებისათვის წინააღმდეგობის გაწევის ფაქტი.^{lvi}

კერძოდ, სასამართლომ მართებულად აღნიშნა, რომ ბრალდების მხარემ დადასტურებულად მიიჩნია ბრალდებულის მხრიდან პოლიციელებისათვის წინააღმდეგობის გაწევა და ამ საკითხში დაეყრდნო მხოლოდ ინციდენტში მონაწილე ერთი მხარის - პოლიციელთა ჩვენებებს; ბრალდებამ სათანადო შეფასება არ მისცა ბრალდებულის ჩვენებას, რომელიც ჯერ კიდევ გამოძიების ეტაპზევე ავითარებდა განსხვავებულ ვერსიას და ითხოვდა მისი ჩვენების ნამდვილობის გადამოწმების მიზნით მიმდებარე ტერიტორიაზე არსებული ობიექტებიდან ვიდეოჩანაწერების ამოღებას, რაც გამოძიების მიერ არ იქნა შესრულებული; ასევე დაცვის მხარეს უარი ეთქვა პოლიციის განყოფილების ადმინისტრაციული შენობის შიდა და გარე პერიმეტრზე არსებული ვიდეოკამერების ჩანაწერების გადაცემაზე. სასამართლომ დაასკვნა, რომ გამოძიება არ იყო დაინტერესებული მოცემულ საქმეზე სრულყოფილი გამოძიების ჩატარებით.^{lvii}

სასამართლომ აღნიშნა, რომ ბრალდების მხარე ბრალეულობის დამტკიცებას შეეცადა მხოლოდ იმ პოლიციელების ჩვენებებით, რომელთაც თითქოს ბრალდებულმა გაუწია წინააღმდეგობა. ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ თუმცა ის არ ახდენდა მოწმის ჩვენების, როგორც მტკიცებულების დისკრედიტაციას, თუმცა განმარტა, რომ ამ კატეგორიის საქმეზე მოწმის ჩვენება მხოლოდ მაშინ იქნება უტყუარი, თუ იგი გამყარებული იქნება სხვა ობიექტური მტკიცებულებით, თუნდაც სხვა ნეიტრალური მოწმის ჩვენებით. აღნიშნული მსჯელობა ეროვნულმა სასამართლომ შემდეგნაირად გაამყარა:

“ამ მხრივ სასამართლო ყურადღებას მიაქცევს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებას საქმეზე მიქიაშვილი საქართველოს წინააღმდეგ (*Mikiashvili v. Georgia*), განაცხადი no. 18996/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 9 ოქტომბრის გადაწყვეტილება). აღნიშნული საქმე ეხებოდა სწორედ განმცხადებლის მიმართ პოლიციის არასათადო მოპყრობას მისი დაკავებისას. მიქიაშვილს ბრალი წარედგინა საქართველოს სსკ-ის 353-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ფაქტზე. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსათვის მიუღებელი იყო ეროვნული სასამართლოს მიერ მტკიცებულებათა შეფასება აღნიშნულ სამართალწარმოებაში. სასამართლომ მიუთითა, რომ ხელისუფლების ორგანოების გადაწყვეტილებებიდან აშკარად იკვეთებოდა, რომ ისინი დაეყრდნენ ძირითადად ინციდენტში მონაწილე პოლიციელთა ჩვენებებს. ეროვნულმა სასამართლომ არ მიიჩნია, რომ განმცხადებლის ჩვენება იყო სანდო, თუმცა იმავდროულად ეროვნული სასამართლოსათვის მისაღები იყო პოლიციელთა ჩვენებების სანდოობა, ისე რომ ამასთან დაკავშირებით დასაბუთებული არგუმენტაცია არ მოუყვანია. სტრასბურგის სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა არ გაითვალისწინეს ის ფაქტი, რომ პოლიციელთა ჩვენებები შესაძლოა სუბიექტური ყოფილიყო და სავარაუდოდ, მიზნად ისახავდა მათი მხრიდან ბრალდებულის მიმართ სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის გამო პასუხისმგებლობის თავიდან არიდებას.”^{viii}

ეროვნულმა სასამართლომ პოლიციელების ჩვენებების მტკიცებით ძალასთან დაკავშირებით დამატებით აღნიშნა:

“ამ კუთხით, სასამართლო მოიხმობს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას, რომლის თანახმად, პოლიციის თანამშრომლების ჩვენებებს მცირე მტკიცებითი ძალა აქვს, თუ ისინი არ არის გამყარებული სხვა მტკიცებულებებით (ოჩელკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Ochelkov v. Russia*), განაცხადი no. 17828/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 11 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტი 90). ასევე მაგალითად, საქმეზე ვირაბიანი სომხეთის წინააღმდეგ (*Virabyan v. Armenia*), განაცხადი no. 40094/05, 2012 წლის 2 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 153-154). ევროპული სასამართლოსათვის მიუღებელი აღმოჩნდა, როცა პოლიციისათვის წინააღმდეგობის გაწევის თაობაზე გაკეთებული დასკვნები მხოლოდ პოლიციელების ჩვენებებს ემყარებოდა, რომლებიც ასეთ შემთხვევაში შესაძლოა არ ყოფილიყვნენ მიუკერძოებელი მოწმეები.”^{ix}

სასამართლომ მიიჩნია, რომ არ არსებობდა მხარეთა მიერ წარმოდგენილი, ერთმანეთთან შეთანხმებული, ეჭვის გამომრიცხავი ისეთი მტკიცებულებების ერთობლიობა, რომელიც სასამართლოს მისცემდა საშუალებას, რათა გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტით დაედგინა, რომ სწორედ ბრალდებულმა ჩაიდინა მისთვის ბრალად შერაცხული მართლსაწინააღმდეგო ქმედება. უფრო მეტიც, მხარეთა მიერ შეჯიბრებითობის

პრინციპიდან გამომდინარე, სასამართლოსთვის წარდგენილი და სხდომაზე მხარეთა მონაწილეობით გამოკვლეული მტკიცებულებებით წარდგენილი ბრალდება ემყარებოდა მხოლოდ ისეთ მტკიცებულებებს, რომელთა უტყუარობის დასაჯერებლად საჭირო იყო დამატებითი მტკიცებულებების წარმოდგენა, რაც მოცემულ შემთხვევაში არ მომხდარა და სასამართლოს წინაშე აღმოჩნდა მხოლოდ ისეთი მტკიცებულებები, რომლებიც საქმის შედეგისადმი მათი დამოკიდებულების გათვალისწინებით უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობად მიჩნევის საშუალებას არ იძლეოდა. შესაბამისად, სასამართლომ ბრალდებული გაამართლა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 353-ე მუხლის პირველი ნაწილით წარდგენილ ბრალდებაში.^{ix}

პოლიციის მუშაკის მიმართ წინააღმდეგობის გაწევის საქმეებზე აღსანიშნავია 2016 წლის კიდევ ერთი საქმე.^{lxi} წარდგენილი ბრალდების თანახმად, სამი ბრალდებული ერთმანეთში ჩხუბობდა და ხმამაღლა იგინებოდა. პოლიციის მუშაკებმა, რომლებიც ასრულებდნენ სამსახურეობრივ მოვალეობას, მათ მოუწოდეს საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისაკენ, თუმცა პოლიციელების მოწოდებაზე, მოჩხუბრებმა გამოხატეს აგრესია, არ დაემორჩილნენ კანონიერ მოთხოვნას და პოლიციის მუშაკებს საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისათვის ხელის შეშლისა და მისი საქმიანობის შეწყვეტის მიზნით, ჯგუფურად და ძალადობით, გაუწიეს წინააღმდეგობა, მიაყენეს ფიზიკური და სიტყვიერი შეურაცხყოფა, კერძოდ მიაყენეს სხეულის სხვადასხვა დაზიანებები, ასევე დაუზიანეს უნიფორმები. აღნიშნულის გამო საჭირო გახდა დამხმარე ჯგუფის გამოძახება, თუმცა ბრალდებული არ დაემორჩილნენ არც ადგილზე მისული პოლიციის მუშაკების კანონიერ მოთხოვნას, რომ შეეწყვიტათ ძალადობა და მათაც ჯგუფურად გაუწიეს წინააღმდეგობა და მიაყენეს სხეულის დაზიანებები.^{lxii}

ეროვნულმა სასამართლომ პარალელი გაავლო საქმესთან ოჩელკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Ochelkov v. Russia*), განაცხადი no. 17828/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 11 აპრილის გადაწყვეტილება), სადაც პოლიციელები ამტკიცებდნენ, რომ სანამ ოჩელკოვს დააკავებდნენ, ის ჩხუბში მონაწილეობდა. სასამართლომ დაადგინა, რომ პოლიციის თანამშრომლების ჩვენებების მტკიცების ძალა მცირედი მნიშვნელობის იყო, რადგან ისინი არ იყო გამყარებული არანაირი მტკიცებულებით (ოჩელკოვის საქმეზე გადაწყვეტილების პუნქტი 90).

ეროვნულმა სასამართლომ მხედველობაში მიიღო, რომ იმავე საქმეზე, ოჩელკოვის დაკავების შემსწრე არცერთ თვითმხილველს არ განუცხადებია თავის ჩვენებაში, რომ ოჩელკოვმა წინააღმდეგობა გაუწია პოლიციის თანამშრომლებს. განაჩენში მოყვანილია სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან ციტატა:

“ევროპულმა სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ "ფაქტობრივად, პოლიციის თანამშრომლების ვერსია ეწინააღმდეგებოდა მოვლენათა იმ აღწერას, რომელიც ორი მოწმის... მიერ იქნა წარმოდგენილი. თუმცა სასამართლო არ ივიწყებს იმ სიახლოვეს, რომელიც ორ მოწმეს ჰქონდა განმცხადებელთან... მათი ჩვენების დაწვრილებითი ხასიათი, აგრეთვე ის ფაქტი, რომ ისინი დარჩნენ თავიანთ

ჩვენებაზე გამოძიების განმავლობაში, აძლევს სასამართლოს შესაძლებლობას, რომ დაძლიოს მათ განაცხადების უტყუარობასთან დაკავშირებული გარკვეული ეჭვი." (ოჩელკოვის საქმეზე გადაწყვეტილების პუნქტი 117)."

ამის შემდეგ, ეროვნული სასამართლო ასკვნის:

“ანუ, მოწმეების ჩვენებები, რომლებიც დაკავებული პირის ახლობლები იყვნენ, მათი თანმიმდევრული ხასიათის გამო მაინც გაზიარებული იქნა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ და უპირატესობა მიენიჭა პოლიციელების წინააღმდეგობრივ ჩვენებებთან მიმართებით. ანუ, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არათუ ნეიტრალურ, არამედ განმცხადებლის ახლობლების ჩვენებებსაც კი უპირატესობა მიანიჭა პოლიციელების ჩვენებებთან მიმართებით, როდესაც საქმეში სხვა უტყუარი მტკიცებულება არ არსებობდა. სასამართლოს წინაშე არსებულ მოცემულ შემთხვევაში კი, მოწმეთა ჩვენებებს ეს მცირედი ეჭვიც არ ახასიათებს (რაც საბოლოოდ მაინც დაძლიებული იქნა სტრასბურგის სასამართლოს მიერ) იმ თვალსაზრისით, რომ საქმეში არსებულ მოწმეებს (...) არანაირი სიახლოვე არ აკავშირებთ ბრალდებულებთან.”

სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა ერთ-ერთი მოწმის ჩვენებაზე, რომლის თანახმადაც, ის ბრალდებულების დაკავებიდან 10-15 წუთში გამოცხადდა პოლიციის განყოფილებაში ჩვენების მისაცემად. იქ დაახლოებით დილის 7 საათამდე იმყოფებოდა და როდესაც უარი უთხრეს ჩვენების ჩამორთმევაზე, იძულებული იყო სახლში დაბრუნებულიყო. მას პოლიციის თანამშრომლები უხეშად მოექცნენ და ლამის გამოაძევეს განყოფილებიდან. ის არც შემდგომ დაიკითხა გამოძიების ეტაპზე და თითქმის 9 თვის გასვლის შემდეგ მიეცა ჩვენების მიცემის შესაძლებლობა სასამართლო სხდომაზე.^{lxiii}

ამასთან დაკავშირებით, ეროვნულმა სასამართლომ კვლავ გაითვალისწინა სტრასბურგის სასამართლოს შეფასება ოჩელკოვის ზემოთ ციტირებულ საქმეზე. სასამართლომ აღნიშნა, რომ ევროპული სასამართლოსთვის აუხსნელი დარჩა ის ფაქტი, თუ რატომ არ დაკითხეს გამოძიებლებმა განმცხადებლის მანქანაში მყოფი სხვა მგზავრები, ან რატომ არ ჰქონდათ არანაირი მცდელობა, შემთხვევის ადგილას მყოფი თვითმხილველები მოემბნათ. აღნიშნულმა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შეფასებით, გამოძიების ხარისხზე უარყოფითად იმოქმედა.²⁶ სასამართლომ პარალელი გაავლო მის წინაშე არსებულ სისხლის სამართლის საქმესთან, სადაც, მიუხედავად უამრავი თვითმხილველისა, არცერთი მათგანი არ იქნა მოძიებული და დაკითხული, ხოლო ერთი კონკრეტული მოწმის შემთხვევაში კი გამოძიებას ძეზნაც არ სჭირდებოდა, ის მოქალაქეობრივი ვალის მოსახდელად თავად მივიდა პოლიციის განყოფილებაში, მაგრამ

²⁶ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ოჩელკოვის საქმეზე გადაწყვეტილების პუნქტებზე 123 და 127, განაჩენის გვ. 14.

მიუხედავად ამისა, მაინც არ დაკითხულა და სამართალდამცავმა პირებმა ის უკან გააბრუნეს.^{lxiv}

2016 წლის 6 ივნისის განაჩენი მნიშვნელოვანია აგრეთვე იმის გათვალისწინებით, რომ სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა შემდეგ ფაქტზე: მოცემულ საქმეზე დაზარალებულები და მნიშვნელოვანი მოწმეები იყვნენ იმ განყოფილების თანამშრომლები, რომელმაც მოცემულ საქმეზე გამოძიება აწარმოა, უფრო მეტიც, ერთ-ერთი დაზარალებული მოცემული განყოფილების ხელმძღვანელი პირი იყო (უფროსის მოადგილე) გამოძიების წარმოების ეტაპზე.^{lxv}

სასამართლომ მხედველობაში მიიღო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლში ინკორპორირებული ქმედითი გამოძიების ვალდებულების კრიტერიუმები და აღნიშნა, რომ ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კრიტერიუმი, რომლის გარეშეც გამოძიება ვერ ჩაითვლება ქმედითად, არის დამოუკიდებლობა და მიუკერძოებლობა. იმისთვის, რათა გამოძიება იყოს ქმედითი, აუცილებელია, რათა გამოძიების მწარმოებელი ორგანოები მიუკერძოებლები იყვნენ და აგრეთვე დამოუკიდებლები იმ პირებისგან, რომლებიც ჩართულნი იყვნენ შესაბამის მოვლენებში, რომლებზედაც გამოძიება წარმოებს. აღნიშნული არა მარტო იერარქიულ თუ ინსტიტუციურ კავშირებს გულისხმობს, არამედ ფაქტობრივ და პრაქტიკულ დამოუკიდებლობასაც. სასამართლომ მიუთითა საქმეზე ღარიბაშვილი საქართველოს წინააღმდეგ (*Gharibashvili v. Georgia*), განაცხადი no. 11830/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 29 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 61).^{lxvi}

სასამართლოს შეფასებით, ბრალდების შესახებ დადგენილია ეფუძნებოდა მხოლოდ პოლიციელების ჩვენებებს, რომლებიც სხვა უყტუარი და ნეიტრალური მტკიცებულებების საქმეში არარსებობის პირობებში საკმარისი არ არის, რათა გონივრულ ეჭვს მიღმა დადასტურდეს პირის ბრალეულობა. მითუმეტეს მაშინ, როდესაც აღნიშნული მტკიცებულებები წინააღმდეგობრივია სხვა ობიექტურ და სარწმუნო მტკიცებულებებთან. ყოველივე ამასთან ერთად, ბრალდების მხარემ სასამართლოს არ წარუდგინა სამხრე ვიდეოკამერის ჩანაწერი, რომლითაც აღჭურვილები არიან საპატრულო პოლიციის თანამშრომლები. აღნიშნული მტკიცებულება იქნებოდა ფაქტობრივი გარემოებების ზუსტად დადგენის და ბრალდების მოწმეთა ჩვენებების დადასტურებისა და შემოწმების უტყუარი საშუალება. სასამართლომ არაარგუმენტირებულად მიიჩნია სასამართლო სხდომაზე დაკითხული საპატრულო პოლიციის თანამშრომლების ჩვენებები იმასთან დაკავშირებით, რომ კამერას მხოლოდ იმ შემთხვევაში რთავენ, თუ მოქალაქე გაფრთხილებულია ამის შესახებ, წინააღმდეგ შემთხვევაში იქნება ფარული ჩანაწერი რისი უფლება მათ არ აქვთ. სასამართლო აღნიშნა, რომ მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში საპატრულო პოლიციის თანამშრომლები არ ახორციელებდნენ პირად კომუნიკაციას მოქალაქეებთან, რომ მათი გაფრთხილება მოეხდინათ. ისინი შეესწრნენ ჩხუბის ფაქტს, სადაც პოლიციის თანამშრომლები დახმარებას ითხოვდნენ, ვინაიდან მათზე ხორციელდებოდა ფიზიკური ძალადობა. საპატრულო პოლიციის თანამშრომლებს ფაქტობრივი გარემოებების დაფიქსირება, შემთხვევის ადგილის და შესაძლო დანაშაულის ჩადენის კამერით გადაღება ევალებოდათ და არა კონკრეტულ პირთან სიტყვიერი კომუნიკაცია.^{lxvii}

მოცემულ შემთხვევაში, ეროვნულმა სასამართლომ გაიხსენა საქმე ფლინკილა და სხვები ფინეთის წინააღმდეგ (*Flinkkilä and Others v. Finland*), განაცხადი no. 25576/04, ადამიანის

უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 6 აპრილის გადაწყვეტილება). აღნიშნულ საქმეზე, კერძო პირმა ქუჩაში მომხდარ არეულობაში მიიღო მონაწილეობა. ევროპულმა სასამართლომ დაასკვნა, რომ მიუხედავად კერძო სტატუსისა, შეიძლება გონივრულად მიჩნეულიყო, რომ მსგავსი ქმედებით აღნიშნულმა პირმა საჯარო სფეროში შეაღწია (გადაწყვეტილების პუნქტი 83), რაც, საზოგადოებრივი ინტერესიდან გამომდინარე, ამართლებდა მისი ფოტოსა და სახელის სრულად დაბეჭდვას საგაზეთო სტატიაში (გადაწყვეტილების პუნქტი 93).

შესაბამისად, სასამართლომ დაასკვნა, რომ პოლიციის თანამშრომლების მიერ ქუჩაში არეულობაში მონაწილე პირების სამსახურებრივი ვიდეოკამერებით გადაღება, რაც მხოლოდ დანაშაულის გამოძიების მიზნით იქნებოდა გამოყენებული, ვერანაირად დაარღვევდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლით გარანტირებულ პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლებას.^{lxviii} სასამართლომ ეს დასკვნა ძალზე ღირებულია საქართველოს საპატრულო პოლიციის თანამშრომელთა არსებული პრაქტიკიდან გამომდინარე და მათ მიერ სამომავლოდაც უნდა იქნეს გათვალისწინებული.

საბოლოოდ, ზემოაღნიშნული გარემოების გათვალისწინებით, გამოკვლეულ მტკიცებულებათა სათანადო შეფასებისა და ანალიზის საფუძველზე სასამართლომ სამივე ბრალდებული უდანაშაულოდ ცნო და გაამართლა სსკ-ის 353-ე მუხლის მეორე ნაწილით²⁷ წარდგენილ ბრალდებაში.

პოლიციისთვის წინააღმდეგობის გაწევის კონტექსტში, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გამოყენების მოცულობისა და ხარისხის მიხედვით აღსანიშნავია 2016 წლის გამამართლებელი განაჩენი.^{lxix} ეს განაჩენი უფრო დეტალურად არის განხილული კონვენციის მე-6 მუხლის ნაწილში. თუმცა, მე-3 მუხლის ნაწილში აღსანიშნავია, რომ სანიმუშოა სასამართლოს მიერ შემდეგი საქმეების ციტირება და არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებთან მისადაგება: ოჩელკოვი რუსეთის წინააღმდეგ, ვირაბიანი სომხეთის წინააღმდეგ, აკთიურქი თურქეთის წინააღმდეგ, მიქიაშვილი საქართველოს წინააღმდეგ.^{lxx} პოლიციის თანამშრომლების საყურადღებოდ, სასამართლო აგრეთვე უთითებს პოლიციის საქმიანობის მიმართ არსებული ეთიკის სტანდარტებზე.^{lxxi}

2.3. რეკომენდაცია

არსებითი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ ქმედების კვალიფიკაციისას საერთო სასამართლოებმა მართებულად გამოიყენონ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა, რათა ერთის მხრივ, შესრულდეს მე-3 მუხლში ინკორპორირებული სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულება ქმედით გამოძიებაზე და მეორეს მხრივ, არ დაკნინდეს მე-3 მუხლის აკრძალვის ფუნდამენტური მნიშვნელობა არასწორი კვალიფიკაციით. ასევე, გადაკვალიფიცირებისას, სასამართლოებმა უნდა გაითვალისწინონ ბრალდებულის უფლება დაცვის სათანადოდ და საკმარის დროში

²⁷ პოლიციის მუშაკის მიმართ წინააღმდეგობა, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისათვის ხელის შეშლისა და მისი საქმიანობის შეწყვეტის მიზნით, ჩადენილი ძალადობით, ჯგუფის მიერ.

მომზადებაზე.

პოლიციისთვის წინააღმდეგობის გაწევის ბრალდების განხილვისას, ეროვნულმა სასამართლოებმა, დაკავებისთვის აუცილებელი ძალის გამოყენების სტანდარტებს სათანადო ყურადღება უნდა დაუთმონ. ეროვნული სასამართლოს გამამართლებელ განაჩენებს, სადაც დადგინდა, რომ პირს დაკავებისას წინააღმდეგობა არ გაუწევია, ასევე განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს შემდგომში პოლიციის შესაბამისი მუშაკების პასუხისმგებლობისთვის დაკავებისას სავარაუდოდ მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო ძალის გამოყენებისთვის.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა წამების აკრძალვაზე ეროვნული სასამართლოების ზემოთგანხილულ განაჩენებში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებენ და არგებენ საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. შესაბამისად, ზემოთმოყვანილი განაჩენები სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა წამების, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობისა და სასჯელის აკრძალვის სფეროში ანალოგიურად გამოიყენონ.

3. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 5 - თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება:

„1. ყველას აქვს თავისუფლებისა და პირადი უსაფრთხოების უფლება. არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავისუფლება, თუ არა კანონით დადგენილი პროცედურის შესაბამისად და გარდა შემდეგი შემთხვევებისა:

a კანონიერი დაპატიმრება უფლებამოსილი სასამართლოს მიერ მსჯავრდებული პირისა;

b პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება კანონის შესაბამისად გაცემული სასამართლოს ბრძანების შეუსრულებლობისათვის, ანდა კანონით გათვალისწინებული ნებისმიერი ვალდებულების შესრულების უზრუნველსაყოფად;

c პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება, უფლებმოსილი სამართლებრივი ორგანოს წინაშე მის წარსადგენად, როდესაც არსებობს ამ პირის მიერ სამართალდარღვევის ჩადენის საფუძვლიანი ეჭვი, ან საფუძვლიანად არის მიჩნეული პირის მიერ სამართალდარღვევის ჩადენის თუ მისი ჩადენის შემდეგ მიმალვის აღკვეთის აუცილებლობა;

d არსრულწლოვანის დაპატიმრება კანონიერი ბრძანების საფუძველზე მასზე აღმზრდელობითი ზედამხედველობისათვის ან უფლებამოსილი სამართლებრივი ორგანოს წინაშე მის წარსადგენად;

e პირის კანონიერი დაპატიმრება გადამდებ დაავადებათა გავრცელების თავიდან ასაცილებლად, ან სულით ავადმყოფის, ალკოჰოლიკის, ნარკომანისა თუ მანქანის კანონიერი დაპატიმრება;

f პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება, ქვეყანაში მისი უნებართვოდ შესვლის აღსაკვეთად, აგრეთვე იმისა, ვის მიმართაც ხორციელდება ღონისძიებანი მისი გაძევების (დეპორტაცია) ან გადაცემისათვის (ექსტრადიცია).

2. დაკავებულ პირს მისთვის გასაგებ ენაზე დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს მისი დაკავების მიზეზები და მისთვის წაყენებული ყველა ბრალდება.

3. ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის (c) ქვეპუნქტის დებულებებთან შესაბამისად დაკავებული თუ დაპატიმრებული პირი დაუყოვნებლივ წარედგინება მოსამართლეს ან სასამართლო ხელისუფლების განსახორციელებლად კანონით უფლებამოსილ სხვა მოხელეს და იგი აღჭურვილია უფლებით, მისი საქმე განიხილოს სასამართლომ გონივრულ ვადაში, ან გათავისუფლდეს საქმის განხილვის განმავლობაში. ასეთი გათავისუფლება შეიძლება პირობადადებული იყოს სასამართლო მისი გამოცხადების რაიმე გარანტიით.

4. ყველას, ვისაც დაკავებით ან დაპატიმრებით აღეკვეთა თავისუფლება, აქვს უფლება, მიმართოს სასამართლოს, რომელიც დაუყოვნებლივ განიხილავს მისი დაპატიმრების საკითხს და ბრძანებს მის გათავისუფლებას, თუ დაპატიმრება უკანონოა.

5. ყველა მსხვერპლს, ვინც ამ მუხლის მოთხოვნათა დარღვევით დააკავეს ან დააპატიმრეს, აქვს კომპენსაციის ქმედითი უფლება.“

3.1. ზოგადი დებულებები

3.1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

კონვენციის მე-5 მუხლი, კონვენციის მე-2, მე-3 და მე-4 მუხლებთან ერთად, ინდივიდის ფიზიკური უსაფრთხოების დამცველი ფუძემდებლური უფლებების უმაღლეს რანგში გადის და მას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს. მისი ძირითადი დანიშნულებაა თავისუფლების თვითნებური თუ გაუმართლებელი შეზღუდვისგან პირის დაცვა. სისხლის სამართალწარმოებაში თავისუფლების შეზღუდვის ყველაზე გავრცელებული სახე არის დაკავება და პატიმრობა, რაც წარმოადგენს ერთ-ერთ გამონაკლისს მე-5.1 მუხლის ზოგადი დებულებიდან, რომლის თანახმადაც, ყველას აქვს თავისუფლების უფლება (ბუზაჯი მოლდოვას რესპუბლიკის წინააღმდეგ (*Buzadji v. Republic of Moldova*), განაცხადი no. 23755/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2016 წლის 5 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 84).

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, დასაბუთებული ვარაუდის არსებობა, რომ დაკავებულმა პირმა ჩიდინა დანაშაული, თავისუფლების თავდაპირველი შეზღუდვის მართლზომიერების აუცილებელი პირობაა, მაგრამ უნდა არსებობდეს კიდევ სხვა „რელევანტური“ და „საკმარისი“ გარემოებები, რომლებიც ამართლებენ პირის პატიმრობაში ყოფნას. ეროვნული სასამართლო ხელისუფლება, **მე-5.3 მუხლის** ძალით, ვალდებულია, განიხილოს ბრალდებულის სასამართლო პროცესზე გამოცხადების უზრუნველყოფის ალტერნატიული ღონისძიებები (იხ., შტოგმიულერი ავსტრიის წინააღმდეგ (*Stögmüller v. Austria*), განაცხადი no. 1602/62, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1969 წლის 10 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 4); სულაოია ესტონეთის წინააღმდეგ (*Sulaoja v. Estonia*), განაცხადი no. 55939/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 15 თებერვლის გადაწყვეტილება, პუნქტი 64).

საფუძვლები, რომლებიც ამართლებს პირის პატიმრობაში ყოფნას (დანაშაულის ჩადენის დასაბუთებულ ვარაუდთან ერთად) არის პირის მიმალვის, ახალი დანაშაულის ჩადენის, მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის (მოწმეებზე ზემოქმედება/პირის შეკვრა, მტკიცებულებების განადგურება/შეცვლა), საზოგადოებრივი არეულობის საფრთხეები ანდა ბრალდებულის დაცვის აუცილებლობა. ეს საფუძვლები რელევანტური და საკმარისი გარემოებებით უნდა იყოს დასაბუთებული (ბუზაჯი მოლდოვას რესპუბლიკის წინააღმდეგ (*Buzadji v. Republic of Moldova*), განაცხადი no. 23755/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2016 წლის 5 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 88). ვინაიდან, **მე-5 მუხლით** მოთხოვნილი მართლზომიერების აუცილებელი ელემენტია კანონიერება, ეროვნული სასამართლო თავისუფლების შეზღუდვისას შეიძლება დაეყრდნოს იმ საფუძვლებს, რომლებიც ეროვნული კანონმდებლობითაა გათვალისწინებული და შეესაბამება ზემოაღნიშნულ საფუძვლებს.

კონვენციის მე-5 მუხლისა და ევროპული სასამართლოს განმარტების თანახმად, პრეზუმპცია ყოველთვის მოქმედებს თავისუფლების სასარგებლოდ (ბუზაჯი მოლდოვას რესპუბლიკის წინააღმდეგ (*Buzadji v. Republic of Moldova*), განაცხადი no. 23755/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2016 წლის 5 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 89). თავის გადაწყვეტილებებში ევროპული სასამართლო თანმიმდევრულად მიუთითებს, რომ **კონვენციის მე-5.3 მუხლი** ისე არ უნდა იქნეს გაგებული, რომ სასამართლო ხელისუფლებას აძლევდეს არჩევანს პატიმრობა შეუფარდოს ბრალდებულს და განიხილოს საქმე გონივრულ ვადაში ან, გაათავისუფლოს

იგი. უპირატესობა ენიჭება პირის გათავისუფლებას. ბრალდებული მსჯავრდებამდე ითვლება უდანაშაულოდ და უნდა გათავისუფლდეს, როგორც კი მისი გახანგრძლივებული პატიმრობა გონივრულად აღარ შეიძლება ჩაითვალოს (იხ. ნოიმაისტერი ავსტრიის წინააღმდეგ (*Neumeister v. Austria*), განაცხადი no. 1936/63, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1968 წლის 27 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 4; ვლასოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Vlasov v. Russia*) განაცხადი no. 78146/01, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 12 ივნისის გადაწყვეტილება, პუნქტი 104).

თავისუფლების შეზღუდვის ვადის გონივრულობის შეფასება არ შეიძლება აბსტრაქტულად. არის თუ არა გამართლებული პირის პატიმრობაში ყოფნა, უნდა შეფასდეს თითოეული საქმის ფაქტების კრილში. გახანგრძლივებული პატიმრობა შეიძლება მხოლოდ გამართლდეს, თუ კონკრეტული გარემოებები მიუთითებს ჭეშმარიტ საჯარო ინტერესზე, რომელიც, მიუხედავად უდანაშაულობის პრეზუმპციისა, გადაწონის **კონვენციის მე-5 მუხლით** გათვალისწინებული ინდივიდუალური თავისუფლების დაცულობის ნორმას (კუდლა პოლონეთის წინააღმდეგ (*Kudla v. Poland*), განაცხადი no. 30210/96, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2000 წლის 26 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 110).

ევროპული სასამართლო აღნიშნავს, რომ უწინარეს ყოვლისა, ეროვნული სასამართლო ხელისუფლების პრეროგატივაა იმის უზრუნველყოფა, რომ ყოველ მოცემულ საქმეში, ბრალდებულის პატიმრობამ არ გადააცილოს გონივრულ ვადას. ეროვნულ სასამართლოებს ეკისრებათ ვალდებულება, გადასინჯონ იმ პირთა განგრძობადი პატიმრობა, რომელთა საქმეც არსებითად განიხილება, რათა უზრუნველყონ მათი გათავისუფლება, თუ არსებული გარემოებები აღარ ამართლებს მის პატიმრობას (*inter alia*, მაქაი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*McKay v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 543/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2006 წლის 3 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 45). 2016 წლის 5 ივლისის გადაწყვეტილებაში, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდმა პალატამ განმარტა, რომ სასამართლოს ვალდებულება, რელევანტურ და საკმარის გარემოებებზე დამყარებული საფუძვლ/ებ/ით დაასაბუთონ პატიმრობის შეფარდება, ვრცელდება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენის ეტაპზევე (ბუზაჯი მოლდოვას რესპუბლიკის წინააღმდეგ (*Buzadji v. Republic of Moldova*), განაცხადი no. 23755/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2016 წლის 5 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 102).

ამ მიზნით, ეროვნულმა სასამართლოებმა, უდანაშაულობის პრეზუმპციის დაცვით, უნდა განიხილონ ყველა ის ფაქტი, რომელიც მეტყველებს იმ ჭეშმარიტი საჯარო ინტერესის არსებობის სასარგებლოდ ან საპირისპიროდ, რომელიც ინდივიდუალური თავისუფლების დაცულობის ნორმიდან გადახვევას ამართლებს. ყველა ეს ფაქტი უნდა აისახოს სასამართლოს შესაბამის განჩინებაში (ლეტელიე საფრანგეთის წინააღმდეგ (*Letellier v. France*), განაცხადი no. 12369/86, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1991 წლის 26 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 36; დმიტრიევი რუსეთის წინააღმდეგ (*Aleksandr Dmitriyev v. Russia*), განაცხადი no. 12993/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 7 მაისის გადაწყვეტილება, პუნქტი 55).

მე-5.3. მუხლის შესაბამისად, თავისუფლების უფლების შეზღუდვის პერიოდის გონივრულობის შეფასებისას, ვადის ათვლა იწყება დაკავების მომენტიდან, ან თუ პირი

დაკავებული არ ყოფილა, პატიმრობის შეფარდების მომენტიდან და მთავრდება, როდესაც პირი გათავისუფლებულია, ან მისი ბრალეულობა დადგენილია, თუნდაც პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ (ბუზაჯი მოლდოვას რესპუბლიკის წინააღმდეგ (*Buzadji v. Republic of Moldova*), განაცხადი no. 23755/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2016 წლის 5 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 85).

3.1.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.1.2.1. თავისუფლების პრეზუმპცია

კვლევის ფარგლებში მოძიებული გადაწყვეტილებებიდან ერთ-ერთ ადრინდელ - **2013 წლის განჩინებაში**,^{lxxii} ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა:

“სასამართლო ითვალისწინებს როგორც საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილ, ასევე ევროსასამართლოს მიერ არაერთხელ გაკეთებულ განმარტებას, რომ პრეზუმპცია მოქმედებს პირის თავისუფლების სასარგებლოდ. ბრალდებული უდანაშაულოდ ითვლება და დაუშვებელია მისი დაუსაბუთებელი პატიმრობა. ბრალდებული თავისუფალი უნდა იყოს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა სახელმწიფოს შეუძლია წარმოადგინოს „რელევანტური“ და „საკმარისი“ საფუძვლები პირის გახანგრძლივებულ პატიმრობაში ყოფნის გასამართლებლად (*inter alia*, ბახმუტსკი რუსეთის წინააღმდეგ (*Bakhtumtskiy v. Russia*), განაცხადი no.36932/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 25 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტები 135-136).”^{lxxiii}

მსგავსი სახის მნიშვნელოვანი განმარტება მოგვიანებით მიღებულ განჩინებებშიც არის მოცემული. კვლევის ფარგლებში განხილულ მრავალ განჩინებაში, საქართველოს საერთო სასამართლოები, როგორც წესი, მიუთითებენ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ არასაპატიმრო ღონისძიებებისთვის უპირატესობის მინიჭების აუცილებლობაზე. სასამართლოები განმარტავენ, რომ პატიმრობა არის ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებში ჩარევის ერთ-ერთი ყველაზე მკაცრი ფორმა და იგი გამოყენებული უნდა იქნეს საგამონაკლისო სახით. პირის თავისუფლებაში ჩარევის ნებისმიერი ღონისძიება უნდა განხილული იქნეს ერთის მხრივ, უდანაშაულობის პრეზუმპციისა და მეორეს მხრივ, საქმის სამართლიანი განხილვისთვის პირის თავისუფლების მნიშვნელობის ფონზე.^{lxxiv}

კვლევის ფარგლებში განხილულ განჩინებებში საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაზე დამყარებული მსჯელობით დამატებით განამტკიცებენ **სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (სსსკ) მე-6 მუხლის მე-3 ნაწილის** იმპერატიულ მოთხოვნას, უპირატესობა მიენიჭოს უფლებათა და თავისუფლებათა შეზღუდვის ყველაზე მსუბუქ ფორმას; **სსსკ 198-ე მუხლის პირველი ნაწილის** მოთხოვნას, რომ ბრალდებულს პატიმრობა ან სხვა აღკვეთის ღონისძიება არ შეიძლება შეეფარდოს, თუ ამ ნაწილით გათვალისწინებული მიზნების მიღწევა შესაძლებელია სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებით; **სსსკ 205-ე მუხლის** მოთხოვნას, პატიმრობა, როგორც აღკვეთის ღონისძიება, გამოყენებული იქნეს მხოლოდ მაშინ, თუ ის ერთადერთი საშუალებაა რათა თავიდან იქნეს აცილებული ბრალდებულის მიმალვა, მტკიცებულებების მოპოვებისთვის ხელის შეშლა, ახალი დანაშაულის ჩადენა.^{lxxv}

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გამოყენების ქვემოთ განხილული მრავალი შემთხვევის გარდა, საქართველოს საერთო სასამართლოები ასევე ძალზე ხშირად იყენებენ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის ფარგლებში მიღებულ დოკუმენტებს.

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 1980 წლის 27 ივნისის რეკომენდაცია R (80) 11 სასამართლო განხილვის განმავლობაში პატიმრობის შესახებ, როგორც წესი შემდეგნაირად არის ციტირებული:

“საკითხის განხილვისას, სასამართლო ყურადღებას მიაქცევს ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციაზე, რომლის მიხედვითაც, დაპატიმრება გამოყენებული უნდა იქნეს საგამონაკლისო ღონისძიების სახით და არ უნდა იქნეს მიმართული დასჯის მიზნებისთვის (Recommendation No.R(80)11 of the Committee of Ministers of the Council of Europe concerning Custody Pending Trial, para. 1²⁸).”^{lxxvi}

გაცილებით იშვიათია, მაგრამ უადრესად მნიშვნელოვანია საერთო სასამართლოების მიერ მითითება წევრი სახელმწიფოების მიმართ **ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 2006 წლის 27 სექტემბრის რეკომენდაციაზე R (2006) 13** წინასწარი პატიმრობის გამოყენების, მისი აღსრულების პირობებისა და უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების საწინააღმდეგო გარანტიების შესახებ. საერთო სასამართლოების მიერ აღნიშნული აქტი გამოყენებულია იმ კონტექსტში, რომ იგი ითვალისწინებს წევრი სახელმწიფოების მიმართ რეკომენდაციას, წინასწარი პატიმრობა შეუფარდონ მხოლოდ იმ პირებს, რომლებიც ეჭვმიტანილნი არიან თავისუფლების აღკვეთით დასჯად დანაშაულში.^{lxxvii}

მინისტრთა საბჭოს R (2006) 13 რეკომენდაციის დებულება, რომ წინასწარი პატიმრობა შეუფარდოს მხოლოდ იმ პირებს, რომლებიც ეჭვმიტანილნი არიან თავისუფლების აღკვეთით დასჯად დანაშაულში, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებში არ იძებნება, ვინაიდან სასამართლოს აქამდე არ მოუწია, აზრი გამოეთქვა აღნიშნულ საკითხზე. მაგრამ რადგანაც რეკომენდაცია ეყრდნობა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას,²⁹ საქართველოს საერთო სასამართლოები მას მართებულად ეყრდნობიან, როცა არ იზიარებენ ბრალდების მხარის არგუმენტაციას ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების თაობაზე იმ დანაშაულთან მიმართებით, რომელიც არ ისჯება თავისუფლების აღკვეთით.^{lxxviii} მსგავსი მიდგომა **სარეკომენდაციო** საერთო სასამართლოებისთვის.

3.1.2.2. დასაბუთებული ვარაუდი

სასამართლოები პირველ რიგში ამოწმებენ, შესაბამისობაში არის თუ არა აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების ფაქტობრივი საფუძველი დასაბუთებული ვარაუდის სისხლის სამართლის პროცესით გათვალისწინებულ სტანდარტთან.^{lxxix} სასამართლო საცხებით

²⁸ ციტირების რეკომენდებული ფორმა - წევრი სახელმწიფოებისთვის ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 1980 წლის 27 ივნისის რეკომენდაცია R (80) 11 სასამართლო განხილვის განმავლობაში პატიმრობის შესახებ, თავი I, პუნქტი 1.

²⁹ იხ. რეკომენდაციის პრეამბულა.

მართებულად ავლებს პარალელს სსსკ მე-3 მუხლის მე-11 ნაწილითა და ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლით გათვალისწინებულ მტკიცების სტანდარტს შორის და ამოწმებს დაკმაყოფილებულია თუ არა ეს სტანდარტი:

“აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისთვის საკმარისი ფაქტობრივი საფუძველი, ანუ ფაქტებისა და ინფორმაციის ერთობლიობა, რომელიც მოცემული სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა ერთობლიობით დააკმაყოფილებდა ობიექტურ პირს, დაესკვნა [პირის] მიერ დანაშაულის შესაძლო ჩადენა, სახეზეა. კერძოდ, საქმეში არსებული პროცესუალური წესების დაცვით მოპოვებული მტკიცებულებები: არასრულწლოვან ... ჩვენება, პირის ამოცნობის ოქმი, ავტომანქანის დათვალიერების ოქმი, მოწმეების: ... და დაკითხვის ოქმები, საგამოძიებო ექსპერიმენტის ოქმი, არასრულწლოვანი.... დედასთან გასაუბრების ოქმი და ამ მტკიცებულებების საფუძველზე დადგენილი ფაქტებისა და ინფორმაციის ერთობლიობა სასამართლოს აფიქრებინებს, რომ არსებობს საფუძველიანი ეჭვი (ევროპული სტანდარტების მიხედვით უთანაბრდება დასაბუთებულ ვარაუდს) მიერ გარყვნილი ქმედების ჩადენის თაობაზე.”^{lxxx}

აღკვეთის ღონისძიების გაუქმების ან შეცვლაზე უარის თქმის შესახებ 2013 წლის განჩინებაში,^{lxxxi} ეროვნულმა სასამართლომ მართებულად აღნიშნა:

“აღკვეთის ღონისძიების საკითხის განხილვისას სასამართლო ასევე ითვალისწინებს, რომ დასაბუთებული ვარაუდი პირის მიერ დანაშაულის ჩადენისა, მისი პატიმრობაში ყოფნის მართლზომიერების აუცილებელი პირობაა. თუმცა, დროის გარკვეული პერიოდის გასვლის შემდეგ, აღნიშნული გარემოება ვეღარ ასაბუთებს პირის გახანგრძლივებულ თავისუფლების შეზღუდვას. უნდა არსებობდეს „რელევანტური“ და „საკმარისი“ საფუძველები, რომლებიც უნდა ამართლებდეს პირის პატიმრობაში ყოფნას (*inter alia*, არუთიუნიანი რუსეთის წინააღმდეგ (*Arutyunyan v. Russia*), განაცხადი no. 48977/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 10 იანვრის გადაწყვეტილების პუნქტი 99).”^{lxxxii}

აღსანიშნავია 2015 წლის საქმე,^{lxxxiii} სადაც სასამართლომ აღნიშნა, რომ ბრალდების მხარეს არ წარმოუდგენია იმ გარემოების დამადასტურებელი პირდაპირი მტკიცებულება, თუ რა სახის იარაღს წარმოადგენდა ამოღებული ზადე. სასამართლომ მიიჩნია, რომ არ იყო დაცული დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტი, რაც აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისთვის გათვალისწინებულ მტკიცებულებით სტანდარტს წარმოადგენს.^{lxxxiv}

დასაბუთებულ ვარაუდზე მსჯელობა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკასთან შესაბამისობაშია იმ განჩინებებში, სადაც, მაგალითად, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ბრალდების შესახებ დადგენილებაში მითითებული ფაქტებისა და ინფორმაციის ერთობლიობა - 1) მოწმეების და ბრალდებულის დაკითხვის ოქმი, პირადი ჩხრეკის ოქმი, ამოღებული ნარკოტიკული საშუალება, ქიმიური ექსპერტიზის დასკვნა და ნარკოლოგიური შემოწმების დასკვნა;^{lxxxv} 2) მოწმეების ჩვენებები, დათვალიერების ოქმები, ფარული საგამოძიებო მოქმედებების შედეგად მოპოვებული მასალები, საქართველოს ფერბურთის ფედერაციიდან მიღებული მასალები;^{lxxxvi} - საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდისთვის, რომ დანაშაული შესაძლოა, ჩადენილი ჰქონდეს

ბრალდებულს.

რეკომენდებულია, სასამართლოებმა შემთხვევაში შეამოწმონ, შესაბამისობაში არის თუ არა აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების ფაქტობრივი საფუძველი დასაბუთებული ვარაუდის სისხლის სამართლის პროცესით გათვალისწინებულ სტანდარტთან

3.1.2.3. მტკიცების ტვირთი

პატიმრობის შუამდგომლობის განხილვისას ეროვნული სასამართლოები ძალზე ხშირად იშველიებენ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას:

“ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო (*Ilijkov v. Bulgaria*)³⁰ აღნიშნავს, რომ მტკიცების ტვირთი ყოველთვის ბრალდების მხარესაა. სწორედ ბრალდებამ უნდა ამტკიცოს იმ გარემოებების არსებობა, რაც პატიმრობის საწყის ეტაპზე და შემდგომშიც, პატიმრობის ვადის ამოწურვამდე, ამართლებს პირის თავისუფლების აღკვეთას.”^{lxxxvii}

კვლევის ფარგლებში შესწავლილ თითქმის ყველა განჩინებაში, საქართველოს სასამართლოები აღნიშნავენ ევროპული სასამართლოს მიდგომას ხელისუფლების ორგანოების ვალდებულებაზე, შეამოწმონ იმ საჯარო ინტერესის არსებობის დამადასტურებელი ან საწინააღმდეგო ყველა გარემოება, რომელიც უდანაშაულობის პრეზუმპციის გათვალისწინებით, ამართლებს გადახვევას ადამიანის თავისუფლების პატივისცემის ზოგადი წესიდან. პირი, რომელსაც ბრალი ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენაში, უნდა გათავისუფლდეს სასამართლო განხილვის მიმდინარეობისას, თუ სახელმწიფოს არ შეუძლია მოიყვანოს „რელევანტური და საკმარისი“ არგუმენტები პირის განგრძობით პატიმრობაში ყოფნის გასამართლებლად (იაჯი და სარგინი თურქეთის წინააღმდეგ (*Yagci and Sargin v. Turkey*), განაცხადი no. 16419/90 16426/90, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1995 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 50).^{lxxxviii} აღნიშნულ საქმეს სასამართლოები ძალზე ხშირად არასწორად ციტირებენ, როგორც *Sargia and Yagci v. Turkey*.^{lxxxix}

საერთო სასამართლოს განჩინებებში ყოველთვის უნდა აისახოს, რომ პირის თავისუფლება არის წესი და პატიმრობა - გამონაკლისი. ის, თუ რა უნდა იყოს ბრალდების მხარეზე დაკისრებული მტკიცების ვალდებულების შეუსრულებლობის შედეგი, სანიშნოდ ჩანს შემდეგი ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე განჩინების ამონარიდიდან:^{xc}

"ბრალდების მხარემ ვერ მიუთითა ბრალდებულის მხრიდან მოწმეებზე ზემოქმედების მოხდენის თუნდაც ერთი ფაქტის შესახებ, ამასთან, ბრალდებული გამოცხადდა საგამოძიებო ორგანოში, გამოძიებას მისცა ჩვენება, ასევე მხედველობაშია მისაღები ბრალდებულის პიროვნება, მის ოჯახური და ქონებრივ მდგომარეობა, ის ფაქტი, რომ ბრალდებული არ არის წარსულში ნასამართლევი, ხასიათდება დადებითად, ჰყავს ოჯახი, საქართველოში გააჩნია მუდმივი

³⁰ ციტირების რეკომენდებული ფორმა: ილიკოვი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Ilijkov v. Bulgaria*), განაცხადი no. 33977/96, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2001 წლის 26 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 84.

საცხოვრებელი ადგილი. აღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლოს მიაჩნია, რომ ბრალდების მხარის მიერ არ იყო საკმარისად არგუმენტირებული ბრალდებულის მიერ მიმალვის და მოწმეებზე ზემოქმედების საშიშროება რაც გახდებოდა ბრალდებულისათვის ყველაზე მკაცრი სახის აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების საფუძველი."^{xcv}

ზემოაღნიშნულისგან საპირისპიროდ, მტკიცების ტვირთი გადატანილია ბრალდებულზე და შესაბამისად, მიუღებელია შემდეგი მსჯელობა სასამართლოს **2015 წლის განჩინებაში**^{xcvi}:

"სასამართლო ... ვერ გაიზიარებს ბრალდებულის მოთხოვნას იმასთან დაკავშირებით, რომ მის მიმართ გამოყენებული იქნეს გირაო, ვინაიდან ბრალდებულმა ვერ დაასაბუთა თავისი მოთხოვნა. ბრალდებულმა მიუთითა, რომ არ მიემალება სასამართლოსა და გამოძიებას, თუმცა სასამართლო მიიჩნევს, რომ სამართალწარმოების ამ ეტაპზე მისი მხრიდან საფრთხეები აღკვეთილი არ არის."^{xcvii}

სანიშნობა სასამართლოს მსჯელობა **2013 წლის განჩინებაში**^{xcviii} პატიმრობის გამოყენების შუამდგომლობაში ბრალდების მხარე მიუთითებდა გადაუდებელი აუცილებლობით დაკავების საფუძველზე და სასამართლომ გამორიცხა დასაბუთებული ვარაუდი ამ საფუძვლის არსებობის შესახებ როგორც დაკავების, ისე აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების სტადიაზე:

"პროკურორის მიერ სასამართლო სხდომაზე მითითებულ დაკავების საფუძველთან დაკავშირებით, სასამართლო განმარტავს, რომ აღნიშნული წარმოადგენს აბსტრაქტულ დასაბუთებას, რამეთუ ამ დასაბუთების დამადასტურებელი მტკიცებულება სასამართლოს არ წარმოადგენია. ამასთან, არ არსებობს ინფორმაცია იმასთან დაკავშირებით თუ როდის გეგმავდნენ ბრალდებულები საქართველოს დატოვებას. სასამართლო მიუთითებს რომ ნებისმიერი იძულებითი ღონისძიების გამოყენების აუცილებლობის მტკიცების ტვირთი ეკისრება მის გამომყენებელ ორგანოს, რაც მოცემულ შემთხვევაში ვერ იქნა დასაბუთებული და ასეთი, ვერც წარმოდგენილი მასალებით იქნა დადასტურებული."^{xcviii}

მნიშვნელოვანია აგრეთვე შემდეგი დასკვნა აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის შესახებ **2013 წლის განჩინებაში**^{xcix}:

"მოცემულ შემთხვევაში კი პროკურორს თავისი პოზიციის (რომ აუცილებელია ... [ბრალდებულის] მიმართ გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების - პატიმრობის ძალაში დატოვება) დასაბუთებლად, სასამართლოსთვის ახალი მტკიცებულებები, რაც მოპოვებული იქნა აღკვეთის ღონისძიების საკითხის განხილვის შემდგომ, არ წარმოუდგენია."^{cx}

რეკომენდებულია, საერთო სასამართლოებმა უზრუნველყონ, რომ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას მტკიცების ტვირთი არ იყოს ბრალდებულზე გადატანილი.

3.1.2.4. პატიმრობის დასაბუთება, პატიმრობის გონივრული ვადა

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის ეროვნულ პრაქტიკაში გამოყენების თვალსაზრისით ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საქმეზე,³¹ რომელიც ქვემოთ დეტალურადაა განხილული, საერთო სასამართლომ მსჯელობას შემდეგი განმარტება წარუმძღვარა:

“სასამართლო, ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების საკითხის გადაწყვეტისას, ხელმძღვანელობს როგორც საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით, ისე ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის 1950 წლის 4 ნოემბრის კონვენციით, რომლის ნორმებიც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებით არის განმარტებული.”³²

ეროვნული სასამართლო³¹ მართებულად განმარტავს, რომ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისათვის აუცილებელია სახეზე იყოს ფაქტობრივი და ფორმალური (საპროცესო) საფუძვლები, ხოლო ერთ-ერთი მათგანის არარსებობა გამოიწვევს შესაბამისი შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმას. ფაქტობრივი საფუძველი უკავშირდება მტკიცებულებების საკითხს და შეფასებულ უნდა იქნეს საქმეზე არსებული ფაქტების ან ინფორმაციის ერთობლიობით, რომელიც მოცემული სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა ერთობლიობით დააკმაყოფილებდა ობიექტურ პირს, რათა დაესკვნა პირის მიერ დანაშაულის შესაძლო ჩადენა. ფორმალური (საპროცესო) საფუძველი მიემართება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 198-ე მუხლის მე-2 ნაწილით განსაზღვრული საფრთხეების (ბრალდებული მიიმალემა ან არ გამოცხადდება სასამართლოში, გაანადგურებს საქმისათვის მნიშვნელოვან ინფორმაციას ან ჩაიდენს ახალ დანაშაულს) პრევენციას. საპროცესო კოდექსი ზემოაღნიშნული საფრთხეების არსებობის შესაფასებლად დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტს მოითხოვს. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არაერთხელ განაცხადა, რომ თითოეული მიზნის *in abstracto* გამოყენება აღკვეთის ღონისძიების დასაბუთებისათვის დაუშვებელია და იგი უნდა ემყარებოდეს კონკრეტულ ფაქტობრივ საფუძველს:

„საქმეში - *Boicenco v Moldova*, (11/07/2006, §143)³² ევროპულმა სასამართლომ განმარტა, რომ აღნიშნული საფუძველი არ შეიძლება იყოს “ზოგადი და აბსტრაქტული”. ბრალდების სიმძიმე და მიმალვის, ახალი დანაშაულის ჩადენის ან შეთქმულების ჰიპოთეტური საშიშროება არ შეესაბამება ასევე ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მოთხოვნებს.³³

³¹ იხ. ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე თეთრიწყაროს რაიონული სასამართლოს 2016 წლის 1 თებერვლის განჩინება, საქმე no. 10ა/3-16.

³² ციტირების რეკომენდებული ფორმა: ბოიჩენკო მოლდოვას წინააღმდეგ (*Boicenco v. Moldova*), განაცხადი no. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 11 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტები 142-143.

³³ 2016 წლის 1 თებერვლის განჩინების გვ. 6.

საერთო სასამართლოები ხაზგასმით აღნიშნავენ თავიანთ ვალდებულებას, აღკვეთის ღონისძიება გამოიყენონ მხოლოდ მკაცრად გაწერილი საფუძვლების არსებობისას, ხოლო პატიმრობა, როგორც უკიდურესი ღონისძიება, გამოიყენონ მხოლოდ სათანადო დასაბუთების შემთხვევაში და აუცილებლობისას. კერძოდ, სასამართლოები აღნიშნავენ, რომ მხედველობაში უნდა მიიღონ და შეაფასონ ბრალდებულთან დაკავშირებით არსებული ინდივიდუალური მახასიათებლები და დაადგინონ, არსებობს თუ არა პირის თავისუფლებაში ჩარევის უტყუარი, რელევანტური და საკმარისი მტკიცებულებები.^c განგრძობადი პატიმრობა შეიძლება გამართლდეს მხოლოდ მაშინ, როცა ჭეშმარიტი საჯარო ინტერესის არსებობაზე კონკრეტული გარემოებები მიუთითებს და აღნიშნული საჯარო ინტერესი, მიუხედავად უდანაშაულობის პრეზუმპციისა, გადაძალავს ინდივიდუალური თავისუფლების დაცულობის ნორმას.^{ci}

პატიმრობის გონივრულ ვადასთან დაკავშირებით, ერთ-ერთ ადრინდელ საქმეზე,^{cii} ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ხელისუფლებამ დამაჯერებელი არგუმენტები უნდა მოიყვანოს თავისუფლების შეზღუდვის ნებისმიერი პერიოდისათვის, რაც არ უნდა ხანმოკლე იყოს იგი,³⁴ ამასთან პატიმრობის გაგრძელების სასარგებლოდ მეტყველი არგუმენტები ზოგადი და განყენებული კი არ უნდა იყოს³⁵ არამედ უნდა შეიცავდეს კონკრეტულ ფაქტებზე მითითებას, რომელიც ამართლებს ბრალდებულის პატიმრობაში ყოფნას³⁶.

მნიშვნელოვანია შემდეგი მსჯელობა 2013 წლის საქმეზე:^{ciii}

"პატიმრობის ვადის გაგრძელების ნებისმიერი პერიოდი, განურჩევლად მისი ხანგრძლივობისა, მოითხოვს უფლებამოსილი ეროვნული ხელისუფლების სათანადო მოტივაციას, რომელიც ვალდებულია, გამოამჟღავნოს "განსაკუთრებული გულისხმიერება" ამ პროცედურების განხორციელებისას. ევროსასამართლო მიიჩნევს, რომ პატიმრობის ვადის ავტომატური გაგრძელება, რომელიც ეფუძნება ბრალდების სიმძიმესა და მიმალვის, ხელახალი სამართალდარღვევის ჩადენის ან მოლაპარაკების ჰიპოთეტურ საშიშროებას, არ შეესაბამება კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტს."^{civ}

უფრო გვიანდელ საქმეზე^{cv} ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ თავის ბოლოდროინდელ გადაწყვეტილებაში საქმეზე ალექსანდრ დმიტრიევი რუსეთის წინააღმდეგ (*Aleksandr Dmitriyev v. Russia*), განაცხადი no. 12993/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 7 მაისის გადაწყვეტილება), კვლავც დაადასტურა თავისი პრაქტიკა პატიმრობის ხანგრძლივობის გონივრულობასთან დაკავშირებით. კერძოდ, განჩინების თანახმად, ევროპულმა სასამართლომ გაიმეორა, რომ საკითხი, გონივრული არის თუ არა

³⁴ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა საქმეზე ბელჩევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Belchev v. Bulgaria*), განაცხადი no. 39270/98, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 8 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტი 82)

³⁵ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა საქმეზე სმირნოვა რუსეთის წინააღმდეგ (*Smirnova v. Russia*), განაცხადი no. 46133/99 48183/99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2003 წლის 24 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 63.

³⁶ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა საქმეზე ალექსანიანი რუსეთის წინააღმდეგ (*Aleksanyan v. Russia*), განაცხადი no. 46468/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 22 დეკემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 177.

პატიმრობაში გატარებული დროის პერიოდი, განყენებულად ვერ შეფასდება.³⁷ შესაბამისად, ეროვნულმა სასამართლომ ევროპული სასამართლოს მსგავსად განმარტა, რომ საკითი, გონივრულია თუ არა პირის პატიმრობაში დარჩენა, უნდა შეფასდეს თითოეული საქმის ფაქტებზე დაყრდნობით და საქმისთვის მახასიათებელი გარემოებების მიხედვით. ნებისმიერ მოცემულ შემთხვევაში, განგრძობადი პატიმრობა შეიძლება გამართლებული იქნეს მხოლოდ მაშინ, თუ არსებობს რეალური ნიშნები, რომლებიც საზოგადოებრივი ინტერესის ჭეშმარიტ აუცილებლობაზე მიუთითებს, რაც, უდანაშაულობის პრეზუმპციის მიუხედავად, **კონვენციის მე-5 მუხლში** გათვალისწინებული ინდივიდის თავისუფლების დაცულობის წესს გადაწონის.^{cvi}

განჩინებაში სასამართლო ხელისუფლების ვალდებულებები საქმეზე - ალექსანდრ დმიტრიევი რუსეთის წინააღმდეგ - ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების კონკრეტული ამონარიდებით არის განმარტებული:

“პატიმრობის ნებისმიერი პერიოდის გამართლება, რაც არ უნდა ხანმოკლე იყოს იგი, დამაჯერებლად უნდა იყოს დემონსტრირებული უფლებამოსილი ხელისუფლების მიერ. იმ საკითხის გადაწყვეტისას, პირი უნდა გათავისუფლდეს, თუ დარჩეს პატიმრობაში, ხელისუფლება ვალდებულია, გაითვალისწინოს პირის სასამართლოს წინაშე გამოცხადების უზრუნველყოფის ალტერნატიული ღონისძიებები (გადაწყვეტილების პუნქტი 54).

უწინარეს ყოვლისა, სწორედ შიდასახელმწიფოებრივ სასამართლო ხელისუფლებას აკისრია პასუხისმგებლობა, უზრუნველყოს თითოეულ შემთხვევაში, რომ ბრალდებულის პატიმრობამ გონივრულ ვადას არ გადაამეტოს. ამ მიზნით, შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლო ჯეროვანი ყურადღებით უნდა მოეკიდოს უდანაშაულობის პრეზუმპციის პრინციპს, შეისწავლოს ყველა არგუმენტი, რომელიც მეტყველებს კონვენციის მე-5 მუხლის თავისუფლების პრეზუმპციიდან გადახვევის გამამართლებელი საზოგადოებრივი ინტერესის არსებობის სასარგებლოდ ან საპირისპიროდ და გაითვალისწინოს ისინი გათავისუფლების შუამდგომლობის თაობაზე მიღებულ თავის გადაწყვეტილებაში (გადაწყვეტილების პუნქტი 55).”^{cvii}

ზოგიერთ შემთხვევაში, კვლევის ფარგლებში მოწოდებული განჩინებების ანალიზი ცხადყოფს, რომ ფაქტობრივი გარემოებების შეფასების გარეშე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სტანდარტებზე მითითება შეიძლება ისეთივე ფორმალური ხასიათის იყოს, როგორც საკანონმდებლო ნორმების ციტირება, რისი დაუშვებლობაც ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს მრავალჯერ აქვს აღნიშნული თავის პრაქტიკაში.³⁸ ასე მაგალითად, **2016 წლის განჩინებაში**,^{cvi} სასამართლომ მხოლოდ ევროპული კონვენციის ციტირებით დაასაბუთა პატიმრობის გამოყენება:

"ბრალდებულის მხრიდან შესაძლებელია განხორციელდეს სამართალდარღვევა, რამეთუ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის c პუნქტის მიხედვით, პირის თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლება შეიძლება შეიზღუდოს კანონიერი საფუძვლით, პატიმრობის გამოყენებისას, თუ არსებობს

³⁷ გადაწყვეტილების პუნქტი 53.

³⁸ იხ. მაგალითად, ინგატენკო მოლდოვას წინააღმდეგ (*Ignatenco v. Moldova*), განაცხადი no. 36988/07, 2011 წლის 8 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტები 82-83.

სამართალდარღვევის ჩადენის საფუძვლიანი ეჭვი, ან საფუძვლიანად არის მიჩნეული პირის მიერ სამართალდარღვევის ჩადენის თუ მისი ჩადენის შემდეგ მიმალვის აღკვეთის აუცილებლობა."

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ციტირებას სტერეოტიპული სახე არ უნდა მიეცეს და ევროპული სასამართლოს სტანდარტებმა კონკრეტული რელევანტური ფაქტობრივი გარემოებების ანალიზში უნდა ჰპოვოს ასახვა.

3.2. პატიმრობის საფუძვლები: მიმალვის საფრთხე

3.2.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო არ ეთანხმება შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოების იმ გადაწყვეტილებებს, რომლებშიც პატიმრობა, როგორც აღკვეთის ღონისძიება, დასაბუთებულია მიმალვის საფრთხის არსებობით ისე, რომ მიმალვის საფრთხე გამართლებულია ბრალდების სიმძიმითა და შესაძლო სასჯელის სიმკაცრით. ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ ბრალდების სიმძიმე და შესაბამისად, შესაძლო მკაცრი სასჯელი, რელევანტური გარემოებაა, მაგრამ არ არის საკმარისი, რომ დაასაბუთოს პირის მიერ მიმალვის საფრთხე. აქედან გამომდინარე, ევროპული სასამართლო ადგენს, რომ ასეთ შემთხვევებში, პირის პატიმრობაში ყოფნა არ არის გამართლებული.³⁹

მიმალვის საფრთხე უნდა შეფასდეს იმ ფაქტორების კრილში, რომლებიც ბრალდებულის პიროვნებას, მის მორალს, ადგილსაცხოვრებელს, საქმიანობას, ქონებას და ოჯახს უკავშირდება. აგრეთვე ყველა იმ გარემოებას, რომელიც პირს სისხლის სამართლებრივი დევნის ქვეყანასთან აკავშირებს (იხ. მაგალითად, ბეჩიევი მოლდოვას რესპუბლიკის წინააღმდეგ (*Becciev v. Republic of Moldova*), განაცხადი no. 9190/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 4 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 58).

საქმეზე ახმეტ ოზკანი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ,⁴⁰ მიუხედავად იმისა, რომ ალი ერბეკს ბრალი ედებოდა ტერორიზმში და საქმეზე მის წინააღმდეგ მყარი მტკიცებულებები არსებობდა, დიარბაქირის სახელმწიფო უშიშროების სასამართლოს მიერ პატიმრობის გახანგრძლივების საფუძვლად მხოლოდ ბრალდების სიმძიმე და მყარი მტკიცებულებები იყო მითითებული, რაც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს აზრით, განგრძობად პატიმრობას არ ამართლებდა. აღნიშნულ საქმეზე ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევა დადგინდა.⁴¹

მართალია, ზემოაღნიშნულ საქმეზე პატიმრობა გრძელდებოდა ხუთ წელსა და ექვს თვეზე მეტხანს, მაგრამ სხვა საქმეებზეც, სადაც პატიმრობა ბრალად შერაცხული დანაშაულის სიმძიმისა და მოსალოდნელი სასჯელის სიმკაცრის საფუძველზე მხოლოდ რამდენიმე თვეს გაგრძელდა, ევროპულმა სასამართლომ მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის

³⁹ იხ., მაგალითად, მიხალჩუკი რუსეთის წინააღმდეგ (*Mikhailchuk v. Russia*), განაცხადი no. 33803/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 23 აპრილის გადაწყვეტილება, პუნქტები 53-59.

⁴⁰ *Ahmet Ozkan and other v. Turkey*, განაცხადი no. 121689/93, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 6 აპრილის გადაწყვეტილება.

⁴¹ გადაწყვეტილების პუნქტები 397-398.

დარღვევა მაინც დაადგინა; ვინაიდან ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი არ შეიძლება ისე იქნეს აღქმული, თითქოს იგი უშვებდეს პატიმრობას, იმ პირობით, თუ მისი ხანგრძლივობა გარკვეულ პერიოდზე მეტხანს არ გაგრძელდა. სასამართლო ხელისუფლებამ დამაჯერებლად უნდა გაამართლოს პატიმრობის ნებისმიერი პერიოდი, რაც არ უნდა ხანმოკლე იყოს იგი.⁴²

ასე, მაგალითად, საქმეზე კოსტადინოვი ბულგარეთის წინააღმდეგ,⁴³ სადაც პირს ბრალად ედებოდა ძარცვა დამამძიმებელ გარემოებებში (დიდი ოდენობით, წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ), მხოლოდ ბრალდების სიმძიმის საფუძველზე ბრალდებულის პატიმრობა, რომელიც ექვსი თვე და შვიდი დღე გრძელდებოდა, ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევად ჩაითვალა.⁴⁴

3.2.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

საქართველოს საერთო სასამართლოები, როგორც წესი, უთითებენ, რომ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, ბრალდების სიმძიმე და სასჯელის სიმკაცრე რელევანტური, მაგრამ არასაკმარისი გარემოებაა და ცალკე აღებული ვერ ამართლებს პატიმრობის გამოყენებას.⁴⁵

მაგალითად, ეროვნული სასამართლო⁴⁶ მიმალვის საფრთხესთან დაკავშირებით განმარტავს, რომ ბრალად წარდგენილი ქმედებისთვის გათვალისწინებული სასჯელი შესაძლოა გავლენას ახდენდეს ბრალდებულის ქცევაზე, თუმცა მხოლოდ ამ მოტივით მოსალოდნელი საფრთხე არ შეიძლება აბსტრაქტულად შეფასდეს. სასამართლო უთითებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე საქმეზე მანსური თურქეთის წინააღმდეგ:

“ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებაში “Mansur v. Turkey”⁴⁵ სასამართლო აღნიშნავს, რომ ბრალდებულის მიმალვის საფრთხე არ შეიძლება მხოლოდ სასჯელის შესაძლო სიმძიმით განისაზღვროს. აღნიშნული უნდა შეფასდეს მრავალი სხვა ფაქტორის მიხედვით, რომელიც ან დაადასტურებს მიმალვის საფრთხეს ან იმდენად უმნიშვნელო იქნება, რომ ვერ გაამართლებს პროცესის მიმდინარეობისას პირის პატიმრობის აუცილებლობას.”⁴⁶

აღნიშნული დებულება იმდენად გათავისებული აქვთ საქართველოს მოსამართლეებს, რომ ზოგ შემთხვევაში, საჭიროდ აღარც მიიჩნევენ თავისი მსჯელობის ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით გამყარებას, რაც სავსებით მისაღებია:

“შესაბამისად, გაზიარებული ვერ იქნება სახელმწიფო ბრალმდებლის პოზიცია

⁴² ბელჩევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Belchev v. Bulgaria*), განაცხადი no. 39270/98, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 8 აპრილის გადაწყვეტილება, პუნქტი 82.

⁴³ *Kostadinov v. Bulgaria*, განაცხადი no. 55712/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 7 თებერვლის გადაწყვეტილება.

⁴⁴ გადაწყვეტილების პუნქტები 78-80.

⁴⁵ მოყვანილი ციტატის მითითების რეკომენდებული ფორმა: მანსური თურქეთის წინააღმდეგ (*Mansur v. Turkey*), განაცხადი no. 16026/90, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 1995 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 55.

მიმალვის საფრთხესთან დაკავშირებით, რადგანაც ის შეიძლება გონივრულად დადგინდეს მხოლოდ ისეთ ფაქტორებზე მითითებით, როცა პირს ადრეც უცდია კანონიერი სასჯელისთვის თავის დაღწევა ქვეყნიდან მიმალვით ან/და არსებობს მიმალვის გეგმის კონკრეტული ნიშნები. ბრალდების მხარეს კი აღნიშნულის თაობაზე რაიმე დასაბუთებული არგუმენტაცია არ წარმოდგენია, ის გარემოება კი, რომ მოსალოდნელი სასჯელი მკაცრია, ... [ბრალდებულს] ბრალი ედება მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა ჩადენაში, მარტო აღებული არ წარმოადგენს მიმალვის საფრთხის გამართლების საშუალებას.^{cxii}

სასამართლოები მართებულად აღნიშნავენ, რომ მართლმსაჯულებისთვის თავის არიდების საფრთხე არ შეიძლება განისაზღვროს მხოლოდ მოსალოდნელი სასჯელის სიმკაცრით. ეს საფრთხე უნდა შეფასდეს სხვა რელევანტურ ფაქტორებზე მითითებით, რომლებიც ან გაამყარებს მართლმსაჯულებისთვის თავის არიდების საფრთხეს, ან იმდენად უმნიშვნელოს გახდის, რომ იგი საკმარისი არ იქნება წინასწარი პატიმრობის გასამართლებლად. როგორც ეროვნული სასამართლო მართებულად აღნიშნავს, ეს სია არ არის ამომწურავი, სხვა შესაბამისი რელევანტური ფაქტორები და განსაკუთრებით მათი კომბინაცია შესაძლებელია იყოს მიმალვის საფრთხის განსაზღვრის საფუძველი საქმის კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე.^{cxiii} სასამართლოები მართებულად აღნიშნავენ აუცილებლობას, გაითვალისწინონ, *inter alia*, ბრალდებულის მორალური თვისებები, წარსული და მატერიალური შესაძლებლობები,^{cxiv} ბრალდებულის პიროვნება და პირადი გარემოებები, მისი კავშირები არსებულ ტერიტორიაზე ან სამსახურებრივი მდგომარეობა,^{cxv} საცხოვრებელი, საქმიანობა, ქონება, ოჯახურ მდგომარეობა^{cxvi} და სხვ.^{cxvii}

კერძოდ, სასამართლოები მართებულად ითვალისწინებენ, ბრალდებულს თუ აქვს მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი, თანამშრომლობს თუ არა გამოძიებასთან, მისი მხრიდან ადგილი თუ ჰქონია გამოძიებისთვის ხელშეშლას.^{cxviii}

მაგალითად, ერთ-ერთ საქმეზე,^{cxix} ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისას, პროკურორმა იშუამდგომლა ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენება იმ მოტივით, რომ ბრალდებულმა მოსალოდნელი სასჯელის შიშით თავი არ აარიდოს წინასწარ გამოძიებას და სასამართლოს. სასამართლომ გამოიყენა პატიმრობა, როგორც აღკვეთის ღონისძიება, პატიმრობა მიმალვის საფრთხით არ დაუსაბუთებია, რადგან ბრალდებული თავად გამოცხადდა საგამოძიებო ორგანოში ბრალის ნაწილობრივი აღიარებით და ჩააბარა იარაღი.^{cxx}

ზოგ შემთხვევაში,^{cxxi} სასამართლო აკისრებს ბრალდებულს პასპორტის და პირადობის დამადასტურებელი სხვა დოკუმენტის ჩაბარების ვალდებულებას, რაც სასამართლოების აზრით, შეამცირებს ბრალდებულის მიერ ქვეყნის დატოვებისა და სხვა რისკების შესაძლებლობას.

ასე, მაგალითად, სასამართლომ სავსებით მართებულად გასცა პასუხი ბრალდების მხარის მოთხოვნას:

"რაც შეეხება ბრალდების მხარის აპელირებას იმასთან დაკავშირებით, რომ ბრალდებულს აქვს დიპლომატიური პასპორტი და მან შესაძლებელია დატოვოს საქართველოს საზღვრები, აღნიშნული საფრთხის აღმოსაფხვრელად სასამართლოს მიაჩნია, რომ ბრალდებულის მიმართ საქართველოს სსსკ-ის 199-ე

მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, გამოყენებული უნდა იქნეს, კვირაში ერთხელ საგამომიებო ორგანოში გამოცხადების ვალდებულება, ასევე ბრალდებულს უნდა დაევალოს საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე გამომძიებელს ჩააბაროს საქართველოს მოქალაქის ეროვნული პასპორტი (პასპორტები) და დიპლომატიური პასპორტი.^{cxvii}

აღსანიშნავია ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი განჩინება,^{cxviii} აღკვეთის ღონისძიების გაუქმების ან შეცვლაზე უარის თქმის შესახებ. ეროვნულმა სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ როგორც საქართველოს კანონმდებლობით, ასევე ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით, მკაცრი სასჯელი რელევანტურ ფაქტორად არის მიჩნეული მიმალვის საფრთხის შესაფასებლად, სასამართლომ მხოლოდ მკაცრ სასჯელზე დაყრდნობით არ მიიჩნია ბრალდებულის გახანგრძლივებულ პატიმრობაში ყოფნა დასაბუთებულად. აღნიშნული ფაქტორი სასამართლომ შეაფასა მოტივაციაში მოყვანილ სხვა გარემოებებთან ერთად.^{cxvix}

კერძოდ, სასამართლომ მხედველობაში მიიღო ის მნიშვნელოვანი გარემოება, რომ ბრალდების მხარემ წარმოადგინა მოწმეების ჩვენებები, რომელთა თანახმადაც, ბრალდებულმა, მასზე, როგორც შინაგან საქმეთა მინისტრზე სხვა პირის დემოგრაფიული მონაცემებით გაცემულ პასპორტით ეცადა საქართველოს საზღვრის შინაგან საქმეთა მინისტრის თანამდებობის დატოვების შემდეგ. სასამართლომ განასხვავა მის წინაშე არსებული საქმე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განხილული საქმისგან - ალექსანდრ მაკაროვი რუსეთის წინააღმდეგ,⁴⁶ სადაც რუსეთის სასამართლოებმა ყოველგვარი მტკიცებულების გარეშე გაიზიარეს ფედერალური უშიშროების სამსახურის ინფორმაცია განმცხადებლის მიმალვის შესახებ. სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოცემული ეტაპისთვის წარმოდგენილი ფაქტების და ინფორმაციის ერთობლიობა, აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზნებისთვის საკმარისად დასაბუთებდა ბრალდების მხარის ვარაუდს რომ ბრალდებულს იგივე, ან მსგავსი ტიპის (ე.წ. ოპერატიული) პასპორტის გამოყენებით, შეეძლო გადაეკვეთა სახელმწიფო საზღვარი მაიდენტიფიცირებელი დემოგრაფიული მონაცემების დაუფიქსირებლად.^{cxv}

სასამართლო დამატებით დაეყრდნო საქმეს მხიტარიანი რუსეთის წინააღმდეგ,⁴⁷ და აღნიშნა, რომ თუმცა განმცხადებლის პიროვნება გარკვეულწილად განსხვავდებოდა ბრალდებულისგან, ევროპული სასამართლო დაეთანხმა რუსეთის სასამართლოების მიერ პირის მიმალვის საფრთხის დასაბუთებას იმაზე მითითებით, რომ ბრალდებულს მეორე პასპორტი ჰქონდა დამზადებული და შესაძლოა, უპრობლემოდ გადასულიყო იმ ქვეყნებში, რომლებთანაც რუსეთს უვიზო მიმოსვლა ჰქონდა.

სასამართლომ დამატებით აღნიშნა შემდეგი გარემოებები: ბრალდებულს წლების მანძილზე ეკავა უშიშროების საბჭოს მდივნის, უშიშროებისა და შინაგან საქმეთა

⁴⁶ ეროვნული სასამართლოს ციტირება: ალექსანდრ მაკაროვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Aleksandr Makarov v. Russia*), განაცხადი no. 15217/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 12 მარტის გადაწყვეტილება.

⁴⁷ ეროვნული სასამართლოს ციტირება: მხიტარიანი რუსეთის წინააღმდეგ (*Mkhitarjan v. Russia*), განაცხადი no. 46108/11, 2013 წლის 5 თებერვლის გადაწყვეტილება.

მინისტრის, პრემიერ მინისტრის თანამდებობები და 2009 წლიდან მოყოლებული სამოცჯერ ჰქონდა გადაკვეთილი სახელმწიფო საზღვარი. კერძოდ, სასამართლომ აღნიშნა, რომ ეს გარემოებები შეიძლება ცალკე აღებული, არ ადასტურებდეს ბრალდების მხარის მოსაზრებას, რომ ბრალდებულს შეეძლო დაეტოვებინა საქართველო, მაგრამ აღკვეთის ღონისძიების მიზნებისთვის, მიმალვის საფრთხის დასასაბუთებლად მითითებული ფაქტორები ერთობლიობაში აღებული, მოცემულ ეტაპზე იძლეოდა საკმარის საფუძველს მიმალვის საფრთხის დასაბუთებული ვარაუდისთვის. ეროვნულმა სასამართლომ აგრეთვე მხედველობაში მიიღო "არაერთ ქვეყანასთან ყველა ტიპის პასპორტის მფლობელისთვის დაშვებული უვიზო მიმოსვლა".^{cxxvi}

“სასამართლო, საზღვარგარეთ ხშირ ვიზიტებს და კავშირებს, მოტივაციაში მოყვანილ სხვა ფაქტორებთან ერთად, საკმარის არგუმენტებად მიიჩნევს მიმალვის საფრთხის დასასაბუთებლად. აღნიშნულს მიუთითებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოც არაერთ გადაწყვეტილებაში. საქმეზე *სოპინი რუსეთის წინააღმდეგ (Sopin v. Russia)* - ხსენებული საქმის გარემოებები გარკვეულწილად განსხვავდება მოცემული საქმისგან, თუმცა, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გაითვალისწინა ეროვნული სასამართლოების მიერ მითითებული მსგავსი გარემოებები. ხშირი მიმოსვლა საზღვარგარეთ, სხვა ფაქტორებთან ეროვნულ სასამართლოებს უქმნიდა წარმოდგენას ბრალდებულის ქცევაზე და მიმალვის საფრთხეზე (განაცხადი no. 57319/10, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 18 დეკემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 42).”^{cxxvii}

აღსანიშნავია ის დეტალი, რომ ეროვნულმა სასამართლომ აგრეთვე მიიჩნია, რომ ბრალდების მხარის მიერ მიმალვის საფრთხის დასასაბუთებლად მითითებული საქმე W. შვეიცარიის წინააღმდეგ⁴⁸ გარკვეულწილად განსხვავდებოდა მისი განსახილველი საქმისგან, რადგან ბრალდებულის ოჯახიდან ამოღებული თანხა ვერ შეედრებოდა იმ რესურსებს, რაც შვეიცარიის საქმეზე ფიგურირებდა.^{cxxviii}

სასამართლო სწორ გადაწყვეტილებას იღებს, როცა ფორმალისტურად არ უდგება საკითხს და მხოლოდ პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტის მიხედვით მისამართის გარეშე რეგისტრირების გამო არ ადგენს მიმალვის საფრთხეს. სააპელაციო სასამართლომ მართებულად აღნიშნა, რომ ის გარემოება არ ადასტურებს მიმალვის საფრთხეს, რომ ბრალდებულს არ გააჩნია მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი; სამართალწარმოების განმავლობაში დადგენილი იყო ბრალდებულის ვინაობა და იგი აღრიცხვაზე იმყოფებოდა პრობაციის ბიუროში. შესაბამისად, მისი ადგილსამყოფელი ცნობილი იყო.^{cxxix}

მიმალვის საფრთხე დასაბუთებულია იმ განჩინებებში, სადაც სასამართლო უთითებს, რომ ბრალდებული თავს არიდებდა საგამომიებო ორგანოებში გამოცხადებას.^{cxxx} თუმცა, ზოგჯერ ეროვნული სასამართლო საკმარის გარემოებად არ მიიჩნევს იმას, რომ განმცხადებელი პრობაციის სამსახურში გამოუცხადებლობის გამო ძეხნილად იყო გამოცხადებული.^{cxxxi} აღნიშნული შესაბამისობაშია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს იმ გადაწყვეტილებებთან, სადაც ევროპულმა სასამართლომ განმარტა, რომ პირის ფორმალურად ძეხნილად გამოცხადება საკმარისი არ არის მიმალვის საფრთხის

⁴⁸ განაცხადი no. 14379/88, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1993 წლის 26 იანვრის გადაწყვეტილება.

დასასაბუთებლად.⁴⁹

მიმალვის საფრთხე დასაბუთებულია კონკრეტული გარემოებებით, როცა სასამართლო აღნიშნავს, რომ ბრალდებული წინა მსჯავრდებისას მიემალა მართლმსაჯულებას, არ ცხადდებოდა სასამართლოში და მის მიმართ განაჩენი დაუსწრებლად დადგინდა; ბრალდებულს არ აქვს მუდმივი საცხოვრებელი და ცხოვრობს ბიძის ოჯახში, ხოლო მისი მამა საკმაო ხანია უკრაინაშია გადასული საცხოვრებლად.^{cxvii}

არის შემთხვევები, როდესაც მიმალვის საფრთხის დასაბუთებისას, სასამართლოები უთითებენ იმ მხოლოდ გარემოებაზე, რომ წარდგენილი ბრალდებით გათვალისწინებული ქმედება მიეკუთვნება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას და ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას, რაც იძლევა დასაბუთებული ვარაუდის საფუძველს, რომ თავისუფლებაში დატოვების შემთხვევაში, მოსალოდნელი სასჯელის შიშით ბრალდებული შესაძლოა, მიემალოს გამოძიებასა და სასამართლოს, რაც გამამტყუნებელი განაჩენის დადგომის შემთხვევაში ხელს შეუშლის მის აღსრულებას.^{cxviii} ასეთ შემთხვევაში, მიმალვის საფრთხე დაუსაბუთებელია ევროპული სტანდარტების თვალსაზრისით და **რეკომენდებულია**, საერთო სასამართლოებმა უარი თქვან ასეთ ფორმულირებაზე.

ზოგ შემთხვევაში, მძიმე ბრალდება და მკაცრი სასჯელი არის ის ერთადერთი გარემოება, რომელიც ასაბუთებს მიმალვის საფრთხეს.^{cxix} ზოგიერთ შემთხვევაში, სასამართლოსთვის საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდი, რომ ბრალდებულმა ჩაიდინა დანაშაული.^{cxv} ასეთ შემთხვევაში პატიმრობა დაუსაბუთებელია ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის ჭრილში და **რეკომენდებულია**, საერთო სასამართლოებმა უარი თქვან ასეთ ფორმულირებაზე.

ხშირ შემთხვევაში, სასამართლოები უთითებენ მოსალოდნელი სასჯელის თავიდან აცილების მიზნით მიმალვის საფრთხეზე, როგორც სავსებით გონივრულზე და რეალურზე. თუმცა აღნიშნული საფუძველი დასაბუთებული არ არის რელევანტური და საკმარისი გარემოებებით, ამის შემდეგ, სასამართლოები უთითებენ სხვა გარემოებებზე, რომლებიც რელევანტურია პატიმრობის გამოყენების სხვა საფუძველების დასასაბუთებლად: პირობითი მსჯავრის ქვეშ ახალი ბრალდების წარდგენა - ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე, რომელიც იმავე საზოგადოებრივი ინტერესის წინააღმდეგ არის მიმართული, რისთვისაც ბრალდებული ადრე იყო ნასამართლვე.^{cxvi} **რეკომენდებულია**, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა პატიმრობის თითოეული საფუძველი ამ საფუძველისთვის რელევანტური გარემოებებით დაასაბუთონ.

არასაკმარისად არის დასაბუთებული მიმალვის საფრთხე, როდესაც ეროვნული სასამართლო მხოლოდ უთითებს ბრალდებულის საზღვარგარეთ რამდენიმეჯერ ყოფნის ფაქტზე, რაც მისი აზრით, ზრდის ბრალდებულის არგამოცხადებისა და მიმალვის საფრთხეებს.^{cxvii} **რეკომენდებულია**, საერთო სასამართლოებმა უარი თქვან ასეთ

⁴⁹ იხ., მაგალითად, სტრელეცი რუსეთის წინააღმდეგ (*Strelets v. Russia*), განაცხადი no. 28018/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 6 ნოემბრის გადაწყვეტილება; დირდიზოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Dirdizov v. Russia*), განაცხადი no. 41461/10, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 27 ნოემბრის გადაწყვეტილება; შდრ. ბორდიკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Bordikov v. Russia*), განაცხადი no. 921/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 8 ოქტომბრის გადაწყვეტილება.

ფორმულირებაზე.

რეკომენდებულია, უფლებამოსილმა სასამართლოებმა არ დაასაბუთონ მიმალვის საფრთხე მხოლოდ იმ გარემოებით, რომ წარდგენილი ბრალდებით გათვალისწინებული ქმედება მიეკუთვნება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას და ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას.

3.3. პატიმრობის საფუძვლები: ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე

3.3.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

დანაშაულის თავიდან აცილების საფრთხის დასაბუთებისას, შიდასახელმწიფოებრივმა სასამართლოებმა თავიანთ გადაწყვეტილებებში უნდა მიუთითონ შესაძლო დანაშაულზე, რომლის ჩადენაც დამაჯერებელი ჩანს ბრალდებულის წარსულისა და პიროვნების გათვალისწინებით (ქლოთი ბელგიის წინააღმდეგ (*Clooth v. Belgium*), განაცხადი no. 12718/87, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1991 წლის 12 დეკემბრის გადაწყვეტილება). მიუღებელია ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეზე ზოგადი მითითება, როცა პირი წარსულში ნასამართლევია არ ყოფილა (*I.A. საფრანგეთის წინააღმდეგ (I.A. v. France)*, განაცხადი no. 28213/95, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1998 წლის 23 სექტემბრის გადაწყვეტილება).

3.3.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.3.2.1. დანაშაულის სპეციფიკა და ახალი დანაშაულის ჩადენის კონკრეტული გეგმა

სააპელაციო სასამართლო^{cxviii} შემდეგნაირად აჯამებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას დანაშაულის ხელახლა ჩადენის საფუძვლით დაპატიმრების შესაძლებლობაზე და ამ პრაქტიკის საქართველოს საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილებებში იმპლემენტაციაზე:

“დანაშაულის ხელახლა ჩადენის მოტივით დაპატიმრების შესაძლებლობის საკითხზე მსჯელობისას, ევროსასამართლო ამკვიდრებს მიდგომას, რომ სასამართლოში წარდგენილი მტკიცებულებები მკაფიოდ უნდა მიანიშნებდეს ბრალდებულის მიერ დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელებას და ასეთი პრაქტიკაა დამკვიდრებული საქართველოს სასამართლოების მიერაც. სააპელაციო სასამართლოს საგამომიებო კოლეგია ეთანხმება როგორც ბრალდების მხარეს, ისე პირველი ინსტანციის სასამართლოს, რომ როგორც დარაჯს, მეტი პასუხისმგებლობა მოეთხოვებოდა მინდობილი ქონების დასაცავად, რაც მან უფულებელყო, მაგრამ მხოლოდ ეს გარემოება საკმარისი არ არის ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოსაყენებლად. ამ მიზეზით პატიმრობის შესაფარდებლად საჭიროა ახალი დანაშაულის ჩადენის მომასწავებელი ისეთი უტყუარი გარემოებების წარმოდგენა, რომელთა მიხედვითაც დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების აღკვეთა მხოლოდ პატიმრობით იქნება შესაძლებელი. მაგალითად, ეს შეიძლება ეხებოდეს ძალადობრივ დანაშაულს, რაც ბრალდებულში ძალადობრივი ფსიქოლოგიის არსებობასა და მოსალოდნელ რეციდივებზე მიუთითებს; რამდენიმე ერთგვაროვან დანაშაულს, რომელიც ბრალდებულის გარკვეულ მიდრეკილებაზე მეტყველებს; კონკრეტული დანაშაულებრივი გეგმების არსებობა, რაც შეიძლება მოპოვებული მტკიცებულებებით

დასტურდებოდეს ანდა მოვლენათა განვითარების ისეთი ჯაჭვი, რაც გარდაუვლად იწვევს სხვა დანაშაულის ჩადენას და ა.შ.”^{cxvix}

სარეკომენდაციო სასამართლოს მიდგომა თავისუფლების პრეზუმპციის სასარგებლოდ და მართებულია მსჯელობა იმის თაობაზე, რომ კონკრეტული დანაშაულებრივი გეგმის არსებობა ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის დამადასტურებელი რელევანტური გარემოებაა.

მეორეს მხრივ, სააპელაციო სასამართლოს შეფასება, რომ "დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების აღკვეთა მხოლოდ პატიმრობით იქნება შესაძლებელი", ევროპული სასამართლოს პრაქტიკისთვის მიუღებელია. ამაზე მიუთითებს ევროპული სასამართლოს მსჯელობა, მაგალითად, საქმეზე დრაგინი ხორვატიის წინააღმდეგ (*Dragin v. Croatia*), განაცხადი no. 75068/12), სადაც ეროვნულ სასამართლოებს პატიმრობა შეფარდებული ჰქონდათ იმ საფუძველზე, რომ ბრალდებულს კონკრეტული დანაშაულების ჩადენა ჰქონდა დაგეგმილი. ევროპულ სასამართლოს ავტომატურად არ გამოურიცხავს გირაოს დანიშვნის შესაძლებლობა, იმსჯელა და დაადგინა, რომ მოცემულ შემთხვევაში, პატიმრობის შეფარდება მხოლოდ სამართალწარმოების თავდაპირველ ეტაპზე იყო გამართლებული.⁵⁰

ზემოაღნიშნულ ციტატაში მსჯელობა იმაზე, რომ ძალადობრივი დანაშაული "უტყუარი გარემოებაა", რომელიც ახალი დანაშაულის ჩადენის მომასწავებელია, არ შეესაბამება ევროპული სასამართლოს მიდგომას, რომლის თანახმადაც, ბრალად შერაცხული ქმედების ბუნებაზე მითითება აბსტრაქტულია და არ ამართლებს ახალი დანაშაულის ჩადენისა თუ მართლმსაჯულებაში ჩარევის საფრთხეს, როგორც პატიმრობის საფუძველს. მსგავსი პრეზუმპციისას, მტკიცების ტვირთის შებრუნება ხდება და ბრალდებულს უწევს ამტკიცოს მისი გათავისუფლების სასარგებლოდ არსებული მიზეზების არსებობა, რაც **მე-5.3 მუხლთან** შეუთავსებელია (ბიკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Bykov v. Russia*), განაცხადი no. 4378/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2009 წლის 10 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 64). აგრეთვე საქმეზე A.B. უნგრეთის წინააღმდეგ, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განმარტა, რომ ბრალად შერაცხული დანაშაულის საფუძველზე ახალი დანაშაულის ჩადენისა და მართლმსაჯულების განხორციელებისთვის ხელის შეშლის რისკებზე მსჯელობა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსთვის აბსტრაქტულ ხასიათს ატარებს და **ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტით** მოთხოვნილი დასაბუთებული პატიმრობის მოთხოვნებს ვერ აკმაყოფილებს (A.B. უნგრეთის წინააღმდეგ (*A.B. v. Hungary*), განაცხადი no. 33292/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 16 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტები 23-26; იხ. აგრეთვე ლაკატოში და სხვები სერბეთის წინააღმდეგ (*Lakatoš and Others v. Serbia*), განაცხადი no. 3363/08, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის გადაწყვეტილების პუნქტი 97).

ევროპული სასამართლო ბრალად წარდგენილი ქმედების სიმძიმეს და ძალადობრივ ხასიათს მნიშვნელობას ანიჭებს დაკავების სტადიაზე. ასე, მაგალითად, სასამართლომ აღნიშნა, რომ დაკავება გამართლებული იყო, რადგან არსებობდა დასაბუთებული

⁵⁰ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 24 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 114.

ვარაუდი, რომ ჩადენილი იქნა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული,⁵¹ მაგრამ ქმედების სიმძიმეს და ძალადობრივ ხასიათს მნიშვნელობა არ ჰქონია პატიმრობის გამართლებისთვის.

ამასთან, როდესაც გირაო ავტომატურად გამორიცხულია გარკვეული კატეგორიის დანაშაულებთან მიმართებაში და პატიმრობა უპირობოდ უნდა იქნეს შეფარდებული, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ადგენს მე-5.3 მუხლის დარღვევას.⁵²

შესაბამისად, რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა უარი თქვან პრაქტიკაზე, რომლითაც მხოლოდ ქმედების სიმძიმეიდან, ძალადობრივი ხასიათიდან გამომდინარე იქნება პატიმრობა გამოყენებული.

აღნიშნულ კონტექსტში, დიდი მნიშვნელობა აქვს პატიმრობის სანიმუშო დასაბუთებას, მოცემულს საერთო სასამართლოს 2015 წლის სექტემბრის განჩინებაში.^{cxl} პირს ბრალად ედებოდა ძალადობრივი დანაშაულის ჩადენა და ქმედება სავარაუდოდ რასობრივი დისკრიმინაციის ნიადაგზე იქნა ჩადენილი. სასამართლომ ჯერ დეტალურად განიხილა ევროპული კონვენციითა და საქართველოს კონსტიტუციით სახელმწიფოზე დაკისრებული ნეგატიური და პოზიტიური ვალდებულება, უზრუნველყოს პირის უფლების დაცვა. ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ საქართველოს მიმართ დაკისრებული ვალდებულება, მისი იურისდიქციის ქვეშ მყოფი ყველა ადამიანი უზრუნველყოფილი იყოს კონვენციით განსაზღვრული უფლებებითა და თავისუფლებებით, კონვენციის მე-3 მუხლთან ერთობლიობაში გულისხმობს შესაბამისი ღონისძიებების გატარებას, რათა საქართველოს იურისდიქციის ქვეშ მყოფი პირები არ დაექვემდებარონ არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას, მათ შორის, კერძო პირების მხრიდან. ამასთან, არსებითად განსხვავებულ სიტუაციებზე რეაგირების მეთოდებს შორის განსხვავების დადგენის შეუძლებლობა შეიძლება წარმოადგენდეს კონვენციის მე-14 მუხლთან (დისკრიმინაციის აკრძალვა) შეუთავსებელ, გაუმართლებელ მოპყრობას (ბელელური და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ (*Begheluri and Others v. Georgia*), განაცხადი no. 28490/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 7 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 97, პუნქტი 173). ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეში (იდენტობა და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ (*Identoba and Others v. Georgia*), განაცხადი no. 73235/122015 წლის 12 მაისის გადაწყვეტილების პუნქტი 67) განმარტა, რომ სავარაუდოდ დისკრიმინაციული განზრახვით ჩადენილი ძალადობის იმ საქმეებთან გათანაბრება, სადაც მსგავსი არ იკვეთება, იქნებოდა ასეთი ქცევის სპეციფიკურ ხასიათზე თვალის დახუჭვა და იმის უარყოფა, რომ იგი განსაკუთრებულად მძიმე დარტყმას აყენებს ფუძემდებლურ უფლებებს.^{cxli}

⁵¹ მაგალითად, მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში (ამიროვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Amirov v. Russia*), განაცხადი no. 51857/13, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 27 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 104); ადამიანის მოტაცება, გამოსასყიდის მიღების მიზნით (არტემოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Artemov v. Russia*), განაცხადი no. 14945/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 3 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტი 73); ადამიანის მოტაცება, ჩადენილი არაერთგზის, ჯგუფის მიერ, დამამძიმებელ გარემოებებში (ხლოიევი რუსეთის წინააღმდეგ (*Khloyev v. Russia*), განაცხადი no. 46404/13, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 5 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტი 98) და სხვ.

⁵² იხ., მაგალითად, კოლევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Kolev v. Bulgaria*), განაცხადი no. 50326/99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 28 აპრილის გადაწყვეტილება.

სასამართლომ ზემოაღნიშნული მსჯელობის საფუძველზე ყურადღება გაამახვილა ბრალდებულის დაკითხვის ოქმებზე, რომელთა მიხედვით აშკარად იკვეთებოდა, რომ ბრალდებული იყო ნაციონალ-სოციალიზმის იდეოლოგიის მიმდევარი და მან და მისმა თანმხლებმა პირებმა დაზარალებულს მიაყენეს ფიზიკური შეურაცხყოფა მისი კანის ფერისა და რასის გამო. სასამართლომ გაითვალისწინა სავარაუდოდ რასობრივად მოტივირებული თავდასხმების შემთხვევაში სახელმწიფო ორგანოების დამატებით ვალდებულებები, უზრუნველყონ კონსტიტუციით და ევროპული კონვენციით გარანტირებული უფლებები:

"საქართველოს წინააღმდეგ უკვე გამოტანილი იქნა გადაწყვეტილებები იმის გამო, რომ საქართველოს ხელისუფლებამ ვერ შეძლო თავის იურისდიქციაში მყოფ პირთა დაცვა ჰომოფობიური განზრახვით და რელიგიური შეუწყნარებლობით მოტივირებული ძალადობისგან. ... სასამართლოს განჩინების მიზანია, აღკვეთოს ბრალდებულის შემდგომი დანაშაულებრივი ქცევა და საქართველოში მყოფი პირების დაცვა სავარაუდოდ რასობრივად მოტივირებული ძალადობრივი ქმედებებისგან."^{cxiii}

საერთო სასამართლოსთვის მხოლოდ ის გარემოებები, რომ ძალადობრივი ქმედება სავარაუდოდ რასობრივ ნიადაგზე იყო ჩადენილი, არ იყო საკმარისი ეროვნული სასამართლოსთვის პატიმრობის შეფარდებისთვის. სასამართლომ გაითვალისწინა, რომ ბრალდებულისთვის ინკრიმინირებული ქმედება ჩადენილი იყო პირთა ჯგუფის მიერ და მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაზე:

"ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეზე კუჩერა სლოვაკეთის წინააღმდეგ (*Kučera v. Slovakia*), (განაცხადი no. 48666/99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 17 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 95) განმარტა, რომ დანაშაულებრივი საქმიანობის ორგანიზებული ხასიათიდან გამომდინარე ზოგადი საფრთხე ამართლებს პატიმრობის შეფარდებას სამართალწარმოების ადრეულ ეტაპზე. ხოლო საქმეზე მიჩალაკი სლოვაკეთის წინააღმდეგ (*Michalak v. Slovakia*), (განაცხადი no. 30157/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 8 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტი 186) ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო დაეთანხმა, რომ ის, თუ როგორ იქნა ჩადენილი სავარაუდოდ დანაშაული, შეიძლება წარმოდგენას ქმნიდეს ბრალდებულის შემდგომ ქცევაზე და ამართლებდეს პატიმრობის მეშვეობით ამ ქცევის აღკვეთის აუცილებლობას."^{cxliii}

სასამართლომ კუმულაციურად გაითვალისწინა ბრალდებულის პიროვნება, დანაშაულებრივი ქმედების ხასიათი, სპეციფიკა და ჩადენის ხერხი და დაასკვნა, რომ აღნიშნული შემთხვევა იყო სწორედ ის უკიდურესი აუცილებლობა, რომლის დროსაც ერთადერთი აღკვეთის ღონისძიება, რომელიც იქონიებდა ბრალდებულის მიმართ შემაკავებელ ხასიათს და უზრუნველყოფდა მის სათანადო ქცევას იყო პატიმრობა.^{cxliiv}

ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე იკვეთება მაშინ, როდესაც ბრალად წარდგენილი ქმედება მსგავსია იმ დანაშაულისა, რომლისთვისაც პირი ნასამართლევა, იქნება ეს ძალადობრივი თუ არაძალადობრივი დანაშაული. დანაშაულის ჩადენის კონკრეტულ გეგმასთან ერთად, ეს იქნება „რელევანტური“ და „საკმარისი“ საფუძველი აღვეთის

ლონისძიების ევროპული სასამართლოს სტანდარტების შესაბამისად გამოყენებისთვის.⁵³

ერთ-ერთ საქმეზე.^{cxlv} ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისას, პროკურორმა იშუამდგომლა ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენება იმ მოტივით, რომ აღკვეთილიყო მისი შემდგომი დანაშაულებრივი საქმიანობა. ბრალდების მხარის შუამდგომლობა შემდეგნაირად იყო დასაბუთებული: ბრალდებულმა შესაძლებელია კვლავ ჩაიდინოს ახალი დანაშაული, რადგან იგი წარსულში ნასამართლევა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენისთვის, იმყოფებოდა პირობითი მსჯავრის ქვეშ და ამნისტიით მოეხსნა პირობითი სასჯელი; მიუხედავად ამისა, მან კვლავ ჩაიდინა ახალი დანაშაული. აღნიშნულ საქმეზე, სასამართლომ გამოიყენა პატიმრობა, როგორც აღკვეთის ღონისძიება. თუმცა სასამართლომ მართებულად არ გაითვალისწინა მოხსნილი ნასამართლობა, როგორც ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის საფუძველი.⁵⁴

კერძოდ, სასამართლომ გაითვალისწინა, რომ ერთის მხრივ, ბრალდებული და მეორეს მხრივ, დაზარალებული და სხვა პირები ოჯახის წევრების და პარტნიორების სახით, წარმოადგენენ დაპირისპირებულ მხარეებს (სასამართლო დაეყრდნო ბრალდებულის მიერ სხდომაზე გაკეთებულ განმარტებას); მათ შორის კონფლიქტი დიდი ხანია არსებობდა და მოცემული მომენტისათვის არ იყო ამოწურული. სწორედ აღნიშნულის გამო, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ბრალდებულს თავისუფლებაში ყოფნის შემთხვევაში შეიძლება გაეგრძელებინა დანაშაულებრივი საქმიანობა. სასამართლომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს საქმეზე მიუთითა, სადაც თითქმის ანალოგიურ ფაქტობრივ და სამართლებრივ გარემოებებს ჰქონდა ადგილი:

“რაც შეეხება ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეს - ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ, საქმეზე *მინასიანი (Minasyan) სომხეთის წინააღმდეგ* (განაცხადი no. 44837/08) დადგენილი ფაქტების თანახმად, სისხლის სამართლის საქმე აღიძრა ორ ჯგუფს შორის დაპირისპირების ფაქტზე. განმცხადებელი - ვარდან მინასიანი აღნიშნულ შეტაკებაში მონაწილეობდა. ის თავდაპირველად მიიძალა, მაგრამ შემდეგ პოლიციაში გამოცხადდა და ჩააბარა იარაღი, რომელიც მისი აღიარებითი ჩვენების თანახმად, შეტაკებაში გამოიყენა. მინასიანი დააკავეს და აღკვეთის ღონისძიების სახით შეუფარდეს პატიმრობა. განმცხადებლის პატიმრობის დროს, მოწინააღმდეგებმა მისი ქონება გადაწვეს (2014 წლის 8 აპრილის გადაწყვეტილება, პუნქტები 6-15). შიდასახელმწიფოებრივმა სასამართლოებმა რამდენჯერმე გააგრძელეს პატიმრობის ვადა და საბოლოო ჯამში, განმცხადებლის წინასწარი პატიმრობის ვადა შეადგინა ერთი წელი, ოთხი თვე და თექვსმეტი დღე (გადაწყვეტილების 61-ე პუნქტი).

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ მინასიანის პატიმრობა შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოების მიერ დასაბუთებული იყო. შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოების მიერ პატიმრობის საფუძველად მითითებული იყო ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე. კერძოდ, განმცხადებელს ბრალი ედებოდა ორ ჯგუფს შორის შეიარაღებული შეტაკების შედეგად მკვლელობასა და ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებაში. სასამართლოები უთითებდნენ, რომ ორ მხარეს შორის ხანგრძლივი შუღლი არსებობდა. ადამიანის

⁵³ სასამართლობასთან დაკავშირებით, დაწვრილებით, იხ. ქვემოთ.

⁵⁴ იხ. ქვემოთ, წარსული ნასამართლობა.

უფლებათა ევროპული სასამართლო დაეთანხმა შიდასახელმწიფოებრივ სასამართლოებს, რომ არსებული გარემოებები მიუთითებდა იმაზე, რომ განმცხადებელი გათავისუფლების შემთხვევაში, ჩაიდენდა ახალ დანაშაულებს დაზარალებულის მეგობრებისა და ნათესავების წინააღმდეგ (გადაწყვეტილების 65-ე პუნქტი).

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5.3 მუხლის დარღვევას ადგილი არ ჰქონია (გადაწყვეტილების 66-ე პუნქტი).^{cxlvi}

მოცემულ შემთხვევაში, სასამართლოს მსჯელობა ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეზე სანიმუშოა, რადგან დასაბუთებული შურისძიების ფაქტორი არის რელევანტური და საკმარისი გარემოება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით.

აღსანიშნავია აგრეთვე **2016 წლის განჩინება**.^{cxlvii} პატიმრობის შეფარდებაზე პროკურორის შუადგომლობის თანახმად, დანაშაულის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ამოღებული ცეცხლსასროლი იარაღისა და საბრძოლო მასალის სახეობისა და ოდენობის გათვალისწინებით, დასაბუთებული იყო ვარაუდი, რომ ბრალდებული გააგრძელებდა დანაშაულებრივ საქმიანობას, მით უფრო, რომ იგი იმყოფებოდა ნარკოტიკული საშუალების ზემოქმედების ქვეშ. ეროვნულმა სასამართლომ სავსებით მართებულად მიუთითა, რომ მოცემულ შემთხვევაში გასათვალისწინებელი იყო დანაშაულის ხასიათი, მაგრამ ცალკე აღებული ეს ფაქტი არ მეტყველებდა დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების ისეთ მომეტებულ საფრთხეზე, რომლის აღკვეთაც ვერ იქნებოდა შესაძლებელი პატიმრობის გარდა სხვა აღკვეთის ღონისძიების პირობებში:

"ცეცხლსასროლი იარაღის ტარება, ბუნებრივია, მომეტებული საშიშროებისაა, რადგან ამ შემთხვევაში აბსტრაქტული საფრთხე არსებობს, მაგრამ რისკი დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელებისა მომეტებულად არსებობს მაშინ, როდესაც პიროვნება ცეცხლსასროლ იარაღს ატარებს და დაგეგმილი აქვს რომელიმე კონკრეტული დანაშაულის ჩადენა ამ იარაღის გამოყენებით. მოცემულ შემთხვევაში ასეთი გარემოება არ იკვეთება და პროკურორიც არ უარყოფს ამას. აგრეთვე გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ მოცემულ შემთხვევაში იარაღი ამოღებულია და მას ბრალდებული აღარ ფლობს."^{cxlviii}

პირველი ინსტანციის ეს მსჯელობა, სრულ შესაბამისობაშია ზემოთ განხილულ ევროპულ სტანდარტთან, რომლის თანახმადაც, ბრალად წარდგენილი ქმედების ხასიათზე მითითება აბსტრაქტულია და არ ამართლებს ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეს.

განსხვავებულია სააპელაციო სასამართლოს **განჩინების**^{cxlix} დასაბუთება, რომლითაც გაუქმდა პირველი ინსტანციის განჩინება და ბრალდებულს პატიმრობა შეეფარდა.

სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას გათვალისწინა ბრალდებულის პიროვნება, საქმიანობა, ასაკი და სხვა გარემოებები.^d თუმცა, პირველი ინსტანციის სასამართლოს მსგავსად, სააპელაციო სასამართლოს განჩინებაშიც აღნიშნულია, რომ ბრალდებული არ არის ნასამართლევი, აქვს მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი და ჰყავს ოჯახი. სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ ეს

გარემოებები არ იყო საკმარისი გირაოს შეფარდებისთვის.^{clii} სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა ბრალად წარდგენილ ქმედებაზე და აგრეთვე იმაზე, რომ "ბრალდებული, გარდა ბრალად წარდგენილი ქმედებისა, დამატებით გამოვლენილია ნარკოტიკული საშუალების მოხმარებში, იგი არღვევს დადგენილ აკრძალვებს, სასამართლოსთვის წარმოადგენს მისაღებ ფაქტს, რომ ... [ბრალდებული] უგულვებელყოფს კანონის დაცვის პრეზუმფციას, ხოლო დაცვის მხარეს არც ამ მხრივ წარმოუდგენია საწინააღმდეგო დამაჯერებელი არგუმენტები სასამართლოსთვის."^{cliii}

ფაქტობრივად, სააპელაციო სასამართლო დანაშაულის სპეციფიკიდან გამომდინარე ამართლებს პატიმრობის გამოყენებას, რაც, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ევროპული სასამართლოს პრაქტიკასთან შეუთავსებელია. კანონმორჩილებასა და კანონის დაცვის პრეზუმფციის უგულვებელყოფაზე მითითება აბსტრაქტულია, რადგან ევროპული სასამართლო ბრალად შერაცხული ნარკოტიკული დანაშაულის გასაკიცხობასა და საზოგადოებრივ საშიშროებაზე დაყრდნობითაც არ ამართლებს პატიმრობის შეფარდებას,⁵⁵ არამცთუ მაშინ, როდესაც ნარკოტიკის მოხმარება პირს ბრალად არ აქვს წარდგენილი, როგორც მოცემულ შემთხვევაში. სააპელაციო სასამართლო სხვა არგუმენტით არ აკონკრეტებს ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეს და ყურადღების მიღმა ტოვებს იმ გარემოებასაც, რომ ბრალდებულს ჩამოერთვა ცეცხლსასროლი იარაღი. იმ თვალსაზრისით, რომ სააპელაციო სასამართლოს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით მოთხოვნილი „რელევანტი“ და „საკმარისი“ გარემოება არ აქვს მითითებული, ფრაზა „დაცვის მხარეს არც ამ მხრივ წარმოუდგენია საწინააღმდეგო დამაჯერებელი არგუმენტები სასამართლოსთვის“, მტკიცების ტვირთის ბრალდებულისთვის გადაკისრებას უტოლდება, რაც ასევე ეწინააღმდეგება **კონვენციის მე-5 მუხლის** მოთხოვნებს.⁵⁶

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სტანდარტებს არ შეესაბამება სააპელაციო სასამართლოს **განჩინება**,^{cliii} რომლითაც გაუქმდა პირველი ინსტანციის განჩინება გირაოს გამოყენების ნაწილში და ბრალდებულს *inter alia* ახალი დანაშაულის ჩადენის საფუძვლით შეეფარდა პატიმრობა. სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა:

“... ის გარემოება, რომ ბრალდებული ერთმანეთისგან სრულიად განსხვავებულ მოსაზრებებს აფიქსირებს სასამართლოს წინაშე, საგამოძიებო კოლეგიას მიაჩნია, რომ აღნიშნული მიუთითებს მის არაგულწრფელობაზე, რაც ... ზრდის თავისუფლებაში ყოფნის შემთხვევაში მის მიერ დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების (ახალი დანაშაულის ჩადენის) რისკებს.”^{cliv}

აღსანიშნავია, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს მიერ განხილულ საქმეზე - გიორგი ნიკოლაიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ, ეროვნულ დონეზე, სააპელაციო სასამართლომ ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოყენება, *inter alia*,

⁵⁵ იხ. რომანოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Romanov v. Russia*), განაცხადი no. 63993/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 20 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტები 94-95.

⁵⁶ იხ. კოლევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Kolev v. Bulgaria*), განაცხადი no. 50326/99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 28 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტები 42 და 57.

ბრალდებულის “არაგულწრფელობით” დაასაბუთა.⁵⁷ ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეს იყო არაფრისმთქმელი და არაფრით გამყარებული განცხადება ეროვნული სასამართლოს მხრიდან.⁵⁸

მოცემულ შემთხვევაშიც, სააპელაციო სასამართლოს მხრიდან ბრალდებულის არაგულწრფელობაზე მითითება იმის გამო, რომ ბრალდებული არ თანამშრომლობდა გამოძიებასთან და სასამართლოსთან, ასევე პატიმრობის შეფარდების კონტექსტში, არაფრისმთქმელი განცხადებაა, რადგან ბრალდებულს გულწრფელობის ვალდებულება არ აკისრია და თვითნკრიმინაციისგან თავისუფლება სამართლიანი სამართალწარმოების უმნიშვნელოვანესი გარანტიაა. მითუმეტეს, მოცემულ შემთხვევაში, როგორც პირველი ინსტანციის სასამართლომ აღნიშნა, ბრალდებული არ იყო ნასამართლევი და ადმინისტრაციულსახდელდადებული, იყო მესამე კურსის სტუდენტი, 22 წლის, და ხასიათდებოდა დადებითად; მას დაკავებისას პოლიციისთვის წინააღმდეგობა არ გაუწევია.

სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობასთან დაკავშირებით, აღსანიშნავია, აგრეთვე საქმე ბიკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Bykov v. Russia*), განაცხადი no. 4378/02), სადაც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო არ დაეთანხმა მოპასუხე სახელმწიფოს, რომ ისეთი პიროვნება, როგორც განმცხადებელი იყო, რომელმაც ყოფილი ბიზნეს პარტნიორის მკვლელობა შეუკვეთა თავის ხელქვეითს, პიროვნებიდან გამომდინარე, ამართლებდა მის მიმართ პატიმრობის გამოყენებას.⁵⁹

მოცემულ შემთხვევაში, ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე არც ბრალად წარდგენილი ქმედების ძალადობრივი ხასიათით არ საბუთდება,^{clv} რადგან პირი წარსულში ნასამართლევი არ იყო მსგავსი დანაშაულისთვის, რის საფუძველზედაც შეიძლება გამოკვეთილიყო ძალადობრივი დანაშაულის ჩადენისკენ მიდრეკილება, როგორც ამას ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა განმარტავს.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა უარი თქვან პრაქტიკაზე, რომლითაც მხოლოდ ქმედების სიმძიმიდან, ძალადობრივი ხასიათიდან გამომდინარე იქნება პატიმრობა გამოყენებული.

რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა უარი თქვან დანაშაულის სპეციფიკაზე და ბრალდებულის პიროვნებაზე აბსტრაქტული მსჯელობით დასაბუთებული ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის საფუძველზე პატიმრობის შეფარდების პრაქტიკაზე.

3.3.2.2. ნასამართლობა

სააპელაციო სასამართლოს განმარტებით, ბრალდებულის მიერ შესაძლო დანაშაულებრივი ქმედების პირობითი მსჯავრის პერიოდში ჩადენა აღკვეთის

⁵⁷ გიორგი ნიკოლაიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ (*Giorgi Nikolaishvili v. Georgia*), განაცხადი no. 37048/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 13 იანვრის გადაწყვეტილების პუნქტი 24.

⁵⁸ გადაწყვეტილების პუნქტი 74.

⁵⁹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2009 წლის 10 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 66.

ლონისძიების გამოყენების ეტაპზე შესაძლოა განხილული იქნეს, როგორც ბრალდებულის პიროვნების მახასიათებლად, ისე ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის შესაფასებლად. მაგრამ აღნიშნული არ არის პირისთვის აღკვეთის ღონისძიების სახით აუცილებლად პატიმრობის გამოყენების წინაპირობა.^{clvi}

აღნიშნული განმარტება არასრულია. სააპელაციო სასამართლო არ განმარტავს, რომ ბრალად წარდგენილი დანაშაული უნდა იყოს იმ დანაშაულის მსგავსი სიმძიმითა და ხასიათით, რისთვისაც ბრალდებული მსჯავრდებული იყო.^{clvii} მსგავსი განმარტების შემთხვევაში, სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა სრულ შესაბამისობაში იქნება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკასთან.

სხვა განჩინებაში,^{clviii} სააპელაციო სასამართლო აღნიშნავს, რომ ბრალდებული ნასამართლევა განზრახი დანაშაულებისთვის და მათ შორის ანალოგიური ქმედების - ოჯახში ძალადობის გამოც.^{clix} ამ შემთხვევაში, სააპელაციო სასამართლო ევროპული სტანდარტის მიხედვით გამოკვეთს ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეს.

ოჯახში ძალადობის კონტექსტში ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის დასაბუთების თვალსაზრისით, აღსანიშნავია პირველი ინსტანციის სასამართლოს შემდეგი მსჯელობა **2015 წლის განჩინებაში**^{clx}:

„როდესაც ადგილი აქვს პატიმრობის გამოყენებას ბრალდებულის მიერ შესაძლო ახალი დანაშაულის ჩადენის აღკვეთის მიზნით, საჭიროა მოსალოდნელი დანაშაული იყოს კონკრეტული ქმედება და არა ზოგადი რწმენა პირის მიერ დანაშაულის ჩადენისა. სასამართლო ითვალისწინებს, რომ ბრალდებულ ... ბრალი ედება განზრახი, ჯანმრთელობისა და ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის ჩადენაში, რომელიც ჩადენილია ოჯახის ერთი წევრის მიერ მეორე წევრის მიმართ, ასევე ბრალი ედება იძულებაში და წამებაში. აღნიშნული დანაშაული მაღალი საზოგადოებრივი საფრთხით ხასიათდება, რომელიც სასჯელის სახით ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას. იმისათვის, რომ თავიდან იქნეს აცილებული ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე, საჭიროა ... მიმართ აღკვეთის ღონისძიებად გამოყენებული იქნეს პატიმრობა, რადგანაც ბრალდებულს აქვს ცუდი დამოკიდებულება ოჯახის წევრებთან, არ არის შერიგებული დაზარალებულთან, არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შემთხვევაში ბრალდებული კვლავ ჩაიდენს დაზარალებულის მიმართ ახალ დანაშაულს, გაანადგურებს მტკიცებულებებს.“^{clxi}

ამ შემთხვევაში, სააპელაციო სასამართლოს ბოლოს მითითებული განჩინებისგან განსხვავებით, პირველი ინსტანციის სასამართლოს განჩინებაში მხოლოდ ქმედების სიმძიმეზე დაყრდნობით არის დასაბუთებული ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე, რაც, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ევროპული სასამართლოს სტანდარტს ვერ აკმაყოფილებს.⁶⁰ სააპელაციო სასამართლოს დასაბუთებული მსჯელობის თანახმად, ბრალდებულის კონკრეტულმა ქცევამ, რისთვისაც მის მიმართ შემაკავებელი ორდერი იყო გაცემული, საგამოძიებო კოლეგიას ბრალდებულის მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენის რწმენა შეუქმნა,^{clxii} პირველი ინსტანციის სასამართლო კი მიუთითებს ოჯახის წევრთან ცუდ დამოკიდებულებასა და დაზარალებულთან არ შერიგების ფაქტორზე, რაც

⁶⁰ იხ. ზემოთ, 3.3.2.1.

ნასამართლობის არარსებობის შემთხვევაში აბსტრაქტული მსჯელობა და საკმარისად ვერ ასაბუთებს ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეს.

ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხესთან დაკავშირებით ეროვნული სასამართლო მართებულად განმარტავს:

“ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს არაერთ გადაწყვეტილებაში აქვს მითითებული (*Popkov v. რუსეთი*, 2008,⁶¹ *Romanova v. რუსეთი*, 2011,⁶² *Trifkovic v. ხორვატია*, 2012⁶³), რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა უნდა იმსჯელონ და შეაფასონ, რამდენად შეიძლება ადრე ჩადენილი დანაშაულების შედარება ახალ ბრალდებასთან სიმძიმისა და ხასიათის მიხედვით.”^{clxiii}

კერძოდ, სასამართლომ მხედველობაში მიიღო, რომ ბრალდებული მსჯავრდებული იყო საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისთვის და ამჯერადაც ბრალი წარდგენილი ჰქონდა საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულში. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ დაასკვნა, რომ ბრალდებულის კანონსაწინააღმდეგო ქცევის შემზღუდავ და მკონტროლებელ ღონისძიებად გამოყენებული უნდა ყოფილიყო სწორედ პატიმრობა.^{clxiv} მსგავსი მსჯელობა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად ასაბუთებს პატიმრობის შეფარდებას.

იგივე სასამართლომ, **სხვა საქმეზე**,^{clxv} მართებულად აღნიშნა, რომ ბრალდებულისთვის წარდგენილი დანაშაული წინა დანაშაულებისგან განსხვავდებოდა ხასიათით და სიმძიმით, რის გამოც სასამართლომ მიიჩნია, რომ აღკვეთის ღონისძიების სახით გირაოს შეფარდება იქნებოდა სათანადო შემზღუდაველი ღონისძიება და პატიმრობის, როგორც უკიდურესი ღონისძიების გამოყენება სასამართლომ მიზანშეუწონლად მიიჩნია.^{clxvi}

ეროვნული სასამართლო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად მართებულად ასაბუთებს პატიმრობას ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის საფუძველით, როდესაც ადარებს უახლოესი პერიოდის ნასამართლობას ქურდობისთვის (რომელიც მოხსნილი ან გაქარწყლებული არ ყოფილა), მოცემულ პერიოდში წარდგენილ ქურდობის ბრალდებასთან. ამ გზით ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე დასაბუთებულია.^{clxvii}

ერთ-ერთ საქმეზე,^{clxviii} სასამართლომ მხედველობაში მიიღო ის გარემოება, რომ ბრალდებული წარსულში ნასამართლევი იყო საზოგადოებრივი წესრიგის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისთვის. როგორც სასამართლომ აღნიშნა, ამან სასამართლოს მისცა დასაბუთებული ვარაუდის საფუძველი, რომ ბრალდებული თავისუფლების პირობებში გააგრძელებდა დანაშაულებრივ საქმიანობას. სასამართლომ მიიჩნია, რომ პატიმრობის შეფარდების რელევანტური და საკმარისი გარემოებები, რაც ახალი დანაშაულის ჩადენის

⁶¹ ციტირების რეკომენდებული ფორმაა (პოპკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Popkov v. Russia*), განაცხადი no. 32327/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 15 მაისის გადაწყვეტილების პუნქტი 60.

⁶² ციტირების რეკომენდებული ფორმაა (რომანოვა რუსეთის წინააღმდეგ (*Romanova v. Russia*), განაცხადი no. 23215/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 11 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 130.

⁶³ ციტირების რეკომენდებული ფორმაა (ტრიფკოვიჩი ხორვატიის წინააღმდეგ (*Trifkovic v. Croatia*), განაცხადი no. 36653/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 6 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 126).

საფრთხეს ასაბუთებდა, იყო ბრალდებულის “წარსული ნასამართლობა”. თუმცა განჩინების აღწერილობითი ნაწილის თანახმად, ბრალდებული “ამნისტიის შესახებ” საქართველოს კანონის საფუძველზე გათავისუფლდა დანიშნული სასჯელის მოხდისგან და შესაბამისად, იგი ნასამართლობის არმქონე პირად ითვლებოდა. აქედან გამომდინარე, არასწორია სასამართლოს მიერ “წარსულ ნასამართლობაზე” მითითება, თუნდაც პიროვნების დახასიათების ჭრილში.

სხვა საქმეებზე^{clxix}, “წარსული ნასამართლობა” მართებულად არ გაითვალისწინა სასამართლომ და მიიჩნია, რომ ბრალდების მხარის დასაბუთება დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების თაობაზე იყო აბსტრაქტული და მას სასამართლო ვერ გაიზიარებდა. ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, ბრალდების მოთხოვნის არგუმენტაცია არ უნდა იყოს აბსტრაქტული. სასამართლოს აღნიშნული მსჯელობა სანიმუშოა და **რეკომენდებულია**, გაზიარებული იქნეს სასამართლოების მიერ.

2016 წლის განჩინებაში, ეროვნულმა სასამართლომ მართებულად აღნიშნა, რომ დანაშაულის ხელახლა ჩადენის მოტივით დაპატიმრების შესაძლებლობის საკითხზე მსჯელობისას, საქმეში - *Muller v. France* (21802/93, 17.03.1997), ევროპულმა სასამართლომ მიუთითა, რომ დანაშაულის ხელახლა ჩადენასთან დაკავშირებით პირის წარსულ ცხოვრებაზე მითითება საკმარისი არ არის განთავისუფლებაზე უარის სათქმელად.^{clxx}

დაუსაბუთებელია სასამართლოს მსჯელობა, როცა მხოლოდ მითითებულია, რომ ბრალდებული არის ნასამართლევნი განზრახვი დანაშაულისთვის.^{clxxi}

რეკომენდებულია, უფლებამოსილმა სასამართლოებმა ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის დასაბუთებისას გაითვალისწინონ, არის თუ არა ბრალდებული ნასამართლევნი და გაუქარწყლებელი და მოუხსნელი ნასამართლობის არსებობის შემთხვევაში, შეადარონ წარდგენილი ბრალი იმ ქმედებას, რომლისთვისაც პირი ნასამართლევია, ქმედების ხასიათითა და სიმძიმით.

3.3.2.3. სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება

დასაბუთებულია სასამართლოს განჩინება, როცა ბრალდებულისა და დაზარალებულის სამსახურებრივი-იერარქიული მდგომარეობიდან გამომდინარე, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ბრალდებული ვერ მოახდენს რაიმე ფორმით ზემოქმედებას დაზარალებულ ორგანიზაციაზე. შესაბამისად, ასეთ შემთხვევაში დაზარალებულ ორგანიზაციაზე ზემოქმედების მოხდენის გზით მტკიცებულებათა მოპოვებაში ხელის შეშლა გამორიცხებულია.^{clxxii}

ერთ-ერთ საქმეზე^{clxxiii} სასამართლომ დააკმაყოფილა პროკურორის შუამდგომლობა ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის სახით აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებაზე. სასამართლომ მიიჩნია, რომ პროკურორის მიერ დასაბუთებული იყო ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოყენების აუცილებლობა, კერძოდ, ის, რომ მხოლოდ ამ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებით იქნებოდა შესაძლებელი, თავიდან ყოფილიყო აცილებული ბრალდებულის მიერ ახალი დანაშაულის შესაძლო ჩადენა.^{clxxiv}

კერძოდ, სასამართლომ აღნიშნა:

“გამოძიების მიერ დღეის მდგომარეობით გამოვლენილია [ბრალდებულის] მიერ ჩადენილი მხოლოდ ერთი სავარაუდო დანაშაულებრივი ფაქტი და თავისუფლების ყოფნის შემთხვევაში არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით გააგრძელოს დანაშაულებრივი საქმიანობა.”^{clxxv}

სასამართლოს მსჯელობიდან არ ჩანს, თუ რატომ არის დასაბუთებული ახალი დანაშაულის ჩადენა. სასამართლოს მსჯელობიდან არ ჩანს, სამსახურებრივი უფლებამოსილება შეუნარჩუნდა თუ არა ბრალდებულს და მუნიციპალიტეტის გამგეობის ზედამხედველობის სამსახურის ინსპექტირების განყოფილების მთავარი სპეციალისტის სტატუსით კვლავაც შეძლებს თუ არა სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებას და შესაბამისად, ახალი დანაშაულის ჩადენას. შესაბამისად, განჩინება, აღნიშნულ ნაწილში, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ზემოგანხილული პრაქტიკის ქრილში, დაუსაბუთებელია.

3.3.2.4. მკაცრი სასჯელი

ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხესთან დაკავშირებით, ეროვნული სასამართლო მართებულად აღნიშნავს, რომ მოსალოდნელი მკაცრი სასჯელი არ შეიძლება იყოს ახალი დანაშაულის ჩადენის დასაბუთებული ვარაუდის საფუძველი და არ არის ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით აუცილებლად პატიმრობის გამოყენების წინაპირობა.^{clxxvi}

რეკომენდებულია, საერთო სასამართლოებმა ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის დასაბუთებისას, შეისწავლონ, რამდენად შეუძლია ბრალდებულს სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენებით ახალი დანაშაულის ჩადენა.

3.4. პატიმრობის საფუძველები: მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის საფრთხე

3.4.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო თავის გადაწყვეტილებებში აღნიშნავს, რომ გამოძიების თავდაპირველ სტადიაზე, მართლმსაჯულების განხორციელებისთვის ბრალდებულის მიერ ხელის შეშლის საფრთხემ შესაძლოა გაამართლოს პირის პატიმრობაში ყოფნა. თუმცა, მას შემდეგ, რაც მტკიცებულებები შეგროვებულია, მოწმეები დაკითხულნი არიან, ეს საფუძველი არარელევანტური ხდება (ევგენი გუსევი რუსეთის წინააღმდეგ (*Yevgeniy Gusev v. Russia*), განაცხადი no. 28020/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 5 დეკემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 87).

ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს მოუწია, თავის პრაქტიკაში ემსჯელა ყოფილი თანამდებობის პირის მიერ თავისი სამსახურებრივი გავლენით მართლმსაჯულების განხორციელებისთვის ხელის შეშლის საფრთხის შეფასებაზე. კერძოდ, საქმეზე *ალექსანდრ მაკაროვი რუსეთის წინააღმდეგ* (*Aleksandr Makarov v. Russia*), განაცხადი no. 15217/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 12 მარტის გადაწყვეტილება). ეროვნული სასამართლოები თავიანთ განჩინებებში

განმცხადებლის მიერ მართლმსაჯულებაში ჩარევას უკავშირდებდნენ მისი, როგორც ტომსკის ყოფილი მერის სტატუსს და იმ ფაქტს, რომ სისხლის სამართლის საქმეში რიგი მოწმეები ბრალდებულის ყოფილი ხელქვეითები იყვნენ (გადაწყვეტილების პუნქტი 129). აღნიშნულ საქმეზე, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ განმცხადებლის სამსახურებრივი სტატუსი რელევანტური ფაქტორი იყო იმისთვის, რომ ეროვნულ სასამართლოებს დაედგინათ, მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხე არსებობდა. თუმცა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ასევე საგულისხმო იყო ის ფაქტი, რომ ბ-ნ მაკაროვს უფლებამოსილება დაკავებისთანავე შეუწყდა და გათავისუფლების შემთხვევაში ის თანამდებობაზე ვერ აღდგებოდა. შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ საკმარისი არ იყო სამსახურებრივ ავტორიტეტზე მითითება (გადაწყვეტილების პუნქტი 130).

მიქიაშვილი საქართველოს წინააღმდეგ (Mikiashvili v. Georgia, განაცხადი no. 18996/06) საქმეზე დადგენილი ფაქტების თანახმად, განმცხადებელი - გიორგი მიქიაშვილი პოლიციასთან ფიზიკური დაპირისპირების ფაქტზე იქნა დაკავებული. მას თბილისის საქალაქო სასამართლომ აღკვეთის ღონისძიებად პატიმრობა შეუფარდა. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გაიზიარა შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოს მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ გათავისუფლების შემთხვევაში, განმცხადებელს შეეძლო ზემოქმედება თავის მეგობრებზე, რომლებიც განმცხადებლის მიერ სავარაუდო დანაშაულის ჩადენას შეესწრნენ. ევროპული სასამართლოს აზრით, მსგავსი გარემოებების დროს, განმცხადებლის მიერ მოწმეებზე ზემოქმედების შესაძლებლობა არ შეიძლება, რომ გამოირიცხოს და შესაბამისად, ევროპულ სასამართლოს არ შეეძლო, არ დათანხმებოდა თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსაზრებას, რომ აღნიშნული საფრთხე რეალური იყო (ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 9 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, 102-ე პუნქტი). ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოს არგუმენტი მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხის თაობაზე, ამართლებდა პირის პატიმრობაში ყოფნას პირველი სამი თვის განმავლობაში და, შესაბამისად, ადგილი არ ჰქონდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5.3 მუხლის დარღვევას (გადაწყვეტილების 104-ე პუნქტი).

3.4.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.4.2.1. მოწმეებზე ზემოქმედება

ერთ-ერთ საქმეზე,⁶⁴ ეროვნულმა სასამართლომ იმსჯელა სამსახურებრივი მდგომარეობისა და ავტორიტეტის გამოყენებაზე მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის საფრთხის კონტექსტში. კერძოდ, დაცვა სასამართლოს სთხოვდა ბრალდებულის მიერ წარსულში დაკავებული მაღალი თანამდებობები მოწმეებზე ზეგავლენის საფრთხის შეფასებისას არ გაეთვალისწინებინა.

ეროვნულმა სასამართლომ შესაბამის კონტექსტში მიმოიხილა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განხილული საქმე ალექსანდრე მაკაროვი რუსეთის წინააღმდეგ.⁶⁵ ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოწმეებზე ზეგავლენის

⁶⁴ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2013 წლის 27 ნოემბრის განჩინება აღკვეთის ღონისძიების გაუქმების ან შეცვლაზე უარის თქმის შესახებ, საქმე no. 1/3107-13.

⁶⁵ *Aleksey Makarov v. Russia*, განაცხადი no. №3223/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 12 ივნისის გადაწყვეტილება.

მოხდენასთან დაკავშირებით ევროპული სასამართლოს მიერ მნიშვნელოვნად იქნა მიჩნეული ის ფაქტი, რომ მაკაროვი წინასწარი პატიმრობის შეფარდების მომენტისთვის აღარ იყო ქ.ტომსკის მერი და მოწმეებზე ზეგავლენის მოხდენის თვალსაზრისით საკმარისად არ იქნა მიჩნეული ის ფაქტი, რომ განმცხადებელი, როგორც ყოფილი მერი ზეგავლენას მოახდენდა მისდამი დაქვემდებარებაში მყოფ მოწმეებზე.^{clxxvii}

“სასამართლო ყურადღებას მიაქცევს იმას, რომ სტრასბურგის სასამართლომ განმცხადებლის სამსახურებრივი სტატუსი რელევანტურად მიიჩნია მოწმეებზე ზეგავლენის საფრთხის არსებობის დასადგენად, თუმცა, მიუღებლად იქნა მიჩნეული ის ფაქტი, რომ სამსახურებრივ სტატუსზე აპელირების გარდა განმცხადებლის პიროვნება, ქცევა დაკავებამდე, სასამართლო განხილვის ეტაპი და სხვა რაიმე დამატებითი ფაქტორი მოწმეებზე ზეგავლენის მოხდენის საფრთხესთან მიმართებით, არ განხილულა. მაშინ, როდესაც განსახილველ საქმეზე მხედველობაშია მიღებული ბრალდებულ ი. მ.ს პიროვნება და მისი წარსული საქმიანობა. გათვალისწინებულია ის გარემოებები, რომ ივანე მ.ს მრავალი წლის მანძილზე ეკავა მაღალი სახელმწიფო თანამდებობები, კერძოდ უშიშროების საბჭოს მდივნის, უშიშროებისა და შინაგან საქმეთა მინისტრის, პრემიერ-მინისტრის თანამდებობები, ... ი. მ. საზოგადოების გარკვეულ წრეებში წარმოადგენს გავლენიან ფიგურას. ამასთან, დანაშაული, რომლის ჩადენაშიც ი.მ.ს ედება ბრალი, თავისი ხასიათით მჭიდროდ არის დაკავშირებული მის სამსახურებრივ საქმიანობასთან. უფრო მეტიც, 2012 წლის 26 მაისს მიტინგის დაშლის წინასწარ შემუშავებულ გეგმასთან და ამ გეგმის რეალურად განხორციელებასთან დაკავშირებით (რასაც არსებითი მნიშვნელობა აქვს ბრალეულობის საკითხის გადასაწყვეტად) საქმისთვის მნიშვნელოვან მოწმეთა საკმაოდ დიდი ნაწილი და თანამდებობის პირები იყვნენ ი.მ.ს დაქვემდებარებაში, რომელთა მიმართაც ბრალდებულს ჰქონდა სამსახურებრივი და პიროვნული ზეგავლენა და ავტორიტეტი. ყველა აღნიშნული გარემოება მიჩნეულია დასაბუთებული ვარაუდის საფუძვლად იმისა, რომ შესაძლოა ბრალდებულმა თავისი ავტორიტეტი გამოიყენოს მისთვის სასარგებლო ინფორმაციის შექმნის მიზნით.”^{clxxviii}

სასამართლომ ზემოაღნიშნული მსჯელობა გაამყარა ბრალდების მხარის მიერ მითითებული გარემოებით. მოწმე - შსს საპატრულო პოლიციის დეპარტამენტის მაღალჩინოსნის დაკითხვის ოქმის მიხედვით, ბრალდებული მოწმესთან სატელეფონო საუბრისას გამოთქვამს უკმაყოფილებას სამართლებრივ პროცედურებთან დაკავშირებით, სთხოვს აღნიშნულ პროცედურებში მონაწილეობისთვის შეყოვნებული პირის დაუყოვნებლივ გაშვებას და ემუქრება.^{clxxix}

დაბოლოს, სასამართლო არ დაეთანხმა დაცვის მხარეს და ბრალად წარდგენილი ქმედების ხასიათის და საქმის გარემოებების გათვალისწინებით, მიუღებლად მიიჩნია ი. მ.ს საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის, საქართველოს პრემიერ მინისტრის და სხვა თანამდებობებიდან გათავისუფლებამდე საჯარო უწყებებზე არსებული კონტროლი და თანამშრომლებზე მისი სამსახურებრივი თუ პიროვნული გავლენა შეედარებინა ალექსანდრე მაკაროვი რუსეთის წინააღმდეგ საქმეზე ქ.ტომსკის მერის თანამშრომლებზე კონტროლსა და გავლენას.^{clxxx}

ეროვნული სასამართლოს ზემოთ მოყვანილი ვრცელი მსჯელობა ზედმიწევნით

ასაბუთებს ბრალდებულის მიერ თავისი ავტორიტეტის გამოყენებით მართლმსაჯულების ჩარევაში საფრთხეს. მოცემულ შემთხვევაში, ეროვნულმა სასამართლომ გააანალიზა ფაქტობრივი გარემოებები სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებების ჭრილში და იმსჯელა იმ განმასხვავებელ ფაქტორებზე, რომლებიც მას აიძულებდა ევროპული სასამართლოსგან განსხვავებული დასკვნა გაეკეთებინა. ეროვნული სასამართლოს აღნიშნული მსჯელობა სანიმუშო პატიმრობის დასაბუთების თვალსაზრისით.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს იგივე გადაწყვეტილება სხვაგვარად იქნა გამოყენებული იგივე სასამართლოს მიერ **სხვა საქმეზე**.^{clxxxi}

“...ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ ბრალდებულის სამსახურებრივი სტატუსი რელევანტური ფაქტორი იყო მოწმეებზე ზემოქმედების რისკის შესაფასებლად. მაგრამ ევროპულმა სასამართლომ მხედველობაში მიიღო ის ფაქტი, რომ ბრალდებულს სამსახურებრივი უფლებამოსილება დაკავებისთანავე შეუჩერდა და პატიმრობიდან გათავისუფლება მის თანამდებობაზე აღდგენას არ გამოიწვევდა. შესაბამისად, ევროპული სასამართლოსთვის აღნიშნულმა არგუმენტმა განმცხადებლის გახანგრძლივებული პატიმრობის გამართლების თვალსაზრისით ძალა დაკარგა. ამას გარდა, ევროპულმა სასამართლომ შენიშნა, რომ საკმარისი არ იყო მხოლოდ სამსახურებრივ უფლებამოსილებაზე მითითება. ეროვნულმა სასამართლოებმა ამ კონტექსტში უნდა შეაფასონ ისეთი სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორები, როგორცაა გამოძიებისა თუ სასამართლო სამართალწარმოების პროგრესი, განმცხადებლის პიროვნება, მისი ქცევა დაკავებამდე და დაკავების შემდგომ და სხვა კონკრეტული ნიშნები, რომლებიც ამართლებენ შიშს, რომ ბრალდებული, გათავისუფლების შემთხვევაში, ჩაიდენს ქმედებებს მიმართულს მტკიცებულებების გაყალბებისა თუ განადგურებისკენ, ან მოწმეებზე ზემოქმედების მოხდენისკენ (გადაწყვეტილების პუნქტი 130).”^{clxxxii}

ზემოაღნიშნული მსჯელობის საფუძველზე, სასამართლომ მართებულად მიიჩნია, რომ ბრალდებულების მხრიდან, რომლებიც სამინისტროს თანამშრომლები იყვნენ და სამსახურებრივი უფლებამოსილება შეჩერებული ჰქონდათ, ახალი დანაშაულის ჩადენისა და მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხეები არ არსებობდა.

2013 წლის განჩინებაში,^{clxxxiii} ეროვნულმა სასამართლომ მართებულად მიუთითა ბრალდების მხარეს:

"მით უფრო რომ თუ პროკურორის დასაბუთება პატიმრობის გამოყენების შესახებ ეფუძნება ბრალდებულის თანამდებობაზე დარჩენას, მას შეუძლია მიმართოს სასამართლოს ბრალდებულის თანამდებობიდან გადაყენების მოთხოვნით, რითაც თავიდან იქნება აცილებული თანამდებობის გამოყენებით საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის განადგურების საფრთხე."^{clxxxiv}

მნიშვნელოვანია ეროვნული სასამართლოების მიერ ლეტელიე საფრანგეთის წინააღმდეგ საქმეზე მითითება:

“სასამართლო მოიხმობს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ გადაწყვეტილებებში ჩამოყალიბებულ განმარტებებს, სახელდობრ,

საქმეში - “ლეტელიერი საფრანგეთის წინააღმდეგ” (Letellier v. France)⁶⁶, სასამართლომ საბოლოო გადაწყვეტილებაში განმარტა, რომ რისკი, რომელმაც შესაძლოა მოწმეთა ჩვენებებში ცვლილებები გამოიწვიოს, შესაძლებელია გახდეს ბრალდებულის გათავისუფლებაზე უარის თქმის საფუძველი. თუმცა, დროის გასვლასთან ერთად, მოწმეთა არაერთი დაკითხვის შემდეგ, მოწმეებზე ზემოქმედების რისკი შესაძლოა შემცირდეს და შემდგომში საერთოდ გაქრეს.”^{clxxxv}

ანალოგიურად, **2012 წლის საქმეზე**,^{clxxxvi} ბრალდებულის მიმართ ყველაზე მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების სახის - პატიმრობის გამოყენების საფუძველი გახდა მტკიცებულებათა მოპოვებისათვის ხელის შეშლის საფრთხის არსებობა, რაც გამოიხატა ბრალდებულის მხრიდან მოწმეებზე ზეწოლის განხორციელებაში. სასამართლომ აღნიშნა, რომ იმის გათვალისწინებით, რომ საქმის სასამართლო განხილვის ეტაპზე დასრულებულია ბრალდების მხარის ყველა მოწმის, მათ შორის იმ მოწმეების დაკითხვა, რომელზე ზეწოლის განხორციელებასაც ედავებოდა ბრალდების მხარე არჩილ ჩოგოვაძეს, სასამართლოს მიაჩნია, რომ აღმოფხვრილი იყო ბრალდებულის მხრიდან მოწმეებზე ზეწოლის განხორციელების საფრთხე, რაც ნიშნავდა, რომ ბრალდებული ვერ მოახდენდა მტკიცებულებათა განადგურებას და მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლას. აღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ამ ეტაპზე აღარ იყო დასაბუთებული პატიმრობის გამოყენების აუცილებლობა, რადგან გირაოს გამოყენების პირობებშიც შესაძლებელი იყო აღკვეთის ღონისძიების მიზნების მიღწევა.^{clxxxvii}

თუმცა დროის გასვლასთან ერთად მოწმეებზე ზემოქმედების რისკთან დაკავშირებით აღსანიშნავია **ეროვნული სასამართლოს**^{clxxxviii} შემდეგი მსჯელობა, რომელიც საქმის კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე, გამართლებულია:

"მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხესთან მიმართებაში მსჯელობისას სასამართლო მოიშველიებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებას საქმეზე Sopin რუსეთის წინააღმდეგ (განაცხადი no. 57319/10, 2012 წლის 18 დეკემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 44), სადაც სასამართლომ დაადგინა, რომ შურისძიების შიში, ხშირად შეიძლება საკმარისი იყოს დაშინებული მოწმეებისთვის, რომ საერთოდ უარი თქვან სისხლისსამართლწარმოებაში მონაწილეობაზე. ანგარიშგასაწევია იმ მოწმეთა უსაფრთხოება, რომლებმაც უკვე მისცეს ჩვენებები განმცხადებლის წინააღმდეგ, აგრეთვე სხვა მოწმეების სურვილი მომავალში მისცენ ჩვენება. სასამართლომ ამ ფაქტორებსა და ბრალდებულის უფლებას შორის წონასწორობა უნდა დაიცვას."^{clxxxix}

ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისას,^{cxc} ეროვნულმა სასამართლომ გაიზიარა პროკურორის შუამდგომლობა იმ ნაწილში, რომ ბრალდებულს ბრალი ედებოდა მოცემულ ეტაპზე დაუდგენელ პირებთან ერთად ბრალად წარდგენილი ქმედების განხორციელებაში, შესაბამისად მისი თავისუფლებაში ყოფნა ხელს შეუშლიდა პროცესის მწარმოებელ ორგანოს ხსენებული პირების დადგენასა და მათ მიმართ საპროცესო კანონმდებლობით განსაზღვრული მოქმედებების ჩატარებაში. სასამართლომ შემდეგნაირად დაასაბუთა მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის საფრთხე:

⁶⁶ ციტირების რეკომენდებული ფორმა: ლეტელიე საფრანგეთის წინააღმდეგ (*Letellier v. France*), განაცხადი no. 12369/86, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1991 წლის 26 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 39.

“ამდენად სახეზეა მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის საფრთხე. *მიქიაშვილი საქართველოს წინააღმდეგ ((Mikiashvili v. Georgia)* განაცხადი no. 18996/06) საქმეზე დადგენილი ფაქტების თანახმად, განმცხადებელი - გიორგი მიქიაშვილი პოლიციასთან ფიზიკური დაპირისპირების ფაქტზე იქნა დაკავებული და თბილისის საქალაქო სასამართლომ აღკვეთის ღონისძიებად პატიმრობა შეუფარდა. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გაიზიარა შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოს მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ გათავისუფლების შემთხვევაში, განმცხადებელს შეეძლო ზემოქმედება თავის მეგობრებზე, რომლებიც განმცხადებლის მიერ სავარაუდო დანაშაულის ჩადენას შეესწრნენ. ევროპული სასამართლოს აზრით, მსგავსი გარემოებების დროს, განმცხადებლის მიერ მოწმეებზე ზემოქმედების შესაძლებლობა არ შეიძლება გამოირიცხოს და შესაბამისად, ევროპულ სასამართლოს არ შეეძლო, არ დათანხმებოდა თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსაზრებას, რომ აღნიშნული საფრთხე რეალური იყო (ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 9 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 102). ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოს არგუმენტი მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხის თაობაზე, ამართლებდა პირის პატიმრობაში ყოფნას პირველი სამი თვის განმავლობაში და, შესაბამისად, ადგილი არ ჰქონდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5.3 მუხლის დარღვევას (გადაწყვეტილების პუნქტი 104). **მოცემულ შემთხვევაში სახეზეა არა უბრალოდ მოწმეებზე ზემოქმედების მოხდენის საფრთხე, არამედ იმ პირების დაინტერესებაც, რომლებიც არიან სავარაუდო თანამონაწილეები და შესაბამისად უფრო მეტია საფრთხე, რომ შეათანხმებენ პოზიციებს და ხელს შეუშლიან მართლმსაჯულების განხორციელებას.**”^{cxci}

ზემოაღნიშნული მსჯელობა სრულად ასაბუთებს სხვა ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანშეუწონლობას. სასამართლომ არა მარტო მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სტანდარტებზე, არამედ მოარგო ეს სტანდარტები ბრალდებულის კონკრეტულ ფაქტობრივ გარემოებებს და ვრცელი მსჯელობის შემდეგ დაასკვნა, რომ პატიმრობის გამოყენება აუცილებელი იყო, რადგანაც პატიმრობის გარდა ყველა სხვა სახის აღკვეთის ღონისძიება გულისხმობს ბრალდებულის თავისუფლებაში ყოფნას და ამიტომ მოცემულ შემთხვევაში ვერ იქნებოდა სრულად უზრუნველყოფილი აღკვეთის ღონისძიების მიზნები და საფუძვლები.^{cxcii}

ზემოაღნიშნულისგან განსხვავებით, მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხე დაუსაბუთებელია **სხვა შემთხვევაში.**^{cxiii} ზემოაღნიშნული შემთხვევის მსგავსად, ეროვნულმა სასამართლომ მოიხმო *მიქიაშვილი საქართველოს წინააღმდეგ საქმე*.⁶⁷ მაგრამ მოცემულ შემთხვევაში, სასამართლომ აღნიშნა, რომ ბრალდებული იცნობდა მოწმის სახით დაკითხულ პირებს და მისთვის ცნობილი იყო მოწმეთა დემოგრაფიული მონაცემები, რაც ქმნიდა დასაბუთებულ ვარაუდის საფუძველს, რომ იგი ზემოქმედებას მოახდენდა მოწმეებზე ან გაანადგურებდა საქმისთვის მნიშვნელოვან ინფორმაციას.^{cxiv}

ცხადია, ახლო მეგობრული ურთიერთობა და მოწმეთა დემოგრაფიული მონაცემების ცოდნა განსხვავებულია და პატიმრობის დასაბუთების თვალსაზრისით ანალოგიური

⁶⁷ ამ საქმეზე ეროვნულმა სასამართლომ ბრალდებულსა და მოწმეებს შორის ახლო მეგობრული ურთიერთობიდან გამომდინარე ივარაუდა მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხეზე და ევროპული სასამართლო ამ გზით პატიმრობის გამოყენების დასაბუთებას დაეთანხმა.

მნიშვნელობა არ უნდა მიენიჭოს.

ზოგიერთ შემთხვევაში, სასამართლოები “სავარაუდოდ სანაცნობო წრეზე” მიუთითებენ, ასეთ სავარაუდოდ სანაცნობო წრეს ქმნიან, მაგალითად, “პოლიციის სამმართველოსთან მრავლად მყოფი პირები”.^{cxv} მსგავსი მსჯელობა ყოველგვარ კონკრეტიკას მოკლებულია.

ანალოგიურად აბსტრაქტულია და შესაბამისად, ევროპული სასამართლოს მოთხოვნას, მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხის დასაბუთებისას ბრალდებულის კონკრეტულ ქმედებაზე იყოს მითითება ვერ აკმაყოფილებს შემდეგი მსჯელობა **2015 წლის განჩინებაში**^{cxvi} განვითარებული შემდეგი მსჯელობა:

"...იმის გათვალისწინებით, რომ ბრალდებულს ახლო ნაცნობობა და ურთიერთობა აკავშირებს მოცემულ სისხლის სამართლის საქმეზე დაკითხულ მოწმეებთან, აღნიშნული ერთობლიობაში ასევე მიუთითებს ბრალდებულის მიერ მოწმეებზე შესაძლო ზემოქმედების მოხდენისა და ახალი დანაშაულის ჩადენის მომეტებული საფრთხის არსებობაზე და მიუთითებს იმის შესახებ, რომ არსებობს საფუძვლიანი რისკი ბრალდებულის მხრიდან არასათანადო ქცევის განხორციელების თაობაზე".^{cxvii}

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის პოზიციიდან დაუსაბუთებელია აგრეთვე **სასამართლოს განჩინება**,^{cxviii} სადაც მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხე გამართლებულია იმ გარემოებით, რომ ბრალდებულმა არ ითანამშრომლა გამოძიებასთან:

“თუმცა იმ გარემოების მხედველობაში მიღებით, რომ ამ ეტაპზე ბრალდებულს არ მიუწოდებია არანაირი ინფორმაცია მათ შესახებ გამოძიებისთვის და მიმდინარეობს გამოძიება მათი პიროვნების დასადგენად, ზრდის... მოწმედ დასაკითხ პირებზე შესაძლო ზემოქმედების მოხდენის საფრთხეს.”^{cxix}

2013 წლის განჩინებაში,^{cc} ეროვნულმა სასამართლომ მართებულად განმარტა, რომ ბრალდების მხარის მიერ ბრალდებულ[ის] ... მიმართ პატიმრობის გამოყენების საფუძვლად ბრალდებულის ... მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხე არ იყო დასაბუთებული, ვინაიდან საქმეზე ორი თვეა მიმდინარეობდა გამოძიება, დაკითხული იყვნენ მოწმეები, ბრალდების მხარემ ვერ მიუთითა ბრალდებულის მხრიდან მოწმეებზე ზემოქმედების მოხდენის თუნდაც ერთი ფაქტის შესახებ.^{cci}

რეკომენდებულია, საერთო სასამართლოებმა უარი თქვან მხოლოდ ბრალდებულის მიერ თანამშრომლობაზე უარის თქმისა და მოწმის დემოგრაფიული მონაცემების ცოდნით პატიმრობის გამოყენების დასაბუთებაზის პრაქტიკაზე.

3.4.2.2. მტკიცებულებების მოპოვებისთვის ხელის შეშლა

სასამართლოები მართებულად მიიჩნევენ, რომ არ არსებობს საქმისთვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოპოვებაში ხელის შეშლის და მტკიცებულებების განადგურების საფრთხე, ვინაიდან თითქმის ყველა მტკიცებულება მოპოვებულია და გამოძიების ხელთ იმყოფება.^{ccii}

ერთ-ერთ საქმეზე,^{cciii} სასამართლომ მიიჩნია, რომ პროკურორის მიერ დასაბუთებული იყო ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოყენების აუცილებლობა, კერძოდ, ის, რომ მხოლოდ ამ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებით იქნება შესაძლებელი, თავიდან იქნეს აცილებული ბრალდებულის მიერ მტკიცებულებების მოპოვებისთვის ხელის შეშლა.

კერძოდ, სასამართლომ აღნიშნა:

“სასამართლომ ყურადღებას მიაქცევს იმ გარემოებას, რომ მოცემულ საქმეზე გამოძიებას ჩასატარებელი აქვს საგამოძიებო მოქმედებები.”^{cciv}

განჩინებაში გამოქვეყნებულია შემდეგი მსჯელობა, როგორც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი:

“ამასთან ფაქტებისა და ინფორმაციების ერთობლიობით, ჩატარებული ფარული საგამოძიებო მოქმედებებით დგინდება, რომ [ბრალდებულის] საბანკო ანგარიშზე მანამდეც იქნა ჩარიცხული თანხები, რაც იძლევა დასაბუთებული ვარაუდის საფუძველს, რომ ამ შემთხვევებშიც სახეზეა სავარაუდო სამოხელეო დანაშაული. ამდენად ამ კუთხით ჩასატარებელია გამოძიება, სხვა შესაძლო დანაშაულებრივი ფაქტების გამოვლენის მიზნით, ხოლო ბრალდებულის თავისუფლებაში ყოფნა ხელს შეუშლის მტკიცებულებათა მოპოვებას და არსებობს საფრთხე მტკიცებულებების განადგურების.”

საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების აუცილებლობით პატიმრობის დასაბუთება მიუღებელია ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით.⁶⁸ მითუმეტეს, სასამართლოს მსჯელობიდან არ ჩანს, თუ როგორ შეიძლება ბრალდებულმა ხელი შეუშალოს ფარულ საგამოძიებო მოქმედებების შესრულებას. ასევე, სასამართლოს მსჯელობიდან არ ჩანს, რა მტკიცებულებების განადგურების საფრთხეზეა საუბარი. თავად საბანკო ანგარიშებზე თანხის ჩარიცხვა უკვე დადგენილია და ამ მტკიცებულების განადგურებაზე ბრალდებულს ხელი ვერ მიუწვდება.

მსგავსი მსჯელობა დამახასიათებელია სხვა განჩინებებისთვისაც.^{ccv} სასამართლო ზოგადად უთითებს იმ ფაქტზე, რომ “მოცემულ სისხლის სამართლის საქმეზე ჩასატარებელია კიდევ მთელი რიგი საგამოძიებო მოქმედებები”;^{ccvi} ან “განსახილველ სისხლის სამართლის საქმეზე დასაკითხია მოწმეები, დასადგენია დანაშაულში მონაწილე პირების ვინაობა, ჩასატარებელია მთელი რიგი საგამოძიებო მოქმედებები, გადასამოწმებელია ბრალდებულის მიერ გამოძიებისთვის მიჩემული ჩვენებები”.^{ccvii} აღნიშნული არის ის გარემოებები, რომლებიც ფიგურირებს ყველა სისხლის სამართლის საქმეზე, მაგრამ არ არის გამოკვეთილი, ბრალდებულის რა კონკრეტული ქმედება აქვს სასამართლოს მხედველობაში, რის გამოც ის ასკვნის, რომ “შესაბამისად არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი იმისა, რომ თავისუფლებაში მყოფი ბრალდებული ხელს შეუშლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას და განადგურებს საკმისთვის მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულებებს, ასეთის თავიდან აცილება კი მხოლოდ პატიმრობის გამოყენების პირობებში არის შესაძლებელი.”^{ccviii}

ერთ-ერთ საქმეზე,^{ccix} სასამართლომ აღნიშნა, რომ პატიმრობის გამოყენების საკითხის გადაწყვეტისას ასევე გაითვალისწინა ჩასატარებელი საგამოძიებო მოქმედებების მნიშვნელობა - საქმეზე დასადგენი იყო ცეცხლსასროლი იარაღის და საბრძოლო მასალის

⁶⁸ იხ. ქვემოთ მიმინოშვილის საქმე.

წარმომავლობის წყარო.⁶⁹ ამასთან დაკავშირებით აღსანიშნავია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე მიმინოშვილი რუსეთის წინააღმდეგ,⁶⁹ სადაც ევროპულმა სასამართლომ განმარტა, რომ საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების უზრუნველყოფის მიზნით პირის პატიმრობა დაუშვებელია გამართლდეს, ვინაიდან საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება, როგორც წესი, ბრალდებულის აუცილებლად დაპატიმრებას არ მოითხოვს.⁷⁰ ეს მსჯელობა რელევანტურია ეროვნული სასამართლოს ზემოთ ციტირებული განჩინების კონტექსტშიც, ვინაიდან ცეცხლსასროლი იარაღისა და საბრძოლო მასალის წარმომავლობის დასადგენად ბრალდებულის დაპატიმრება აუცილებელი არ არის.

არასაკმარისად არის დასაბუთებული მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის საფრთხე, როდესაც სასამართლო მსჯელობს აბსტრაქტულ საფრთხეზე და არ უთითებს რაიმე კონკრეტულ საფრთხეზე, რომელიც შეიძლება მომდინარეობდეს ბრალდებულის მიერ წარსულში განხორციელებული ქმედებიდან:

“ამასთან თავისუფლებაში ყოფნის პირობებში ბრალდებული ხელს შეუშლის მტკიცებულებათა მოპოვებას მით უფრო ისეთ შემთხვევაში, როდესაც მიმდინარეობს საგამოძიებო-ოპერატიული ღონისძიებები ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მიცემულ პირთა ჯგუფის მიერ შესაძლო ჩადენილ დანაშაულთა გახსნის მიზნით. შესაბამისად, უფრო მსუბუქი აღკვეთის ღონისძიება ვერ უზრუნველყოფს ბრალდებულების სათანადო ქცევას და ვერ იქნება უზრუნველყოფილი აღკვეთის ღონისძიებების სხვა მიზნებიც.”^{ccxi}

რეკომენდებულია, საერთო სასამართლოებმა უარი თქვან საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების უზრუნველყოფის მიზნით პატიმრობის აბსტრაქტული დასაბუთების პრაქტიკაზე.

3.5. საფუძვლების ერთობლიობა საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკაში

ხშირ შემთხვევაში, სასამართლოები მას შემდეგ, რაც მძიმე ბრალდებისა და მოსალოდნელი მკაცრი სასჯელის გამო დაადგენენ მიმალვის საფრთხეს, ავტომატურად ადგენენ პროცესის მონაწილეებზე ზემოქმედებისა და საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის განადგურების საფრთხესაც.^{ccxii}

ხშირ შემთხვევაში, სასამართლოები მიმალვის საფრთხის დასაბუთებლად მძიმე ბრალდებასა და მკაცრ სასჯელთან ერთად უთითებენ იმ სხვა გარემოებებზე, რომლებიც აღნიშნული საფრთხის დასაბუთების რელევანტური გარემოება არ არის. ასე, მაგალითად, მიმალვის საფრთხის დასაბუთებისას, ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა იმ გარემოებაზე, რომ ბრალდებულს ბრალად ედებოდა განსაკუთრებთ მძიმე კატეგორიის დანაშაულის ჩადენა, რომლისთვისაც სასჯელის სახით გათვალისწინებულია უალტერნატივო თავისუფლების აღკვეთა თერთმეტ წლამდე ვადით. შესაბამისად, ეროვნული სასამართლოს აზრით, მოსალოდნელი სასჯელის თავიდან აცილების საფრთხე სავსებით გონივრული და რეალური იყო. ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა,

⁶⁹ მიმინოშვილი რუსეთის წინააღმდეგ (*Miminozhvili v. Russia*), განაცხადი no. 20197/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 28 ივნისის გადაწყვეტილება.

⁷⁰ 2011 წლის 28 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 86.

რომ **მით უფრო**, ბრალდებული წარსულში არაერთხელ იყო ნასამართლევი და მოცემულ დროს პირობითი მსჯავრის ქვეშ იმყოფებოდა, რაც ქმნიდა ახალი დანაშაულის ჩადენისა და მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხეს.^{ccxiii}

ზოგჯერ სასამართლოებს, ბრალად წარდგენილ დანაშაულთა სიმრავლე უქმნის დასაბუთებული ვარაუდის საფუძველს, რომ ბრალდებული მიიმალება, ჩადენს ახალ დანაშაულს და ხელს შეუშლის მართლმსაჯულების განხორციელებას.^{ccxiv}

პატიმრობის შეფარდების განსხვავებული საფუძვლები სანიმუშოდაა გამიჯნული **ერთ-ერთ საქმეზე**,^{ccv} სადაც სასამართლომ იმსჯელა და მიიჩნია, რომ საქმეზე არსებული გარემოებები მიმალვის საფრთხეს არ ასაბუთებდა და ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მოცემულ შემთხვევაში არსებობდა მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების დამატებითი საფუძველი - ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე.^{ccvii}

სანიმუშოდ არის გამიჯნული პატიმრობის განსხვავებული საფუძვლები სასამართლოს 2015 წლის განჩინებაში.^{ccviii} სასამართლო თანმიმდევრულად აფასებს თითოეულ საფრთხეს საქმეზე არსებული რელევანტური გარემოებების ჭრილში და ადგენს: მიმალვის საფრთხე დაუსაბუთებელია, რადგან ბრალდებული ნებაყოფლობით გამოცხადდა საგამოძიებო ორგანოში და არ უცდია მიმალვა; მოწმეებზე ზემოქმედების თაობაზე ბრალდების მხარის არგუმენტები არ არის გაზიარებული, ვინაიდან მოწმეები დაკითხულნი არიან მოცემულ სისხლის სამართლის საქმეზე და მათ კანონისმიერი ვალდებულებები გააჩნიათ, რომ სასამართლოზე განაცხადონ სიმართლე; მით უფრო, გამოძიება თითქმის ორი წლის განმავლობაში მიმდინარეობს და ბრალდებულის მხრიდან ზემოქმედების რაიმე ფაქტს ადგილი არ ჰქონია; ახალი დანაშაულის საფრთხეს ბრალდების მხარე აბსტრაქტულად ასაბუთებს და სასამართლოს მიერ ვერ იქნება გაზიარებული.^{ccix}

ხშირ შემთხვევაში, სასამართლოები ადგენენ, რომ მოსალოდნელი სასჯელის შიში არ შეიძლება ერთადერთ საფუძვლად დაედოს ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოყენებას, მაგრამ მაინც მიიჩნევენ, რომ მიმალვის საფრთხე არსებობს. ასე, მაგალითად **ერთ-ერთ საქმეზე**^{ccx} სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ ჩამოთვლილი მთელი რიგი გარემოებები “შესაძლოა ამცირებდეს მოსალოდნელი სასჯელის სიმკაცრიდან გამომდინარე ბრალდებულის მიმალვისა და გამოძიებისთვის (სასამართლოებისთვის) თავის არიდების მოსალოდნელ რისკებს, მაგრამ სრულად ვერ გამორიცხავს მას...”^{ccxi}

ბუნებრივია, აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების არცერთი საფუძველი არ არსებობს, როცა ბრალდებულს სხვა საქმეზე უკვე აქვს შეფარდებული პატიმრობა, რადგან ყველა სახის საფრთხე უკვე არიდებულია უმკაცრესი აღკვეთის ღონისძიებით. ამ თვალსაზრისით **სარეკომენდაციო** ეროვნული სასამართლოს შემდეგი მსჯელობა **2015 წლის განჩინებაში**^{ccxii}:

"ამჟამად ... მოთავსებულია სასჯელადსრულების დეპარტამენტის შესაბამის დაწესებულებაში; შესაბამისად, ამ ეტაპზე რეალურად არ არსებობს ბრალდებულის მიმალვის, კანონსაწინააღმდეგო საქმიანობის განგრძობის, ასევე განაჩენის აღუსრულებლობის საფრთხე, რის გამოც სასამართლო მიიჩნევს, რომ ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება რეალურად არ ცვლის მის სამართლებრივ მდგომარეობას, ვინაიდან მისი უკვე პატიმრობაში ყოფნით

(თუნდაც სხვა საქმეზე) უზრუნველყოფილია ალკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზნები." ^{ccxxii}

რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა მკაფიოდ გამოიჩინონ ალკვეთის ღონისძიების საფუძვლებისთვის რელევანტური გარემოებები და თითოეული საფუძვლის არსებობა შესატყვისი ფაქტობრივ გარემოებებით დაასაბუთონ.

რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა არ გამოიყენონ ალკვეთის ღონისძიება, როცა სხვა საქმეზე ბრალდებულს შეფარდებული აქვს პატიმრობა.

3.5.1. ორგანიზებული დანაშაული (მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის საფრთხე, ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე)

ხშირ შემთხვევაში, საქმის ერთი კონკრეტული გარემოება რელევანტურია ალკვეთის ღონისძიების რამდენიმე საფუძველთან მიმართებაში და შეუძლებელია მსჯელობისას ამ გარემოებების გაცალკეება. ასეთია ბრალად წარდგენილი დანაშაულის ორგანიზებული ხასიათი, რომელიც ასაბუთებს როგორც მოწმეებზე ზემოქმედებისა და მტკიცებულებების განადგურების საფრთხეს, ისე ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეს. ერთ-ერთ საქმეზე, ^{ccxxiii} პროკურორმა ითხოვა ბრალდებულების მიმართ ალკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენება იმ მოტივით, რომ

“ბრალდებულებმა თავისუფლებაში ყოფნის შემთხვევაში შესაძლებელია განაგრძონ ზემოქმედების მოხდენა პროცესის მონაწილე პირებზე და გაანადგურონ მტკიცებულებები, რითაც ხელს შეუშლიან საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას, ამასთან საქმეზე გრძელდება გამოძიება, რათა დადგინდეს მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეულ ქმედებაში მონაწილე სხვა პირების ვინაობა. ბრალდებულებს ერთმანეთთან აქვთ მჭიდრო კავშირი არა მარტო მათთვის ბრალად წარდგენილ ქმედებებთან დაკავშირებით, არამედ მათ ფარგლებს გარეთაც, კერძოდ უტყუარად დასტურდება ის ფაქტი, რომ ისინი სისტემატურად მართლსაწინააღმდეგო კავშირში არიან არა მარტო ერთმანეთთან, არამედ სხვადასხვა საფეხბურთო კლუბების წარმომადგენლებთან, ისინი სხვადასხვა გზებით უკავშირდებოდნენ როგორც ერთმანეთს, ასევე გამოძიებისათვის ამ ეტაპზე დაუდგენელ პირებს, ერთობლივად გეგმავდნენ მომავალში განხორციელებულ დანაშაულებრივ ქმედებებს და ამ ქმედებებით უკანონოდ მიღებული ფინანსური სარგებლის გადანაწილების საკითხებს, დასადგენია მათთან დანაშაულებრივ კავშირში მყოფი პირების ვინაობა, რომლებიც ფაქტიურად ერთობლივი მიზნითა და საერთო განზრახვით მოქმედებდნენ რიგი დანაშაულებრივი ქმედებების განსახორციელებლად, რისთვისაც კვლავ ჩასატარებელია უამრავი საგამოძიებო მოქმედება.” ^{ccxxiv}

სასამართლო, ზოგადად, დაეთანხმა ბრალდების მხარეს, რომ ორგანიზებული დანაშაულის შემთხვევაში, როდესაც სამართალწარმოებაში რამდენიმე თანაბრადებულია, მტკიცებულების მოპოვების პროცესი ხშირად გაძნელებულია, უფრო მეტიც, შეიძლება ადგილი ჰქონდეს მოწმეებზე ზემოქმედებას, ან მართლმსაჯულების განხორციელებისთვის სხვაგვარად ხელის შეშლას. მაგრამ სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა, *inter alia*, იმ გარემოებებზე, რომ ბრალდებულებს გამოძიების პროცესში არ მოუხდენიათ ზეწოლა პროცესის მონაწილეებზე, დაკავებისას

არ გაუწევიათ წინააღმდეგობა.^{ccxxv}

სასამართლომ თავისი არგუმენტაცია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით გაამყარა:

“ასე, მაგალითად, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ბოლოდროინდელ საქმეზე მიერზეიევსკი პოლონეთის წინააღმდეგ (*Mierzejewski v. Poland*), განაცხადი no. 15612/13, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 24 თებერვლის გადაწყვეტილება) დაადასტურა თავისი პრაქტიკა და დაეთანხმა ეროვნულ ხელისუფლებას, რომ ორგანიზებული დანაშაულის ჩადენის დასაბუთებული ვარაუდის არსებობისას, პროცესის მწარმოებელ ორგანოებს წინ მნიშვნელოვანი სირთულეები ელობებათ სხვადასხვა წყაროებიდან მტკიცებულებების მოპოვებაში, ფაქტების დადგენასა და ჯგუფის სხვადასხვა წევრის პასუხისმგებლობის ხარისხის განსაზღვრაში. ასეთ შემთხვევებში, ბრალდებულების ერთმანეთთან და სხვა პირებთან კონტაქტზე განუწყვეტლივ ზედამხედველობასა და შეზღუდვას შეიძლება არსებითი მნიშვნელობა ჰქონდეს მათი მიმალვის, მტკიცებულებების განადგურება/ფაბრიკაციის და რაც მთავარია, მოწმეებზე ზემოქმედების თავიდან ასაცილებლად (გადაწყვეტილების პუნქტი 42).

თუმცა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მხოლოდ ის ფაქტი, რომ პირს ორგანიზებული დანაშაულის ჩადენაში ედება ბრალი, პატიმრობის შეფარდებას არ ამართლებს; მხედველობაში ყოველთვის უნდა მიიღებოდეს ბრალდებულის პირადი გარემოებები და ქცევა. საქმეზე ალექსეი მაკაროვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Aleksey Makarov v. Russia*), განაცხადი no. 3223/07, 2008 წლის 12 ივნისის გადაწყვეტილება) ეროვნულმა სასამართლოებმა პირის მიმართ შეფარდებული პატიმრობა დაასაბუთეს იმით, რომ ბრალად შერაცხული დანაშაული ორგანიზებული ჯგუფის მიერ იყო ჩადენილი. სტრასბურგის სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოცემულ საქმეში არაფერი მიუთითებდა დაკავებამდე პირის მიერ მოწმეებზე ზემოქმედების მცდელობაზე, ან სამართალწარმოების განხორციელებისთვის რაიმე გზით ხელისშემლაზე. ასეთ პირობებში, ევროპული სასამართლო ვერ დაეთანხმა იმას, რომ სამართალწარმოების შემდგომ ეტაპზე მსგავს ქცევას შეიძლებოდა ჰქონოდა ადგილი (გადაწყვეტილების პუნქტი 50). გასათვალისწინებელია აგრეთვე ბრალად შერაცხული დანაშაულის არაძალადობრივი ხასიათი.”^{ccxxvi}

ეროვნულმა სასამართლომ, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაზე დაყრდნობით, მიიჩნია, რომ არსებული ფაქტების გათვალისწინებით, საქმეში ორგანიზებული დანაშაულებრივი ჯგუფის არსებობა არის „რელევანტური“ გარემოება, მაგრამ ვერ ჩაითვლება „საკმარის“ საფუძვლად, რომელიც გაამართლებდა აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის შეფარდებას. აღნიშნულის გამო სასამართლომ სავსებით დასაბუთებულად მიიჩნია, რომ ბრალდებულების მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით გამოყენებული უნდა ყოფილიყო გირაო, რომლის დაკარგვის შიშიც ასევე იქნებოდა შემაკავებელი მათ მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენის ან სხვა კანონდარღვევის თავიდან ასაცილებლად.^{ccxxvii}

3.6. გირაო

3.6.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.6.1.1. გირაოს შეფარდება

საერთო სასამართლოები^{ccxxviii} მართებულად აღნიშნავენ, რომ გირაოს ოდენობის განსაზღვრას სასამართლო ისეთივე გულისხმიერებით უნდა მოეკიდოს, როგორც პატიმრობის შეფარდებას.

გირაოსთან დაკავშირებით, სანიმუშო სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა **2015 წლის განჩინებაში**^{ccxxix} და **რეკომენდებულია** გაზიარებული იქნეს საერთო სასამართლოების მიერ. პირველი ინსტანციის სასამართლომ მიიჩნია, რომ ბრალდებულის მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენის თავის აცილების ერთადერთი საშუალება იყო პატიმრობის გამოყენება. პირველი ინსტანციის დასაბუთება შემოიფარგლებოდა მხოლოდ იმით, რომ ბრალდებით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის დროს ბრალდებულს მართებდა მეტი პასუხისმგებლობა თავის მოვალეობებისადმი, ის იყო დარაჯი და ევალებოდა ქონების დაცვა ხელყოფისგან.^{ccxxx}

პირველი ინსტანციის სასამართლოსგან განსხვავებით, სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების მიზნების უზრუნველყოფა შეიძლებოდა არასაპატიმრო ღონისძიებით, კერძოდ, გირაოს გამოყენებითაც:

“სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიას მიაჩნია, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლოს ეს არგუმენტაცია საკმარისია ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების გამოსაყენებლად, მაგრამ არ არის საკმარისი პატიმრობის შესაფარდებლად. წარმოდგენილი მასალების ანალიზით და საჩივრის ზეპირი მოსმენის დროს გაკეთებული განმარტებებით შეიძლება დავასკვნათ, რომ [ბრალდებულის] მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე ზოგადად არსებობს, მაგრამ არა იმ ხარისხითა და ინტენსივობით, რომ მის მიმართ გამოყენებული იქნეს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა შეზღუდვის ყველაზე უკიდურესი ზომა - პატიმრობა. აღნიშნული დასკვნის გაკეთების საშუალებას იძლევა ის არსებითი ხასიათის გარემოებები, რომ ბრალდებულმა საჩივრის განხილვის სასამართლო სხდომაზე გულწრფელად აღიარა და მოინანია ჩადენილი, ის არ არის ნასამართლევი, დღემდე არ ყოფილა შემჩნეული ან მხილებული რაიმე სამართალდარღვევაში, აპირებს მომავალშიც ითანამშრომლოს გამოძიებასთან, გამოთქვამს მზადყოფნას, დაემორჩილოს კანონის მოთხოვნებს საქმის გამოძიების და სასამართლოში განხილვის დროს.”^{ccxxxi}

მნიშვნელოვანია სასამართლოს მსჯელობა **ერთ-ერთ ადრინდელ განჩინებაში**,^{ccxxxii} სადაც სასამართლომ მიიჩნია, რომ პროკურორის მიერ ვერ იქნა სათანადოდ დასაბუთებული ბრალდებულის მიმართ ყველაზე მკაცრი სახის აღკვეთის ღონისძიების - პატიმრობის გამოყენების აუცილებლობა, რადგან გირაოს გამოყენების პირობებშიც შესაძლებელი იყო აღკვეთის ღონისძიების მიზნების მიღწევა. სასამართლოს შეფასებით, ბრალდებულების მიმართ დასახელებული არგუმენტებით მიმალვის და მტკიცებულებების მოპოვების ხელშეშლის საფრთხე არ იყო სათანადო სტანდარტით დასაბუთებული:

"მითუმეტეს რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მის არაერთ გადაწყვეტილებაში მკაფიოდ უთითებს, რომ მოთხოვნის არგუმენტაცია არ უნდა იყოს აბსტრაქტული ყველა გარემოებების მხედველობაში მიღების გარეშე. ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით პატიმრობის

შეფარდებისას, სხვა გარემოებებს შორის, მხედველობაში მიიღება ისეთი ფაქტორები, როგორცაა ბრალდებულის პიროვნება და პირადი გარემოებები, მისი კავშირები არსებულ ტერიტორიაზე ან სამსახურებრივი მდგომარეობა."

ამ სტანდარტის საფუძველზე სასამართლომ დაასკვნა, რომ ბრალდების მხარის მიერ მიმალვის და მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხე არ იყო დასაბუთებული, ვინაიდან საქმეზე ორი თვე მიმდინარეობდა გამომძიება, დაკითხულნი იყვნენ მოწმეები, ბრალდების მხარემ ვერ მიუთითა ბრალდებულის მხრიდან მოწმეებზე ზემოქმედების მოხდენის თუნდაც ერთი ფაქტის შესახებ, ამასთან ბრალდებული გამოცხადდა საგამომძიებო ორგანოში, გამომძიებას მისცა ჩვენება. სასამართლომ ასევე მხედველობაში მიიღო ბრალდებულის პიროვნება, მისი ოჯახური და ქონებრივ მდგომარეობა; ის ფაქტი, რომ ბრალდებული არ იყო ნასამართლევნი, ხასიათდებოდა დადებითად, ჰყავდა ოჯახი, საქართველოში გააჩნდა მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი. აღნიშნულიდან გამომდინარე სასამართლომ მიიჩნია, რომ ბრალდების მხარის მიერ არ იყო საკმარისად არგუმენტირებული ბრალდებულის მიერ მიმალვის და მოწმეებზე ზემოქმედების საშიშროება, რაც გახდებოდა ბრალდებულისათვის ყველაზე მკაცრი სახის აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების საფუძველი."

სანიმუშო სასამართლოს მსჯელობა და რეკომენდებულია, გაზიარებული იყოს საერთო სასამართლოების მიერ, რომ ის ფაქტი, რომ ბრალდებული არ არის რეგისტრირებული სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში, არ არის გირაოზე უარის თქმის საფუძველი.^{ccxxiii} სასამართლომ არ გაიზიარა ბრალდების მხარის პოზიცია:

“გარდა იმისა, რომ პროკურორს არ წარმოუდგენია ზემოაღნიშნული ფაქტის დასადასტურებლად რაიმე მტკიცებულება, ასევე ბრალდების მხარის მიერ არ იქნა გამოკვლეული და შესწავლილი ბრალდებულის ფინანსური და მატერიალური მდგომარეობა და, ზოგადად, აღნიშნული გარემოების გარკვევის გარეშე იქნა მოთხოვნილი გირაო.”^{ccxxiv}

3.6.1.2. გირაოს ოდენობა

გირაოსთან დაკავშირებით, ეროვნული სასამართლო მართებულად აღნიშნავს, რომ “გირაოს ოდენობის განსაზღვრისას უნდა შეფასდეს პატიმრის ქონება და მისი ურთიერთობა იმ პირებთან, რომლებიც გირაოს იხდიან. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ - რამდენად წარმოადგენს გირაოს თანხის დაკარგვა ან თავდები პირის მიმართ საქმის აღძვრა მისი გამოუცხადებლობის შემთხვევაში, მიმალვის სურვილის საკმარის შემაკავებელ ფაქტორს.”^{ccxxv} ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დადგენილი პრაქტიკის თანახმად, იმისთვის, რათა განისაზღვროს გირაოს ოდენობა, ბრალდებულმა კეთილსინდისიერად უნდა მიაწოდოს სასამართლოს თავისი ფინანსური და ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ ინფორმაცია, რომელიც საჭიროების შემთხვევაში უნდა გადამოწმდეს. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლში გარანტირებული თავისუფლების ფუძემდებლური უფლების სათანადოდ დაცვა გულისხმობს ეროვნული სასამართლოს ვალდებულებას ისეთივე გულმოდგინებით მოეკიდოს გირაოს სათანადოდ განსაზღვრას, როგორც პატიმრობის საკითხის გადაწყვეტას (ტოშევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Toshev v. Bulgaria*, განაცხადი no. 56308/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 10 აგვისტოს

გადაწყვეტილების პუნქტი 68).^{ccxxxvi}

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკასთან სრულ შესაბამისობაშია და **რეკომენდებულია** გაზიარებული იქნეს საერთო სასამართლოების მიერ მსჯელობა, რომ “გირაოს თანხა არ უნდა იყოს შეუსაბამოდ მაღალი ოდენობის, რათა თავიდანვე არ შეიქმნას მოლოდინი იმისა, რომ ბრალდებული ვერ უზრუნველყოფს გირაოს გადახდას და ხელოვნურად გაუარესდეს მისი სამართლებრივი მდგომარეობა.”^{ccxxxvii}

“...ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების მიხედვით (*Iwanczuk v. Poland*,⁷¹ *Neumeister v. Austria*⁷²), სასამართლომ აღნიშნა, რომ გირაოს ოდენობა უნდა განისაზღვროს იმის მიხედვით, თუ რა არის აუცილებელი სასამართლოში გამოცხადების უზრუნველსაყოფად და არა იმისთვის, რომ უზრუნველყოფილი იქნეს კომპენსაციისთვის შესაძლო პასუხისმგებლობა.”^{ccxxxviii}

მნიშვნელოვანია **2016 წლის განჩინება**,^{ccxxxix} სადაც ეროვნულმა სასამართლომ გაიზიარა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიდგომა, რომლის თანახმადაც, როდესაც დადგენილია გირაოს თანხის გადახდის შეუძლებლობის ფაქტი, დაუშვებელია, ბრალდებულის მიმართ ამ სახის აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება. სასამართლომ მიუთითა ევროპული სასამართლოს კონკრეტულ გადაწყვეტილებაზე:

საქმეზე ტოშევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Toshev v. Bulgaria*), განაცხადი no. 56308/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 10 აგვისტოს გადაწყვეტილება) ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ შიდასახელმწიფოებრივმა სასამართლომ არ გამოიკვლია ბრალდებულის ფინანსური და ქონებრივი მდგომარეობა და არ შეისწავლა გირაოს ქონებით უზრუნველყოფის საკითხი. ბრალდებულს არ ჰქონდა სასამართლოს მიერ განსაზღვრული გირაოს გადახდის შესაძლებლობა (პუნქტი 69). ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ გირაოს გადაუხდელობის გამო ბრალდებულის პატიმრობაში ყოფნა, რომელსაც არაძალადობრივ დანაშაულში ედებოდა ბრალი, კონვენციის მე-5 მუხლის მიზნებს არ შეესაბამებოდა (პუნქტი 72).

დასაბუთებულია **სააპელაციო სასამართლოს განჩინება**,^{cxli} სადაც სასამართლომ გაიზიარა დაცვის არგუმენტები და იმ გარემოებების გათვალისწინებით, რომ ბრალდებული იყო დევნილი, ჰყავდა მცირეწლოვანი შვილი, მისი ოჯახი განიცდიდა ეკონომიკურ გაჭირვებას, სასამართლომ პირველი ინსტანციის განჩინებაში შეიტანა ცვლილება და გირაოს სახით განსაზღვრული თანხა 10 000 ლარიდან შეამცირა 6 000 ლარამდე.^{cxlii}

დასაბუთებულია **პირველი ინსტანციის სასამართლოს განჩინება**,^{cxliii} სადაც სასამართლომ

⁷¹ ციტირების რეკომენდებული ფორმაა: ივანჩუკი პოლონეთის წინააღმდეგ (*Iwanczuk v. Poland*), განაცხადი no. 25196/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2001 წლის 15 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 66;

⁷² ციტირების რეკომენდებული ფორმაა: ნოიმაისტერი ავსტრიის წინააღმდეგ (*Neumeister v. Austria*), განაცხადი no. 1936/63, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1968 წლის 27 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 14.

მიიჩნია, რომ პროკურორი მიერ მითითებული გირაოს თანხის ოდენობა - 7 000 ლარი უნდა შემცირებულიყო 2 000 ლარამდე იმის გათვალისწინებით, რომ ბრალდებულს ჰყავდა ორსული მეუღლე, ორივე მათგანი უმუშევარი იყო, ბრალდებულს ჰყავდა დიასახლისი დედა და მამა, რომლებიც დაკავებულნი იყვნენ სოფლის მეურნეობით.^{cxliii}

განსაკუთრებულ აღნიშვნას იმსახურებს ზოგადად, საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ შეფარდებული გირაოს ოდენობა, რაც, როგორც წესი, საკმაოდ დაბალია და შესაბამისად, აკმაყოფილებს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით დადგენილ სტანდარტს. ქვემოთ რამდენიმე მაგალითია მოცემული.

1 000 ლარი,^{cxliv} 1 500 ლარი,^{cxlv} 2 000 ლარი,^{cxlvi} 3 000 ლარი,^{cxlvii} 4 000 ლარი,^{cxlviii} 5 000 ლარი.^{cxlix}

იმ შემთხვევებში, როდესაც გირაოს ოდენობა სოლიდურ თანხას აღწევს, მნიშვნელოვანია, რომ სასამართლოს განჩინებაში ჩანდეს იმაზე მეტი ინფორმაცია, ვიდრე სასამართლოს მიერ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსიდან ციტირებული სტანდარტული ფორმულირებაა: "გირაოს ოდენობის განსაზღვრისას სასამართლო ითვალისწინებს ბრალდებულის ... ქონებრივ მდგომარეობას."^{cl} ზოგჯერ ეროვნული სასამართლო ქონებრივი მდგომარეობის ნაცვლად უთითებს ოჯახურ მდგომარეობას, რაც არარელევანტურია.^{cli}

ასე, მაგალითად, გირაოს შეფარდება 30 000 ლარის,^{clii} 28 000 ლარის,^{cliii} 20 000 ლარის^{cliv} ოდენობით არ არის დასაბუთებული. აღსანიშნავია, რომ 2015 წლის განჩინებაში,^{clv} მითითებულია, რომ ბრალდებულმა მოითხოვა აღკვეთის ღონისძიების სახით გირაოს გამოყენება, მაგრამ არ ჩანს, თუ რა ოდენობით (მითითებულია სასამართლოს სხდომის ოქმზე გირაოს თანხის დაკონკრეტების გარეშე). ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად, ბრალდებულმა უნდა მიაწოდოს ეროვნულ სასამართლო ინფორმაცია თავისი ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ, რომელიც საჭიროების შემთხვევაში შეიძლება გადამოწმდეს. შესაბამისად, განჩინებაში უნდა აისახოს, თუ რა თანხის ოდენობით შუამდგომლობს გირაოს გამოყენებას ბრალდებული და სასამართლოს დასაბუთება დიდი თანხის გირაოს ოდენობად განსაზღვრისას. ასე, მაგალითად, როცა ბრალდებული შუამდგომლობს 30 000 ლარის ოდენობით გირაოს შეფარდებას და სასამართლო გირაოს თანხად განსაზღვრავს 40 000 ლარს,^{clvi} სასამართლოს შეფასება არ არის არაგონივრული.

რეკომენდებულია უფლებამოსილმა სასამართლოებმა გირაოს ოდენობის განსაზღვრისას იხელმძღვანელონ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დადგენილი სტანდარტებით. სასამართლომ უნდა იმსჯელოს და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად დაასაბუთოს გირაოს თანხის დიდი ოდენობით განსაზღვრა.

3.7. პატიმრობის ავტომატურად შეფარდება

3.7.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ ყველა ის შემთხვევა, როცა პირს პატიმრობა ავტომატურად ეფარდება, მე-5.3 მუხლთან შეუთავსებელია. ასეთი პატიმრობა დაუსაბუთებელია, რადგან მხოლოდ კანონის ნორმის, ან ჩამოყალიბებული

პრაქტიკის საფუძველზე ეფარდება. ასეთ შემთხვევებში, პირს დაუსაბუთებლად ერთმევა უფლება ერთმევა **მე-5.3. მუხლით** უზრუნველყოფილ გარანტიაზე - იქნეს გათავისუფლებული მისი საქმის განხილვის განმავლობაში.

ერთ-ერთი პირველი საქმე, რომელშიც სტრასბურგის ინსტიტუტებს მოუწიათ, ემსჯელათ პატიმრობის ავტომატური შეფარდების **მე-5.3 მუხლიდან** შესაბამისობაზე იყო C.C. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*C.C. v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 32819/96). პირს, რომელსაც ბრალად ედებოდა გაუპატიურება, უარი ეთქვა გირაოზე კანონის საფუძველზე, რომელიც კრძალავდა გირაოს დანიშვნას იმ პირთა მიმართ, რომელთაც ბრალი ედებოდათ განზრახ მკვლელობაში, განზრახი მკვლელობის მცდელობაში, გაუფრთხილებელ მკვლელობაში, გაუპატიურებასა და გაუპატიურების მცდელობაში.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კომისიამ, თავის 1998 წლის 30 ივნისის ანგარიშში განმარტა, რომ სასამართლომ, რომლის წინაშეც წარდგენილია ბრალდებული, უდანაშაულობის პრეზუმპციის დაცვით, უნდა განიხილოს ყველა ის ფაქტი, რომელიც მეტყველებს იმ ჭეშმარიტი საჯარო ინტერესის არსებობის სასარგებლოდ ან საპირისპიროდ, რომელიც ინდივიდუალური თავისუფლების დაცულობის ნორმიდან გადახვევას ამართლებს. ყველა ეს ფაქტი უნდა აისახოს სასამართლოს შესაბამის განჩინებაში (ევროპული კომისიის ანგარიშის პუნქტი 43). ამასთან, ეროვნულ სასამართლოს უნდა ჰქონდეს უფლებამოსილება, რომ გაათავისუფლოს ბრალდებული (*Ibid.*, პუნქტი 44).

მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ მოცემულ საქმეზე სახელმწიფოს არგუმენტი იყო ის, რომ თავად კანონმდებლობა ითვალისწინებდა საფრთხეების გულდასმით და გონივრულ შეფასებას და ამიტომ თვითნებური არ იყო. ევროპული კომისია არ დაეთანხმა სახელმწიფოს არგუმენტს და მიიჩნია, რომ კონკრეტულ ბრალდებულებთან მიმართებით კონკრეტული ფაქტების განხილვის შეუძლებლობა, ამ პირებს თავისუფლების თვითნებური შეზღუდვის რისკს უქვემდებარებს (ანგარიშის პუნქტები 49-50).

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კომისიამ დაადგინა, რომ ეროვნული კანონმდებლობა, რომელიც ავტომატურ პატიმრობას ითვალისწინებდა, ფაქტობრივად, გამორიცხავდა სასამართლო კონტროლს განმცხადებლის - C.C. პატიმრობაზე. შესაბამისად, ევროპულმა კომისიამ დაადგინა **მე-5.3 მუხლის** დარღვევა.

აღნიშნული საქმე - C.C. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ - ევროპულმა კომისიამ გადასცა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს. ევროპული სასამართლოს წინაშე მოპასუხე სახელმწიფომ აღიარა, რომ კანონმდებლობის აღნიშნული ნორმა ეწინააღმდეგებოდა **კონვენციის მე-5.3 მუხლს**.

შედეგად, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საჭიროდ აღარ მიიჩნია **მე-5.3 მუხლის** განმარტება და მიიღო სახელმწიფოს მიერ დარღვევის აღიარება (კლავი კაბალერო გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Clive Caballero v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 32819/96, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 8 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტები 20-21).

საქმეზე ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ (*Labita v. Italy*), განაცხადი no. 26772/95, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2000 წლის 6 აპრილის

გადაწყვეტილება) ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ იმსჯელა მსგავს საკითხზე. კერძოდ, იტალიის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებდა, რომ პატიმრობის შეფარდების აუცილებლობის სამართლებრივი პრეზუმპცია არსებობდა, როდესაც პირს მაფიის მსგავსი ორგანიზაციის წევრობა ედებოდა ბრალად.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, თუმცა პირის დაკავების მართლზომიერებისთვის საკმარისი იყო დასაბუთებული ვარაუდი, რომ განმცხადებელმა ჩაიდინა დანაშაული, მაგრამ პატიმრობა არ იყო დასაბუთებული, ვინაიდან პატიმრობის საფუძველი მხოლოდ დანაშაულზე აბსტრაქტული მითითება იყო. სასამართლოებმა არ მიუთითეს არანაირ კონკრეტულ გარემოებაზე, რომელიც განმცხადებლის მხრიდან მომდინარე საფრთხეზე მეტყველებდა. შესაბამისად, მე-5.3 მუხლი დაირღვა (გადაწყვეტილების პუნქტები 163-165).

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეზე ილიკოვი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Ilikov v. Bulgaria*), განაცხადი no. 33977/96, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 26 ივლისის გადაწყვეტილება) აღნიშნა, რომ ავტომატური პატიმრობის ნებისმიერი სისტემა თავისთავად შეუთავსებელია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5.3 მუხლთან (გადაწყვეტილების პუნქტი 84). ბულგარეთის კანონმდებლობა ითვალისწინებდა პატიმრობის შეფარდებას, თუ პირს ბრალად ედებოდა მძიმე დანაშაულის ჩადენა. პატიმრობა არ შეიძლებოდა შეფარდებულიყო იმ შემთხვევაში, თუ არ არსებობდა მიმალვის, ახალი დანაშაულის, ან მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის საფრთხე. უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად, ეს იყო ის შემთხვევები, როცა ბრალდებული იყო მძიმედ ავად, ან იყო მოხუცი, ან უკვე აღკვეთილი ჰქონდა თავისუფლება სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველზე (გადაწყვეტილების პუნქტები 56-59).

ევროპული სასამართლოს შეფასებით, ილიკოვის საქმეზე ეროვნული სასამართლოები დაეყრდნენ პატიმრობის სასარგებლოდ კანონით გათვალისწინებულ პრეზუმპციას, რომელიც ემყარებოდა წარდგენილი ბრალდების სიმძიმეს. წარდგენილი ბრალდების სიმძიმეს მტკიცების ტვირთი გადაჰქონდა ბრალდებულზე, რომელსაც უნდა ემტკიცებინა, რომ მიმალვის, ახალი დანაშაულის ჩადენის, მოწმეებზე ზემოქმედების ჰიპოთეტური საფრთხეც კი არ არსებობდა (გადაწყვეტილების პუნქტი 87).

3.7.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.7.2.1. საპატიმრო გირაო

მიუხედავად იმისა, რომ უშუალოდ საპატიმრო გირაოსთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს გადაწყვეტილება არ მიუღია და დარღვევა არ დაუდგენია, ზემოთ განხილულ საქმეებზე არსებული განმარტებების საფუძველზე შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა გირაოს პატიმრობით უზრუნველყოფის თაობაზე არ შეესაბამება ევროპული კონვენციის მე-5.3 მუხლს.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-200 მუხლის მე-6 ნაწილის თანახმად,

„6. სასამართლო პროკურორის შუამდგომლობით ან საკუთარი ინიციატივით,

გირაოს გამოყენების უზრუნველყოფის მიზნით პატიმრობას უფარდებს ბრალდებულს, რომლის მიმართაც გამოყენებულია დაკავება სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიების სახით, მის მიერ საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში შემავალი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – აღსრულების ეროვნული ბიუროს სადეპოზიტო ანგარიშზე გირაოს სრულად ან ნაწილობრივ (მაგრამ არანაკლებ 50%-ისა) შეტანამდე. გირაოს შეტანას ადასტურებს სასამართლო ან პროკურორი.“

ზემოაღნიშნული ნორმის საფუძველზე, ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც ბრალდებული დაკავებულია და სასამართლომ გადაწყვიტა გირაოს გამოყენება, ეს უკანასკნელი უზრუნველყოფილია პატიმრობით.

ფაქტობრივად, **სსსკ 200.6 მუხლის** საფუძველზე ხდება კლავი კაბალერო გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ ზემოთ განხილული საქმის მსგავსი პატიმრობის ავტომატური შეფარდება; თავად ნორმატიულ დონეზე გათვალისწინებული დაკავებული პირის შემთხვევაში მიმალვის, ახალი დანაშაულის ჩადენისა და მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის მომეტებული რისკები, რითაც განპირობებულია დაკავებული პირის მიმართ გირაოს პატიმრობით უზრუნველყოფა. თუმცა, როგორც ზემოთ აღინიშნა, კონკრეტულ ბრალდებულთან მიმართებით კონკრეტული ფაქტების განხილვის შეუძლებლობის პირობებში, კანონმდებლობა ვერასოდეს გაითვალისწინებს აღნიშნულ საფრთხეებს იმდაგვარად, რომ ეს პირები დაცულნი იქნენ თავისუფლების თვითნებური შეზღუდვის რისკისგან **კონვენციის მე-5.3 მუხლის** შესაბამისად.

ბულგარეთის წინააღმდეგ ზემოთ განხილული საქმეების მსგავსად, საქართველოს კანონმდებლობა ითვალისწინებს პატიმრობის სასარგებლოდ კანონით გათვალისწინებულ პრეზუმპციას, რაც გულისხმობს მტკიცების ტვირთის ბრალდებულზე გადატანას - ბრალდებულმა უნდა ამტკიცოს პატიმრობის მიზანშეუწონლობა. განსხვავება იმაში მდგომარეობს, რომ თუ ბულგარეთის შემთხვევაში, უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკით დადგენილი იყო საგამონაკლისო შემთხვევები, როცა პატიმრობა შეიძლებოდა არ ყოფილიყო გამოყენებული, საქართველოს კანონმდებლობა და საერთო სასამართლოების არსებული პრაქტიკა არანაირ გამონაკლისს არ ითვალისწინებს დაკავებული პირის მიმართ შეფარდებული გირაოს პატიმრობით უზრუნველყოფიდან.

ფაქტობრივად, დაკავებული პირისთვის გირაოს შეფარდებისას, მოსამართლე მოკლებულია შესაძლებლობას, უზრუნველყოს **ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5.3 მუხლის** უმნიშვნელოვანესი გარანტია - გაათავისუფლოს ბრალდებული, როგორც ეს ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ჯერ კიდევ 1968 წელს ნოიმაისტერის საქმეზე დაადგინა. ამაში, ცხადია, არ მოიაზრება ის შემთხვევა, როდესაც სასამართლო, სათანადო საფუძვლების არსებობისას, აუქმებს დაკავებას. ამ დროს **სსსკ 200.6 მუხლის** ამოქმედების წინაპირობაც აღარ არსებობს.

ამგვარად, დაკავებული პირის მიმართ გამოყენებული გირაოს პატიმრობით უზრუნველყოფისას დარღვეულია კონვენციის **მე-5.3 მუხლის** მოთხოვნა, პატიმრობა იყოს დასაბუთებული. მოსამართლე, რომელიც მიიჩნევს, რომ კონკრეტულ შემთხვევაში აღკვეთის ღონისძიების მიზნების უზრუნველყოფა შესაძლებელია არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიებით - გირაოთი, ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე, მხოლოდ **სსსკ**

200.6 მუხლზე მითითებით უზრუნველყოფს გირაოს პატიმრობით.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის საფუძველზე, რეკომენდებულია, უფლებამოსილმა საერთო სასამართლოებმა, კონვენციის მე-5.3 მუხლის სტანდარტების შესაბამისად, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში შეაფასონ და დაასაბუთონ დაკავებული პირის მიმართ გამოყენებული გირაოს პატიმრობით უზრუნველყოფის აუცილებლობა.

3.8. საპროცესო გარანტიები

3.8.1. ინფორმირების ვალდებულება

3.8.1.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

დაკავებულისთვის დაკავების მიზეზებისა და წაყენებული ბრალდების შეტყობინების ვალდებულების განმარტება ეროვნულ სასამართლოს მოუწია 2015 წლის განჩინებაში^{ecclvii} წინასასამართლო სხდომაზე მტკიცებულებათა დასაშვებობის თაობაზე. წინასასამართლო სხდომაზე დაცვა შუამდგომლობდა იმ მტკიცებულებების დაუშვებლად ცნობას, რომლებიც არ იქნა დაცვისთვის გადაცემული, რადგან შეიცავდა სახელმწიფო საიდუმლოს. ამასთან დაცვის მხარე აპროტესტებდა, რომ საქმის მასალების გაცნობა ყოველგვარი ჩანაწერების გაკეთების გარეშე დროებითი მოთავსების იზოლატორის პირობებში, ერთი დღის განმავლობაში არ იყო საკმარისი, „რომ მეორე დღეს აღკვეთის შერჩევის სხდომაზე მტკიცებულებების ფორმალურ მხარეზე ემსჯელა.“

ამასთან დაკავშირებით, ეროვნულმა სასამართლო აღნიშნა, ევროპული სასამართლოს შესაბამისი პრაქტიკის გათვალისწინებით, მასალების გაცნობა სავსებით საკმარისი იყო დაცვის მიერ კონვენციის მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტის მიზნების განსახორციელებლად:

"კერძოდ, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტი „შეიცავს ელემენტარულ გარანტიას, რომ ნებისმიერმა დაკავებულმა პირმა იცოდეს, რატომ აღეკვეთა მას თავისუფლება. ეს დებულება მე-5 მუხლით გათვალისწინებული დაცვის ორგანული შემადგენელი ნაწილია იმ თვალსაზრისით, რომ მე-2 პუნქტის ძალით, თითოეულ პირს უნდა ეცნობოს მისთვის გასაგებ, მარტივ, არატექნიკურ ენაზე, დაკავების სამართლებრივი და ფაქტობრივი საფუძველი ისე, რომ მას შეეძლოს დაკავების მართლზომიერების სასამართლოში გასაჩივრება 5 მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად, თუკი ის ამას საჭიროდ მიიჩნევს“ (ინფორმაციის მიწოდების სტანდარტთან დაკავშირებით, *inter alia*, ბორდოვსკი რუსეთის წინააღმდეგ (*Bordovskiy v. Russia*), განაცხადი no. 49491/99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 8 თებერვლის გადაწყვეტილება, პუნქტი 55)."

ეროვნული სასამართლო დაეთანხმა ბრალდების მხარეს, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის კონტექსტში უმნიშვნელოვანესია, პირს ჰქონდეს საშუალება, გაეცნოს მის მიმართ წარმოებული სისხლის სამართლის საქმის იმ დოკუმენტებს, რომლებიც აუცილებელია მისი პატიმრობის მართლზომიერების გასაჩივრების უფლების რეალიზაციისთვის. სასამართლომ მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტზე და განმარტა, რომ

"აღნიშნული უფლება ემსგავსება ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3

პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ ვალდებულებას, რომ „ყველას, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა ... მისთვის გასაგებ ენაზე, დაუყოვნებლივ და დაწვრილებით ეცნობოს წარდგენილი ბრალდების არსი და საფუძველი“. „თუმცა ეს ორი გარანტია არ არის იდენტური. სხვაობა მდგომარეობს იმ განსხვავებულ მიზნებში, რომლებსაც ისინი ემსახურება და იმ გარემოებაში, რომ ეს გარანტიები წარმოიქმნება სამართალწარმოების სხვადასხვა ეტაპებზე... მე-5 მუხლში მოცემულმა ინფორმირების ვალდებულებამ დაკავებულ პირს უნდა მისცეს მე-4 პუნქტით განსაზღვრული პროცედურის ეფექტიანი გამოყენების შესაძლებლობა. მე-6 მუხლის მე-3(ა) პუნქტში მოცემული გარანტია კი არსებობს იმისათვის, რომ მას საშუალება ჰქონდეს, ეფექტიანი დაცვა მოამზადოს სასამართლო განხილვისთვის. შესაბამისად, ინფორმაცია მე-6 მუხლის მე-3(ა) პუნქტის საფუძველზე უფრო კონკრეტული უნდა იყოს. თუმცა ... ორივე შემთხვევაში ინფორმაცია უნდა შეეხებოდეს ფაქტებსა და სამართლებრივ საკითხებს“ (იხ. შტეფან ტრექსელი, „ადამიანის უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში“, 2009, თბილისი, გვ. 508)."

ვინაიდან დაცვის მხარემ შუამდგომლობაში მიუთითა შტეფან ტრექსელის ნაშრომზე, ეროვნულმა სასამართლომაც მხარეს სწორედ აღნიშნული წიგნიდან ამონარიდით გასცა დასაბუთებული პასუხი:

სასამართლო გაითვალისწინა, რომ ვინაიდან ბრალდებულთა დაკავების შემთხვევაში, საქმის მასალებზე სრული წვდომის უფლების მიღებისთვის საჭირო ვადის გამო რეალურად დაცვის მხარე სათანადოდ ვერ შეძლებდა დაკავების მართლზომიერების სასამართლოში გასაჩივრებას; ამიტომ ადვოკატებისთვის საქმის მასალების გაცნობისა და ჩანაწერების გაკეთების საშუალების მიცემა მიზნად ისახავდა იმ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას, რის შედეგადაც, დაცვა შეძლებდა დაკავების მართლზომიერების რელევანტურ ასპექტებზე მსჯელობასა და მათზე სასამართლოს ყურადღების გამახვილებას.

3.8.2. სასამართლო კონტროლი

3.8.2.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

3.8.2.1.1. სასამართლო კონტროლი დაკავებაზე

სანიმუშოა მსჯელობა 2013 წლის განჩინებაში:^{cclviii}

"მოცემულ შემთხვევაში შუამდგომლობაზე დართული ბრალდებულის დაკავებისა და პირადი ჩხრეკის ოქმის მიხედვით ბრალდებულების დაკავებას საფუძვლად დაედო ვარაუდი მათი მიმალვის შესახებ. ამავე დაკავების ოქმებით დგინდება, რომ როგორც ... [ბრალდებულების] დაკავება განხორციელდა დღის საათებში, მათსავე სამუშაო ადგილას ..., მაშინ როდესაც ბრალდებულები ასრულებდნენ თავიანთ სამსახურებრივ მოვალეობას. აღნიშნული კი გამორიცხავს დასაბუთებულ ვარაუდს, მათი შესაძლო მიმალვის თაობაზე, მით უფრო იმ ფონზე რომ მათ 2012 წლიდან იცოდნენ შპს ... მიმართ საქმის წარმოების შესახებ და ამ ხნის მანძილზე არ დაუტოვებიათ ქვეყანა."^{cclix}

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლო მივიდა დასკვნამდე, რომ სახეზე იყო სსსკ 171-ე მუხლის მოთხოვნების არსებითი დარღვევა, რაც დაკავებულის

გათავისუფლების საფუძველია. საქართველოს სსსკ-ის 176-ე მუხლის პირველი ნაწილის ”ე” პუნქტის თანახმად, დაკავებული უნდა გათავისუფლდეს, თუ დაკავებისას არსებითად დაირღვა სისხლის სამართლის საპროცესო კანონი. სასამართლომ, შესაბამისად, ბრალდებულები დაკავებიდან გაათავისუფლა.^{cclx}

სხვა შემთხვევაში,^{cclxi} ეროვნულმა სასამართლომ განმარტა სსსკ 171-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად სასამართლო კონტროლის ქვეშ დაკავების შესაძლებლობა. “სასამართლო კონტროლი დაკავების დროს წარმოადგენს მნიშვნელოვან გარანტს, რათა არ დაირღვეს პირის თავისუფლების უფლება, რომელიც, ... მართალია, არ არის აბსოლუტურად დაცული და იგი შეიძლება შეიზღუდოს დემოკრატიულ სახელმწიფოში აუცილებელი ლეგიტიმური მიზნების მისაღწევად, რისთვისაც აუცილებელია გარკვეული პირობების დაკმაყოფილება, სანამ მისი შეზღუდვის გამოყენება დაიწყება.”

“...სასამართლო კონტროლი დაკავებისას ის მექანიზმია, რაც დაიცავს ნებისმიერ პირს სახელმწიფოსგან - ამ შემთხვევაში ბრალდების მხარისგან კანონის უხეში დარღვევით თავისუფლების ხელყოფისგან”.

თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ მოცემულ შემთხვევაში პირის დაკავება მოხდა სასამართლოს განჩინების გარეშე, ანუ გადაუდებელ შემთხვევაში, სასამართლოს საერთოდ არ უმსჯელია ფაქტობრივ გარემოებებზე და არ შეუფასებია დაკავების მართლზომიერება იქიდან გამომდინარე, თუ რამდენად აუცილებელი იყო პირის დაკავება მიმალვის, სასამართლოში გამოუცხადებლობის, საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის განადგურებისა თუ ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის თავიდან აცილების თვალსაზრისით, სსსკ 171-ე მუხლის მე-3 ნაწილის შესაბამისად.

ასევე, **2015 წლის განჩინებებში,**^{cclxii} სასამართლომ ზოგადად მიუთითა, რომ დაკავება მოცემულ შემთხვევაში განხორციელდა დანაშაულზე წასწრების საფუძველით, თუმცა არ უმსჯელია დაკავების მართლზომიერებაზე სსსკ 171-ე მუხლის მე-3 ნაწილის კრილში.⁷³

მნიშვნელოვანია, იმავე სასამართლოს მიერ მიღებული **2015 წლის განჩინება,**^{cclxiii} რომელშიც სასამართლომ იმსჯელა დაკავების მართლზომიერებაზე. დაკავების ოქმის მიხედვით, დაკავების საფუძველად მითითებული იყო მიმალვის საფრთხე. ამავე ოქმის მიხედვით, პირი გამოცხადდა საგამოძიებო ორგანოში დანაშაულის აღიარებით, როდესაც შეიტყო, რომ მოქალაქე, რომელსაც ის შეეჯახა, გარდაიცვალა. ეს პირი გამომძიებლის სამუშაო ოთახში დააკავეს. სასამართლომ მიიჩნია, რომ დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები ვერ ადასტურებდა დაკავების სსსკ 171-ე მუხლით გათვალისწინებულ საფუძველებს.^{cclxiv}

როგორც მრავალჯერ აღინიშნა, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, თავისუფლების შეზღუდვის ნებისმიერი პერიოდი, რაც არ უნდა

73 „3. პირის დაკავება სასამართლოს განჩინების გარეშე ნებადართულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ პირმა ჩაიდინა დანაშაული და მისი მიმალვის, სასამართლოში გამოუცხადებლობის, საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის განადგურებისა თუ ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე თავიდან ვერ იქნება აცილებული სხვა, ალტერნატიული ღონისძიებით, რომელიც პროპორციულია სავარაუდოდ ჩადენილი დანაშაულის გარემოებებისა და ბრალდებულის პირადი მონაცემებისა.“

ხანმოკლე იყოს იგი, დამაჯერებლად უნდა იქნეს დასაბუთებული ხელისუფლების მიერ.⁷⁴ ამას გარდა, დაკავების მართლზომიერების შემოწმება განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს საქართველოს კანონმდებლობისა და პრაქტიკის შემთხვევაში. კერძოდ, დაკავებული პირი, გირაოს შეფარდების შემთხვევაშიც, რჩება პატიმრობაში გირაოს უზრუნველყოფის მიზნით.⁷⁵ ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებით აღსანიშნავია **2016 წლის განჩინება**,^{cclxv} რომლითაც ბრალდებულს შეეფარდა გირაო 30 000 ლარის ოდენობით⁷⁶ და ვინაიდან იგი დაკავებული იყო, გირაო უზრუნველყოფილი იქნა პატიმრობით.^{cclxvi}

აღნიშნულ განჩინებაშიც, კვლავ განმარტებულია, რომ “სასამართლო კონტროლი დაკავების დროს წარმოადგენს მნიშვნელოვან გარანტს, რათა არ დაირღვეს პირის თავისუფლების უფლება, რომელიც, ... მართალია, არ არის აბსოლუტურად დაცული და იგი შეიძლება შეიზღუდოს დემოკრატიულ სახელმწიფოში აუცილებელი ლეგიტიმური მიზნების მისაღწევად, რისთვისაც აუცილებელია გარკვეული პირობების დაკმაყოფილება, სანამ მისი შეზღუდვის გამოყენება დაიწყება.” “...სასამართლო კონტროლი დაკავებისას ის მექანიზმია, რაც დაიცავს ნებისმიერ პირს სახელმწიფოსგან - ამ შემთხვევაში ბრალდების მხარისგან კანონის უხეში დარღვევით თავისუფლების ხელყოფისგან”.^{cclxvii}

რასაკვირველია, ძალზე მნიშვნელოვანია, როცა საერთო სასამართლო უთითებს **საქართველოს კონსტიტუციის მე-18 მუხლზე**,^{cclxviii} დემოკრატიულ საზოგადოებაში ადამიანის თავისუფლების პატივისცემის აუცილებლობაზე და ა.შ. თუმცა ეს მსჯელობა ყოველგვარ პრაქტიკულ დანიშნულებას მოკლებულია და დაკავების მართლზომიერებაზე სასამართლო კონტროლი ფაქტობრივად განუხორციელებელია, როცა სასამართლო ფაქტობრივ გარემოებებს არ აფასებს და შემდეგი აბსტრაქტული მსჯელობით შემოიფარგლება:

„საქმის მასალების მიხედვით ბრალდებულის დაკავება განხორციელდა მას შემდეგ, რაც გამოძიების მიერ მოპოვებული ფაქტებისა და ინფორმაციის ერთობლიობა ბრალდების მხარეს დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით აძლევდა საშუალებას პირველ რიგში დაესკვნა ... მხრიდან დანაშაულის ჩადენა, ხოლო შემდეგ დასაბუთებული ვარაუდის საფუძველს, რომ გადაუდებელ აუცილებლობას წარმოადგენდა ხსენებული პირების მხრიდან მიმალვის და ინფორმაციის მოპოვებაში ხელის შეშლის საფრთხის თავიდან აცილების მიზნით, მათი სასამართლოს განჩინების გარეშე დაკავება, რაც კონკრეტულ შემთხვევაში განხორციელდა.“^{cclxix}

ზემოთ მოყვანილ **2013 და 2015 წლის განჩინებებში** დეტალურად იქნა ეროვნული სასამართლოს მიერ გაანალიზებული თუ სად, როდის და რა პირობებში მოხდა პირის დაკავება და რამდენად იყო დაკმაყოფილებული **სსსკ 171-ე მუხლის** მოთხოვნები. ამისგან განსხვავებით, **2016 წლის განჩინებაში**, საერთოდ არ ჩანს ინფორმაცია, თუ სად და რა პირობებში მოხდა დაკავება. სასამართლომ მხოლოდ გამოარკვია, რომ დაკავება

⁷⁴ იხ., *Inter alia*, დუბინსკი რუსეთის წინააღმდეგ (*Dubinskiy v. Russia*), განაცხადი no. 48929/08, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 3 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 59.

⁷⁵ ამასთან დაკავშირებით იხ. თავი 3.7.2.1. *საკატიმრო გირაო*.

⁷⁶ აღნიშნულ განჩინებაზე დამატებით იხ. თავი 3.6.1.2. *გირაოს ოდენობა*.

განხორციელდა დილის 2 საათსა და 10 წუთზე,^{cclxx} მაგრამ განჩინებიდან არ ჩანს, პირი დაკავებული იქნა თავის სახლში, აეროპორტში, დაზარალებულის სახლთან თუ სად. საკანონმდებლო ნორმების ციტირებისა და ზემოაღნიშნული აბსტრაქტული მსჯელობის საფუძველზე სასამართლომ დაასკვნა:

„შესაბამისად, სასამართლოს მიაჩნია, რომ არ არსებობს ბრალდებულების დაკავებიდან გათავისუფლების საფუძველი“.^{cclxxi}

ამ კონტექსტში აღსანიშნავია, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ მოითხოვება, რომ გარემოებები, რომლებიც ამტკიცებს თავისუფლების უფლების შეზღუდვის საფუძვლების არსებობას, ეროვნული სასამართლოს შესაბამის გადაწყვეტილებებში უნდა იყოს მითითებული და შეფასებული. თუნდაც გარკვეული ფაქტები არსებობდეს, რომლებიც ამტკიცებს მიმალვის, ახალი დანაშაულის ჩადენისა თუ მართლმსაჯულებისთვის ხელის შეშლის საფრთხის არსებობას, მაგრამ ეროვნული სასამართლოს განჩინებაში ეს ფაქტობრივი გარემოებები არ არის მოხსენიებული და გაანალიზებული, ამ ფაქტებს, როგორც ასეთი, არანაირი მნიშვნელობა არ აქვს თავისუფლების უფლების შეზღუდვის გამართლების თვალსაზრისით.⁷⁷ როგორც ეს ზემოთ მრავალჯერ აღინიშნა, სასამართლოს განჩინება, რომელშიც არ არის მოყვანილი საკმარისი და რელევანტური კონკრეტული გარემოებები, რომლებიც ამართლებს თავისუფლების შეზღუდვას, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, დაუსაბუთებელია.

რეკომენდებულია, რომ უფლებამოსილმა სასამართლოებმა ყოველთვის იმსჯელონ დაკავების მართლზომიერებაზე ისე, რომ შეაფასონ კონკრეტული ფაქტობრივი გარემოებები 171-ე მუხლის მოთხოვნების დაკმაყოფილების თვალსაზრისით, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად.

3.8.2.1.2. სასამართლო კონტროლი პატიმრობაზე

პატიმრობაზე სასამართლო კონტროლის თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია **2013 წლის განჩინება**.^{cclxxii}

ეროვნული სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიას შუამდგომლობით მიმართა ბრალდებულმა ნ.ა.-მ და ითხოვა გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების – პატიმრობის გირაოთი შეცვლა, 30 000 ლარის ოდენობით, იმ საფუძველით, რომ იყო ორსულად, პატიმრობის პერიოდში მკვეთრად გაუარესდა ჯანმრთელობის მდგომარეობა, საჭირო იყო საკეისრო კვეთა, არ არის გამორიცხული ბავშვის ან დედის გადარჩენის აუცილებლობა, ამასთან ითანამშრომლა გამოძიებასთან, ზემოქმედებას ვერ მოახდენდა მოწმეებზე, არ დაემალემა გამოძიებას.

სასამართლო სხდომაზე ბრალდებულის ინტერესების დამცველი ადვოკატები დაეთანხმნენ შუამდგომლობას და ითხოვეს მისი დაკმაყოფილება.

პროკურორი არ დაეთახმა შუამდგომლობას და ითხოვა შეფარდებული აღკვეთის

⁷⁷ იხ. ველიჩკო რუსეთის წინააღმდეგ (*Velichko v. Russia*), განაცხადი no. 19664/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 15 იანვრის გადაწყვეტილების პუნქტები 73-75.

ლონისძიების პატიმრობის უცვლელად დატოვება, იმ საფუძვლით, რომ ის გარემოებები, რისთვისაც ბრალდებულის მიმართ გამოყენებული იქნა პატიმრობა უცვლელია, არსებობს დანაშაულის გაგრძელების და მიმალვის რეალური საფრთხე, ხოლო რაც შეეხება ჯანმრთელობის მდგომარეობას სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის დაწესებულების ხელმძღვანელობა მასზე იზრუნებს, რომ მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობას არ შეექმნას საფრთხე.

სასამართლომ განიხილა რა ბრალდებულის შუამდგომლობა მის მიმართ შეფარდებული აღკვეთის ღონისძიების პატიმრობის – გირაოთი შეცვლის შესახებ, მოისმინა მხარეთა განმარტებები და არგუმენტები, აღნიშულზე მიიჩნია, რომ ბრალდებულის მიმართ ადრე გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიება პატიმრობა, უნდა შეცვლილიყო გირაოთი შემდეგ გარემოებათა გამო:

საქმეში არსებული მტკიცებულებების და სხვა გარემოებების შესაბამისად სახეზე იყო საკმარისი ფორმალური და ფაქტობრივი საფუძვლები ბრალდებულის მიმართ შეფარდებული აღკვეთის ღონისძიების შეცვლისათვის, კერძოდ, აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების შემდეგ ბრალდებულმა ითანამშრომლა გამოძიებასთან, რის საფუძველზეც მისი ოჯახის წევრების და ადვოკატის დახმარებით მოხდა საქმეზე გამოძიებისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მქონე დოკუმენტების მოპოვება, გამოძიების მიმდინარეობისას დაკითხულია მოწმეთა ძირითადი ბაზა, რაც მოცემული ეტაპისათვის აძლევს სასამართლოს იმისი დასკვნის საშუალებას, რომ აღარ არსებობს ბრალდებულის მიერ გამოძიებისათვის მტკიცებულებათა მოპოვების ხელშეშლის საფრთხე.

სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა ასევე იმ მნიშვნელოვან გარემოებაზე, რომ სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის დაწესებულების მთავარი ექიმის მიერ გაცემული ცნობის თანახმად ბრალდებული იყო 36 კვირის იყო ორსული, დაპატიმრების შემდეგ მას გაურთულდა ჯანმრთელობის მდგომარეობა, სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის საბადრაგო სამსახურის მიერ ვერ მოხერხდა მისი სასამართლო სხდომაზე წარმოდგენა, მოსალოდნელია ნაადრევი მშობიარობა, ანემია, ნაყოფის ჰიპოქსია, ჰიპერტონია და მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო შეუძლებელია მისი ტრანსპორტირება. იმის გათვალისწინებით რომ მის მიმართ ბრალად შერაცხული ქმედება არ იყო ძალადობრივი ხასიათის და არ წარმოადგენდა საზოგადოებისათვის განსაკუთრებული საფრთხის მატარებელს, სასამართლომ მხედველობაში მიიღო ბრალდებულის ჯანმრთელობის მდგომარეობა და მიიჩნია, რომ აღკვეთის ღონისძიების მიზნების უზრუნველყოფა შესაძლებელი იყო არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიებით - გირაოთი.

ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ მართალია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი არ აკისრებს შიდასახელმწიფოებრივ სახელმწიფოს ვალდებულებას, ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო პატიმრობიდან გაათავისუფლოს ბრალდებული, თუმცა აღკვეთის ღონისძიების საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლო ვალდებულია, გაითვალისწინოს პროცესზე გამოცხადების ალტერნატიული ღონისძიებები:

“ამას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება, როდესაც არსებობს სერიოზული არგუმენტები განმცხადებლის გათავისუფლების სასარგებლოდ, როგორცაა ჯანმრთელობის მძიმე მდგომარეობა (იაბლონსკი პოლონეთის წინააღმდეგ (*Jablonski v. Poland*), განაცხადი no.33492/96, ადამიანის უფლებათა ევროპული

სასამართლოს 2000 წლის 21 დეკემბრის გადაწყვეტილების პუნქტები: 82-83; ნერატინი საბერძნეთის წინააღმდეგ (*Nerattini v. Greece*), განაცხადი no. 43529/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 12 დეკემბრის გადაწყვეტილების პუნქტები: 31 და 38).”

რაც შეეხება მიმალვის საფრთხეს, მიუხედავად იმისა, რომ ბრალდებულს ბრალი ედება მძიმე კატეგორიის დანაშაულის ჩადენაში, ასევე ამ დროისათვის ზიანი არ არის ანაზღაურებული სასამართლოს მიაჩნია, რომ საქართველოს სსსკ-ის 199-ე მუხლის მე-2 ნაწილში გათვალისწინებული დამატებითი ვალდებულებები როგორცაა გარკვეულ დროს, გარკვეულ ადგილას პირის ყოფნის ვალდებულება და საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე გამომძიებლისათვის საქართველოს მოქალაქის ეროვნული პასპორტის და პირადობის მოწმობის ჩაბარების ვალდებულება იქნება დამატებითი გარანტია იმისა, რომ ბრალდებული არ მიიმალვს და არასაპატიმრო აღკვეთის პირობებში იგი გამოცხადდეს გამომძიებლასა და სასამართლოში.

ზემოაღნიშნულ გარემოებათა ერთობლიობით, სასამართლომ მიიჩნია, რომ სსსკ-ის 198-ე მუხლით გათვალისწინებული მიზნების უზრუნველყოფა შესაძლებელი იყო ბრალდებულის მიმართ გირაოს გამოყენებით, რის გამოც ბრალდებულის მიმართ გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიება პატიმრობა შეცვალა გირაოთი.

გირაოს ოდენობის განსაზღვრისას, სასამართლომ მხედველობაში მიიღო ბრალდების სიმძიმეს, ბრალდებულების პიროვნება, მისი ქონებრივი მდგომარეობა და გირაოს ოდენობა განსაზღვრა 40 000 ლარის ოდენობით.

სასამართლოს მსჯელობა განხილულ განჩინებაში სანიმუშოა და რეკომენდებულია, გამოყენებული იქნეს უფლებამოსილი სასამართლოების მიერ მსგავსი გარემოებების არსებობისას.

3.9. არასწორი ციტირება საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკაში

ხშირ შემთხვევაში, სასამართლოები^{cclxxiii} არასწორად ციტირებენ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებას, რომ დანაშაულისთვის გათვალისწინებული სასჯელის სიმძიმე თავისთავად არ ამართლებს პირის ხანგრძლივ პატიმრობას, როცა შემდეგნაირად უთითებენ წყაროს:

“ECtHR 23 September 1998, I.A. v. France, No. 28213/95. Quoted from “Effective Criminal Defence in Europe” by Ed Cape, Zaza Namoradzw, Roger Smith and Taru Sponken, 2010”).

გარდა იმისა, რომ ერთ-ერთი ავტორის - ნამორადის გვარი არასწორადაა მითითებული ყველა განჩინებაში (უნდა იყოს Namoradze), ი.ა. საფრანგეთის წინააღმდეგ საქმე საერთოდ არ არის ნახსენები აღნიშნულ ნაშრომში.⁷⁸

მთელი რიგ შემთხვევებში, სასამართლოები^{cclxxiv} უთითებენ გრაბენვარტერისა და ფელიგერისა და შურმანის საქმეებს, როდესაც არ აკმაყოფილებენ ბრალდებულის

⁷⁸ იხ. <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/criminal-defence-europe-summary.pdf>.

მოთხოვნას ალკვეთის ღონისძიებად გირაოს გამოყენებასთან დაკავშირებით. სტანდარტული ციტირება ასეთ შემთხვევაში არის შემდეგი სახის:

სასამართლო “განმარტავს, რომ გირაოს გამოყენება არ არის გონივრული ნებისმიერი სისხლის სამართლის საქმესთან დაკავშირებით და ყურადღებას მიაქცევს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას. კერძოდ, ევროპულმა სასამართლომ განმარტა, რომ გირაოს გამოყენება არ იქნება ეფექტიანი მტკიცებულების განადგურების, ახლი დანაშაულის ჩადენის ან საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევის თავიდან აცილების მიზნით (გრაბენვარტერის საქმე (2003), პუნქტი 21 და ფელიგერისა და შურმანის (საქმე 1999), პუნქტი 115.”

აღნიშნული ციტირება არასწორია, რადგან სასამართლოს მსგავსი განმარტება არ გაუკეთებია, ხოლო გრაბენვარტერი, ჰეფლიგერი და შურმანი არიან არა განმცხადებლები, არამედ ადამიანის უფლებათა სფეროში გამოქვეყნებული ნაშრომების ავტორები.

3.10. რეკომენდაცია

რეკომენდებულია:

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა იხელმძღვანელონ ევროპის საბჭოს მინისტრთა საბჭოს R (2006) 13 რეკომენდაციით, რომლის თანახმადაც, პატიმრობა შეიძლება შეეფარდოს მხოლოდ იმ პირებს, რომელთაც ბრალად ედებათ თავისუფლების ალკვეთით დასჯადი დანაშაულის ჩადენა.

რეკომენდებულია, სასამართლოებმა შემთხვევაში შეამოწმონ, შესაბამისობაში არის თუ არა ალკვეთის ღონისძიების გამოყენების ფაქტობრივი საფუძველი დასაბუთებული ვარაუდის სისხლის სამართლის პროცესით გათვალისწინებულ სტანდარტთან

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა განიხილონ, დაცული არის თუ არა დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ციტირებას სტერეოტიპული სახე არ უნდა მიეცეს და ევროპული სასამართლოს სტანდარტებმა კონკრეტული რელევანტური ფაქტობრივი გარემოებების ანალიზში უნდა ჰპოვოს ასახვა.

ალკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას მტკიცების ტვირთი არ იყოს ბრალდებულზე გადატანილი.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა მკაფიოდ გამოიჩინონ ალკვეთის ღონისძიების საფუძველების რელევანტური გარემოებები და თითოეული საფუძველის არსებობა შესატყვისი „რელევანტური“ და „საკმარისი“ გარემოებებით დაასაბუთონ.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა არ დაასაბუთონ მიმალვის საფრთხე მხოლოდ იმ გარემოებით, რომ წარდგენილი ბრალდებით გათვალისწინებული ქმედება მიეკუთვნება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას და ითვალისწინებს თავისუფლების ალკვეთას.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა უარი თქვან პრაქტიკაზე, რომლითაც მხოლოდ ქმედების სიმძიმიდან, ძალადობრივი ხასიათიდან გამომდინარე იქნება პატიმრობა გამოყენებული.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა უარი თქვან დანაშაულის სპეციფიკაზე და ბრალდებულის პიროვნებაზე აბსტრაქტული მსჯელობით დასაბუთებული ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის საფუძველზე პატიმრობის შეფარდების პრაქტიკაზე.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის დასაბუთებისას გაითვალისწინონ, არის თუ არა ბრალდებული ნასამართლევი და გაუქარწყლებელი და მოუხსნელი ნასამართლობის არსებობის შემთხვევაში, შეადარონ წარდგენილი ბრალი იმ ქმედებას, რომლისთვისაც პირი ნასამართლევა, ქმედების ხასიათითა და სიმძიმით.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის დასაბუთებისას, შეისწავლონ, რამდენად შეუძლია ბრალდებულს სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენებით ახალი დანაშაულის ჩადენა.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა უარი თქვან მხოლოდ ბრალდებულის მიერ თანამშრომლობაზე უარის თქმისა და მოწმის დემოგრაფიული მონაცემების ცოდნით პატიმრობის გამოყენების დასაბუთების პრაქტიკაზე.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა უარი თქვან საგამომიებო მოქმედებების ჩატარების უზრუნველყოფის მიზნით პატიმრობის აბსტრაქტული დასაბუთების პრაქტიკაზე.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა მკაფიოდ გამიჯნონ ალკვეთის ღონისძიების საფუძველებისთვის რელევანტური გარემოებები და თითოეული საფუძველის არსებობა შესატყვისი ფაქტორივ გარემოებებით დაასაბუთონ.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა არ გამოიყენონ ალკვეთის ღონისძიება, როცა სხვა საქმეზე ბრალდებულს შეფარდებული აქვს პატიმრობა.

გირაოს ოდენობის დანიშვნისას უფლებამოსილმა სასამართლოებმა იხელმძღვანელონ ადამიანის უფლებათა ევროპულის სასამართლოს დადგენილი სტანდარტებით. სასამართლომ უნდა იმსჯელოს და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად დაასაბუთოს გირაოს თანხის დიდი ოდენობით განსაზღვრა.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა, კონვენციის მე-5.3 მუხლის სტანდარტების შესაბამისად, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში შეაფასონ და დაასაბუთონ დაკავებული პირის მიმართ გამოყენებული გირაოს პატიმრობით უზრუნველყოფის აუცილებლობა.

რეკომენდებულია, რომ უფლებამოსილმა სასამართლოებმა ყოველთვის იმსჯელონ დაკავების მართლზომიერებაზე.

საერთო სასამართლოებმა გამოასწორონ კვლევაში მითითებული არასწორი ციტირების შემთხვევები.

4. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 6 - უფლება საქმის სამართლიან განხილვაზე:

"1. ყოველი ადამიანი, მისი სამოქალაქო ხასიათის უფლებებისა და მოვალეობების, ან მისთვის წარდგენილი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძველიანობის გამორკვევისას, აღჭურვილია გონივრულ ვადაში მისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნოდ განხილვის უფლებით კანონის საფუძველზე შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ. სასამართლო გადაწყვეტილება ცხადდება საქვეყნოდ, თუმცა მთელ სასამართლო პროცესზე ან მის ნაწილზე პრესა და საზოგადოება შეიძლება არ იქნეს დაშვებული დემოკრატიულ საზოგადოებაში მორალის, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ეროვნული უშიშროების ინტერესებისათვის, აგრეთვე, როდესაც ამას მოითხოვს არასრულწლოვანის ინტერესები, ან მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა, ანდა, რამდენადაც, სასამართლოს აზრით, ეს მკაცრად აუცილებელია განსაკუთრებული გარემოებების არსებობის გამო, ვინაიდან საქვეყნობა დააზარალებდა მართლმსაჯულების ინტერესს.

2. ყოველი ბრალდებული უდანაშაულოდ მიიჩნევა, ვიდრე მისი ბრალეულობა არ დამტკიცდება კანონის შესაბამისად.

3. ყოველ ბრალდებულს აქვს, სულ მცირე, შემდეგი უფლებები:

ა. მისთვის გასაგებ ენაზე დაუყოვნებლივ და დაწვრილებით გააცნონ წარდგენილი ბრალდების არსი და საფუძველი;

ბ. ჰქონდეს საკმარისი დრო და საშუალებანი საკუთარი დაცვის მოსამზადებლად;

გ. დაიცვას თავი პირადად ან მის მიერ არჩეული დამცველის მეშვეობით ან, თუ მას არ გააჩნია საკმარისი საშუალება იურიდიული მომსახურების ასანაზღაურებლად, უფასოდ ისარგებლოს ასეთი მომსახურებით ხაზინის ხარჯზე, როდესაც ამას მოითხოვს მართლმსაჯულების ინტერესები;

დ. თვითონ დაკითხოს ან დააკითხვინოს მისი ბრალდების მოწმეები, და, გამოაძახებინოს და დააკითხვინოს მისი დაცვის მოწმეები ბრალდების მოწმეების თანაბარ პირობებში;

ე. ისარგებლოს თარჯიმნის უფასო დახმარებით, თუ მას არ შეუძლია გაიგოს სასამართლოში გამოყენებული ენა ან ილაპარაკოს ამ ენაზე."

4.1. მე-6 მუხლის მოქმედების გავრცელება

4.1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

„სასამართლო აღნიშნავს, რომ მართალია, სისხლის სამართლის პროცესში მე-6 მუხლის ძირითადი მიზანია, უფლებამოსილი „სასამართლოს“ მიერ „ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების“ დადგენისას სამართლიანი განხილვის უზრუნველყოფა, აქედან არ გამომდინარეობს დასკვნა, რომ მე-6 მუხლის მოქმედება სასამართლო განხილვამდე არსებულ სამართალწარმოებაზე არ უნდა გავრცელდეს. შესაბამისად, მე-6 მუხლი, განსაკუთრებით, მისი მე-3 პუნქტი - შეიძლება ვრცელდებოდეს სასამართლო განხილვამდე არსებულ სამართალწარმოებაზე იმდენად, რამდენადაც სასამართლო განხილვის სამართლიანობა შეიძლება სერიოზულად დაზიანდეს იმის გამო, რომ მე-6 მუხლის დებულებები თავიდანვე არ იქნა შესრულებული“ (დადგენილია მაგ., საქმეზე სალდუზი თურქეთის წინააღმდეგ (*Salduz v. Turkey*), განაცხადი no. 36391/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის 27 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 50).

„ის, თუ როგორ უნდა გავრცელდეს კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტი და მე-3 პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტი გამოძიების ეტაპზე, სამართალწარმოების სპეციფიკურ მახასიათებლებსა და საქმის გარემოებებზეა დამოკიდებული. მომენტი, რომლიდანაც მე-6 მუხლი ამოქმედდება, ასევე საქმის გარემოებებზეა დამოკიდებული, რადგანაც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მე-6 მუხლში მოცემული „ბრალდების“ ცნების განმარტებისას „ფორმალურ“ განსაზღვრებას „შინაარსობრივ“ დატვირთვას ამჯობინებს გამომდინარე იქიდან, თუ რა მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია სამართლიანი განხილვის უფლებას დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ (იხ. მაგალითად, შაბელნიკი უკრაინის წინააღმდეგ (*Shabelnik v. Ukraine*), განაცხადი no. 16404/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 19 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტი 52).

„სასამართლო კვლავაც აღნიშნავს, რომ სისხლის სამართალწარმოებაში, კონვენციის მე-6 მუხლი ამოქმედდება იმ მომენტიდან, როგორც კი პირს „ბრალდება“ წარედგინება. ეს შეიძლება მოხდეს პირის სასამართლოს წინაშე წარდგენამდე, მაგალითად, დაკავებისას, როდესაც პირს ოფიციალურად ეცნობება, რომ ის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში იქნება მიცემული, ან გამოძიების დაწყებისას. ბრალდება, მე-6 მუხლის მიზნებისთვის, შეიძლება ნიშნავდეს „პირისთვის უფლებამოსილი ორგანოს მიერ მიცემულ ოფიციალურ შეტყობინებას, რომ არსებობს ვარაუდი მის მიერ დანაშაულის ჩადენაზე“. ბრალის წარდგენად ჩაითვლება ის შემთხვევა, როცა „პირის მდგომარეობა არსებითად დამძიმდა“ (ალექსანდრ ზაიჩენკო რუსეთის წინააღმდეგ (*Aleksandr Zaichenko v. Russia*), განაცხადი no. 39660/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 18 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტი 42).

საქმეზე გრადინგერი ავსტრიის წინააღმდეგ (*Gradinger v. Austria*), განაცხადი no. 15963/90, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1995 წლის 23 ოქტომბრის გადაწყვეტილება), ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ესა თუ ის სამართალდარღვევა და სანქცია, ამ სამართალდარღვევის ხასიათისა და მისთვის დადგენილი სანქციის სიმკაცრის გათვალისწინებით, შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობაში მათი ადმინისტრაციულ დარღვევად და ადმინისტრაციულ სახდელად კატეგორიზაციის მიუხედავად, შეიძლება განხილულ იქნეს, როგორც სისხლის სამართლის დანაშაული და სისხლის სამართლის სასჯელი შესაბამისად, ადმინისტრაციული სამართალწარმოება უნდა მიჩნეული იქნეს სისხლის სამართალწარმოებად და მასზე ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის (უფლება სამართლიან სასამართლო განხილვაზე) მოქმედება უნდა გავრცელდეს (გადაწყვეტილების პუნქტები 35-36).

4.1.2. საქართველოს საერთო სასამართლოს პრაქტიკა

კონვენციის მე-6 მუხლის მოქმედებასთან დაკავშირებით, აღსანიშნავია ადმინისტრაციულ საქმეზე 2016 წლის გადაწყვეტილება.^{ccxxv} მოსარჩელე მხარე დავობდა, რომ მოპასუხე სსიპ კონკურენციის სააგენტომ ბაზრის კვლევასთან დაკავშირებული წარმოება განახორციელა „საქმის მოკვლევის წესისა და პროცედურის დამტკიცების თაობაზე“ კონკურენციის სააგენტოს თავმჯდომარის 2014 წლის 30 სექტემბრის no. 30/09-5 ბრძანებით დამტკიცებული წესის დარღვევით. მოსარჩელის მტკიცებით, აღნიშნული გამოიხატა იმაში, რომ მხარეს არ ჰქონდა საქმის მასალების სრულყოფილად გაცნობისა და სათანადო პოზიციის წარდგენის შესაძლებლობა, რის გამოც დაირღვა ადამიანის

უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით გარანტირებული სამართლიანი სასამართლოს უფლება.

ამის პასუხად, ეროვნულმა სასამართლომ მართებულად აღნიშნა, რომ **ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლი** მართლაც ვრცელდება კონკურენციის დავებთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობებზე, თუმცა განმარტა, რომ ასეთი სახის წარმოების შედეგად გამოცემული ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის კანონიერების შემოწმებაზე სრული იურისდიქცია გააჩნია სასამართლოს, რომელიც ასევე ხელმისაწვდომია მოსარჩელისათვის და საკუთარი ინტერესების დაცვის საშუალება მას სასამართლოში აქვს. სასამართლომ მიუთითა მსგავს საკითხთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო პრაქტიკაზე - შპს მენარინი დიაგნოსტიკის იტალიის წინააღმდეგ (*Menarini Diagnostics S.R.L. c. Italie*), განაცხადი no. 43509/08, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 27 სექტემბრის გადაწყვეტილება.

4.2. უფლება სამართლიან სამართალწარმოებაზე

4.2.1. ზოგადი დებულებები

4.2.1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო აღნიშნავს, რომ დემოკრატიულ საზოგადოებაში სამართლიანი მართლმსაჯულების მნიშვნელობიდან გამომდინარე, დაუშვებელია, რომ სამართლიანი განხილვის უფლება შეზღუდვითად განიმარტოს (რიაკიბ ბირიუკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Ryakib Biryukov v. Russia*), განაცხადი no. 14810/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 17 იანვრის გადაწყვეტილების პუნქტი 37).

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ამოწმებს, მთლიანობაში რამდენად სამართლიანად ჩატარდა სამართალწარმოება ეროვნულ დონეზე (*იბრაჰიმი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Ibrahim and others v. the United Kingdom)*, განაცხადები nos. 50541/08, 50571/08, 50573/08 and 40351/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 221).

სამართალწარმოების სამართლიანობის შეფასებისას ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მხედველობაში იღებს აგრეთვე სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოების გადაწყვეტილებებს (*იბენკის გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Ebanks v. the United Kingdom)*, განაცხადი no. 36822/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 26 იანვრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 74).

კერძოდ, სამართალწარმოების ადრეულ ეტაპზე დაცვის ამა თუ იმ უფლების შეზღუდვა არ გულისხმობს ავტომატურად **ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის** დარღვევას. ადამიანის უფლებათა ევროპული ამოწმებს, რამდენად იყო შესაძლებელი საპროცესო დარღვევის სამართალწარმოების შემდგომ ეტაპზე გამოსწორება (*ჩოპენკო უკრაინის წინააღმდეგ (Chopenko v. Ukraine)*, განაცხადი no. 17735/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 15 იანვრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 52).

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ამოწმებს, რამდენად მნიშვნელოვანი არის დაცვის უფლებებისთვის ის საპროცესო გარანტია, რომელიც არ იქნა უზრუნველყოფილი

მოცემულ სამართალწარმოებაში და რა იყო ამის მიზეზი (*სალდუზი თურქეთის წინააღმდეგ (Salduz v. Turkey)*, განაცხადი no. 36391/02, დიდი პალატის 2008 წლის 27 ნოემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 55).

მას შემდეგ, რაც ევროპული სასამართლო დაადგენს, რომ დაცვის უფლებების შეზღუდვას ლეგიტიმური მიზანი ჰქონდა, შემდეგ საკითხად განიხილავს, იყო თუ არა უფლების შეზღუდვა სხვა სათანადო საპროცესო გარანტიებით დაბალანსებული (*მირილავილი რუსეთის წინააღმდეგ (Mirilashvili v. Russia)*, განაცხადი no. 6293/04), ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 11 დეკემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტები 208-209).

ყველა შემთხვევაში, ევროპული სასამართლო მხედველობაში იღებს იმ შესაძლებლობას, ობიექტურად თუ შეიძლებოდა, საპროცესო ხარვეზის შემდგომ ეტაპზე გამოსწორება და რა ეფექტური დამატებითი გარანტიები იქნა სასამართლოს მიერ უზრუნველყოფილი დაცვის უფლების სათანადოდ უზრუნველსაყოფად (*ჩოპენკო უკრაინის წინააღმდეგ (Chopenko v. Ukraine)*, განაცხადი no. 17735/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 15 იანვრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 53).

4.2.1.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

სამართლიანი სასამართლოს ევროპული სტანდარტები აქტიურად გამოიყენება საქართველოს ეროვნული სასამართლოების მიერ. გარდა იმისა, რომ საქართველოს საერთო სასამართლოები უთითებენ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლსა და მასზე არსებულ გადაწყვეტილებებზე, ზოგჯერ მსჯელობა ემყარება ევროპული სასამართლოს ცალკეულ მოსამართლეთა მოსაზრებებს,^{cclxxvi} აგრეთვე ევროპის საბჭოს სხვადასხვა ინსტიტუტების რეკომენდაციებსა და რეზოლუციებში გათვალისწინებულ სტანდარტებს.^{cclxxvii}

ეროვნული სასამართლოები პროცესის სამართლიანობას განიხილავენ ერთიანობაში, როგორც ეს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკითაა დადგენილი და მხედველობაში იღებენ, დაცვის უფლების შეზღუდვას აქვს თუ არა ლეგიტიმური მიზანი, რის შემდეგაც ამოწმებენ, იყო თუ არა ამ უფლების შეზღუდვა დაბალანსებული საპროცესო გარანტიებით.^{cclxxviii}

4.2.2. უფლება სამართლიან სამართალწარმოებაზე: მსჯავრდების დასაბუთება

4.2.2.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

საქმეზე ლასკა და ლიკა ალბანეთის წინააღმდეგ (*Laska and Lika v. Albania*), ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განიხილა, იყო თუ არა ეროვნულ დონეზე ჩატარებული გამოძიება ხარვეზიანი, დაცული იყო თუ არა შიდასახელმწიფოებრივი საპროცესო ნორმების მოთხოვნები, უზრუნველყოფილი იყო თუ არა ბრალდებულების უფლებები და გამოასწორეს თუ არა გამოძიების ხარვეზები და არსებული კანონდარღვევები შიდასახელმწიფოებრივმა სასამართლოებმა. კერძოდ, ევროპულმა სასამართლომ შეაფასა, ჩატარდა თუ არა სასამართლო განხილვა შეჯიბრებითობისა და მხარეთა თანასწორობის პრინციპების დაცვით, ხომ არ იქნა მტკიცების ტვირთი გადატანილი ბრალდების მხარიდან დაცვის მხარეზე და ხომ არ დაირღვა ადამიანის

უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტით გარანტირებული სამართლიანი სასამართლო განხილვის სტანდარტები, რომლებიც გამოძიების სტადიაზე უნდა იყოს დაცული (განაცხადები no. 12315/04 და 17605/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 20 აპრილის გადაწყვეტილება, პუნქტები: 57-62).

აღნიშნულ საქმეზე დადგინდა, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა არ შეამოწმეს, თუ რამდენად იქნა გარანტირებული ბრალდებულების საპროცესო უფლებები საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისას (პუნქტი 67). მიუხედავად იმისა, რომ რაიონულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ გამოძიება ხარვეზიანი იყო, მსჯავრდებისას დაეყრდნო მოწმეთა ჩვენებებს და არ გამოიკვლია ნივთმტკიცება, რომლის სანდოობასაც დაცვა ეჭვქვეშ აყენებდა (პუნქტები 68 და 70). ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ეროვნულ დონეზე ჩატარებული სამართალწარმოება არ აკმაყოფილებდა სამართლიანი სასამართლო განხილვის მოთხოვნებს და შესაბამისად, ადგილი ჰქონდა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის დარღვევას (პუნქტი 72).

როგორც საქმიდან ბოტეა რუმინეთის წინააღმდეგ (*Botea v. Romania*, განაცხადი no. 40872/04) ირკვევა, შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლო, განმცხადებლის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანისას, დაეყრდნო მტკიცებულებას, რომლის ავთენტურობაც ვერ დადასტურდა. კერძოდ, საქმე შეეხებოდა კრებსებს, რომელთა შინაარსი არ ემთხვეოდა სატელეფონო საუბრების აუდიო ჩანაწერების შინაარსს. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოების მიერ მტკიცებულების საეჭვო ავთენტურობის უგულებელყოფა და პირის მსჯავრდებისას მისი გამოყენება, ეწინააღმდეგებოდა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით გარანტირებულ უფლებას სამართლიან სასამართლო განხილვაზე. მოცემულ საქმეში დადგინდა კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის დარღვევა (ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 10 დეკემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტები 39-44).

საქმეზე ტაალი ესტონეთის წინააღმდეგ (*Taal v. Estonia*), განაცხადი No. 13249/02), განმცხადებელი დავობდა, რომ შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოს მიერ მისი მსჯავრდება ეწინააღმდეგებოდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მოთხოვნებს. კერძოდ, ტალინის საქალაქო სასამართლო დაეყრდნო, ძირითადად, მოწმეების ჩვენებებს (მათ შორის ერთი - ანონიმური მოწმე), რომლებიც მოპოვებული იქნა წინასწარი გამოძიების დროს და მოწმეები სასამართლოში არ დაკითხულან, ვინაიდან ისინი სასამართლოში არ გამოცხადდნენ. ამას გარდა, სასამართლო დაეყრდნო სატელეფონო საუბრების აუდიო ჩანაწერების კრებსებს. ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებლის მსჯავრდება ეფუძნებოდა მოწმეების ჩვენებებს, რომელთა დაკითხვაც მას არ შეეძლო, რამაც დაარღვია ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტით გარანტირებული უფლება სამართლიან სასამართლო განხილვაზე და მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტით ბრალდებულისთვის გარანტირებული უფლება ბრალდების მოწმის დაკითხვაზე (ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტები 33-36).

4.2.2.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

ქვემოთ მოცემული მაგალითებიდან აშკარაა დასაბუთების ის მაღალი ხარისხი, რომელიც საქართველოს საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილებებს, როგორც წესი, ახასიათებს, როდესაც შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოები ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სტანდარტებს იყენებენ, იქნება ეს დაცვისთვის არგადაცემული მტკიცებულების დასაშვებობის შეფასება, თუ ჩვენების სანდოობის შემოწმება. თუმცა თვალსაჩინოებისა და თანმიმდევრულობისთვის განხილულია ორ განაჩენი, სადაც გადაწყვეტილების დასაბუთებულობის სტანდარტი, რაც ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით მოითხოვება, ერთ შემთხვევაში არამართებულად, ხოლო მეორე შემთხვევაში მართებულად იქნა განმარტებული.

2016 წლის ივნისის განაჩენის^{clxxxix} თანახმად,

"17. ... ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, განაჩენი უნდა ემყარებოდეს საქმეში არსებულ მტკიცებულებათა თავისუფალ შეფასებას, დასკვნებს, რომლებიც გამომდინარეობს ფაქტობრივი გარემოებებიდან და მხარეების მიერ წარდგენილი მოსაზრებებიდან. მტკიცება შეიძლება გამომდინარეობდეს საკმარისად ნათელი და დასაბუთებული დასკვნების ან ფაქტის თაობაზე გაუქარწყლებელი ვარაუდების ერთობლიობიდან."

ზემოაღნიშნული ციტატის საწინააღმდეგოდ უნდა აღინიშნოს, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს არ განუმარტავს, თუ რას უნდა ემყარებოდეს შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენი. ის საქმეები, რომლებიც ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა, როგორც სტრასბურგის სასამართლოსეული განმარტების წყარო, ეხება არა განაჩენის დასაბუთების სტანდარტს, არამედ სტრასბურგის მიერ სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის დადგენას მიერ **მე-3 მუხლის** საწინააღმდეგო მოპყრობისთვის.

კერძოდ, აღნიშნულ განაჩენში ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა შემდეგ საქმეებზე: *El Masri v The Former Yugoslav Republic of Macedonia* №39630/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 13 დეკემბრის გადაწყვეტილება და *Hassan v The UK* №29750/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 16 სექტემბრის გადაწყვეტილება.⁷⁹

ეს საქმეები ეხება სახელმწიფოს პასუხისმგებლობას პირის მიმართ **კონვენციის მე-3 მუხლის** საწინააღმდეგო მოპყრობისთვის. სწორედ ამ საერთაშორისო სასამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასადგენად ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო იყენებს გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტს, რომელიც ეროვნულმა სასამართლომ შეცდომით პირის სისხლისსამართლებრივი ბრალეულობის დასადგენად აუცილებელ მტკიცების სტანდარტთან გააიგივა ("ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, განაჩენი უნდა ემყარებოდეს").

⁷⁹ ციტირების რეკომენდებული ფორმაა: იხ. ელ-მასრი ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა მაკედონიის წინააღმდეგ (*El-Masri v The Former Yugoslav Republic of Macedonia*), განაცხადი no. 39630/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2012 წლის 13 დეკემბრის გადაწყვეტილება და ჰასანი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Hassan v The UK*), განაცხადი no. 29750/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2014 წლის 16 სექტემბრის გადაწყვეტილება.

ამასთან დაკავშირებით, უნდა აღინიშნოს, რომ პრინციპულად არასწორია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსთვის იმ ფუნქციის მიწერა, რომ იგი განმარტავს ეროვნულ დონეზე პირის ბრალეულობის დასადგენად მტკიცების რა სტანდარტი უნდა გამოიყენებოდეს. ეს უნდა დაადგინოს შიდასახელმწიფოებრივმა კანონმდებლობამ და განმარტონ ეროვნულმა სასამართლოებმა და არა საერთაშორისო სასამართლომ, რომელიც მთლიანობაში პროცესის სამართლიანობას აფასებს. ასევე არასწორია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ სახელმწიფოს საერთაშორისო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასადგენად შემუშავებული სტანდარტის მორგება იმაზე, თუ რას "უნდა ემყარებოდეს განაჩენი", რადგან ევროპული სასამართლოს დიდი პალატა (მათ შორის თვით ეროვნული სასამართლოს მიერ 2016 წლის ივნისის განაჩენში ციტირებულ გადაწყვეტილებებში) ცალსახად განმარტავს, რომ ევროპული სასამართლოსა და ეროვნული სასამართლოების მიერ გამოყენებული მტკიცების სტანდარტი თვისობრივად სხვადასხვა ცნებებია:

"მტკიცებულებების შეფასებისას, [ევროპულმა] სასამართლომ შეიმუშავა გონივრულ ეჭვს მიღმა მტკიცების სტანდარტი. თუმცა მისი მიზანი არასოდეს ყოფილა გადაეღო ის მიდგომა, რომელსაც ეროვნული სამართლის სისტემები მიმართავენ ამ სტანდარტის გამოყენებისას. [ევროპული] სასამართლოს ფუნქცია არის არა სისხლის სამართლის ბრალეულობისა თუ სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დადგენა, არამედ სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის დადგენა კონვენციის შესაბამისად. კონვენციის მე-19 მუხლის შესაბამისად, [ევროპული] სასამართლოს ფუნქციის თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ უზრუნველყოს ხელშემკვრელი სახელმწიფოების მიერ კონვენციით ნაკისრი თავისი ვალდებულებების შესრულება; შესაბამისად, ეს განაპირობებს მის მიდგომას მტკიცებულებისა და მტკიცების საკითხებთან მიმართებით. [ევროპული] სასამართლოს სამართალწარმოებაში არ არსებობს მტკიცებულების დასაშვებობის საპროცესო ბარიერები თუ მტკიცებულების შეფასების წინასწარ განსაზღვრული ფორმულა. [ევროპული] სასამართლო აკეთებს დასკვნებს, რომლებიც, მისი აზრით, ემყარება საქმეში არსებულ მტკიცებულებათა თავისუფალ შეფასებას, დასკვნებს, რომლებიც გამომდინარეობს ფაქტობრივი გარემოებებიდან და მხარეების მიერ წარდგენილი მოსაზრებებიდან. მტკიცება შეიძლება გამომდინარეობდეს საკმარისად ნათელი და დასაბუთებული დასკვნების ან ფაქტის თაობაზე გაუქარწყლებელი ვარაუდების ერთობლიობიდან".⁸⁰

ზემოთ მოყვანილი ციტატის ბოლო წინადადებაში (რომელიც სიტყვასიტყვით ემთხვევა ეროვნული სასამართლოს ხსენებულ განაჩენში მოყვანილ ციტატას განაჩენის დასაბუთების და გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტზე) განმარტებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ სახელმწიფოს საერთაშორისო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასადგენად შემუშავებული მტკიცების სტანდარტი, რომელიც ეროვნული სასამართლოს არასწორად აქვს განმარტებული, როგორც ევროპული სასამართლოს მოთხოვნა იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა დაასაბუთონ

⁸⁰ ელ-მასრი ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა მაკედონიის წინააღმდეგ (*El-Masri v The Former Yugoslav Republic of Macedonia*), განაცხადი no. 39630/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2012 წლის 13 დეკემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 151 და ჰასანი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Hassan v The UK*), განაცხადი no. 29750/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2014 წლის 16 სექტემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 48.

ეროვნულმა სასამართლოებმა განაჩენები პირის უდანაშაულობის პრეზუმპციის სათანადო დაცვით.

ანალოგიურად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ მე-2 და მე-3 მუხლების დარღვევისთვის სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის დადგენისთვის შემუშავებული გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტი შეცდომით არის განმარტებული მე-6 მუხლით დადგენილი სამართლიანი სასამართლოს ასპექტად მთელ რიგ განაჩენებში.^{cclxxx}

დასაბუთების სტანდარტები მართებულად განიმარტა საერთო სასამართლოს 2016 წლის სექტემბრის განაჩენში.^{cclxxxi} ამ განაჩენში ეროვნული სასამართლო ციტირებს სტანდარტებს, რომლებსაც, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოს გადაწყვეტილება უნდა აკმაყოფილებდეს აღნიშნულ სტანდარტებს ეროვნული სასამართლო პრაქტიკულად იყენებს საქმეში არსებული მტკიცებულებების შეფასებისას.

კერძოდ, **2016 წლის სექტემბრის განაჩენში** ციტირებულია ევროპული სასამართლოსეული განმარტება, რომლის თანახმადაც, არ არის სავალდებულო ეროვნული სასამართლოს გადაწყვეტილება მხარეების მიერ წამოჭრილ ყველა არგუმენტს სცემდეს დეტალურ პასუხს; მთავარია, ეროვნულმა სასამართლოებმა ნათლად დაასახელონ თავიანთი მსჯელობის განმარტობებელი ასპექტები, განსაკუთრებით კი ისეთები, რომლებიც **გადაწყვეტი მნიშვნელობის იყო გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.**^{cclxxxii} აღსანიშნავია, რომ ეროვნული სასამართლო ევროპული სასამართლოს აღნიშნულ განმარტებას ციტირებს არა ერთ გადაწყვეტილებაზე დაყრდნობით. ესენია: სუომინენი ფინეთის წინააღმდეგ (*Suominen v. Finland*), განაცხადი no. 37801/97, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2003 წლის 24 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 34; ვან დე ჰურკი ნიდერლანდების წინააღმდეგ (*Van de Hurk v. the Netherlands*), განაცხადი no. 16034/90, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1994 წლის 19 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტი 61; გეორგიადის საბერძნეთის წინააღმდეგ (*Georgiadis v. Greece*), განაცხადი no. 21522/93, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1997 წლის 29 მაისის გადაწყვეტილების პუნქტი 43).

2016 წლის სექტემბრის განაჩენი სანიმუშოა არა მარტო იმ თვალსაზრისით, რომ ეროვნულმა სასამართლომ გამოიყენა ევროპული სასამართლოს მთელი რიგი რელევანტური გადაწყვეტილებების შესაბამისი ამონარიდები, მიუსადაგა არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს და ამგვარად გაამყარა სამართლებრივი შეფასება, აღნიშნული განაჩენი აგრეთვე შეიძლება გამოდგეს ნიმუშად, თუ ტექნიკურად როგორ უნდა აისახოს ეროვნული სასამართლოს გადაწყვეტილებაში ევროპული სასამართლოს სტანდარტები და სინთეზურად იქნეს შეხამებული შესატყვის კონსტიტუციითა და კანონით დადგენილ სტანდარტებთან. აღსანიშნავია, რომ 2016 წლის სექტემბრის განაჩენში დაცულია სამართლებრივი აქტების იერარქიაც, რადგან სასამართლო ჯერ მოიხსენიებს **ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლს**, შემდეგ **კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მე-3 პუნქტს** და შემდეგ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის შესაბამის ნორმებს გონივრულ ეჭვს მიღმა არსებულ შეთანხმებულ მტკიცებულებათა ერთობლიობათა აუცილებლობაზე; გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტის არსზე; კანონიერი განაჩენის ცნებაზე. სასამართლო აკეთებს შემდეგ შემაჯამებელ განმარტებას:

"4.6. საქართველოს კანონმდებლობის ზემოაღნიშნული დანაწესიდან გამომდინარე, სასამართლო განმარტავს, რომ სამართლიანი სასამართლოს

ფუნდამენტური უფლება, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს პირის მსჯავრდებას მხოლოდ უტყუარი, ერთმანეთთან შეჯერებული, აშკარა და დამაჯერებელი მტკიცებულებების ერთობლიობის საფუძველზე, რომელიც გამატყუნებელი განაჩენის დადგომისათვის უალტერნატივო საშუალებას წარმოადგენს და იმავდროულად, საკმარისობის თვალსაზრისით, გონივრულ ეჭვს მიღმა უნდა ადასტურებდეს პირის ბრალეულობას."

საერთო სასამართლო აგრეთვე მოიხმობს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 22 იანვრის no. 1/1/548 გადაწყვეტილებაში ჩამოყალიბებულ განმარტებას საქმეზე - „საქართველოს მოქალაქე ზურაბ მიქაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.^{cclxxxiii}

მხარეთა მონაწილეობით გამოკვლეული მტკიცებულებების ურთიერთშეჯერებისა და სამართლებრივი შეფასების შედეგად სასამართლო მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ ბრალდების მხარის პოზიცია ბრალდებულის დამნაშავედ ცნობის შესახებ მოკლებული იყო უტყუარ და საკმარის მტკიცებულებით საფუძველს, რამდენადაც დაზარალებულების, სასამართლო სხდომებზე მოწმის სახით დაკითხული სხვა პოლიციელების და ფაქტის თვითმხილველი, პირდაპირი მოწმეების ჩვენებები არ იყო თანმიმდევრული და ურთიერთთავსებადი. ისინი არსებითი მნიშვნელობის მქონე ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებით, განსხვავებული შეფასებების საფუძველს იძლეოდნენ და შესაბამისად, გონივრულ ეჭვს მიღმა ვერ დადასტურდა ბრალდებულისთვის ინკრიმინირებული დანაშაულის ჩადენა.^{cclxxxiv}

სასამართლომ მტკიცებულებების დეტალური გაანალიზებისა და ურთიერთშეჯერების საფუძველზე უტყუარად დაადგინა ბრალდებულის მიერ სხვა პირებთან ურთიერთშელაპარაკების ფაქტი, თუმცა დაასკვნა, რომ აღნიშნული გარემოებები საფუძველად ვერ დაედებოდა გამამატყუნებელ განაჩენს, რამდენადაც გონივრულ ეჭვს მიღმა ვერ დადასტურდა ბრალდებულის ბრალეულობა ძალადობით პოლიციის მუშაკთა მიმართ წინააღმდეგობის გაწევაში. სასამართლოს შეფასებით, პროკურორის მიერ წარმოდგენილი მოწმეთა ურთიერთგამომრიცხავი ჩვენებები გონივრულ ეჭვს მიღმა ვერ ადასტურებდა ბრალდებულის ბრალეულობას. ეს მსჯელობა ეროვნულმა სასამართლომ გაამყარა წინამდებარე კვლევაში კონვენციის მე-3 მუხლის თავში განხილული სტანდარტებით პოლიციისთვის წინააღმდეგობის გაწევის საქმეებზე პოლიციელების ჩვენებების სანდოობაზე⁸¹; სასამართლომ ხაზი გაუსვა თავის ვალდებულებას, სათანადო ყურადღება მიექცია წინააღმდეგობრივი ჩვენებებისთვის;⁸² სასამართლომ, ევროპული სასამართლოს მსგავსად, იმსჯელა გამოძიების ხარისხზე;⁸³ დაბოლოს, ეროვნულმა

⁸¹ ოჩელკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Ochelkov v. Russia*), განაცხადი no. 17828/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 11 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტი 90; ვირაბიანი სომხეთის წინააღმდეგ (*Virabyan v. Armenia*), განაცხადი no. 40094/05, 2012 წლის 2 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტები: 153-154; აკთიურქი თურქეთის წინააღმდეგ (*Aktürk v. Turkey*), განაცხადი no. 70945/10, 2014 წლის 13 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 32; მიქიაშვილი საქართველოს წინააღმდეგ, (*Mikiashvili v. Georgia*), განაცხადი no. 18996/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 9 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 69.

⁸² მ.ს. ბულგარეთის წინააღმდეგ (*M.C. v. Bulgaria*), განაცხადი no. 39272/98, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2003 წლის 4 დეკემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 178.

⁸³ ოჩელკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Ochelkov v. Russia*), განაცხადი no. 17828/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 11 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტები 123 და 127.

სასამართლომ აღნიშნა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განხილული საქმე პოპოვი რუსეთის წინააღმდეგ,⁸⁴ სადაც რუსეთის სასამართლომ არ გაიზიარა დაცვის მოწმეების - ბრალდებულის მეზობლისა და დურგლის ჩვენებები. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შეფასებით (თუმცა ის არ არის მოწოდებული დაადგინოს ეროვნულ დონეზე საქმეში არსებული მტკიცებულების რელევანტურობა პირის ბრალეულობისთვის), ამ საქმეზე რუსეთის სასამართლომ პირის ბრალეულობა დააფუძნა წინააღმდეგობრივ მტკიცებულებებს და იმავდროულად, არ გაიზიარა დაცვის მოწმეთა ჩვენებები, რომლებსაც ბრალდებულის უდანაშაულობაზე მნიშვნელოვანი ინფორმაცია შეეძლოთ მიეწოდებინათ, რამაც ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევა შეადგინა.^{cclxxxv}

რეკომენდებულია, 2016 წლის ივნისის განაჩენის ნაცვლად, საქართველოს საერთო სასამართლოებმა იხელმძღვანელონ 2016 წლის სექტემბერში მოცემული დასაბუთების სტანდარტებით.

4.2.3. უფლება სამართლიან სამართალწარმოებაზე: მტკიცებულებების დასაშვებობა, შეფასება, გამოყენება

4.2.3.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს მრავალჯერ აქვს აღნიშნული, რომ თუმცა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლი იცავს პირის უფლებას სამართლიან სასამართლო განხილვაზე, აღნიშნული მუხლი არ ადგენს მტკიცებულებათა დასაშვებობის წესებს. ეს უკანასკნელი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის პრეროგატივაა, ხოლო ევროპული სასამართლოს ფუნქციაა მთლიანობაში სამართალწარმოების სამართლიანობის შეფასება (იხ. საქმე ფრუმკინი რუსეთის წინააღმდეგ (*Frumkin v. Russia*), განაცხადი no. 74568/12, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2016 წლის 5 იანვრის გადაწყვეტილების პუნქტი 159). ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლო უკეთეს პოზიციაშია, ევროპულ სასამართლოსთან შედარებით, რათა შეაფასოს მტკიცებულება, დაადგინოს ფაქტები, ან განმარტოს შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა (ბულიჩევი რუსეთის წინააღმდეგ (*Bulychevy v. Russia*), განაცხადი no. 24086/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 8 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტი 32).

4.2.3.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

მტკიცებულების დასაშვებობასთან დაკავშირებით, საქართველოს სასამართლოები მართებულად აღნიშნავენ, რომ თუმცა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლი იცავს პირის უფლებას სამართლიან სასამართლო განხილვაზე, აღნიშნული მუხლი არ ადგენს მტკიცებულებათა დასაშვებობის წესებს. ეს უკანასკნელი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის პრეროგატივაა (შენკი შვეიცარიის წინააღმდეგ (*Schenk v. Switzerland*), განაცხადი no. 10862/84, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1988 წლის 12 ივლისის გადაწყვეტილება, პუნქტები 45-46).^{cclxxxvi}

⁸⁴ *Popov v. Russia*, no. 26853/04, (ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტები: 184-189).

ასევე მართებულად აღნიშნავენ საქართველოს საერთო სასამართლოები, რომ ევროპული სასამართლოს მიდგომით, როგორც წესი, მტკიცებულება, მისი რელევანტურობა ფასდება ეროვნული სასამართლოების დონეზე (იხ. საქმე ბარბერა, მესეგე და ხაბარდო ესპანეთის წინააღმდეგ (*Barberà, Messegue, Jabardo v. Spain*), განაცხადი nos. 10588/83, 10589/83, 10590/83, 1988 წლის 6 დეკემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 68).^{cclxxxvii} საქართველოს სასამართლოები ეყრდნობიან თავად ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განცხადებას, რომ ამ უკანასკნელის ფუნქცია არაა, გამოთქვას მოსაზრება მტკიცებულების რელევანტურობის თაობაზე, ასევე პირის ბრალეულობისა თუ უდანაშაულობის შესახებ (იხ. პოპოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Popov v. Russia*), განაცხადი no. 26853/04, 2006 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილების 188-ე პუნქტი). თუმცა, ეროვნული სასამართლოები ასევე ითვალისწინებენ, რომ შესაძლოა, ევროპული სასამართლო არ დაეთანხმოს ეროვნული სასამართლოების მიერ მტკიცებულებების შეფასებას და იმსჯელოს იმაზე, თუ რამდენად დასაბუთებულია ეროვნულ დონეზე მიღებული გადაწყვეტილება **კონვენციის მე-6 მუხლის** ჭრილში (ბოლდეა რუმინეთის წინააღმდეგ (*Boldea v. Romania*), განაცხადი no. 19997/02, 2007 წლის 15 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტები 28-35).^{cclxxxviii}

4.2.3.2.1. მტკიცებულების მტკიცებითი ძალა

ერთი კონკრეტული მტკიცებულების მტკიცებითი ძალის შეფასებისას საქართველოს სასამართლომ შემდეგნაირად გამოიყენა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დასკვნა:

"სასამართლოს სურს, ყურადღება გაამახვილოს კონკრეტული მტკიცებულების იმ მაღალ სტანდარტზე, რაც სისხლის სამართლის საქმეში ენიჭება "დნმ"-ის (გენეტიკური პროფილის) კვალის არსებობას, კერძოდ, საქმეზე ვრონჩენკო ესტონეთის წინააღმდეგ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსთვის საყურადღებო იყო ის ფაქტი, რომ ბრალდებულის "დნმ" არ იყო აღმოჩენილი დაზრალეულისგან ამოღებულ ძირითად ნივთმტკიცებაზე. ეს იყო ის გარემოება, რომლის საფუძველზედაც ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ საქმეში არსებული ყველა სხვა მტკიცებულება არ იყო გადამწყვეტი მნიშვნელობის ბრალდებულის ბრალეულობის დასადგენად. აღნიშნულის საფუძველზე, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განაცხადა, რომ ბრალდებულმა ვერ ისარგებლა საქმის სამართლიანი განხილვის უფლებით, როგორც ეს გარანტირებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით (ვრონჩენკო ესტონეთის წინააღმდეგ (*Vronchenko v. Estonia*), განაცხადი no. 59632/09, 2013 წლის 18 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტები 19, 64 და 66)."^{cclxxxix}

ეროვნული სასამართლოსთვის ზემოაღნიშნული ცხადყოფდა, თუ რამდენად დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ევროპული სასამართლო "დნმ"-ის მტკიცებულებას პირის ბრალეულობის დასაბუთებისთვის. შესაბამისად, სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიამ დაასკვნა, რომ თუ ვრონჩენკოს საქმეზე პირის ეროვნულ დონეზე მსჯავრდება დაუსაბუთებლად მიიჩნია ევროპულმა სასამართლომ იმ გარემოებიდან გამომდინარე, რომ დამნაშავედ შერაცხული პირის "დნმ"-ის კვალი არ იყო ნივთმტკიცებაზე აღმოჩენილი, აღნიშნული ნათლად ადასტურებდა იმას, რომ დანაშაულის ჩადენის ადგილიდან ამოღებულ ნივთმტკიცებაზე აღებული "დნმ"-ის პროფილის, პიროვნების "დნმ"-ის პროფილზე დამთხვევის შემთხვევაში ითვლება, რომ დამნაშავე ამოცნობილია, ამრიგად "დნმ"-ის ანალიზზე დამყარებული მონაცემები პრიორიტეტული და გაცილებით

უტყუარია, ასევე ის უალტერნატივო საშუალებაა დანაშაულის ჩამდენი პირის დასადგენად.^{ccxc}

სასამართლომ ვრონჩენკოს ზემოაღნიშნული საქმიდან ციტატა გამოიყენა კიდევ ერთ საქმეზე.^{ccxi}

4.2.3.2.2. მტკიცებულების რელევანტურობა

ა) ძალზე მნიშვნელოვანი და სანიმუშოა საქმე,^{ccxii} სადაც მტკიცებულების რელევანტურობის შეფასებისას სასამართლო დაეყრდნო ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას.

ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა:

"სტრასბურგის სასამართლოსთვის ეროვნულ დონეზე ბრალდებულის მსჯავრდების საფუძველი იყო გადამწყვეტი ფაქტორი იმის შესაფასებლად, ბრალდებულის საქმის განხილვა იყო თუ არა სამართლიანი. ევროპული სასამართლოს მსჯელობიდან გამომდინარე, არარელევანტურ მტკიცებულებებზე პირის მსჯავრდების დაფუძნებამ შეიძლება გამოიწვიოს მე-6 მუხლით გარანტირებული სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების დარღვევა, რასაც ადგილი ჰქონდა აღნიშნულ საქმეში (პოპოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Popov v. Russia*), განაცხადი no. 26853/04, 2006 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილების 181-ე და 189-ე პუნქტები)."^{ccxiii}

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის ზემოაღნიშნული სტანდარტის საფუძველზე, სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიამ დაადგინა, რომ მართალია მოცემული საქმის ირგვლივ გამოკვლეულ იქნა არაერთი მტკიცებულება, მათგან არცერთი არ მიუთითებდა ბრალდებულის მიერ ქურდობის ჩადენაზე და პირის ბრალდების შესახებ დადგენილებაში გაკეთებული დასკვნები არ გამომდინარეობდა საქმის ირგვლივ შეკრებილი მტკიცებულებებიდან. შესაბამისად, ამ მტკიცებულებებმა არ მისცა სასამართლოს ერთმნიშვნელოვანი დასკვნის გაკეთების შესაძლებლობა, რომ ბრალად წარდგენილი ქურდობა ბრალდებულმა ჩაიდინა. სასამართლომ ბრალდებული წარდგენილ ბრალდებაში უდანაშაულოდ ცნო და გაამართლა.^{ccxiv}

ბ) კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საქმე,^{ccxv} სადაც მტკიცებულების რელევანტურობის შეფასებისას სასამართლო დაეყრდნო ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას, ასევე სანიმუშოა საერთო სასამართლოების პრაქტიკიდან.

სასამართლომ მიიჩნია, რომ მის მიერ განსახილველ სისხლის სამართლის საქმეზე, ბრალდების მხარის მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებებით (ბრალდებულის დაკავებისა და პირადი ჩხრეკის ოქმით, ავტომანქანის ჩხრეკის ოქმით, ბალისტიკური ექსპერტიზის დასკვნით, მოწმეთა ჩვენებებით და საქმეში არსებული სხვა მტკიცებულებებით) დასტურდებოდა მხოლოდ დაზარალებულის მიერ ბრალდებულისათვის საათების ჩუქების და ავტომანქანაში ცეცხლსასროლი იარაღის და საბრძოლო მასალის არსებობის და არა ბრალდებულის მიერ ქურდობის, ცეცხლსასროლი იარაღისა და საბრძოლო მასალის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების, შენახვისა და ტარების ფაქტი. სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიამ ევროპული სასამართლოს

პრაქტიკა მოიშველია:

"ამასთან დაკავშირებით, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო აცხადებს, რომ მისი ფუნქცია არაა, გამოთქვას მოსაზრება მტკიცებულების რელევანტურობასა თუ პირის ბრალეულობასა თუ უდანაშაულობაზე (პოპოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Popov v. Russia*), განაცხადი no. 26853/04, 2006 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილება, პუნქტი 188). მიუხედავად ამისა, პოპოვის საქმეზე, ევროპულმა სასამართლომ მაინც გამოთქვა მოსაზრება იმ მტკიცებულებების შესახებ, რომლებზეც ეროვნულმა სასამართლომ მსჯავრდება დააფუძნა. კერძოდ, ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ მსჯავრდება ემყარებოდა შემდეგ მტკიცებულებებს: გვამის დათვალიერების ოქმს, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმს, ვინმე ბ-ნი X-ის კომპიუტერისა და დისკეტების შემოწმების ოქმებს, ბრალდებულის პირადი ნივთების დათვალიერების ოქმებს, ინტერნეტ პროვაიდერის წერილებს და ა.შ. ევროპული სასამართლოს თქმით, ეროვნულ სასამართლოს არ აუხსნია, თუ რანაირად ამტკიცებდა ეს მრავალრიცხოვანი მტკიცებულებები ბრალდებულის ბრალეულობას, ან საერთოდ, რა შემხებლობა ჰქონდა მათ საქმესთან. ცხადია, გვამის და შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმები რელევანტური იყო, მაგრამ ისინი მხოლოდ ადასტურებდა პირის გარდაცვალებას. ზემოაღნიშნული მსჯელობის შედეგად, დადგინდა, რომ ადგილი ჰქონდა მე-6 მუხლით გარანტირებული სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების დარღვევას (გადაწყვეტილების პუნქტები 181 და 189)."^{ccxcvi}

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ზემოაღნიშნული მსჯელობის საფუძველზე, ეროვნულმა სასამართლომ განიხილა რა საქმეში არსებული ყველა მტკიცებულება მათი სანდოობის და დამაჯერებლობის კუთხით, დაასკვნა, რომ ბრალდებულთან მიმართებაში პროკურატურამ მტკიცებულებების გონივრულ ეჭვს მიღმა სარწმუნოება ვერ დაამტკიცა. სასამართლომ ბრალდებული წარდგენილ ბრალდებაში უდანაშაულოდ ცნო და გაამართლა.^{ccxcvii}

4.2.3.2.3. მტკიცებულების სანდოობა და საკმარისობა

სისხლის სამართლის საქმეზე,^{ccxcviii} სასამართლომ განმარტა, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 37-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, გამომძიებელი ვალდებულია გამოძიება აწარმოოს ყოველმხრივ, სრულად და ობიექტურად. სასამართლომ აღნიშნა, რომ მიუხედავად საკანონმდებლო მოთხოვნისა, მის მიერ განსახილველ საქმეზე გამოძიება წარიმართა არასრულყოფილად, რამდენადაც გამოძიება დაეყრდნო მხოლოდ პოლიციელების ჩვენებებს და უპირობოდ გაიზიარა ისინი. ამასთან დაკავშირებით სასამართლომ მოიშველია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა, რომლის თანახმადაც, პოლიციის თანამშრომლების ჩვენებებს მცირე მტკიცებითი ძალა აქვს, თუ ისინი არ არის გამყარებული სხვა მტკიცებულებით (ოჩელკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Ochelkov v. Russia*), განაცხადი no. 17828/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 11 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტი 90).

სისხლის სამართლის საქმეზე,^{ccxcix} სასამართლომ აღნიშნა, რომ საქმეზე კოსტოვსკი ნიდერლანდების წინააღმდეგ (*Kostovski v. the Netherlands*, განაცხადი no. 11454/85), ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, გამომძიებლის ეტაპზე

ანონიმური ინფორმატორის გამოყენება ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციას არ არღვევს, მაგრამ სასამართლო განხილვის ეტაპზე ჩვენებები, რომლებიც ემყარება ანონიმურ ინფორმატორს, ვერ ჩაითვლება იმ საკმარის მტკიცებულებად, რომლის საფუძველზეც შეიძლება პირის მსჯავრდება. ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1989 წლის 20 ნოემბრის გადაწყვეტილების 44-ე პუნქტზე.^{ccc}

საგულისხმოა ეროვნული სასამართლოს მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სტანდარტის გამოყენება პირადი ჩხრეკის შედეგად ამოღებული მტკიცებულების სანდოობის შეფასებისას. დაკავშირებით. **2016 წლის საქმეზე,**^{ccci} ეროვნული სასამართლოს შეფასებით, ბრალდებულის მიმართ **სსკ-ის 260-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ და „ე“ ქვეპუნქტებით** წარდგენილი ბრალდება არ ემყარებოდა ეჭვის გამომრიცხავ, ურთიერთშეთანხმებულ და საკმარის მტკიცებულებათა ერთობლიობას. ეჭვი გაბათილებული ვერ იქნა ვერც სასამართლო სხდომაზე გამოკვლეული მტკიცებულებებით. ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ პირის დამნაშავედ ცნობისათვის აუცილებელია არა უბრალოდ მხოლოდ მტკიცებულებათა „ფორმალური ერთობლიობა“, არამედ ურთიერთშეთანხმებული, სარწმუნო და საკმარისი მტკიცებულებების ერთობლიობა გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტით პირის დამნაშავედ ცნობისა და გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანისათვის. მოცემულ შემთხვევაში ბრალდებულის პირადი ჩხრეკის ჩატარების კანონიერებასთან დაკავშირებით არსებობდა ეჭვი, რომელიც სასამართლომ სტრასბურგის სასამართლოს პრაქტიკაზე დაყრდნობით ბრალდებულის სასიკეთოდ გადაწყვიტა:

„ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსთვის მიუღებელია ეროვნული სასამართლოების მიერ დაცვის არგუმენტების განუხილველად დატოვება, როდესაც დაცვა ამტკიცებს, რომ ნარკოტიკი „ჩადებულია“ (საკით ზაჰიდოვი აზერბაიჯანის წინააღმდეგ (*Sakit Zahidov v. Azerbaijan*), განაცხადი no. 51164/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 12 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 56). კერძოდ, ევროპულმა სასამართლომ საკით ზაჰიდოვის საქმეზე აღნიშნა, რომ განმცხადებელს ჰქონდა კონკრეტული ფაქტები მითითებული, მაგრამ შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოები ჩხრეკის შედეგად ამოღებული მტკიცებულების გამოყენების თაობაზე დუმდნენ. კერძოდ, ეროვნულმა სასამართლოებმა არ მიაქციეს ყურადღება ჩხრეკის ირგვლივ არსებულ საეჭვო გარემოებებს და იმას, თუ რატომ არ ჩატარდა ჩხრეკა საპროცესო მოთხოვნების შესაბამისად (პუნქტი 57). ევროპულმა სასამართლომ ყურადღება მიაქცია იმ გარემოებას, რომ ჩხრეკის დროს განმცხადებელი პოლიციის სრულ კონტროლში იმყოფებოდა (პუნქტი 53) და ჩხრეკას მისი ადვოკატი არ ესწრებოდა (პუნქტი 54). იმის გათვალისწინებით, რომ ჩხრეკისას ამოღებული ნარკოტიკი განმცხადებლის მსჯავრდების ძირითადი მტკიცებულება იყო, ზემოაღნიშნული გარემოებები საკმარისი იყო ევროპული სასამართლოსთვის, რომ დაედგინა კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევა.“^{ccci}

ეროვნულმა სასამართლომ აგრეთვე მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაზე, რომლის თანახმადაც, პოლიციის თანამშრომლების ჩვენებებს მცირე მტკიცებითი ძალა აქვს, თუ ისინი არ არის გამყარებული სხვა მტკიცებულებით (ოჩელკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Ochelkov v. Russia*), განაცხადი no. 17828/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 11 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტი 90). მოცემულ შემთხვევაში, პოლიციის თანამშრომელთა ჩვენებები არამცთუ

გამყარებული არაა სხვა მტკიცებულებებით, არამედ წინააღმდეგობაში მოდის სხვა მოწმეების ჩვენებებთან და საქმეში არსებულ მტკიცებულებებთან.^{cciii}

4.2.4. უფლება სამართლიან სამართალწარმოებაზე: დანაშაულის პროვოკაცია

4.2.4.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

დანაშაულის პროვოკაციას აქვს ადგილი, როდესაც სამართალდამცველები არ შემოიფარგლებიან დანაშაულებრივი საქმიანობის თვისობრივად პასიური გამოძიებით, არამედ იმისთვის, რათა შესაძლებელი გახდეს სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყება, იმდაგვარად ზემოქმედებენ პირზე, რომ წააქეზებენ დანაშაულის ჩადენას, რომელიც სხვაგვარად ჩადენილი არ იქნებოდა (რამანაუსკასი ლიტვის წინააღმდეგ (*Ramanauskas v. Lithuania*), განაცხადი no. 74420/01, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის 5 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტი 55).

მართალია, ევროპული სასამართლო ეთანხმება ფარული აგენტების გამოყენებას, როგორც ლეგიტიმურ საგამომძებო საშუალებას მძიმე დანაშაულებთან საბრძოლველად, იგი მოითხოვს, რომ თვითნებობის წინააღმდეგ სათანადო საპროცესო გარანტიები იყოს გამოყენებული, რადგან პროვოკაციით მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენებას საჯარო ინტერესი ვერ ამართლებს (ტეიქსეირა დე კასტრო პორტუგალიის წინააღმდეგ (*Teixeira de Castro v. Portugal*), განაცხადი no. 25829/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1998 წლის 9 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტები 34-36). მართლმსაჯულება არ უნდა შეეწიროს მიზანშეწონილებას (ტეიქსეირა დე კასტრო პორტუგალიის წინააღმდეგ (*Teixeira de Castro v. Portugal*), განაცხადი no. 25829/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1998 წლის 9 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 36). კონვენცია არ ეწინააღმდეგება გამოძიებაში ისეთ წყაროებზე დაყრდნობას, როგორცაა ანონიმური კონფიდენტები. თუმცა სხვა საკითხია საქმის არსებითად განმხილველი სასამართლოს მიერ ასეთი წყაროების შემდგომი გამოყენება პირის მსჯავრდებისთვის და დასაშვებია მხოლოდ თვითნებობის საწინააღმდეგო სათანადო და საკმარისი გარანტიების არსებობისას, კერძოდ ამაში იგულისხმება შესატყვისი საგამომძებო მოქმედებების სანქციების, განხორციელებისა და ზედამხედველობის ცხადი და წინასწარგანჭვრეტადი სამართალწარმოება (რამანაუსკასი ლიტვის წინააღმდეგ (*Ramanauskas v. Lithuania*), განაცხადი no. 74420/01, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის 5 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტი 53).

საქმეზე ხუდობინი რუსეთის წინააღმდეგ (*Khudobin v. Russia*), განაცხადი no. 59696/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 26 ოქტომბრის გადაწყვეტილება) ევროპულმა სასამართლომ დაუშვებლად მიიჩნია დანაშაულის პროვოკაციის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენება პირის ინკრიმინაციისთვის:

"132. წარმოდგენილ კომენტარებში მთავრობამ გამოთქვა მოსაზრება, რომ ნარკოტიკებით ვაჭრობაში განმცხადებლის ადრე მონაწილეობის საკითხი არარელევანტური იყო იმ სისხლის სამართალწარმოების მიზნებისათვის, რომელიც ბრალდებულის მსჯავრდებით დამთავრდა. ის ფაქტი, რომ პოლიციის ოპერაცია დოკუმენტირებული იყო დადგენილი წესით, კანონიერს ხდიდა მას და, შესაბამისად, შემდგომი სამართალწარმოებაც სამართლიანი იყო.

133. თუმცა [ევროპულ] სასამართლოს არ შეუძლია, დაეთანხმოს ხსენებულ არგუმენტს. ეროვნული კანონმდებლობა არ უნდა იძლეოდეს ისეთი მტკიცებულების გამოყენების უფლებას, რომელიც ხელისუფლების აგენტების წაქეზებით იქნა მოპოვებული. თუ კანონმდებლობა ამის უფლებას იძლევა, იგი არ შეესაბამება "სამართლიანი სასამართლოს" მოთხოვნებს, როგორც ეს განმარტებული იყო ტეიქსეირას და ანალოგიურ საქმეებში. სასამართლო სამართალწარმოებისას დაცვის მხარე ამტკიცებდა, რომ დანაშაული არ იქნებოდა ჩადენილი, რომ არ ყოფილიყო "პროვოკაცია" პოლიციის მხრიდან. ... საქმის განმხილველ სასამართლოს უნდა განეხილა ხსენებული არგუმენტი, განსაკუთრებით, იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ საქმეში არსებობდა პროვოკაციის გარკვეული *prima facie* მტკიცებულება."

4.2.4.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

2016 წლის განაჩენში,^{ccciv} ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის უმნიშვნელოვანეს გადაწყვეტილებაზე, რომელიც მიღებული იქნა საქმეზე რამანაუსკასი ლიტვის წინააღმდეგ:

"ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო თავის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში პირდაპირ მიუთითებს, რომ ფარული აგენტის გამოყენება საგამომიებო პროცესში არ ხელყოფს ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის პირველ პუნქტში დადგენილ გარანტიას. ზოგადად, ფარული აგენტის მიერ პირის წაქეზება არ გამოორიცხავს ამ უკანასკნელის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. დანაშაულის პროვოკაცია არ ათავისუფლებს პროვოცირებულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან მატერიალურ-სამართლებრივი თვალსაზრისით (*Ramanauskas v. Lithuania*, 74420/01, 2008 წლის 5 თებერვალი)."^{85cccv}

აღნიშნული შეფასება არ ეკუთვნის ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს. საქართველოს ეროვნული სასამართლოს შეფასება ეყრდნობა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის გადაწყვეტილების ფაქტობრივი გარემოებების აღწერილობით ნაწილში მოცემულ ლიტვის უზენაესი სასამართლოს ციტატას, რომელიც შეცდომით სტრასბურგის სასამართლოს დასკვნად არის მიჩნეული. ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის გადაწყვეტილების თანახმად,

"27. 2001 წლის 27 თებერვალს, [ლიტვის] უზენაესმა სასამართლომ არ მიიღო განსახილველად განმცხადებლის საკასაციო საჩივარი განჩინებით, რომელიც შეიცავდა შემდეგ ამონარიდებს:

საქმის მასალებში არ მოიპოვება მტკიცებულება, რომ [განმცხადებლის] თავისუფალი არჩევანი უგულებელყოფილი იყო, ან იმდაგვარად შეზღუდული, რომ მას სხვა გზა არ ჰქონდა, თუ არა უკანონოდ ემოქმედა... სასამართლო მიიჩნევს, რომ დანაშაულის

⁸⁵ ციტირების რეკომენდებული ფორმა: რამანაუსკასი ლიტვის წინააღმდეგ (*Ramanauskas v. Lithuania*), განაცხადი no. 74420/01, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის 5 თებერვლის გადაწყვეტილება.

პროვოკაცია (*provokacija*) არის დანაშაულის წაქეზების მსგავსი, მაგრამ არა ანალოგიური. დანაშაულის პროვოკაცია არის წაქეზების ფორმა, რომელიც გულისხმობს ადამიანის წახალისებას, ჩაიდინოს დანაშაული, რისი შედეგიცაა მისი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, რათა მან პასუხი აგოს თავისი ქმედებისთვის. მართალია ასეთი ქმედება მორალურად გასაკიცხია, ტერმინი „პროვოკაცია“ არ არის ნახსენები არც მატერიალურ და არც საპროცესო კანონმდებლობაში და არც ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა შესახებ კანონში. **სამართლებრივი თვალსაზრისით, პროვოკაცია არ შეადგენს იმ პირის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების ფაქტორს, რომელმაც წაქეზების შედეგად ჩაიდინა დანაშაული.**⁸⁶

ეროვნული სასამართლოს მიერ ევროპული სასამართლოსთვის აღნიშნული დასკვნის მიწერა იმთავითვე არასწორია, რადგან ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ფუნქცია არ არის, იმსჯელოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ გარემოებებზე. აქედან გამომდინარე, ევროპული სასამართლო ლოგიკურად არც დაადგენდა, დანაშაულის პროვოკაცია ათავისუფლებს თუ არა პროვოცირებულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან მატერიალურ-სამართლებრივი თვალსაზრისით - ეს ეროვნული სასამართლოების პრეროგატივაა. ევროპული სასამართლო მსჯელობს პროცესის მთლიანობაში სამართლიანობაზე მტკიცებულების მოპოვებისა და გამოყენების ჩათვლით.⁸⁷ მაგრამ რადგან დანაშაულის პროვოკაციით მოპოვებული მტკიცებულება ძირითადი მტკიცებულებაა პირის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმეში და ევროპული სასამართლო მის გამოყენებას ცალსახად სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების საწინააღმდეგოდ მიიჩნევს, ევროპული სასამართლოს მსჯელობიდან თუ რამე დასკვნა შეიძლება გაკეთდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის კონტექსტში არის ის, რომ დანაშაულის პროვოკაციის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების გარეშე, ეროვნულ დონეზე პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისთვის საკმარისი საფუძველი არ არსებობს.

სინამდვილეში, ევროპული სასამართლოს დიდმა პალატამ, აღნიშნულ გადაწყვეტილებაში კიდევ ერთხელ გაიმეორა ტეიქსეირა დე კასტროს და შემდეგდროინდელ საქმეებზე გაკეთებული დასკვნა, რომ მართალია, ფარული აგენტების გამოყენება დასაშვებია იმ პირობით, თუ ეს ცხადად ფორმულირებულ შეზღუდვებსა და საპროცესო გარანტიებს ექვემდებარება, მაგრამ საჯარო ინტერესი ვერ გამართლებს პროვოკაციით მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენებას, რადგან ასეთ შემთხვევაში ბრალდებული, სამართალწარმოების დასაწყისშივე, სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების გარდაუვლად დაკარგვის რისკის წინაშე დადგებოდა (გადაწყვეტილების პუნქტი 54). რამანაუსკასის საქმეზე, განმცხადებელი სამართალდამცველმა პირებმა წააქეზეს დანაშაულის ჩადენაზე, რისთვისაც ის მსჯავრდებული იქნა. ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ სამართალდამცველ პირთა მხრიდან ჩარევისა და ამ ჩარევის შედეგების სისხლის სამართლის პროცესში გამოყენების შედეგად, განმცხადებლის საქმის სასამართლო განხილვა მოკლებული იყო სამართლიანობას, რომელიც **კონვენციის მე-6 მუხლით** მოითხოვება, რის შედეგადაც დაირღვა **მე-6 მუხლის პირველი პუნქტი** (გადაწყვეტილების პუნქტები 73-74).

⁸⁶ რამანაუსკასი ლიტვის წინააღმდეგ (*Ramanauskas v. Lithuania*), განაცხადი no. 74420/01, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის 5 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტი 27.

⁸⁷ იხ. ზემოთ ევროპული სასამართლოს სტანდარტებზე გადაწყვეტილებების მიხედვით.

რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა არ გამოიყენონ ზემოაღნიშნულ საქმეზე ეროვნული სასამართლოს მიერ მცდარად განმარტებული სტანდარტი დანაშაულის პროვოკაციასთან მიმართებით.

4.2.5. უფლება სამართლიან სამართალწარმოებაზე: მხარეთა თანასწორობა და შეჯიბრებითობა

4.2.5.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპების კონტექსტში მნიშვნელოვანია 2015 წლის განჩინება წინასასამართლო სხდომაზე მტკიცებულებათა დასაშვებობის თაობაზე.^{ccvii}

აღნიშნულ საქმეზე, დაცვის მხარე ამტკიცებდა მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის უფლებების აბსოლუტურ ხასიათს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებზე დაყრდნობით. შესაბამისად, წინასასამართლო სხდომაზე დაცვა შუამდგომლობდა იმ მტკიცებულებების დაუშვებლად ცნობას, რომლებიც არ იქნა დაცვისთვის გადაცემული, რადგან შეიცავდა სახელმწიფო საიდუმლოს.

დაცვის არგუმენტების საპასუხოდ, ეროვნულმა სასამართლომ მიმოიხილა ევროპული სასამართლოს მიერ ნაგულები შეზღუდვების თეორიის განვითარება:

"ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის ტექსტის თანახმად, მე-6 მუხლში (საქმის სამართლიანი განხილვის უფლება) უზრუნველყოფილი საპროცესო გარანტიებიდან მხოლოდ ერთს - პროცესის საქვეყნობის პრინციპს აქვს პირდაპირი შეზღუდვა დაწესებული. პირველად საქმეზე გოლდერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Golder v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 4451/70, 1975 წლის 21 თებერვლის გადაწყვეტილება), ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ე.წ. ნაგულები შეზღუდვების თეორია განავითარა მე-6 მუხლით გათვალისწინებულ საპროცესო გარანტიაზე - სასამართლოს ხელმისაწვდომობაზე (გადაწყვეტილების 38-ე პუნქტი). ევროპულმა სასამართლომ თავის შემდგომ პრაქტიკაში ნაგულები შეზღუდვები მოიაზრა მე-6 მუხლით უზრუნველყოფილ სხვა საპროცესო გარანტიებთან მიმართებაშიც და დაადგინა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ კონვენციის ტექსტი ამა თუ იმ უფლებასთან დაკავშირებით პირდაპირ შეზღუდვას არ ითვალისწინებს, მოცემული უფლება, თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, არ შეიძლება იყოს აბსოლუტური და თავისთავში ლეგიტიმურ შეზღუდვას გულისხმობს."

შემდგომ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა თავად დაცვის მხარის მიერ ციტირებულ საქმეზე - როუვი და დეივისი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ⁸⁸ და დიდი პალატის გადაწყვეტილებიდან მოიყვანა კონკრეტული ამონარიდი უფლების მოცულობის განსამარტად:

„...უფლება შესატყვისი მტკიცებულების გაცნობაზე აბსოლუტური უფლება არ

⁸⁸ *Rowe and Davis v. the United Kingdom*, განაცხადი no. 28901/95, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2000 წლის 16 თებერვლის გადაწყვეტილება.

არის. ნებისმიერ სისხლის სამართალწარმოებაში შეიძლება იყოს საწინააღმდეგო ინტერესები, როგორცაა ეროვნული უშიშროება..., რომლებიც განხილული უნდა იქნეს ბრალდებულის უფლებების საპირწონედ... ზოგიერთ შემთხვევაში, შეიძლება აუცილებელიც იყოს, რომ დაცვას არ გადაეცეს გარკვეული მტკიცებულება იმისთვის, რათა სხვა პირის ფუძემდებლური უფლება იქნეს დაცული, ან უზრუნველყოფილი იქნეს მნიშვნელოვანი საჯარო ინტერესი...“ (როუვი და დეივისი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Rowe and Davis v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 28901/95, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2000 წლის 16 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტი 61)."

ეროვნული სასამართლოს დეტალური განმარტებით, საქმეზე როუვი და დეივისი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ, როდესაც საჯარო ინტერესის დაცვის მიზნით, დაცვას არ გადაეცემა მტკიცებულება, მისი ფუნქცია არაა, გადაწყვიტოს, თუ რამდენად იყო გადაუცემლობა მკაცრად აუცილებელი, ვინაიდან, როგორც წესი, მტკიცებულებების შეფასება ეროვნული სასამართლოების პრეროგატივაა. ამის ნაცვლად, ევროპული სასამართლოს ამოცანაა, შეძლებისდაგვარად, შეამოწმოს, შეესაბამებოდა თუ არა მოცემულ საქმეში გადაწყვეტილების მიღების პროცესი შეჯიბრებითობისა და მხარეთა თანასწორობის პრინციპების მოთხოვნებს და თუ იყო ბრალდებულის ინტერესების დასაცავად სათანადო გარანტიები უზრუნველყოფილი.⁸⁹

ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ დაცვის მიერ ციტირებული საქმის ფაქტობრივი გარემოებები და ეროვნულ დონეზე განვითარებული სამართალწარმოების დეტალები ძალზე განსხვავდებოდა მის მიერ განსახილველი საკითხისგან და შესაბამისად არარელევანტური იყო მოცემულ შემთხვევაში.

კერძოდ, ეროვნულმა სასამართლომ განმარტა, რომ საქმეზე როუვი და დეივისი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებების თანახმად, ბრალდებულის საქმის პირველ ინსტანციაში განხილვის დროს, ბრალდების მხარემ გადაწყვიტა, არ გადაეცა დაცვისთვის გარკვეული რელევანტური მტკიცებულება საჯარო ინტერესის დაცვის მოსაზრებით ისე, რომ მოსამართლეს ამის თაობაზე არ შეატყობინა. სტრასბურგის სასამართლოს აზრით, სამართალწარმოება, სადაც ბრალდება თავად ცდილობს, შეაფასოს, თუ რა მნიშვნელობა აქვს დაფარულ ინფორმაციას დაცვის მხარესთვის და აწონ-დაწონის კონფიდენციალობის დაცვის საჯარო ინტერესის საპირწონედ, ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის მოთხოვნებს.⁹⁰

ეროვნულმა სასამართლომ განმარტა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიდგომა მე-6 მუხლის კონტექსტში სამართალწარმოების სამართლიანობას ერთიანად განხილვის თაობაზე. როუვისა და დეივისის საქმეზე, რომელიც დაცვას ჰქონდა მაგალითად მოყვანილი თავისი არგუმენტის გასამყარებლად, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის დარღვევა შემდეგი ფაქტორების გათვალისწინებით დაადგინა:

⁸⁹ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების 62-ე პუნქტზე.

⁹⁰ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების 63-ე პუნქტზე.

"ზრალდების მხარემ მხოლოდ სააპელაციო სასამართლოში სარჩელის შეტანისას აცნობა დაცვას, რომ მათ გარკვეული მტკიცებულებები არ გადაეცათ, თანაც ისე, რომ ამ ეტაპზეც კი მხარეს მასალების არსის შესახებ ინფორმაციაც კი არ მიაწოდა. შესაბამისად, პირველი ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლეს არ ჰქონდა შესაძლებლობა, ზედამხედველობა გაეწია პროცესის განმავლობაში მტკიცებულებების გამჟღავნების აუცილებლობისთვის; შეეფასებინა დაცვისთვის გაუმჟღავნებელი ინფორმაციის მნიშვნელობა ახალი გარემოებების გამოვლენისას; თავის მხრივ, დაცვაც მოკლებული იყო ყოველგვარ შესაძლებლობას, რომ ჯვარედინი დაკითხვისას ძირითადი მოწმეების სანდოობა კითხვის ქვეშ დაეყენებინა და დაცვის სტრატეგიის სხვადასხვა მიმართულებები განევითარებინა, ან მთელ რიგ საკითხებზე ყურადღება გაემახვილებინა. სამართალწარმოების ეს ხარვეზი ვერ გამოსწორდებოდა სააპელაციო სამართალწარმოების ეტაპზე, სადაც სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა მოუწია *ex post facto* (გადაწყვეტილების პუნქტები 65-66)."

ეროვნულმა სასამართლომ წინასასამართლო სხდომის ეტაპზე მიღებულ განჩინებაში განმარტა, რომ სწორედ როუვისა და დეივისის საქმეზე არსებული ზემოაღნიშნული ფაქტორების გათვალისწინებით, რომლებიც არსებითად განსხვავდებოდა საქართველოს საერთო სასამართლოს საქმეში არსებული გარემოებებისგან, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა **მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის** დარღვევა. შესაბამისად, **მე-6 მუხლის** დარღვევაზე აპელირებისას, მოყვანილი საქმე არარელევანტური იყო.

"ხოლო რაც შეეხება ადვოკატის მიერ იმის მტკიცებას, რომ „ეს ის შემთხვევებია, როდესაც საქმის მასალების გადაცემაზე თავად სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში არის გაკეთებული დათქმა“ (შუამდგომლობა, გვ. 3), მსგავსი მოთხოვნა, რომ მასალების გადაცემის ვალდებულებიდან გამონაკლისი მხოლოდ საპროცესო კანონმდებლობით იყოს ნებადართული, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ზემოაღნიშნულ გადაწყვეტილებაში არ არის გათვალისწინებული."

ეროვნულმა სასამართლომ დასაბუთებული პასუხი გასცა აგრეთვე დაცვის არგუმენტაციას ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განხილული საქმის კონტექსტში - მათიეკი პოლონეთის წინააღმდეგ.⁹¹ ადვოკატი რელევანტურად მიიჩნევდა ამ საქმეს, შემდეგი მოსაზრების გამო: ევროპულმა სასამართლომ „დარღვევად მიიჩნია **კონვენციის მე-6 მუხლი**, რადგან სისხლის სამართლის საქმის დიდი ნაწილი იყო საიდუმლო, დაცვის მხარეს შეეძლო საქმის მასალების გაცნობა ასლების გადაღების გარეშე“.

მოცემულ საქმეში, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ეჭვი გამოთქვა თავად საქმის მასალების კონფიდენციალობის აუცილებლობასთან დაკავშირებით, რაც საქართველოს საერთო სასამართლოს განმარტებით, რელევანტური არ იყო მისი განსახილველი საკითხის კონტექსტში. მათიეკის საქმეზე პრობლემური იყო ის, თუ რამდენად არსებობდა განგრძობადი და რეალური საჯარო ინტერესი, რომ კვლავაც ძალაში ყოფილიყო შეზღუდვა წინა რეჟიმის დროს გასაიდუმლოებული საქმის მასალების ხელმისაწვდომობაზე. საქმე ეხებოდა ლუსტრაციის სამართალწარმოებას,

⁹¹ *Matyjek v. Poland*, განაცხადი no. 38184/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება.

რომელიც კომუნისტური რეჟიმის დროს არსებული ფაქტების დადგენაზეა ორიენტირებული და უშუალოდ არ იყო დაკავშირებული უშიშროების სამსახურების თანამედროვე ფუნქციებსა და საქმიანობასთან.⁹²

აგრეთვე, ეროვნულმა სასამართლომ განმარტა, რომ დაცვის მიერ ციტირებული საქმე განსხვავდებოდა მის წინაშე არსებული საქმისგან და არარელევანტური იყო იმით, რომ პირველ საქმეში ბრალდებულს არ მიუწვდებოდა ხელი საქმის მასალებზე და არც იყო გათვალისწინებული რაიმე პროცედურა, რომლის გავლის შემთხვევაშიც, მას ექნებოდა წვდომა მტკიცებულებებზე. ამასთან, საქმის მასალების გაცნობისას, განმცხადებელს, მართალია, ჰქონდა უფლება, რომ გაეკეთებინა შენიშვნები, მაგრამ ამ შენიშვნების ჩაწერა მას მხოლოდ სპეციალურ ბლოკნოტში შეეძლო, რომელიც შემდგომ დაილუქებოდა და საიდუმლო რეესტრში დეპონირდებოდა. დაცვას არ შეეძლო რეესტრიდან შენიშვნების ამოღება. ანალოგიურად, სასამართლო სხდომებზე (მათი უმეტესობა დახურული იყო) გაკეთებული შენიშვნები უნდა ჩაწერილიყო სპეციალურ ბლოკნოტებში და შემდგომ შენახული ყოფილიყო სასამართლოს საიდუმლო რეესტრში. განმცხადებელს არ შეეძლო სასამართლო სხდომაზე გაკეთებული შენიშვნების თან წაღება. მას სხდომის დამთავრებისთანავე ჩანაწერები განსაზღვრული პირისთვის უნდა გადაეცა. იგივე შეზღუდვები ვრცელდებოდა ბრალდებულის ადვოკატზედაც.

ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ევროპულმა სასამართლომ ანალოგიური გადაწყვეტილება მიიღო მსგავს ფაქტობრივ გარემოებებზე საქმეზე ლუბოხი პოლონეთის წინააღმდეგ,⁹³ რომელიც, ასევე იყო ციტირებული შუამდგომლობაში მტკიცებულებათა დაუშვებლად ცნობის შესახებ.

დაცვის შუამდგომლობაში მოყვანილი იყო აგრეთვე საქმე ედვარდის გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ.⁹⁴ ადვოკატის მტკიცებით, აღნიშნულ საქმეში ევროპულმა სასამართლომ განმარტა, რომ „ბრალდების მხარემ დაცვას უნდა გადასცეს ყველა ის მტკიცებულება, რაც მოპოვებული აქვთ ბრალდებულის საწინააღმდეგოდ. წინააღმდეგ შემთხვევაში მოხდება სამართლიანი სასამართლოს უფლების დარღვევა.“

დაცვის მხარის არგუმენტების საპასუხოდ, ეროვნულმა სასამართლომ განმარტა, რომ ციტირებულ საქმეზე, ევროპული სასამართლოს თქმით, **კონვენციის მე-6 მუხლში** უზრუნველყოფილი სამართლიანობის მოთხოვნაა, ბრალდებამ დაცვას გადასცეს ყველა მასალა, რაც ბრალდებულისთვის ხელსაყრელია ან საუარესოა და რომ ამ მოთხოვნის შეუსრულებლობამ საქმის პირველ ინსტანციაში განხილვის ხარვეზი გამოიწვია.⁹⁵ მაგრამ შემდგომ, ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ აღნიშნული ხარვეზი გამოსწორდა

⁹² ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების 56-ე პუნქტზე.

⁹³ *Luboch v. Poland*, განაცხადი no. 37469/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 15 იანვრის გადაწყვეტილება.

⁹⁴ *Edwards v. the United Kingdom*, განაცხადი no. 13071/87, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1992 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება.

⁹⁵ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების 36-ე პუნქტზე.

საპელაციო სასამართლოს წინაშე წარმოებული პროცესის ფარგლებში და, შესაბამისად, ადგილი არ ჰქონდა კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევას.⁹⁶

ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოისიევი რუსეთის წინააღმდეგ საქმეზე⁹⁷ მიღებული გადაწყვეტილება დაცვის მხარეს ასევე ნაწილობრივ და მნიშვნელოვანი კონტექსტის დაკონკრეტების გარეშე ჰქონდა ციტირებული:

„იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც მტკიცებულებად წარმოდგენილია საიდუმლო ინფორმაციის შემცველი მასალა, ამოსავალ წერტილად უნდა მივიჩნიოთ პირის ფუნდამენტური უფლებების დაცვა. საქმის მასალების გადაუცემლობა წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევას. სასამართლომ აღნიშნულ საქმეში მე-6 მუხლის დარღვევა დაადგინა იქედან გამომდინარე, რომ დაცვის მხარეს შესაძლებლობა არ მიეცა, მიეღო საქმის მასალები სრულად.“

საერთო სასამართლოს განმარტებით, წინამდებარე საქმეში, კონვენციის დარღვევა განაპირობა იმ ფაქტორმა, რომ განმცხადებლისთვის საქმის მასალებზე და შენიშვნებზე წვდომის შეზღუდვას შიდასახელმწიფოებრივ სამართალში საფუძველი არ ჰქონდა და გადამეტებულად ფართო იყო. ეროვნულმა სასამართლომ დაცვის განცხადების საპასუხოდ, ვრცელი ციტატა მოიყვანა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან:⁹⁸

"კერძოდ, ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა:

„სასამართლო ეთანხმება, რომ ეროვნული უშიშროების მოსაზრებები შეიძლება, გარკვეულ პირობებში, მოითხოვდეს საპროცესო შეზღუდვების დაწესებას სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველ საქმეებზე. ამის მიუხედავად, მაშინაც, როცა ეროვნული უშიშროება დგას დღის წესრიგში, დემოკრატიულ საზოგადოებაში მართლზომიერების კონცეფცია და სამართლის უზენაესობა მოითხოვს, რომ საქმის სამართლიანი განხილვის უფლების მსგავსი ფუნდამენტური უფლებების შემზღუდველ ღონისძიებებს უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი საფუძველი და დაცვითი ფუნქციის განხორციელების თვალსაზრისით ადეკვატური უნდა იყოს. მოცემულ საქმეში, მოპასუხე სახელმწიფომ ვერ მიუთითა ვერცერთ აქტსა თუ რეგულაციაზე, ან შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობის რაიმე ნორმაზე, რომელიც არეგულირებდა სასჯელადსრულების დაწესებულებაში თუ სასამართლოს სამდივნოში სპეციალური დეპარტამენტების ფუნქციონირებას. ასევე მოპასუხე სახელმწიფომ ვერ შეძლო, გაემართლებინა განმცხადებლის მიერ საქმის მასალების წვდომაზე ასეთი ფართო ხასიათის შეზღუდვა. მოპასუხე სახელმწიფომ ვერ ახსნა, თუ რატომ არ შეიძლებოდა საბრალდებო დასკვნის ბრალდებულისთვის გადაცემა იმდაგვარად, რომ საიდუმლო ინფორმაცია სპეციალურ დანართში ყოფილიყო მოქცეული, რომელიც უკვე იქნებოდა საქმის მასალის ის ერთადერთი ნაწილი,

⁹⁶ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების 39-ე პუნქტზე.

⁹⁷ *Moiseyev v. Russia*, განაცხადი no. 62936/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 9 ოქტომბრის გადაწყვეტილება.

⁹⁸ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების 217-ე პუნქტზე.

რომელზეც წვდომა შეიზღუდებოდა. ანალოგიურად, არ ჩანს, რომ რუსეთის ხელისუფლებამ საერთოდ განიხილა სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი მასალების დანარჩენი მასალებისგან განცალკევების საკითხი, როგორც არის, მაგალითად, სასამართლოს საპროცესო განჩინებები, რომელზედაც წვდომა, პრინციპში, შეუზღუდავი უნდა იყოს. დაბოლოს, სასამართლო მიიჩნევს, იმ ფაქტმა, რომ განმცხადებელსა და მის დაცვის გუნდს არ შეეძლოთ, მიეღოთ საკუთარი ჩანაწერები, რათა ისინი ექსპერტისთვის ეჩვენებინათ, ან ესარგებლათ ჩანაწერებით სხვა მიზნით, მათ მნიშვნელოვნად ხელი შეუშალა ინფორმაციის გამოყენებაში, რადგან ისინი მხოლოდ საკუთარ მეხსიერებას უნდა დაყრდნობოდნენ.⁹⁹

მოისევეის საქმე ასევე მოხმობილი იყო ბრალდების მხარის მიერ თავისი პოზიციის განსამტკიცებლად, რაზეც საერთო სასამართლომ აღნიშნა, რომ ეს საქმე არც ბრალდების პოზიციის გასამყარებლად გამოდგებოდა, ვინაიდან იგი ზემოთ ციტირებული გარემოებებიდან გამომდინარე, მოცემულ შემთხვევაში არარელევანტური იყო - საქართველოს კანონმდებლობა ითვალისწინებს საიდუმლო მასალების არგადაცემით დაცვის უფლებების შეზღუდვას. თუმცა, სასამართლოს არ გამორჩა და აღნიშნა, რომ მოისევეის საქმისგან განსხვავებით, წინამდებარე საქმეში, ბრალდების მიერ უზრუნველყოფილი იქნა არასაიდუმლო და განსაიდუმლოებული მასალების გამოცალკევება და დაცვისთვის გადაცემა. ეს გარემოება, შესაბამისად, მხედველობაში მისაღები იყო.

ანალოგიურად, დაცვის გუნდის მიერ მოყვანილი საქმე ფუშერი საფრანგეთის წინააღმდეგ არარელევანტური იყო ეროვნული სასამართლოს მიერ განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით:

"საქმეზე ფუშერი საფრანგეთის წინააღმდეგ (*Foucher v. France*), განაცხადი no. 22209/93, 1997 წლის 18 მარტის გადაწყვეტილება), ეროვნული უშიშროებისთვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის კონფიდენციალობის დაცვის საჯარო ინტერესი არ ფიგურირებდა. ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში მოპასუხე სახელმწიფო ამტკიცებდა, რომ საქმის მასალები განმცხადებელს არ გადაეცა გამოძიების კონფიდენციალობის დაცვის მიზნით. ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ მოცემულ საქმეში გამოძიების კონფიდენციალობის დაცვის ინტერესს საერთოდ ადგილი არ ჰქონდა."⁹⁹

ეროვნულმა სასამართლომ მას შემდეგ, რაც გასცა პასუხი მხარეთა არგუმენტებს, თავად მიმოიხილა ადამიანიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესაბამისი პრაქტიკა, რათა მხედველობაში მიეღო ის ფაქტორები, რომლებიც მნიშვნელოვანია საპირისპირო ინტერესებს შორის სამართლიანი წონასწორობის დასადგენად და შესაფასებლად.

მიუხედავად იმისა, რომ მხარეები მხოლოდ მხარეთა თანასწორობის პრინციპზე მიუთითებდნენ, მტკიცებულებათა გადაცემის კონტექსტში, ეროვნულმა სასამართლომ მხარეთა შეჯიბრებითობის პრინციპიც განმარტა, როგორც სამართლიანი განხილვის უფლების რელევანტური ასპექტი:

⁹⁹ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების 35-ე პუნქტზე.

„საქმის სამართლიანი განხილვის ფუძემდებლური ასპექტია, რომ სისხლის სამართალწარმოება... უნდა იყოს შეჯიბრებითი და დაცული უნდა იქნეს ბრალდებასა და დაცვას შორის მხარეთა თანასწორობა. შეჯიბრებითობის უფლება, სისხლის სამართლის საქმეში, ნიშნავს, რომ როგორც ბრალდებას, ისე დაცვას უნდა მიეცეს შესაძლებლობა, იცოდნენ და გამოთქვან შენიშვნები იმ ჩვენებებსა და მტკიცებულებებზე, რომლებიც მოწოდებულია მეორე მხარის მიერ... კონვენციის მე-6 მუხლი მოითხოვს, რომ ბრალდებამ გადასცეს დაცვის მხარეს ბრალდებულის სასარგებლოდ ან წინააღმდეგ მათ ხელთ არსებული ყველა მტკიცებულება (ლევას ესტონეთის წინააღმდეგ ((*Leas v. Estonia*), განაცხადი no. 59577/08, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 6 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 77).“

სასამართლომ მაგალითად მოიყვანა ბოლოდროინდელ პრაქტიკაში დადასტურებული მსჯელობა, რაზეც მანამდე როუჯი და დეივისის საქმეზე იყო ციტირებული:

„თუმცა უფლება შესატყვისი მტკიცებულების გაცნობაზე აბსოლუტური უფლება არ არის. ნებისმიერ სისხლის სამართალწარმოებაში შეიძლება იყოს საწინააღმდეგო ინტერესები, როგორცაა ეროვნული უშიშროება..., რომლებიც განხილული უნდა იქნეს ბრალდებულის უფლებების საპირწონედ... ზოგიერთ შემთხვევაში, შეიძლება აუცილებელიც იყოს, რომ დაცვას არ გადაეცეს გარკვეული მტკიცებულება იმისთვის, რათა სხვა პირის ფუძემდებლური უფლება იქნეს დაცული, ან უზრუნველყოფილი იქნეს მნიშვნელოვანი საჯარო ინტერესი...“ (ლევას ესტონეთის წინააღმდეგ, გადაწყვეტილების პუნქტი 78).“

ეროვნულმა სასამართლომ ზუსტად განმარტა, თუ **მე-6 მუხლის** რომელი ნორმები იყო მოცემულ შემთხვევაში შემხებლობაში:

"ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტით გათვალისწინებული საპროცესო გარანტიები საქმის სამართლიან განხილვაზე უფლების სპეციფიკური ასპექტებია, რომლებიც მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, სამართალწარმოების სამართლიანობის განხილვისას. ამ შეფასებისას, ევროპული სასამართლო სამართალწარმოებას მთლიანობაში განიხილავს ისე, რომ ითვალისწინებს დაცვის უფლებებს, მაგრამ აგრეთვე საზოგადოებრივ ინტერესებს და დაზარალებულთა ინტერესებს, დანაშაულის სათანადოდ სისხლისსამართლებრივი დევნის ინტერესი (დონოჰიუ ირლანდიის წინააღმდეგ (*Donohoe v. Ireland*), განაცხადი no. 19165/08, 2013 წლის 12 დეკემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 73).“

ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ მხედველობაში იღებდა იმ გარემოებას, რომ სახელმწიფო საიდუმლოების მიზნით ინფორმაციის/მტკიცებულების დაცვის მხარისთვის გამჟღავნების ვალდებულებისთვის გამონაკლისის კანონმდებლობით გათვალისწინება ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს დასაშვებად მიაჩნია. მსგავს შემთხვევებში, ევროპული სასამართლო ამოწმებს, ინფორმაციის/მტკიცებულების დაცვის მხარისთვის არგადაცემის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების პროცესი შეესაბამებოდა თუ არა შეჯიბრებითობისა და მხარეთა თანასწორობის მოთხოვნებს და თუ იყო გათვალისწინებული შესატყვისი საპროცესო გარანტიები განმცხადებლის ინტერესების დასაცავად (*inter alia*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2000 წლის 16 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე ფიტი

გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Fitt v. the United Kingdom*, განაცხადი no. 29777/96, პუნქტი 46; ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 6 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე ლეას ესტონეთის წინააღმდეგ (*Leas v. Estonia*), განაცხადი no. 59577/08, პუნქტი 84; ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე დონოჰი ირლანდიის წინააღმდეგ (*Donohoe v. Ireland*), განაცხადი no. 19165/08, 2013 წლის 12 დეკემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 74).

ეროვნულმა სასამართლომ მიმოიხილა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განხილული მთელი რიგი ბრიტანული საქმე, რომლებშიც დადგინდა, რომ მტკიცებულების არგადაცემა კონვენციის მე-6 მუხლს არ არღვევდა; ყურადღებით განიხილა გაერთიანებული სამეფოს სამართალი და პრაქტიკა (ფიტი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Fitt v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 29777/96, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2000 წლის 16 თებერვლის გადაწყვეტილება, პუნქტები 30-33; ბოტმე და ალამი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Botmeh and Alami v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 15187/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 7 ივნისის გადაწყვეტილება, პუნქტები 20 et seq). გაერთიანებული სამეფოს სასამართლოების პრაქტიკაში სასამართლოები საქმის მასალების სენსიტიურობას ამოწმებენ შინაარსზე დაყრდნობით. მოსამართლე აფასებს მის წინაშე არსებული მტკიცებულების არგადაცემის საჯარო ინტერესსა და დაცვისთვის დოკუმენტების მნიშვნელობას, ან შესაძლო მნიშვნელობას შორის წონასწორობას. სწორედ ამ ფაქტორების მხედველობაში მიღებით და აწონ-დაწონით, აფასებს ევროპული სასამართლო ჰქონდა თუ არა კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევას ადგილი.

ბრიტანული საქმეების განხილვის შემდეგ, სასამართლომ საქართველოს სამართლის სისტემასთან უფრო ახლოს მდგომი - რუსეთის წინააღმდეგ საქმე განიხილა. კერძოდ, სასამართლომ მხედველობაში მიიღო საქმე - მირილაშვილი რუსეთის წინააღმდეგ.¹⁰⁰

"ამ საქმეზე, ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა:

საქმის შინაასიდან გამომდინარე, სასამართლო მზადაა აღიაროს, რომ დოკუმენტები, რომელთა მოპოვებასაც განმცხადებელი ცდილობდა, შეიძლება შეიცავდა ეროვნული უსაფრთხოებისთვის სენსიტიურ გარკვეულ ინფორმაციას. ასეთ გარემოებებში ეროვნული მოსამართლე დაცვის მხარის მიერ გამჟღავნების შესახებ წარმოდგენილი მოთხოვნის განხილვისას დისკრეციული უფლებამოსილების ფართო ფარგლებით სარგებლობდა“ (გადაწყვეტილების პუნქტი 202).

ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ „სადავო შეზღუდვა ემსახურებოდა ლეგიტიმურ მიზანს. სისხლის სამართლის პროცესზე პოლიციის ფარული საქმიანობის დეტალების შესახებ ინფორმაციის დაცვა შეესაბამება მე-6 მუხლის მიზნებს“ (იქვე).

ევროპულმა სასამართლომ მას შემდეგ, რაც დაადგინა, რომ დაცვის უფლებების შეზღუდვას ლეგიტიმური მიზანი ჰქონდა, შემდეგ საკითხად განიხილა იყო თუ არა „გაუმჟღავნებლობა დაბალანსებული სათანადო საპროცესო გარანტიებით.

¹⁰⁰ *Mirilashvili v. Russia*, განაცხადი no. 6293/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 11 დეკემბრის გადაწყვეტილება.

ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ აუდიოჩანაწერის გაკეთების ნებართვასთან დაკავშირებული მასალა განიხილა სხდომის თავმჯდომარე მოსამართლემ *ex parte* სხდომაზე. აქედან გამომდინარე, დოკუმენტების გაუმჟღავნებლობის შესახებ დადგენილება ცალმხრივად მიიღო არა პროკურატურამ, არამედ სასამართლოს წევრმა“ (გადაწყვეტილების პუნქტი 203). საბოლოო ჯამში, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, მე-6 მუხლის დარღვევა, ვინაიდან, ეროვნულმა სასამართლომ არ გაანალიზა, „გაუწევდა თუ არა ეს მასალა რაიმე დახმარებას დაცვის მხარეს და მისი გამჟღავნება, კამათის დონეზე მაინც, მიაყენებდა თუ არა ზიანს საზოგადოების რომელიმე კონკრეტულ ინტერესს. სასამართლო დაეფუძნა მოცემული მასალის ტიპს (ოპერატიული და სამძებრო საქმიანობა) და არა მისი შინაარსის ანალიზს (გადაწყვეტილების პუნქტი 206). ევროპული სასამართლოს შეფასებით, დაცვის მხარის მიერ გამჟღავნების შესახებ წარმოდგენილი მოთხოვნის საკითხის გადაწყვეტაში სასამართლოს როლი ძალზე შეზღუდული იყო (პუნქტი 207). გამომდინარე იქიდან, რომ ეროვნულმა სასამართლომ მიიღო ბუნდოვანი გადაწყვეტილება და სამართალწარმოება ხარვეზებით ხასიათდებოდა, ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ გადაწყვეტილება არ იყო დასაბუთებული, რაც მხედველობაში მიიღებოდა სამართალწარმოების მთლიანობაში განხილვის კონტექსტში (გადაწყვეტილების პუნქტები 208-209)."

რაც შეეხება, საქართველოს სასამართლოს მიერ გადაუცემელი მტკიცებულებების სახელმწიფო მნიშვნელობის განხილვასა და შეფასებას, ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ დაცვის მხარეს ჰქონდა შესაძლებლობა, ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით მოეთხოვა მასალების გასაიდუმლოების აუცილებლობის სასამართლოს მიერ შემოწმება. აღნიშნული შესაძლებლობა დაცვის მხარეს არ გამოუყენებია.

ამასთან, ეროვნულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ დაცვის მხარეს ჰქონდა შესაძლებლობა, მოეპოვებინა ნებართვა და შესაბამისად, სრული წვდომა საქმის მასალებზე, თუ გაივლიდა კანონმდებლობით გათვალისწინებულ პროცედურებს. სასამართლომ აღნიშნა, რომ ის ვერ უგულებელყოფდა ამ პროცედურების გავლის აუცილებლობას, რადგანაც აღნიშნული მიზანმიმართულია სახელმწიფო უშიშროების თვალსაზრისით სენსიტიური ინფორმაციის დაცვისკენ. საქმის მასალებიდან აშკარა იყო, რომ დაცვის მხარეს, სათანადო პროცედურების გავლის შემთხვევაში, შემჭიდროებულ ვადაში მიენიჭებოდა სრული წვდომა საქმის მასალებთან. სასამართლომ ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ დაცვას ეს შესაძლებლობა სამართალწარმოების დასაწყისშივე ჰქონდა, მაგრამ არ ისარგებლეს აღნიშნულით.

აქედან გამომდინარე, სასამართლომ მიიჩნია, რომ წინასასამართლო სხდომის ეტაპზე მასალების კონფიდენციალობის დაცვა და დაცვისთვის მათი არგადაცემა იყო ლეგიტიმური, ხოლო კანონით დადგენილი პროცედურების გავლის ვალდებულება დაცვას გადაჭარბებულ ტვირთს არ აყენებდა და თანაბარზომიერი წონასწორობა საზოგადოებრივ ინტერესსა და დაცვის ინტერესებს შორის დაცული იყო.

"ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო განიხილავს სამართალწარმოების სამართლიანობას მთლიანობაში. წინასასამართლო სხდომის ეტაპზე, ცხადია, სასამართლო ყოველგვარ შესაძლებლობასაა მოკლებული, იმსჯელოს აღნიშნულ საკითხზე. ... სასამართლო განიხილავს ამ ეტაპამდე სამართალწარმოების

სამართლიანობას და მიიჩნევს, რომ საქმის მასალებზე წვდომის მიღების შესაძლებლობა დაცვის მხარეს ჰქონდა და აქვს, მაგრამ მათ აღნიშნული შესაძლებლობით არ უსარგებლიათ. ამის მიუხედავად, მათ ჰქონდათ შესაძლებლობა, გაცნობოდნენ საქმის მასალებს. აქედან გამომდინარე, სასამართლო მიიჩნევს, რომ სამართალწარმოების მოცემულ ეტაპზე ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციითა და საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ მინიმალურ საპროცესო გარანტიების დარღვევას ადგილი არ ჰქონია."

ეროვნული სასამართლოს ზემოთ განხილული განჩინება უმნიშვნელოვანესი გადაწყვეტილებაა მტკიცებულების დასაშვებობის, სამართლიანი სამართალწარმოების და ზოგადად დასაბუთების სტანდარტების კონტექსტში იმ თვალსაზრისით, რომ სასამართლომ ამომწურავი პასუხი გასცა მხარეთა თითოეულ არგუმენტს. ეს პასუხი მოიცავდა არა მხოლოდ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას, არამედ მხარეთა მიერ მითითებულ იურიდიულ ლიტერატურასაც.¹⁰¹ ამასთან, ეროვნულმა სასამართლომ არა მხოლოდ მიუთითა მხარეთა მიერ ციტირებულ გადაწყვეტილებებზე და დეტალურად იმსჯელა განსახილველ საკითხთან მათ შემხებლობაზე, არამედ დამატებით მოიყვანა მთელი რიგი საქმეები ევროპული სასამართლოს პრაქტიკიდან და განაზოგადა შესატყვისი სტანდარტები. შეჯამების სახით, ეს სტანდარტები ეროვნულმა სასამართლომ განსახილველ საკითხს მიუსადაგა და დაასკვნა, რომ მოცემულ შემთხვევაში დაცვას გადაუცემელი მტკიცებულებების დაშვება **ევროპული კონვენციის მე-6.1 მუხლით** გარანტირებულ სამართლიანი სამართალწარმოების უფლებასთან სრულ შესაბამისობაში იყო.

4.3. საქმის გონივრულ ვადაში განხილვა

4.3.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

სისხლის სამართლის საქმის გონივრულ ვადაში განხილვის სტანდარტების მოშველიების თვალსაზრისით, საგულისხმოა **2015 წლის სისხლის სამართლის საქმე**.^{cccvii}

ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მკაფიოდ და დამაჯერებლად ჩამოაყალიბა გონივრულ ვადაში საქმის განხილვის უფლების დანიშნულება: სისხლის სამართლის საქმეებზე, **ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის** (რომელიც ითვალისწინებს გონივრულ ვადაში საქმის განხილვის უფლებას) მიზანია, უზრუნველყოს, რომ პირი არ იყოს ბრალდებული ზედმეტად დიდი დროის განმავლობაში და რომ მისი ბრალეულობის საკითხი დროულად გადაწყდეს.¹⁰² ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, გონივრულ ვადაში საქმის განხილვის უფლების დანიშნულებაა, დაიცვას პირები „გადამეტებული ვადის განმავლობაში თავიანთი ბედის

¹⁰¹ იხ. ზემოთ, 3.8.1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 5.2 - ინფორმირების ვალდებულება: საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა.

¹⁰² ევროპულმა სასამართლომ მიუთითა საქმეზე ვემჰოფი გერმანიის წინააღმდეგ (*Wemhoff v. Germany*), ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1968 წლის 27 ივნისის გადაწყვეტილება, პუნქტი 18; კარტი თურქეთის წინააღმდეგ (*Kart v. Turkey*), ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2009 წლის 3 დეკემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 68.

თაობაზე გაურკვევლობის მდგომარეობაში ყოფნისგან¹⁰³ მნიშვნელოვანია ეროვნული სასამართლოს განმარტება იმასთან დაკავშირებით, რომ ხანგრძლივ სამართალწარმოებას შეუძლია მნიშვნელოვანი წნეხის ქვეშ მოაქციოს ბრალდებულები და გაამძაფროს ბუნდოვან მომავალთან, მსჯავრდების შიშსა და სასჯელის გაურკვეველ სიმძიმესთან დაკავშირებული განცდები. ეროვნულმა სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ზემოაღნიშნული მით უმეტეს, უფრო მკაფიოა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების საქმეებზე.^{cccviii}

ეროვნულმა სასამართლომ განმარტა კონვენციით ხელშემკვრელ სახელმწიფოებზე დაკისრებული ვალდებულება, მოახდინონ თავიანთი სამართლებრივი სისტემის ისეთი ორგანიზება, რომელიც უზრუნველყოფს სასამართლოების მიერ **მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის** მოთხოვნების დაკმაყოფილებას, მათ შორის - სასამართლო განხილვის ჩატარებას „გონივრულ ვადაში“.¹⁰⁴ სახელმწიფოს შეუძლია თავიდან აიცილოს **კონვენციის მე-6 მუხლის** დარღვევისათვის პასუხისმგებლობა ბრალდებულისათვის სამართალწარმოების გაჭიანურების კომპენსაციის გზით, რაც გამოიხატება სასჯელის სახისა და ზომის ადეკვატურ შემცირებაში.^{cccix}

იმის შეფასებისას, ხომ არ იყო სამართალწარმოების გაჭიანურება თავად ბრალდებულების ქცევიდან გამომდინარე, ეროვნულმა სასამართლომ გაითვალისწინა, რომ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, არ შეიძლება ბრალდებულის საწინააღმდეგოდ იქნეს მიჩნეული ის ფაქტი, რომ იგი აქტიურად არ უწყობს ხელს საქმის დაჩქარებულად განხილვას, რომელზეც შესაძლოა მიღებული იქნეს მისი საწინააღმდეგო გადაწყვეტილება; **კონვენციის მე-6 მუხლის** მოთხოვნების დაცვა არის სახელმწიფოს ვალდებულება. ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა, რომ საქმეში ციმერმანი და შტაინერი შვეიცარიის წინააღმდეგ (*Zimmermann and Steiner v. Switzerland*) დადგინდა, რომ სახელმწიფოს აკისრია ვალდებულება, ისე ააწყოს თავისი სამართლებრივი სისტემა, რომ მისცეს სასამართლოებს შესაძლებლობა, იმოქმედონ **6.1 მუხლის** მოთხოვნების დაცვით, მათ შორის „გონივრულ ვადაში“ საქმის განხილვის მოთხოვნის დაცვით¹⁰⁵.^{cccx}

საგულისხმოა, რომ ეროვნულმა სასამართლომ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით დადგენილი სტანდარტების გარდა, იხელმძღვანელა აგრეთვე ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციითაც:

"15. ამას გარდა, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტმა, 2003 წლის 24 სექტემბერს, წევრი სახელმწიფოების მიმართ მიიღო რეკომენდაცია Rec(2003)20 „არასრულწლოვანთა დამნაშავეობასთან მიმართებაში ახალი მეთოდების გამოყენებასა და არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების დანიშნულებაზე“.

¹⁰³ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ევროპული სასამართლოს ადრინდელ გადაწყვეტილებაზე - შტიოგმიულერი ავსტრიის წინააღმდეგ (*Stögmüller v. Austria*), ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1969 წლის 10 ნოემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 5; სასამართლომ აგრეთვე მიუთითა უფრო მოგვიანებით მიღებულ გადაწყვეტილებაზე - პეტრენკო რუსეთის წინააღმდეგ (*Petrenko v. Russia*), ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 20 იანვრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 47.

¹⁰⁴ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა საქმეზე ვლადი და სხვები რუმინეთის წინააღმდეგ (*Vlad and others v. Romania*), ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 26 ნოემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 85.

¹⁰⁵ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1983 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილების 29-ე პუნქტზე.

რეკომენდაციის მიღების მიზანი იყო ის, რომ შესაძლოა, მხოლოდ ტრადიციული სისხლის სამართლის სისტემები აღარ იძლეოდეს არასრულწლოვან დამნაშავეებთან მიმართებაში ადეკვატური გადაწყვეტილების გზებს (იხ. რეკომენდაციის პრეამბულა). რეკომენდაცია, *inter alia*, სახელმწიფოებისგან მოითხოვს, რომ სამართალწარმოების თითოეული ეტაპი მაქსიმალურად შემჭიდროებული იყოს და შეძლებისდაგვარად უსწრაფეს ვადებში ჩატარდეს. მართლმსაჯულების დაჩქარების და ეფექტიანობის გაზრდის ღონისძიებები თანაბარზომიერ წონასწორობაში უნდა იყოს სამართლიანი სასამართლო პროცესის მოთხოვნებთან (რეკომენდაციის მე-14 პუნქტი). ანალოგიური მოთხოვნებია გათვალისწინებული „ბავშვზე ორიენტირებული მართლმსაჯულების სახელმძღვანელო პრინციპებში“, რომლებიც ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მიერ 2010 წლის 17 ნოემბერს იქნა მიღებული."

ზემოაღნიშნული და საერთაშორისო სამართლის სხვა სტანდარტების სანიმუშო მიმოხილვის შემდეგ, ეროვნულმა სასამართლომ გაითვალისწინა რა, რომ სახელმწიფოებისადმი მოთხოვნები ბევრად უფრო მკაცრია, როდესაც საქმე ეხება არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებას და დაასკვნა:

"16. კ. მ-ს ბრალდების საქმის განხილვა აშკარად გასცდა გონივრულ ვადებს. მართლმსაჯულებაში საქმის განხილვა გაჭიანურდა თითქმის 6 თვეს, რაც გამოწვეული იყო გარკვეულწილად მეორე სრულწლოვანი ბრალდებულის მიმართ არსებული სხვა ბრალდების ეპიზოდის განხილვით. არ მოხდა არასრულწლოვანის საქმის გამოყოფა სრულწლოვანი ბრალდებულის საქმისგან, რათა ეფექტურად განხორციელებულიყო სამართლიანი მართლმსაჯულება არასრულწლოვანის მიმართ და სასამართლო არ შეზღუდულიყო პირობითი მსჯავრის გამოყენებით, თუ მიზანშეწონილად მიიჩნევა მის მიმართ პირობითი მსჯავრის გამოყენებას, რათა არ მომხდარიყო არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის საზოგადოებისაგან იზოლირება. აღნიშნულმა კი ცალსახად განაპირობა არასრულწლოვანის სისხლის სამართლის საქმის განხილვის საყოველთაოდ აღიარებული და დამკვიდრებული პრინციპების დარღვევა."

სამოქალაქო საქმის გონივრულ ვადაში განხილვის სტანდარტის მხედველობაში მიღების თვალსაზრისით, აღსანიშნავია **2016 წლის განჩინება**,^{cccxi} რომელშიც ეროვნულმა სასამართლომ მართებულად განმარტა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი პრაქტიკის თანახმად, სამართალწარმოების ხანგრძლივობის გონივრულობის შეფასება უნდა მოხდეს თითოეული საქმის კონკრეტული გარემოებებით და ამ დროს აუცილებლად გასათვალისწინებელი ფაქტორია ინტერესები, რომლებიც შეიძლება დაზიანდეს.¹⁰⁶ ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, ეროვნულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ საქმის წარმოების შეჩერება ემსახურებოდა მართლმსაჯულების ჯეროვნად განხორციელების ინტერესებს და სამართალწარმოების გონივრული ვადების მოთხოვნა დაცული იყო.^{cccxi} ამასთან, ეროვნულმა სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა საქმისთვის მნიშვნელოვანი გარემოებების დეტალურად შესწავლისა და გადაწყვეტილების სრულყოფილად დასაბუთებისა და იმის უზრუნველყოფის აუცილებლობაზე, რომ მხარეებს მიეცეთ შესაძლებლობა, თავისი

¹⁰⁶ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა საქმეზე - შორგიჩი სერბეთის წინააღმდეგ (*Sorgić v. Serbia*), განაცხადი no. 34973/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების პუნქტი 81.

არგუმენტები წარმოადგინონ შეჯიბრებითობის პრინციპზე დამყარებულ სამართალწარმოებაში, რათა შესრულდეს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი ოქმის პირველი მუხლით უზრუნველყოფილ საკუთრების უფლებებში ინკორპორირებული საპროცესო მოთხოვნები¹⁰⁷.^{cccxiii}

4.4. უდანაშაულობის პრეზუმპცია

4.4.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს თავის პრაქტიკაში მოუწია ემსჯელა სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გადაფარვის შემთხვევებზე (მაგალითად, რინგვოლდი ნორვეგიის წინააღმდეგ (*Ringvold v. Norway*), განაცხადი no. 34964/97, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2003 წლის 11 თებერვლის გადაწყვეტილება). სასამართლო აღნიშნავს, რომ ასეთ დროს სამოქალაქო დავა უნდა გადაწყდეს სამოქალაქო სამართლის, კერძოდ, დელიქტური სამართლის პრინციპების შესაბამისად. სისხლის სამართალწარმოების შედეგი კომპენსაციის საკითხისთვის არ არის გადამწყვეტი. დაზარალებულს აქვს უფლება, მოითხოვოს კომპენსაცია მიუხედავად იმისა, ბრალდებული მსჯავრდებული იქნა, თუ გამართლდა. კომპენსაციის საკითხი დამოკიდებულია იმ კრიტერიუმებსა და მტკიცებით სტანდარტებზე დამყარებულ სამართლებრივ შეფასებაზე, რომლებიც მნიშვნელოვნად განსხვავდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძვლებისგან. სასამართლო მიიჩნევს, რომ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლება პირს იმავე ქმედების გამო, ნაკლებად მკაცრი მტკიცების ტვირთის საფუძველზე, სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან და კომპენსაციის გადახდის ვალდებულებისგან არ ათავისუფლებს. თუ ამ დროს ეროვნული სასამართლო ხელისუფლების გადაწყვეტილება შეიცავს ისეთ ფორმულირებას, რომლის თანახმადაც მოპასუხე ბრალეულად არის მიჩნეული, ამან შეიძლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტის (უდანაშაულობის პრეზუმპცია) დარღვევის საკითხი წამოჭრას.¹⁰⁸

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნული მიდგომა შეინარჩუნა აგრეთვე თავის ბოლოდროინდელ პრაქტიკაშიც. კერძოდ, საქმეზე ნ.ა. ნორვეგიის წინააღმდეგ (*N.A. v. Norway*), განაცხადი no. 27473/11), თავის 2014 წლის 18 დეკემბრის გადაწყვეტილებაში, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადასტურა რინგვოლდის საქმეზე განვითარებული მსჯელობა (გადაწყვეტილების პუნქტი 40).

აღნიშნულ საქმეზე უდანაშაულობის პრეზუმპცია არ ყოფილა დარღვეული. კერძოდ, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ, ყურადღება მიაქცია იმ ფაქტს, რომ ნორვეგიის უზენაესი სასამართლო დაეყრდნო სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის აუცილებელ ელემენტებს: დაადგინა, რომ არსებობდა მაღალი ალბათობა - მტკიცების სტანდარტი სამოქალაქო სამართალში; დაადგინა ბავშვებისთვის მიყენებული სერიოზული ზიანი; დაადასტურა, რომ არსებობდა მიზეზობრივი კავშირი არასათანადო მოპყრობასა და მიყენებულ ზიანს შორის; დაადგინა, რომ ზიანის მიყენება

¹⁰⁷ ეროვნულმა სასამართლომ ზოგადი პრინციპზე, რომელიც მოცემულია საქმეში ლავრეჩოვი ჩეხეთის წინააღმდეგ (*Lavrechov v. the Czech Republic*), განაცხადი no. 57404/08, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 20 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 55.

¹⁰⁸ რინგვოლდი ნორვეგიის წინააღმდეგ, გადაწყვეტილების პუნქტი 38.

მშობლებისთვის წინასწარგანჭვრეტადი იყო. სტრასბურგის სასამართლოსთვის აგრეთვე მნიშვნელოვანი იყო ის ფაქტი, რომ ნორვეგიის უზენაესმა სასამართლომ თავის მოტივაციაში ღიად დატოვა სამართალდამრღვევთა ვინაობა და არ გამოყო მშობლები, როგორც ის ერთადერთი პირები, რომლებსაც შეეძლოთ ჩაედინათ აღნიშნული ქმედება. ამასთან, უზენაესმა სასამართლომ არ გადაწყვიტა ის საკითხი, წააქეზა თუ არა განმცხადებელმა არასათანადო მოპყრობა იმის გათვალისწინებით, რომ მისი თანხმობა ქმედებების განხორციელებაზე საკმარისი იყო, რომ ის პასუხისმგებელი ყოფილიყო ზიანის ანაზღაურებაზე (გადაწყვეტილების პუნქტი 47).

ამასთან, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა იმ ტერმინოლოგიაზე, რომელიც გამოიყენა ნორვეგიის უზენაესმა სასამართლომ სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის განსაზღვრისას და არ მიიჩნია, რომ ქმედებების აღწერისას და მათი სამართლებრივი შეფასებისას, უზენაესმა სასამართლომ განმცხადებლის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაზე იმსჯელა (გადაწყვეტილების პუნქტი 48) ან ბრალად დანაშაული შეარაცხა (გადაწყვეტილების პუნქტი 49).

დაბოლოს, სტრასბურგის სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ მიუხედავად განმცხადებლის გამართლებისა, სამართლებრივად შესაძლებელი იყო მისთვის კომპენსაციის დაკისრება (გადაწყვეტილების პუნქტი 51).

4.4.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

აღსანიშნავია 2016 წლის განაჩენი,^{ccciv} რომელზეც ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტით გარანტირებულ უდანაშაულობის პრეზუმპციაზე:

"17. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, ყოველი პირი, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, ითვლება უდანაშაულოდ, ვიდრე მისი ბრალეულობა არ დამტკიცდება კანონის შესაბამისად. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, განაჩენი უნდა ემყარებოდეს საქმეში არსებულ მტკიცებულებათა თავისუფალ შეფასებას, დასკვნებს, რომლებიც გამომდინარეობს ფაქტობრივი გარემოებებიდან და მხარეების მიერ წარდგენილი მოსაზრებებიდან. მტკიცება შეიძლება გამომდინარეობდეს საკმარისად ნათელი და დასაბუთებული დასკვნების ან ფაქტის თაობაზე გაუქარწყლებელი ვარაუდების ერთობლიობიდან."

2016 წლის განაჩენში სწორადაა ციტირებული ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტის ტექსტი, თუმცა როგორც განაჩენის დასაბუთების ქვეთავში იქნა განმარტებული, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა არასწორ კონტექსტშია მოყვანილი. ის საქმეები, რომლებიც ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა, როგორც სტრასბურგის სასამართლოსეული განმარტების წყარო,¹⁰⁹ ეხება არა

¹⁰⁹ კერძოდ, აღნიშნულ განაჩენში ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა შემდეგ საქმეებზე: El Masri v The Former Yugoslav Republic of Macedonia №39630/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 13 დეკემბრის გადაწყვეტილება და Hassan v The UK №29750/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 16 სექტემბრის გადაწყვეტილება.

განაჩენის დასაბუთებას, ან უდანაშაულობის პრეზუმპციას, არამედ სტრასბურგის მიერ სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის დადგენას მიერ **მე-3 მუხლის** საწინააღმდეგო მოპყრობისთვის.

ეროვნულმა სასამართლომ არასწორად განმარტა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ სახელმწიფოს საერთაშორისოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასადგენად შემუშავებული მტკიცების სტანდარტი, როგორც ევროპული სასამართლოს მოთხოვნა იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა დაასაბუთონ ეროვნულმა სასამართლოებმა განაჩენები პირის უდანაშაულობის პრეზუმპციის სათანადო დაცვით.¹¹⁰

ზემოაღნიშნული საქმისგან განსხვავებით, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა მართებულად იქნა გამოყენებული სისხლის სამართლის სხვა **საქმეზე**,^{cccxv} ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ განსაკუთრებულ ყურადღებას მიაქცევს უდანაშაულობის პრეზუმპციას, რომელიც მოცემულია **საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-5 მუხლში**. სასამართლომ განმარტა, რომ ეს მუხლი მოიცავს სისხლის სამართლის პროცესის ზოგად პრინციპს, რომლის თანახმადაც, არავინ არ არის ვალდებული ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა. ბრალდების მტკიცების ტვირთი ეკისრება ბრალდებელს, რომელმაც აღნიშნული ბრალდების დამტკიცება უნდა შეძლოს უტყუარი მტკიცებულებების საფუძველზე. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ბრალდების მხარის მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებები ვერ აკმაყოფილებდა კანონმდებლის მიერ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანისათვის დაწესებულ, გონივრულ ეჭვს მიღმა არსებულ მაღალ სამართლებრივ სტანდარტს, რაც სასამართლოს დაარწმუნებდა ბრალდებულების დამნაშავეობაში.

ეროვნული კანონმდებლობის განმარტების შემდეგ, სასამართლომ მოიშველია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილ პრაქტიკა, რომლის თანახმადაც, უდანაშაულობის პრეზუმპციის პრინციპი მოითხოვს, *inter alia*, რომ თავისი ფუნქციის შესრულებას სასამართლო არ უნდა შეუდგეს წინასწარ ჩამოყალიბებული აზრით, რომ ბრალდებულმა მართლაც ჩაიდინა დანაშაული; მტკიცების ტვირთი ბრალდების მხარეზეა; ყოველგვარი ეჭვი უნდა განიმარტოს ბრალდებულის სასარგებლოდ.¹¹¹

უდანაშაულობის პრეზუმპციის სტანდარტი ასევე სანიმუშოდ არის გამოყენებული უახლეს **გამამართლებელ განაჩენში**.^{cccxvi} სასამართლომ მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში ჩამოყალიბებულ განმარტებაზე, რომლის თანახმადაც, “როგორც კი გამამართლებელი განაჩენი საბოლოოდ შევა ძალაში, ეს გამართლება ეჭვის ბრალდებულის სასარგებლოდ გადაწყვეტის საფუძველითაც რომ იყოს დადგენილი, დაუმვებელია ბრალეულობის მიმართ ეჭვის გამოხატვა, რაც **მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტის** შესაბამისად, შეუთავსებელია უდანაშაულობის პრეზუმფციასთან... სასამართლოს მიაჩნია, რომ „in dubio pro reo” პრინციპის შესაბამისად, რომელიც უდანაშაულობის პრეზუმფციის განსაკუთრებული ასპექტია, არ უნდა არსებობდეს არანაირი თვისობრივი სხვაობა მტკიცებულებათა არარსებობის საფუძველზე გათავისუფლებასა და უდანაშაულობის დადგენის შედეგად გათავისუფლებას შორის,

¹¹⁰ ამასთან დაკავშირებით, დაწვრილებით იხ. თავი 4.2.2.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა მსჯავრდების დასაბუთებაზე.

¹¹¹ ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა საქმეზე გრანდ სტივენსი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Grande Stevens v. Italy*), განაცხადი no. 18640/10, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 4 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 159.

როდესაც პირის უდანაშაულობის მიმართ არავითარი ეჭვი არ არსებობს. სინამდვილეში, გამამართლებელი გადაწყვეტილებები ერთმანეთისაგან არ განსხვავდება დასაბუთებით, რომელსაც სისხლის სამართლის საქმის განმხილველი მოსამართლე წარმოადგენს, პირიქით, კონვენციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტის საფუძველზე, გამამართლებელ განაჩენს პატივი უნდა სცეს ხელისუფლების ყველა შტომ.¹¹² ზემოაღნიშნული განმარტების ციტირებისას ეროვნული სასამართლო დაეყრდნო გადაწყვეტილებას საქმეზე ვასილიოს სტავროპოულოს საბერძნეთის წინააღმდეგ.¹¹²

4.1.5. ბრალდებულის მინიმალური უფლებები

4.1.5.1. ბრალდებულის მინიმალური უფლებები: ჰქონდეს საკმარისი დრო და საშუალებანი საკუთარი დაცვის მოსამზადებლად

4.5.1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს არაერთხელ განუცხადებია, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტი უზრუნველყოფს ბრალდებულს „დაცვის მოსამზადებლად ადეკვატური დროითა და საშუალებებით“. აღნიშნული დებულება, სასამართლოს განმარტებით, გულისხმობს, რომ ბრალდებულის დაცვის მომზადებაზე მიმართული საქმიანობა შეიძლება მოიცავდეს ყველაფერს, რაც კი „აუცილებელია“ იმისთვის, რომ პირი მზად იყოს მისი საქმის არსებითი განხილვისთვის (იხ., *ვიერენცოვი უკრაინის წინააღმდეგ (Vyerentsov v. Ukraine)*, განაცხადი no. 20372/11, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 11 აპრილის გადაწყვეტილება, პუნქტი 75). ბრალდებულს უნდა ჰქონდეს ყველა საშუალება, რათა ორგანიზება გაუკეთოს თავის დაცვას შესაბამისი გზით ისე, რომ არ შეეზღუდოს შესაძლებლობა, სასამართლოს წარუდგინოს ყველა რელევანტური დაცვითი არგუმენტი და ამით იმოქმედოს სამართალწარმოების შედეგზე (იხ., *მაიზიტი რუსეთის წინააღმდეგ (Mayzit v. Russia)*, განაცხადი no. 63378/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 20 იანვრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 78). ის, თუ რამდენად ადეკვატური საშუალებები ჰქონდა დაცვის მოსამზადებლად ბრალდებულს მინიჭებული და ხომ არ მოხდა შესაბამის უფლებაში არამართლობიერი ჩარევა, განიხილება თითოეული საქმის კონკრეტული გარემოებების ჭრილში (იხ., *ვიერენცოვი უკრაინის წინააღმდეგ (Vyerentsov v. Ukraine)*, განაცხადი no. 20372/11, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 11 აპრილის გადაწყვეტილება).

4.5.1.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

მოპოვებული მასალების მიხედვით, ეროვნულმა სასამართლომ ბრალდებულის უფლებაზე იქონიოს საკმარისი დრო დაცვის მოსამზადებლად, სამ საქმეზე გაითვალისწინა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი სტანდარტების შესაბამისად დაცვის სათანადო დროის გარანტიის მინიჭების აუცილებლობაზე სამივე შემთხვევაში იმსჯელეს პირველი ინსტანციის სასამართლოებმა.

¹¹² ვასილიოს სტავროპოულოს საბერძნეთის წინააღმდეგ (*Vassilios Stavropoulos c. Grece*), განაცხადი no. 35522/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 27 სექტემბრის გადაწყვეტილების პუნქტები 38-39.

1) ერთ-ერთ საქმეზე,^{cccxviii} სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოწმეების ჩვენებებით, ასევე საქმეში არსებული სხვა მტკიცებულებებით, რომლებიც გამოკვლეული იქნა კანონით დადგენილი წესით, უტყუარად არ დასტურდებოდა კავშირი ბრალდებულის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის. გამოკვლეული მტკიცებულებების შეფასების და ანალიზის შედეგად შესაძლოა ბრალდებულის ქმედებაში ყოფილიყო საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის სხვა, უფრო მსუბუქი მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ნიშნები. მაგრამ სასამართლომ გაითვალისწინა ბრალდების უცვლელი პრინციპი:

"თუმცა მოცემულ შემთხვევაში, ასევე გასათვალისწინებელია ბრალდების უცვლელი პრინციპი, რომელიც გამომდინარეობს ვალდებულებიდან, რომ ბრალდებულს სათანადოდ და სრულად უნდა ეცნობოს ბრალდების შესახებ, ბრალდების ცვლილების ჩათვლით.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ადგენს, რომ ბრალდების გადაკვალიფიცირებისას, ბრალდებულს უნდა მიეცეს სათანადო დრო და საშუალება მათზე რეაგირებისთვის და ახალ ბრალდებაზე დაყრდნობით დაცვის ორგანიზებისთვის (მატოჩია იტალიის წინააღმდეგ (*Mattoccia v. Italy*, განაცხადი no. 23969/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 25 ივლისის გადაწყვეტილება, პუნქტი 61).

ევროპული სასამართლო მნიშვნელობას ანიჭებს დროის ფაქტორს. კერძოდ, როდესაც სამართალწარმოების განმავლობაში, ფაქტების კვალიფიკაცია იცვლება, ბრალდებულს უნდა მიეცეს შესაძლებლობა, რომ პრაქტიკულად და ეფექტურად განახორციელოს დაცვის უფლებები გონივრულ ვადაში (პელისიერი და სასი საფრანგეთის წინააღმდეგ (*Pélissier and Sassi v. France*), განაცხადი no. 25444/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 1999 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება, პუნქტი 62).^{cccxix}

ეროვნულმა სასამართლომ, მიიჩნია, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ზემოაღნიშნული სტანდარტები ბრალდების შეცვლისთვის არ იყო დაკმაყოფილებული. შესაბამისად, გამოკვლეულ მტკიცებულებათა სათანადო შეფასებისა და ანალიზის საფუძველზე, სასამართლომ ბრალდებული უდანაშაულოდ ცნო და გაამართლა.^{ccxxx}

2) მეორე საქმეზე,^{ccxxxi} ეროვნულმა სასამართლომ ქმედება სსკ-ის 144¹-ე მუხლის პირველი ნაწილიდან გადააკვალიფიცირა საქართველოს სსკ-ის 120-ე მუხლზე და განმარტა, რომ ქმედების გადაკვალიფიცირების ეს შემთხვევა შესაბამისობაში იყო ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით გათვალისწინებულ ბრალდების უცვლელი პრინციპთან.

"ევროპული სასამართლოს მიდგომით, ქმედების გადაკვალიფიცირება დაცვისთვის წინასწარგანჭვრეტადია, როდესაც ქმედება ბრალდების ორგანული შემადგენელი ელემენტია (დე სალვადორ ტორესი ესპანეთის წინააღმდეგ (*De Salvador Torres v. Spain*), განაცხადი no. 21525/93, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1996 წლის 24 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 33; იუჰა ნუუტინენი ფინეთის წინააღმდეგ (*Juha Nuutinen v. Finland*), განაცხადი no. 45830/99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტი 32). ამასთან, მოცემულ შემთხვევაში დაკმაყოფილებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ის

მოთხოვნა, რომ სამართალწარმოების განმავლობაში ქმედების გადაკვალიფიცირებისას ბრალდებულს უნდა ჰქონდეს საკმარისი შესაძლებლობა დაცვის განსახორციელებლად (ბლოკი უნგრეთის წინააღმდეგ (*Block v. Hungary*), განაცხადი no. 56282/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 25 იანვრის გადაწყვეტილების პუნქტი 24).^{cccxxii}

3) ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ზემოაღნიშნული პრაქტიკა აგრეთვე გამოყენებული იქნა მესამე საქმეზე.^{cccxxiii} სადაც სასამართლომ ევროპული სასამართლოს სტანდარტების ანალიზის საფუძველზე მართებულად დაასკვნა, რომ ბრალდებულის მიმართ წარდგენილი ბრალდების ორგანული შემადგენელი ელემენტი იყო სასამართლოს მიერ გადაკვალიფიცირების შედეგად დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები.^{cccxxiv}

4.5.2. ბრალდებულის მინიმალური უფლებები: ჯვარედინი დაკითხვა

4.5.2.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტი ეროვნულ სასამართლოებს უტოვებს ფუნქციას, თავად განსაზღვრონ, თუ რამდენად მიზანშეწონილია მოწმეების გამოძახება (რუმინა ივანოვა ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Rumyana Ivanova v. Bulgaria*), განაცხადი no. 36207/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 14 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტი 42).

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ კონვენციის მე-6 მუხლი ბრალდებულს არ აღჭურავს განუსაზღვრელი უფლებით, მოითხოვოს მოწმეთა გამოცხადება სასამართლოში და ეროვნული სასამართლოების გადასაწყვეტია, არის თუ არა აუცილებელი და მიზანშეწონილი ამა თუ იმ მოწმის დაკითხვა (აიგნერი ავსტრიის წინააღმდეგ (*Aigner v. Austria*), განაცხადი no. 28328/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 10 მაისის გადაწყვეტილების პუნქტი 36).

საქმეზე ლაუკანენი და მანინენი ფინეთის წინააღმდეგ (*Laukkanen and Manninen v. Finland*) განმცხადებლები ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში ჩიოდნენ, რომ ეროვნულ დონეზე საქმის განხილვისას, განმცხადებლების მოთხოვნა, ორი მოწმის დაკითხვაზე შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოს მიერ არ დაკმაყოფილდა. ეროვნული სასამართლოს მოტივაციით, განმცხადებლებმა ვერ შეძლეს, აეხსნათ, თუ რისი დამტკიცებას ისახავდნენ მიზნად მოწმეთა ჩვენებებით და რამდენად რელევანტური იქნებოდა ეს ჩვენებები საქმის შედეგისთვის (განაცხადი no. 50230/99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 3 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტი 36). ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეროვნულ დონეზე საქმის განხილვისას შეჯიბრებითობის პრინციპი დაცული იყო და შიდასახელმწიფოებრივმა სასამართლომ მტკიცებულების შეფასებისა და დასაშვებობის მათთვის მინიჭებული დისკრეციის ფარგლები დაიცვა. ევროპულმა სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ მსჯავრდება ეფუძნებოდა იმ მოწმის ჩვენებას, რომელიც დაიკითხა ეროვნულ სასამართლოში განმცხადებლების თანდასწრებით და ამ უკანასკნელებს შეეძლოთ მოწმისთვის კითხვების დასმა. აქედან გამომდინარე, ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ ადგილი არ ჰქონდა კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტისა და მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტის დარღვევას (გადაწყვეტილების პუნქტები 37-38).

საქმეზე ცაკა ალბანეთის წინააღმდეგ (*Caka v. Albania*) განმცხადებლის მტკიცებით, ეროვნული სამართალწარმოების ფარგლებში მისი ორი შუამდგომლობა მოწმის ჯვარედინ დაკითხვაზე არ დაკმაყოფილდა. ამასთან დაკავშირებით, ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ამ მოწმის ჩვენება არ იყო ერთადერთი მტკიცებულება, რომელსაც განმცხადებლის ეროვნულ დონეზე მსჯავრდება დაეფუძნა და ამ ჩვენებას მსჯავრდებისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა არ ჰქონდა. განმცხადებელმა ვერ დაასაბუთა, თუ რატომ ექნებოდა მოწმის ჯვარედინ დაკითხვას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ფაქტობრივი გარემოებების დადგენისათვის და მის ბრალეულობასთან დაკავშირებით. აქედან გამომდინარე, ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ **კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტის** დარღვევას ადგილი არ ჰქონია (ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 8 დეკემბრის გადაწყვეტილების პუნქტები 105-106).

4.5.2.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

ა) მოწმის გარდაცვალება

სისხლის სამართლის ერთ-ერთ საქმეზე,^{cccxv} სასამართლოს არ ჰქონდა შესაძლებლობა უშუალოდ მოესმინა დაზარალებულის და მოწმის ჩვენებები (მათი სასამართლოში წარმოდგენა ვერ მოხერხდა გარდაცვალების გამო და საჯაროდ იქნა წაკითხული მათ მიერ გამოძიებაში მიცემული ჩვენებები) და უშუალოდ შეეფასებინა მათი ქცევა, აგრეთვე მოვლენათა მათ მიერ აღწერილი ვერსიის საიმედოობა.^{cccxvi}

სასამართლომ მიუთითა ევროსასამართლოს პრაქტიკაზე, სადაც არაერთ გადაწყვეტილებაშია დაფიქსირებული პოზიცია, რომ ძალზე ფრთხილად და სათანადო წინდახედულობით უნდა შეფასდეს მოწმეთა ჩვენებები, რომლებიც მიღებულია ისეთ პირობებში, როდესაც დაცვის უფლება არაა უზრუნველყოფილი. ზოგიერთ გარემოებაში შეიძლება საეჭვო გახდეს გამოძიების სტადიაზე მიცემულ ჩვენებებზე მითითება მაშინ, როდესაც ბრალდება მთლიანად ან მეტწილად დაფუძნებულია პირის ჩვენებებზე, რომლის უშუალოდ დაკითხვის საშუალებაც ბრალდებულს არ ჰქონდა არც გამოძიების და არც სასამართლო განხილვის სტადიაზე, რაც მისცემდა სასამართლოს საშუალებას, რომ ერთმანეთისათვის შეედარებინა დაზარალებულისა, მოწმისა და ბრალდებულის ჩვენებები და ეჭვი შეეტანა მათ სანდოობაში.^{cccxvii}

იმისთვის, რათა დაცვის უფლებების შეზღუდვის დაბალანსების და სამართალწარმოების სამართლიანობის მთლიანობაში შეფასების სტანდარტებით ეხელმძღვანელა, ეროვნულმა სასამართლომ ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა დეტალურად მიმოიხილა. საქართველოს სასამართლოს მიერ ეს სანიმუშო მიმოხილვა ქვემოთ უცვლელად არის მოყვანილი სასამართლოებისთვის **სარეკომენდაციოდ:**

"ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტი ითვალისწინებს, რომ „ყოველი ადამიანი,... მისთვის წარდგენილი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძვლიანობის გამოკვლევისას, აღჭურვილია ... მისი საქმის სამართლიანი განხილვის

უფლებით...“ ამავე მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტის თანახმად, ყოველ ბრალდებულს აქვს, სულ მცირე, შემდეგი უფლებები:

... დ) დაკითხოს ან დააკითხვინოს მისი ბრალდების მოწმეები...”

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ადგენს, რომ ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტში მოცემული გარანტია მე-6 მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული სამართლიან განხილვაზე უფლების კონკრეტული ასპექტია, რომელიც სამართალწარმოების სამართლიანობის მთლიანობაში შეფასებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული (ალ-ხავაჯა და ტაჰერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom*), განაცხადები nos. 26766/05, 22228/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2011 წლის 15 დეკემბრის გადაწყვეტილება, § 118). შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო იმ შემთხვევებს, როდესაც ბრალდებულს არ შეეძლო დაეკითხა ბრალდების მოწმე, რადგან ეს უკანასკნელი გარდაიცვალა და სასამართლომ მისი ინფორმაცია მტკიცებულებად დაუშვა, განიხილავს აღნიშნულ ორ ნორმასთან მიმართებაში (ბონევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Bonev v. Bulgaria*), განაცხადი no. 60018/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილება, § 40). აღნიშნულ კონტექსტში, სამართალწარმოების სამართლიანობის მთლიანობაში შეფასებისას, ევროპული სასამართლო მხედველობაში იღებს აგრეთვე საზოგადოების და დაზარალებულის ინტერესებს, რომ დანაშაული სისხლის სამართლის წესით იქნეს დასჯილი (ჰორნკასლი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Horncastle and others v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 4184/10, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება, § 130).

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო არაერთხელ მიუთითებს თავის გადაწყვეტილებებში, რომ მტკიცებულებათა დასაშვებობას, უპირატესად, შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა უნდა აწესრიგებდეს და როგორც წესი, ეროვნული სასამართლოების პრეროგატივაა მათ ხელთ არსებული მტკიცებულების შეფასება. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ამოცანაა, რომ მთლიანობაში შეაფასოს სამართალწარმოების სამართლიანობა, იმის ჩათვლით, თუ რამდენად სამართლიანად იყო მტკიცებულება მოპოვებული (*inter alia*, გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ (*Gäfgen v. Germany*), განაცხადი no. 22978/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2010 წლის 1 ივნისის გადაწყვეტილება, § 162).

ჩვეულებრივ, ყველა მტკიცებულება სასამართლოს უნდა წარედგინოს ბრალდებულის თანდასწრებით, რათა მოხდეს მათი განხილვა შეჯიბრებითობის პრინციპის შესაბამისად. კერძოდ, როგორც წესი, მე-6 მუხლის პირველ პუნქტსა და მესამე პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტში გათვალისწინებული უფლებები მოითხოვს, რომ განმცხადებელს ჰქონდეს ადეკვატური და ჯეროვანი შესაძლებლობა, რომ ბრალდების მოწმეს კითხვა დაუსვას და მისი პასუხი ეჭვქვეშ დააყენოს, როდესაც მოწმე ჩვენებას იძლევა ან სამართალწარმოების შემდგომ ეტაპზე. თუმცა, ეს არ ნიშნავს, რომ მოწმემ ინფორმაცია ყოველთვის სასამართლოში, საჯაროდ უნდა მისცეს, რათა იგი მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული. ზოგიერთ შემთხვევაში ეს შეუძლებელია. გამოძიების ეტაპზე პირის მიერ გაკეთებული განცხადებების

სასამართლოს მიერ გამოყენება თავისთავად არ არღვევს მე-6 მუხლის პირველ პუნქტსა და მესამე პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტს იმ პირობით, თუ დაცვის უფლება გარანტირებულია (აში ავსტრიის წინააღმდეგ (*Asch v. Austria*), განაცხადი no. 12398/86, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1991 წლის 26 აპრილის გადაწყვეტილება, § 27).

1) კერძოდ, ევროპული სასამართლო ამოწმებს, მოწმის სასამართლოზე დაკითხვის შეუძლებლობას ჰქონდა თუ არა საპატიო მიზეზი. მოწმის გარდაცვალების შემთხვევაში, ევროპული სასამართლოს სტანდარტული ფრაზაა, რომ იმის გამო, რომ მოწმე ვერ იკითხება სასამართლოზე, პასუხისმგებლობა არ შეიძლება დაეკისროს მოპასუხე სახელმწიფოს.

2) ამის შემდეგ, ევროპული სასამართლო ამოწმებს, ხომ არ იყო გარდაცვლილი მოწმის ჩვენება ერთადერთი ან გადამწყვეტი მტკიცებულება პირის მსჯავრდებისთვის. აღნიშნულ კონტექსტში „გადამწყვეტი“ ნიშნავს უფრო მეტს, ვიდრე სიტყვა „მტკიცებითი ძალა“. ანუ ამ მტკიცებულების გარეშე მსჯავრდების შესაძლებლობა იკლებს და იზრდება გამართლების შესაძლებლობა. ეს ტერმინი შეზღუდვითად უნდა განიმარტოს და გამოყენებული იქნეს იმ მნიშვნელოვან მტკიცებულებასთან მიმართებით, რომელზედაც საქმის შედეგია დამოკიდებული. როდესაც დაუსწრებელი მოწმის ჩვენება სხვა, დამადასტურებელი მტკიცებულებებითაა გამყარებული, იმის შეფასება, თუ რამდენადაა მტკიცებულება გადამწყვეტი, დამადასტურებელი მტკიცებულებების მტკიცებით ძალაზეა დამოკიდებული. რაც უფრო დიდია დამადასტურებელი მტკიცებულებების მტკიცებითი ძალა, დაუსწრებელი მოწმის ჩვენება „გადამწყვეტად“ ვერ ჩაითვლება (*Ibid.* § 131).

3) თუ დაუსწრებელი მოწმის ჩვენება ერთადერთი მტკიცებულებაა ან გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს პირის მსჯავრდებისთვის, ეს შეიძლება ნიშნავდეს იმას, რომ დაცვის უფლების შეზღუდვის ხარისხი შეუთავსებელია მე-6 მუხლით გათვალისწინებულ გარანტიებთან. ამიტომ, ასეთ შემთხვევაში (როცა დაუსწრებელი მოწმის ჩვენება მსჯავრდების ერთადერთი ან გადამწყვეტი საფუძველია) უნდა არსებობდეს საკმარისი საპირწონე ფაქტორები, მძლავრი საპროცესო გარანტიების ჩათვლით, რომლებიც უზრუნველყოფს მტკიცებულების უტყუარობის სამართლიან და ჯეროვან შეფასებას (ალ-ხავაჯა და ტაჰერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom*), განაცხადები nos. 26766/05, 22228/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2011 წლის 15 დეკემბრის გადაწყვეტილება, § 119).

საქმეზე ფერანტელი და სანტანჯელო იტალიის წინააღმდეგ, პირი, რომელმაც გამოძიებელს განმცხადებლების წინააღმდეგ ჩვენება მისცა, გარდაიცვალა და მისი დაკითხვა სასამართლოზე ვერ მოხერხდა. ამის გამო მოპასუხე სახელმწიფოს პასუხი არ უნდა ეგო, როგორც ეს ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა. ამას გარდა, სტრასბურგის სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა საგულდაგულოდ გაანალიზეს ბრალდების მოწმის ჩვენებები და დაასკვნეს, რომ ისინი გამყარებული იყო რიგი სხვა მტკიცებულებებით. აღნიშნულის საფუძველზე, ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ განმცხადებლების საქმე განიხილა სამართლიანმა სასამართლომ და მათ მიმართ არ ჰქონდა კოვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტისა და მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტის დარღვევას (ფერანტელი და სანტანჯელო

იტალიის წინააღმდეგ (*Ferrantelli and Santangelo v. Italy*), განაცხადი no. 19874/92, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1996 წლის 7 აგვისტოს გადაწყვეტილება, § 52-53).

საქმეზე ბონევი ბულგარეთის წინააღმდეგ, ეროვნულმა სასამართლოებმა დაადგინეს, რომ განმცხადებელმა განსაკუთრებული სისასტიკით სცემა თავის ნაცნობს, რასაც შედეგად მოყვა სიკვდილი. განმცხადებელს ათ წლამდე ვადით თავისუფლების აღკვეთა მიესაჯა. ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში განმცხადებელი დავობდა, რომ მის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმის განხილვა უსამართლო იყო, ვინაიდან მას არ შეეძლო ჯვარედინად დაეკითხა მოწმეები, რომელთა ჩვენებებიც მსჯავრდების ძირითად საფუძველს შეადგენდა. კერძოდ, ეროვნულმა სასამართლოებმა განმცხადებლის მსჯავრდება დააფუძნეს სამი მოწმის ჩვენებას და ბრალდებულის აღიარებით ჩვენებას. სამი მოწმიდან ორი მოწმე იყო თვითმხილველი და არცერთი მათგანის ჯვარედინი დაკითხვა სასამართლოში არ მოხერხდა, ვინაიდან ერთი მათგანი გარდაიცვალა, ხოლო მეორეს მუდმივი საცხოვრებელი მისამართი არ ჰქონდა და ვერ იქნა უზრუნველყოფილი მისი სასამართლო პროცესზე გამოცხადება. მესამე მოწმე ირიბ ჩვენებას იძლეოდა. ბულგარეთის კანონმდებლობის თანახმად, არ შეიძლება პირის მსჯავრდება მხოლოდ ბრალდებულის აღიარებით ჩვენებას ემყარებოდეს. შესაბამისად, ორი თვითმხილველი მოწმის ჩვენებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა მსჯავრდებისთვის.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გაითვალისწინა შემდეგი ფაქტორები: მოპასუხე სახელმწიფო ვერ იქნებოდა პასუხისმგებელი იმაზე, რომ მოწმე გარდაიცვალა და მისი დაკითხვა ვერ მოხერხდა სასამართლო განხილვისას, მაგრამ მიიჩნია, რომ მეორე თვითმხილველი მოწმის სასამართლო პროცესზე გამოცხადების უზრუნველსაყოფად სახელმწიფომ არ მიიღო სათანადო ზომები, რის შედეგადაც ბრალდებულს არ ჰქონდა შესაძლებლობა სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე დაეკითხა ბრალდების მხარის მოწმეები, რომელთა ჩვენებასაც ძირითადად დაეყრდნო სასამართლო მძიმე დანაშაულის ჩადენისთვის მსჯავრდებაში და ათ წლამდე ვადით თავისუფლების აღკვეთის სასჯელის დანიშვნაში. შესაბამისად, ადგილი ჰქონდა განმცხადებლის მიმართ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის პირველ პუნქტსა და მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტის დარღვევას (ბონევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Bonev v. Bulgaria*), განაცხადი no. 60018/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილება, §§ 44-45).

საქმეზე მიკა შვედეთის წინააღმდეგ (*Mika v. Sweden*), განაცხადი no. 31243/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განჩინება დაუშვებლობის შესახებ), განმცხადებელს ბრალი ედებოდა გაუპატიურებაში. დაზარალებულმა განაცხადი შეიტანა პოლიციაში და დაიკითხა. მან გაიარა სამედიცინო შემოწმება და ისარგებლა ქალთა კლინიკის კონსულტანტის მომსახურებით. თავდასხმიდან რამდენიმე დღის შემდეგ, დაზარალებულმა თავი მოიკლა. განმცხადებელი თავდასხმიდან ერთი წლის შემდეგ დააკავეს და წარუდგინეს ბრალი გაუპატიურებაში. ამ დროისთვის ბრალდება ემყარებოდა შემდეგ მტკიცებულებებს: დაზარალებულის სამედიცინო შემოწმების დასკვნა, კონსულტანტის შენიშვნები, დაზარალებულის წერილობითი ჩვენება. დაკავების

შემდეგ, ჩატარდა განმცხადებლის სისხლის ნიმუშის დნმ-ის ანალიზი და დადგინდა იდენტობა დაზარალებულის სხეულზე აღმოჩენილ სპერმას შორის.

მოცემულ საქმეზე, ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ დაზარალებული გაუპატიურებიდან რამდენიმე დღეში გარდაიცვალა და შვედეთის ხელისუფლებას არ შეიძლებოდა პასუხი ეგო იმაზე, რომ ვერ უზრუნველყო მოწმის სასამართლო პროცესზე გამოცხადება. ამასთან, დაზარალებული გარდაიცვალა განმცხადებლისთვის ბრალის წარდგენამდე და ამიტომ ამ უკანასკნელს მისი დაკითხვის შესაძლებლობა არ ჰქონია არც გამოძიების ეტაპზე, რაზეც სახელმწიფო ასევე არ აგებს პასუხს. ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეროვნული სასამართლოების გადაწყვეტილება, მტკიცებულებად დაეშვა დაზარალებულის ჩვენება, მოცემული პოლიციის პატაკში, თავისთავად არ არღვევდა კონვენციის მე-6 მუხლის პირველ პუნქტსა და მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტს (*Ibid.* § 37).

ევროპული სასამართლოს გადასაწყვეტი იყო, ხომ არ ემყარებოდა მთლიანად ან ძირითადად, განმცხადებლის მსჯავრდება დაზარალებულის ჩვენებას ისე, რომ მისი უფლება სამართლიან სასამართლო განხილვაზე დარღვეულად ჩათვლილიყო. ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ დაზარალებულის ჩვენება არ იყო ერთადერთი მტკიცებულება, ვინაიდან ეროვნულ სასამართლოს წინაშე სხვა მოწმეებიც წარსდგნენ და წერილობითი მტკიცებულებაც იქნა განხილული (*Ibid.* § 38).

რაც შეეხება მეორე კითხვას, ხომ არ იყო დაზარალებულის ჩვენება გადამწყვეტი, ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ ამ მტკიცებულებას არ ჰქონდა გადამწყვეტი მნიშვნელობა პირის მსჯავრდებისთვის და საქმეში არსებობდა რიგი სხვა მტკიცებულებები, დოკუმენტებისა თუ ჩვენებების სახით, რომლებიც დეტალურად იქნა გამოკვლეული ეროვნული სასამართლოების მიერ; ამასთან, დაზარალებულის ჩვენება გამყარებული იყო ნივთმტკიცებულებებით და ამიტომ დაზარალებულის ჩვენებას განმცხადებლის მსჯავრდებაში ძირითადი მნიშვნელობა არ ჰქონდა. შესაბამისად, სასამართლომ დაასკვნა, რომ განმცხადებელმა ისარგებლა სამართლიანი სასამართლოთი და მას კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტითა და მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული უფლებები არ დარღვევია (*Ibid.* §§ 39-42).

საქმეზე ჰორნკასლი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, განმცხადებლების წინააღმდეგ საქმეში არსებობდა დაზარალებულის გამოძიების დროს დეპონირებული ჩვენება. დაზარალებულის გარდაცვალების გამო, ბრალდებულებს არ შეეძლოთ მისი სასამართლო განხილვის დროს დაკითხვა. ამასთან, დაზარალებული იყო რეგისტრირებული ალკოჰოლიკი, განმცხადებლების მიერ მასზე სავარაუდო თავდასხმის დროს ის ნასვამი იყო და თავად მისივე ჩვენების თანახმად, „ბუნდოვნად“ ახსოვდა თავდასხმის დეტალები (ჰორნკასლი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Horncastle and others v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 4184/10, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება).

ევროპულმა სასამართლომ იმის შეფასებისას, იყო თუ არა დაზარალებულის ჩვენება გადამწყვეტი განმცხადებლების ბრალდებისთვის, ყურადღება მიაქცია

ეროვნული სასამართლოების გადაწყვეტილებებში განვითარებულ მსჯელობას. პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების თანახმად, ბრალდება ემყარებოდა დაზარალებულის ჩვენებას. სააპელაციო სასამართლომ, დაზარალებულის ჩვენების გარდა, რიგ სხვა არსებით მტკიცებულებებზე მიუთითა (*Ibid* . § 141). თუმცა, საბოლოო ჯამში, ევროპულმა სასამართლომ მთავარი აქცენტი გადაიტანა საპროცესო გარანტიებზე და მათ გამოყენებაზე, ვინაიდან, თუნდაც მტკიცებულება გადამწყვეტი ყოფილიყო მსჯავრდებისთვის, ეს თავისთავად მე-6 მუხლს არ დაარღვევდა. ევროპულმა სასამართლომ ყურადღება მიაქცია იმ ფაქტს, რომ პირველი ინსტანციის მოსამართლემ განიხილა შუამდგომლობა დაზარალებულის ჩვენების მტკიცებულებად დაუშვებლობის შესახებ მის გამოქვეყნებამდე; დეტალური დასაბუთებით გაამყარა თავისი უარი შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე; მოსამართლემ განუმარტა ნაფიც მსაჯულებს დაზარალებულის ჩვენების მნიშვნელობა და მისცა მითითება, ყურადღებით მოკიდებოდნენ ინფორმაციას; აუხსნა, თუ როგორ შეიზღუდა დაცვის უფლება იმის გამო, რომ დაზარალებულის გარდაცვალების გამო მისი დაკითხვა ვერ მოხერხდა. ბრალდებულებს შეეძლოთ, რომ ეჭვქვეშ დაეყენებინათ დაზარალებულის ჩვენების უტყუარობა, მათ ეცნობათ დაზარალებულის ჯანმრთელობის მდგომარეობის სრული დეტალები და შეეძლოთ ჩვენების უტყუარობაზე დავა დაზარალებულის ალკოპოლიზმსა და „ბუნდოვან“ მეხსიერებაზე მითითებით. საბოლოო ჯამში, ევროპული სასამართლო დარწმუნდა, რომ ბრალდების სხვა მტკიცებულებებთან ერთობლიობაში, ეროვნული კანონმდებლობით გათვალისწინებული საპროცესო გარანტიების გამოყენებით, ნაფიც მსაჯულებს შეეძლოთ სამართლიანად და ჯეროვნად შეეფასებინათ დაზარალებულის ჩვენება. შესაბამისად, ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-6 მუხლის პირველ პუნქტსა და მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტს (*Ibid* . §§ 142-143).^{cccxxviii}

ზემოაღნიშნული ვრცელი ციტატა თვალსაჩინოებისთვის უცვლელად იქნა მოყვანილი, როგორც კიდევ ერთი მაგალითი, თუ როგორ დეტალურად შეისწავლიან საქართველოს საერთო სასამართლოები ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას და როგორ სკრუპულოზურად ასახავენ თავიანთ გადაწყვეტილებებში.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის განზოგადების შემდეგ, ეროვნულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ მართალია, მოცემულ შემთხვევაში მოწმეების სასამართლო სხდომაზე დაკითხვა ვერ იქნა უზრუნველყოფილი ობიექტური მიზეზით (მათი გარდაცვალების გამო) და მათი გამოძიებაში მიცემული ჩვენებები საჯაროდ იქნა გამოქვეყნებული სასამართლო სხდომაზე, ბრალდების მხარის მიერ წარმოდგენილი ყველა სხვა მტკიცებულების გამოკვლევისა და გაანალიზების შედეგად დადგინდა, რომ მოწმეთა ჩვენებები არ იყო გამყარებული სხვა არცერთი მტკიცებულებით და სწორედ ამ ორ მტკიცებულებას ჰქონდა გადამწყვეტი მნიშვნელობა ბრალდებულთა სსკ-ის 372-ე მუხლის მე-და მე-3 ნაწილებით გათვალისწინებული მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის მსჯავრდებაში. ამასთან, ორივე მოწმის ჩვენებების უტყუარობასა და სანდოობასთან დაკავშირებით არსებობდა ეჭვები სავარაუდო ალკოპოლიზმისა და ბუნდოვანი მეხსიერების გათვალისწინებით (საერთო სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოწმეთა ჩვენებებში საუბარი იყო ალკოპოლის მოხმარებაზე, ბრალდებულები კი ცალსახად მიუთითებდნენ, რომ თავადაც და ბრალდების მოწმეებიც იყვნენ ალკოპოლის

სისტემატიური მომხმარებლები).¹¹³

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, ეროვნულმა სასამართლომ დაასკვნა, რომ მოწმეთა მიერ გამოძიებაში მიცემული ჩვენებები არ შეიძლება საფუძვლად დადებოდა წარდგენილ ბრალდებაში ბრალდებულთა მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანას და ეს დასკვნა შესაბამისობაში იყო როგორც საქართველოს საპროცესო კანონმდებლობასთან, ისე ევროპული სასამართლოს პრაქტიკასთან.¹¹⁴ საქართველოს საერთო სასამართლოს ეს გამამართლებელი განაჩენი სასამართლო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გამოყენებისა და დასაბუთების თვალსაზრისით.

ბ) დაშინებული მოწმე

ერთ-ერთ საქმეზე,^{cccxxix} მოწმე სხდომაზე დაიკითხა იმ პირობებში, რომ ბრალდებულები გაყვანილ იქნენ სხდომის დარბაზიდან. ამან დაცვის მხარეს შეუქმნა საფუძველი, რომ აპელირება გაეკეთებინათ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის - სამართლიანი სასამართლოს უფლების დარღვევაზე, ვინაიდან ბრალდებულებს არ მიეცათ შესაძებლობა, იმავე პირობებში დაეკითხათ მოწმე, რა პირობებშიც ეს განახორციელა ბრალდების მხარემ.^{cccxxx}

იმისთვის, რათა დაცვის უფლებების შეზღუდვის დაბალანსების და სამართალწარმოების სამართლიანობის მთლიანობაში შეფასების სტანდარტებით ეხელმძღვანელა, ეროვნულმა სასამართლომ ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა დეტალურად მიმოიხილა. საქართველოს სასამართლოს მიერ ეს სასამართლო მიმოიხილვა ქვემოთ უცვლელად არის მოყვანილი სასამართლოებისთვის სარეკომენდაციოდ:

"2.20. აღნიშნულ ფაქტთან მიმართებაში, სასამართლო აცხადებს შემდეგს: ადამიანის უფლებათა და ევროპულ თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-6 მუხლი უზრუნველყოფს უფლებას საქმის სამართლიან განხილვაზე. მე-6 მუხლის პირველი პუნქტი ითვალისწინებს, რომ "ყოველი ადამიანის, მისთვის წარდგენილი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძვლიანობის გამოკვლევისას, აღჭურვილიამისი საქმის სამართლიანი განხილვის უფლებით ". მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის "დ" ქვეპუნქტის თანახმად, "3. ყოველ ბრალდებულს აქვს, სულ მცირე შემდეგი უფლებები: დ) თვითონ დაკითხოს ან დააკითხვინოს მისი ბრალდების მოწმეები..."

2.21. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ადგენს, რომ ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის "დ" ქვეპუნქტში მოცემული გარანტია მე-6 მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული სამართლიან განხილვაზე უფლების კონკრეტული ასპექტია, რომელიც სამართალწარმოების სამართლიანობის მთლიანობაში შეფასებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული (ალ-ხავაჯა და ტაჰერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom*), განაცხადები nos. 26766/05, 22228/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2011 წლის 15

¹¹³ განაჩენის გვ. 17-18.

¹¹⁴ განაჩენის გვ. 18.

დეკემბრის გადაწყვეტილება § 118). შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო იმ შემთხვევებს, როდესაც ბრალდებულს არ შეეძლო უშუალოდ დაეკითხა ბრალდების მოწმე განიხილავს აღნიშნულ ორ ნორმასთან მიმართებაში (ბონევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Bonev v. Bulgaria*), განაცხადი no. 60018/00 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილება, §40). აღნიშნულ კონტექსტში, სამართალწარმოების სამართლიანობის მთლიანობაში შეფასებისას, ევროპული სასამართლო მხედველობაში იღებს აგრეთვე საზოგადოების და დაზარალებულის ინტერესებს, რომ დანაშაული სისხლის სამართლის წესით იქნეს დასჯილი (ჰორნკასლი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Horncastle and others v. the United Kingdom*), განაცხადი no.4184/10 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება §130).

2.22. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო არაერთხელ მიუთითებს თავის გადაწყვეტილებებში, რომ მტკიცებულებათა დასაშვებობას, უპირატესად, შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა უნდა აწესრიგებდეს და როგორც წესი, ეროვნული სასამართლოების პრეროგატივაა მათ ხელთ არსებული მტკიცებულების შეფასება. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ამოცანაა, რომ მთლიანობაში შეაფასოს სამართალწარმოების სამართლიანობა, იმის ჩათვლით თუ რამდენად სამართლიანად იყო მტკიცებულება მოპოვებული (*inter alia*, გაფგენი გერმანიის წინააღმდეგ (*Gafgen v. Germany*), განაცხადი no. 22978/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2010 წლის 1 ივნისის გადაწყვეტილება, §162).

2.23. ჩვეულებრივ ყველა მტკიცებულება სასამართლოს უნდა წარედგინოს ბრალდებულის თანდასწრებით, რათა მოხდეს მათი განხილვა შეჯიბრებითობის პრინციპის შესაბამისად. კერძოდ, როგორც წესი, მე-6 მუხლის პირველ პუნქტსა და მე-3 პუნქტის "დ" ქვეპუნქტში გათვალისწინებული უფლებები მოითხოვს, რომ განმცხადებელს ჰქონდეს ადეკვატური და ჯეროვანი შესაძლებლობა, რომ ბრალდების მოწმეს კითხვა დაუსვას და მისი პასუხი ექვემდებარება სამართალწარმოების რომელიმე ეტაპზე (*Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom*), განაცხადები nos. 26766/05, 22228/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2011 წლის 15 დეკემბრის გადაწყვეტილება § 118). თუმცა, ეს არ ნიშნავს, რომ მოწმემ ჩვენება ყოველთვის სასამართლოში ბრალდებულის თანდასწრებით უნდა მისცეს. აღნიშნული მე-6 მუხლის პირველ პუნქტს და მე-3 პუნქტის "დ" ქვეპუნქტს არ არღვევს იმ პირობით, თუ დაცვის უფლება გარანტირებულია.

2.24. დადგენილი პრაქტიკის თანახმად, ევროპული სასამართლო ამოწმებს, მოწმის სასამართლოზე ბრალდებულის თანდასწრებით ვერ დაკითხვას ჰქონდა თუ არა საპატიო მიზეზი. როდესაც აღნიშნული მიზეზი არის მოწმის შიში, ევროპული სასამართლო განასხვავებს ორ შემთხვევას. შიში გამოწვეული ბრალდებულის ან მისი სახელით მოქმედი პირების მხრიდან მუქარით თუ სხვა ქმედებებით, თუ ეს შიში აბსტრაქტულია და მოწმეს ეშინია, თუ რა მოხდება ჩვენების მიცემის შემთხვევაში. პირველ შემთხვევაზე მოწმის ჩვენება დასაშვებია თუნდაც ერთადერთი და გადამწყვეტი მტკიცებულება იყოს ბრალდებულის წინააღმდეგ, ვინაიდან იმის დაშვება, რომ ბრალდებულმა ისარგებლოს მის მიერ მოწმეში გამოწვეული შიშით, ვერ მოვა შესაბამისობაში დაზარალებულისა და მოწმის

უფლებებთან. რაც შეეხება მეორე შემთხვევას არ მოითხოვება, რომ მოწმის შიში აუცილებად უკავშირდებოდეს ბრალდებულის კონკრეტულ მუქარას იმისთვის, რათა არ დაიკითხოს მისი თანდასწრებით. ამასთანავე, ეს იმას აღნიშნავს, რომ მოწმის სუბიექტური განწყობა იმთავითვე საკამარისია. ეროვნულ სასამართლოს მოეთხოვება, რომ დაადგინოს, მოწმის შიში ობიექტურ გარემოებებს ეფუძნება თუ არა და თუ არის ეს ობიექტური გარემოებები მტკიცებულებებით გამყარებული. ეროვნულმა სასამართლომ უნდა განიხილოს მოწმის ანონიმურობის თუ დაცვის სხვა სპეციალური ღონისძიებების გამოყენების ალტერნატივები და მხოლოდ უკანასკნელ ზომად დაუშვას სასამართლოში მოწმის დეპონირებული ჩვენება (*Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom*), განაცხადები nos. 26766/05, 22228/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2011 წლის 15 დეკემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტები 122-125).

2.25. ამის შემდეგ, ევროპული სასამართლო ამოწმებს ხომ არ იყო მოწმის ჩვენება ერთადერთი ან გადამწყვეტი მტკიცებულება პირის მსჯავრდებისთვის. აღნიშნულ კონტექსტში "გადამწყვეტი" ნიშნავს უფრო მეტს, ვიდრე სიტყვები "მტკიცებითი ძალა". ანუ ამ მტკიცებულებების გარეშე მსჯავრდების შესაძლებლობა იკლებს და იზრდება გამართლების შესაძლებლობა. ეს ტერმინი შეზღუდვითად უნდა განიხილოს და გამოყენებული იქნეს იმ მნიშვნელოვან მტკიცებულებასთან მიმართებით, რომელზედაც საქმის შედეგია დამოკიდებული. როდესაც მოწმის ჩვენება სხვა, დამადასტურებელი მტკიცებულებებითაა გამყარებული, იმის შეფასება, თუ რამდენადაა მტკიცებულება გადამწყვეტი, დამადასტურებელი მტკიცებულებების მტკიცებით ძალაზეა დამოკიდებული. რაც უფრო დიდია დამადასტურებელი მტკიცებულებების მტკიცებითი ძალა, მოწმის ჩვენება "გადამწყვეტად" ვერ ჩაითვლება (პუნქტი 134).

2.26. თუ მოწმის ჩვენება ერთადერთი მტკიცებულებაა ან გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს პირის მსჯავრდებისათვის, ეს შეიძლება ნიშნავდეს იმას, რომ დაცვის უფლების შეზღუდვის ხარისხი შეუთავსებელია მე-6 მუხლით გათვალისწინებულ გარანტიებთან. ამიტომ, ასეთ შემთხვევაში (როცა მოწმის ჩვენება მსჯავრდების ერთადერთი ან გადამწყვეტი საფუძველია) უნდა არსებობდეს საკამარისი საპირწონე ფაქტორები, მძლავრი საპროცესო გარანტიების ჩათვლით, რომლებიც უზრუნველყოფს მტკიცებულებების უტყუარობის სამართლიან და ჯეროვან შეფასებას. (ალ-ხავაჯა და ტაჰერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom*), განაცხადები nos. 26766/05, 22228/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2011 წლის 15 დეკემბრის გადაწყვეტილება (ჰორნკასლი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Horncastle and others v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 4184/10 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 119).¹¹⁵

საერთო სასამართლომ, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა გამოიკვლია და განაჩენში მოიყვანა იმ მიზნით, რათა გამოწვლილვით შეეფასებინა დაცვის უფლების შეზღუდვის შესაბამისობა სამართლიანი სამართალწარმოების სტანდარტებთან. აღსანიშნავია ისიც, რომ ობიექტური წინაპირობების არსებობის მიუხედავად, დაცვას სრულად არ წაერთვა შესაძლებლობა, დაეკითხა მოწმე. დაკითხვის შესაძლებლობა მიეცათ ადვოკატებს, ხოლო ბრალდებულები გაყვანილი იქნენ სხდომის

¹¹⁵ განაჩენის გვ. 9-11.

დარბაზიდან. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკის დეტალური მიმოხილვით, სასამართლომ არგუმენტირებულად დაასაბუთა, თუ რატომ არ გაიზიარა დაცვის მხარის პოზიცია, თითქოს მოწმის ჩვენება სასამართლოში კანონის დარღვევით იყო განხორციელებული.¹¹⁶ დაცვის უფლების შეზღუდვისას სამართლიანი სამართალწარმოების შეფასების კონტექსტში, აღნიშნული განაჩენი უდავოდ სანიმუშოა და მასში მოცემული სტანდარტები სარეკომენდაციო საერთო სასამართლოებისთვის გამოსაყენებლად.

4.6. რეკომენდაცია

გარდა ხაზგასმით აღნიშნული გამონაკლისი შემთხვევებისა, რომლებიც ეხებოდა დასაბუთების სტანდარტებს და უდანაშაულობის პრეზუმპციას, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლზე ეროვნული სასამართლოების ზემოთგანხილულ გადაწყვეტილებებში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებენ და არგებენ საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. შესაბამისად, ზემოთმოყვანილი განჩინებები, განაჩენები და გადაწყვეტილებები სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა ანალოგიურად გამოიყენონ.

¹¹⁶ განაჩენის გვ. 9.

5. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 7- არავითარი სასჯელი კანონის გარეშე:

"1. არავინ შეიძლება ბრალეულად იქნეს მიჩნეული რაიმე დანაშაულში ისეთი მოქმედების ან უმოქმედობის გამო, რომელიც არ წარმოადგენდა დანაშაულს ეროვნული ან საერთაშორისო სამართლის მიხედვით იმ დროს, როდესაც იგი ჩაიდინეს. არც იმაზე უფრო მკაცრი სასჯელი შეიძლება შეეფარდოს ვინმეს, ვიდრე სასჯელი, რომელიც გამოიყენებოდა დანაშაულის ჩადენის დროს.

2. ეს მუხლი არ ვრცელდება იმ პირის გასამართლებასა და დასჯაზე მოქმედებისა თუ უმოქმედობისათვის, რომელიც მისი ჩადენის დროისათვის დანაშაულს წარმოადგენდა ცივილიზებული სახელმწიფოების მიერ აღიარებული სამართლის ზოგადი პრინციპების თანახმად."

5.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლი სამართლებრივი გარკვეულობის პრინციპს ითვალისწინებს. ევროპული სასამართლოს განმარტებით, ხსენებული პრინციპი სამართლის უზენაესობის უმნიშვნელოვანესი ასპექტია. ეს გარანტია არ შემოიფარგლება სისხლის სამართლის კანონისთვის ბრალდებულის საუარესოდ უკუქცევითი ძალის მინიჭების აკრძალვით. ზოგადად, იგი აგრეთვე მოიცავს პრინციპებს, რომელთა თანახმადაც, ა) მხოლოდ კანონი განსაზღვრავს ქმედების დანაშაულებრიობას, ადგენს სასჯელს (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) და ბ) იკრძალება სისხლის სამართლის კანონისთვის ბრალდებულის საუარესოდ განვრცობითი განმარტება, მაგალითად, ანალოგიით (*nullum crimen, nulla poena sine lege stricta*).¹¹⁷ კონვენციის მე-7 მუხლი, თავისი მიზნისა და ამოცანიდან გამომდინარე, ისე უნდა იქნეს განმარტებული და შეფარდებული, რომ უზრუნველყოს ქმედითი გარანტიები თვითნებური ბრალდების, მსჯავრდებისა და დასჯის საწინააღმდეგოდ.¹¹⁸

ამ პრინციპებიდან გამომდინარე, დანაშაული და შესატყვისი სასჯელი ცხადად უნდა იყოს კანონით განსაზღვრული.¹¹⁹ აღნიშნული მოთხოვნა შესრულებულია, როცა პირს შესაბამისი ნორმიდან შეუძლია, გამოიტანოს დასკვნა, საჭიროების შემთხვევაში, ნორმის სასამართლოსეული განმარტების მომველიებით, თუ რა ქმედების ჩადენისას დაეკისრება

¹¹⁷ კოკინაკის საბერძნეთის წინააღმდეგ (*Kokkinakis v. Greece*), განაცხადი no. 14307/88, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1993 წლის 25 მაისის გადაწყვეტილება, პუნქტი 52; აშური საფრანგეთის წინააღმდეგ (*Achour v. France*), განაცხადი no. 67335/01, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2006 წლის 29 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 41; მოსიევი რუსეთის წინააღმდეგ (*Moiseyev v. Russia*), განაცხადი no. 62936/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 9 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 233.

¹¹⁸ C. R. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*C.R. v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 20190/92, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1995 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 32; S.W. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*S.W. v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 20166/92 20166/92, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1995 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 34.

¹¹⁹ ათლი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Utley v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 36946/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 29 ნოემბრის განჩინება; აშური საფრანგეთის წინააღმდეგ (*Achour v. France*), განაცხადი no. 67335/01, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2006 წლის 29 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 41.

სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა და რა სასჯელი დაეკისრება.¹²⁰ ცნება „კანონი“ მოიაზრებს როგორც დაწერილ, ისე დაუწერიელ სამართალს და მოითხოვს ხარისხობრივი სტანდარტების შესრულებას. ეს სტანდარტებია კანონის ხელმისაწვდომობა და წინასწარგანჭვრეტადობა¹²¹ და უნდა დაცული იყოს როგორც დანაშაულის, ისე სასჯელის შემთხვევაში.¹²²

კანონის წინასწარგანჭვრეტადობის ცნება მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია შესაბამისი ტექსტის შინაარსზე, რეგულირების სფეროზე, პირთა წრის მოცულობასა და სტატუსზე.¹²³ კანონი შეიძლება აკმაყოფილებდეს წინასწარგანჭვრეტადობის მოთხოვნას, როცა შესაბამის პირს უწევს სამართლებრივი კონსულტაციის მიღება, გონივრულ ფარგლებში, იმ შედეგების შესაფასებლად, რომლებიც მისმა ქმედებამ შეიძლება გამოიწვიოს.¹²⁴ ანუ, თავიანთი პროფესიისა და საქმიანობის სპეციფიკიდან გამომდინარე, შესაბამისმა პირებმა იციან, თუ რა მოეთხოვებათ მათ და რა მოჰყვება მათი ვალდებულებების შეუსრულებლობას.¹²⁵

სტრასბურგის სასამართლო მხედველობაში იღებს იმ გარემოებას, რომ პირს უკეთ უნდა მოეხსენებოდეს იმ შედეგების შესახებ, რასაც მისი ქმედება გამოიწვევს, როცა მას ხელმძღვანელი თანამდებობა უკავია და შესაბამისად, მეტი პასუხისმგებლობა აკისრია. ასე, მაგალითად, სტრასბურგის სასამართლომ კანტონის საქმეზე ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ განმცხადებელი სუპერმარკეტის მენეჯერი იყო და შესაბამისად, სხვაზე უკეთ უნდა სცოდნოდა, რა შედეგებს გამოიწვევდა სამედიცინო პროდუქტების უკანონო გაყიდვა.¹²⁶

სტრასბურგის სასამართლოს დიდმა პალატამ აღიარა, რომ სპეციფიკისა და მიხედვით, გარკვეულ სფეროში შეიძლება გართულდეს აბსოლუტური სიზუსტით სისხლის

¹²⁰ კანტონი შვეიცარიის წინააღმდეგ (*Cantoni v. Switzerland*), განაცხადი no. 17862/9, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 1996 წლის 15 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 29; 15 ნოემბერი, 1996, § 29; ჰუტამაკი ფინეთის წინააღმდეგ (*Huhtamaki v. Finland*), განაცხადი no. 54468/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 6 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 44.

¹²¹ S.W. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ და C.R. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ; 1995 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილებების პუნქტები 34-35 და 32-33; სტრელეცი, კესლერი და კრენცი გერმანიის წინააღმდეგ (*Streletz, Kessler, Krenz v. Germany*), განაცხადი no. 34044/96, 35532/97 44801/98, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2001 წლის 22 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 50.

¹²² ჰუტამაკი ფინეთის წინააღმდეგ (*Huhtamaki v. Finland*), განაცხადი no. 54468/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 6 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 44.

¹²³ სს გროპერა რადიო და სხვები შვეიცარიის წინააღმდეგ (*Groppera Radio AG and Others v. Switzerland*), განაცხადი no. 10890/84, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1990 წლის 28 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 68. კონონოვი ლატვიის წინააღმდეგ (*Kononov v. Latvia*), განაცხადი no. 36376/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის 24 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 114, დ).

¹²⁴ ტოლსტოი მილოსლავსკი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Tolstoy Miloslavsky v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 18139/91, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1995 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 37.

¹²⁵ *Mutatis mutandis* კანტონი შვეიცარიის წინააღმდეგ (*Cantoni v. Switzerland*), განაცხადი no. 17862/9, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 1996 წლის 15 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 35.

¹²⁶ *Idem*.

სამართლის კანონის ფორმულირება. ზოგჯერ აუცილებელია, რომ სისხლის სამართლის კანონს გარკვეული ხარისხით მოქნილობა ახასიათებდეს, რათა შიდასახელმწიფოებრივ სასამართლოებს ჰქონდეთ შეფასების შესაძლებლობა.¹²⁷

ამასთან, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო იზიარებს იმ მოსაზრებას, რომ ნებისმიერ სამართლის სისტემაში, სისხლის სამართლის ჩათვლით, რაც არ უნდა ცხადად იყოს ფორმულირებული სამართლის ნორმა, გარდაუვალია სასამართლო განმარტების საჭიროება. ბუნდოვანების თავიდან ასაცილებლად და შეცვლილ ვითარებაზე მოსარგებად ყოველთვის საჭირო იქნება, სასამართლომ დააკონკრეტოს ესა თუ ის სამართლის ნორმა. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ სასამართლო სამართალშემოქმედების მეშვეობით სისხლის სამართლის მზარდი განვითარება ევროპული კონვენციის ხელშემკვრელი წევრი სახელმწიფოების სამართლებრივი ტრადიციის განუყოფელ ნაწილად არის აღიარებული.¹²⁸ ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის განმარტებით, ის, რომ კანონი ზოგადი ხასიათის ქცევის წესს შეიცავს, ლოგიკურად გულისხმობს, რომ კანონების ფორმულირება ყოველთვის ზუსტი ვერ იქნება. საკანონმდებლო ნორმებით რეგულირების სტანდარტული ტექნიკა გულისხმობს იმას, რომ გამოიყენება ზოგადი კატეგორიზაციები და არა ამომწურავი ნუსხები. გადამეტებული სიხისტის თავიდან აცილებისა და ცვალებადი ვითარებისთვის ფეხის აწყობის საჭიროება გულისხმობს, რომ გარდაუვალია, მრავალი საკანონმდებლო ნორმა მეტნაკლებად ბუნდოვნად იყოს ფორმულირებული. მათი განმარტება და შეფარდება სასამართლო პრაქტიკაზე დამოკიდებული.¹²⁹

ანუ, საკანონმდებლო ტექნიკაში კატეგორიზაციის გამოყენებისას, შესაბამის დეფინიციაში ყოველთვის იქნება ხარვეზები, რაც თავისთავად არ გულისხმობს, რომ ნორმა ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლს ეწინააღმდეგება. მთავარია, ნორმა საკმარისად ცხადი იყოს ეროვნული სასამართლოს მიერ განხილულ საქმეთა უმეტესობაში. შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოს ფუნქციაა, სწორედაც რომ გაფანტოს ყოველგვარი ეჭვი ნორმის ინტერპრეტაციასთან დაკავშირებით, როცა ყოველდღიურობაში მომხდარ ცვლილებებს იღებს მხედველობაში.¹³⁰

ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლი არ შეიძლება წაკითხული იქნეს ისე, თითქოს იგი გამორიცხავს საქმიდან საქმეზე სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის ნორმების თანდათანობით დაზუსტებას სასამართლო განმარტების მეშვეობით. მთავარია, რომ სასამართლო განმარტების შედეგად მიღებული ნორმის შინაარსი დანაშაულის არსს შეესატყვისებოდეს და გონივრულად წინასწარგანჭვრეტადი იყოს.¹³¹ დაკისრებულმა სასჯელმა არ უნდა გადაამეტოს ნორმით დაწესებული საზღვრები. მართალია, ეროვნული სასამართლოების არსებულ პრაქტიკას ძალზე დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, აქვეა

¹²⁷ ბაშკაია და ოკჩოგლუ თურქეთის წინააღმდეგ (*Başkaya and Okçoglu v. Turkey*), no. 23536/94 24408/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 1999 წლის 8 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 39.

¹²⁸ მოისეიევი რუსეთის წინააღმდეგ (*Moiseyev v. Russia*), განაცხადი no. 62936/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 9 ოქტომბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 234.

¹²⁹ კანტონი შვეიცარიის წინააღმდეგ (*Cantoni v. Switzerland*), განაცხადი no. 17862/9, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 1996 წლის 15 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 31.

¹³⁰ *Ibid*, პუნქტი 32.

¹³¹ K.-H. W გერმანიის წინააღმდეგ (*K.-H. W. v. Germany*), ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2001 წლის 22 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 45.

აღსანიშნავი, რომ როდესაც ესა თუ ის საკითხი პირველად არის ფორმულირებული განმცხადებლის საქმეში და მასზე სასამართლო პრაქტიკა არ არსებობს, **კონვენციის მე-7 მუხლის** დარღვევას შეიძლება მაინც არ ჰქონდეს ადგილი, თუ ეროვნული სასამართლოს მიერ სისხლის სამართლის ნორმისთვის მინიჭებული მნიშვნელობა წინასწარგანჭვრეტადია და დანაშაულის არსთან შესაბამისობაშია.¹³²

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ზოგადი მიდგომის თანახმად, იგი ექვემდებარება არ აყენებს შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოების მიერ ეროვნული კანონმდებლობის განმარტებასა და შეფარდებას, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც აღნიშნულს აშკარად თვითნებური ხასიათი აქვს.¹³³ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ფუნქცია არ არის, ჩაანაცვლოს შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოები, რომელთა პრეროგატივაცაა კანონმდებლობის ინტერპრეტაციის გზით პრობლემის გადაწყვეტა. ევროპული სასამართლოს ფუნქცია შემოიფარგლება იმის შემოწმებით, შეესაბამება თუ არა ამგვარი ინტერპრეტაციის შედეგები კონვენციას.¹³⁴

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლზე არსებული გადაწყვეტილებების ანალიზიდან გამომდინარეობს დასკვნა, რომ ბუნდოვანი ნორმების არსებობა ნებისმიერი ქვეყნის კანონმდებლობისთვის შეიძლება იყოს დამახასიათებელი და ეს ეხება სისხლის სამართლის კანონმდებლობასაც. ორაზროვანი და ზოგჯერ ხარვეზული ნორმებისთვის ტელეოლოგიური მნიშვნელობის მინიჭება ეროვნული სასამართლოების პრეროგატივაცაა და სუბსიდიარობის პრინციპიდან გამომდინარე ევროპული სასამართლო, როგორც წესი, შიდასახელმწიფოებრივ სასამართლოებს ამ ფუნქციის შესრულებაში არ ეცილება. **მე-7 მუხლის** მოთხოვნა არის ის, რომ როცა ეროვნული სასამართლო ბუნდოვანი სისხლის სამართლის ნორმებს განმარტავს არსებული ვითარების შესაბამისად, ეს განმარტება უნდა ეფუძნებოდეს თანმიმდევრულ პრაქტიკას (ასეთის არსებობის შემთხვევაში), რათა პირს შეეძლოს (საჭიროებისამებრ სათანადო იურიდიული კონსულტაციის მოშველიებით) წინასწარ გონივრულად განჭვრეტა, თუ რა ქმედებისთვის რა სასჯელი დაეკისრება.

5.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლი საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ გამოყენებულია, ძირითადად, კანონის უკუქცევითი ძალის კონტექსტში.

მნიშვნელოვანია **2016 წლის განაჩენი**,^{cccxxxi} რომელშიც ადამიანის უფლებათა ევროპული

¹³² იორგიცი გერმანიის წინააღმდეგ (*Jorgic v. Germany*), განაცხადი no. 74613/01, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 12 ივლისის გადაწყვეტილების პუნქტი 114; კუსტერსი და სხვები დანიის წინააღმდეგ (*Custers and Others v. Denmark*), განაცხადი no. 11843/03 11847/03 11849/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 3 მაისის გადაწყვეტილება.

¹³³ ჰუტამაკი ფინეთის წინააღმდეგ (*Huhtamaki v. Finland*), განაცხადი no. 54468/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 6 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 52; *Société Colas Est* და სხვები საფრანგეთის წინააღმდეგ (*Société Stes Colas Est and Others v. France*), განაცხადი no. 37971/97, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2002 წლის 16 აპრილის გადაწყვეტილება.

¹³⁴ ლივიკი ესტონეთის წინააღმდეგ (*Liivik v. Estonia*), განაცხადი no. 12157/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 25 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 95.

სასამართლოს სამი გადაწყვეტილება იქნა მიმოხილული. ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ მე-7 მუხლი დაირღვა საქმეზე „გაბარი მორენო ესპანეთის წინააღმდეგ“ (*Gabbari Moreno v. Spain*), ვინაიდან ეროვნულმა სასამართლოებმა ვერ შეძლეს შეემცირებინათ განმცხადებლის სასჯელი შემამსუბუქებელი გარემოებების შესახებ კანონის შესაბამისი დებულებების მიხედვით. საქმეზე „ეჯერი და ზეირეკი თურქეთის წინააღმდეგ“ (*Ecer and Zeyrek v. Turkey*), სასამართლომ დაადგინა კონვენციის მე-7 მუხლის დარღვევა, ვინაიდან მათ განმცხადებლებს განესაზღვრათ 1991 წლის კანონით იმ დანაშაულისთვის, რომელიც მათ ჩაიდინეს 1988 და 1989 წლებში, რაც ქურთული მუშათა პარტიის დახმარებაში გამოიხატებოდა. განმცხადებლების მტკიცებით, მათ ბრალდების შემდეგ უფრო მკაცრი სასჯელი დაეკისრათ, ვიდრე მათ მიერ დანაშაულის ჩადენის მომენტში მოქმედი კანონმდებლობა ითვალისწინებდა. საქმეზე „სკოპოლა იტალიის წინააღმდეგ“ (*Scoppola v. Italy*)(2), დიდი პალატის შემადგენლობამ ხმათა უმრავლესობით შეცვალა ევროკომისიის პრეცედენტული სამართალი, დაადგინა რა, რომ კონვენციის მე-7 მუხლი ასევე მოიცავს შედარებით უფრო მსუბუქი სისხლის სამართლის რეტროაქტიულობის პრინციპს. ეს კი, შესაბამისად, ნიშნავს იმას, რომ როდესაც არსებობს განსხვავება დანაშაულის ჩადენის მომენტისთვის მოქმედ სისხლის სამართლის კანონმდებლობასა და საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე ძალაში შესულ სისხლის სამართლის კანონმდებლობას შორის, სასამართლო ვალდებულია, გამოიყენოს იმ კანონმდებლობის დებულებები, რომლებიც უფრო კეთილგანწყობილია განსასჯელის მიმართ.^{ccxxxii}

სისხლის სამართლის სხვა საქმეზე,^{ccxxxiii} ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა:

"ბრალდებულის საუარესოდ სისხლის სამართლის კანონისათვის უკუქცევითი ძალის მინიჭება იკრძალება საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-5 პუნქტით, რომლის მიხედვით "არავინ არ აგებს პასუხს იმ ქმედებისათვის, რომელიც მისი ჩადენის დროს სამართალდარღვევად არ ითვლებოდა". ამასვე მიუთითებს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლის პირველი პუნქტი, რომლის თანახმად, არავინ შეიძლება ბრალეულად იქნეს მიჩნეული რაიმე დანაშაულში ისეთი მოქმედების ან უმოქმედობის გამო, რომელიც არ წარმოადგენდა დანაშაულს ეროვნული სამართლის მიხედვით, იმ დროს, როდესაც იგი ჩაიდინეს."

ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განხილულ საქმეზე ვებერი ესტონეთის წინააღმდეგ¹³⁵, სადაც სასამართლომ იმსჯელა სისხლის სამართლის კანონის უკუქცევით ძალაზე განგრძობადი და დენადი დანაშაულების კონტექსტში. კერძოდ, განგრძობადი დანაშაულის შემთხვევაში პირი პასუხს აგებს იმ სისხლის სამართლის კანონის მიხედვით, რომელიც ძალაში შევიდა მის მიერ დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენამდე (2003 წლის 21 იანვრის გადაწყვეტილება, პუნქტები 34-39).^{ccxxxiv}

5.3. რეკომენდაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლზე ეროვნული სასამართლოების ზემოთგანხილულ განაჩენებში

¹³⁵ ვებერი ესტონეთის წინააღმდეგ (*Veeber v. Estonia*) no.2, განაცხადი no. 45771/99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2003 წლის 21 იანვრის გადაწყვეტილების პუნქტები 34-39.

გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად: საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებენ და არგებენ საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. შესაბამისად, ზემოთმოყვანილი გადაწყვეტილებები სანიშნოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა ანალოგიურად გამოიყენონ.

6. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 8 - პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობის უფლება

"1. ყველას აქვს უფლება, რომ დაცული იყოს მისი პირადი და ოჯახური ცხოვრება, საცხოვრისი და მიმოწერა.

2. დაუშვებელია ამ უფლების განხორციელებაში საჯარო ხელისუფლების ჩარევა, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ასეთი ჩარევა ხორციელდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის, უწყესრიგობისა თუ დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობის ან მორალის, ანდა სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად."

6.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

6.1.1. საცხოვრისის დაცულობის უფლება

პირადი ცხოვრებისა და საცხოვრისის დაცულობის უფლებებში ჩარევის მართლზომიერების შეფასების კონტექსტში მნიშვნელოვანია სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის განჩინება,^{cccxv} რომელიც დეტალურად განიხილავს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობითა და ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით დადგენილ სტანდარტებს და მნიშვნელოვან განმარტებებს იძლევა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლით გარანტირებული უფლებების შინაარსსა და მოცულობაზე საგამომიებო მოქმედების სანქცირების კონტექსტში. აღნიშნული განჩინება რეკომენდებულია საერთო სასამართლოების მიერ გამოსაყენებლად. განჩინების მნიშვნელობიდან და საკითხის აქტუალობიდან გამომდინარე, განჩინება ვრცლად არის განხილული.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 112-ე მუხლის თანახმად, საგამომიებო მოქმედება, რომელიც ზღუდავს კერძო საკუთრებას, მფლობელობას ან პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას, ტარდება მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე სასამართლოს განჩინებით. აღნიშნულ საქმეზე ჯ.ჩ.-ის საცხოვრებელ სახლსა და სახლის ეზოში განთავსებულ შენობა-ნაგებობებში ჩხრეკის ჩატარება ზღუდავდა მის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას. შესაბამისად აუცილებელი იყო, აღნიშნული საგამომიებო მოქმედების ჩატარებაზე სასამართლოს კონტროლის განორციელება.

სისხლის სამართლის საქმის გამოძიების ფარგლებში, რაიონულ სასამართლოს შუამდგომლობით მიმართა რაიონული პროკურატურის პროკურორმა და ითხოვა ჯ.ჩ.-ის საცხოვრებელ სახლსა და სახლის ეზოში განთავსებულ შენობა-ნაგებობებში ჩხრეკის ჩატარების ნებართვა. რაიონული სასამართლოს განჩინებით, პროკურორის შუამდგომლობა არ დაკმაყოფილდა იმ საფუძველით, რომ სასამართლოსთვის წარდგენილი ფაქტებისა და ინფორმაციის ერთობლიობა არ იძლეოდა ჯ.ჩ.-ის საცხოვრებელ სახლსა და სახლის ეზოში განთავსებულ დამხმარე ნაგებობებში ჩხრეკის ჩატარების შესაძლებლობას, ვინაიდან არ არსებობდა დასაბუთებული ვარაუდი შუამდგომლობაში დასახელებული კანონით აკრძალული საგნების ჯ.ჩ.-ის მიერ შენახვის თაობაზე. აღნიშნული განჩინება სააპელაციო სასამართლოს საგამომიებო კოლეგიაში გასასაჩივრა რაიონული პროკურატურის პროკურორმა და მოითხოვა განჩინების გაუქმება და ნებართვის გაცემა ჯ.ჩ.-ის საცხოვრებელ სახლსა და სახლის ეზოში განთავსებულ დამხმარე ნაგებობებში ჩხრეკის ჩასატარებლად.^{cccxvii}

საგამომიებო კოლეგიამ განიხილა პროკურორის საჩივარი, გაეცნო წარმოდგენილ მასალებს და მიაჩნია, რომ ის უნდა დაკმაყოფილებულიყო შემდეგ გარემოებათა გამო:

სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ **სსსკ 119-ე მუხლის** მიხედვით, დასაბუთებული ვარაუდის არსებობის შემთხვევაში, ჩხრეკა ტარდება იმ მიზნით, რომ აღმოჩენილ და ამოღებულ იქნეს საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტი. საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე საგნის, დოკუმენტის, ნივთიერების ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტის ამოსაღებად ჩხრეკა შეიძლება ჩატარდეს, თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ ის ინახება გარკვეულ ადგილზე, გარკვეულ პირთან და მის აღმოსაჩენად საჭიროა ძებნა. **კოდექსის მე-3 მუხლი** იძლევა დასაბუთებული ვარაუდის დეფინიციასაც და განსახილველი შემთხვევისთვის (ჩხრეკის ჩატარების მიზნებისთვის) მას განმარტავს, როგორც ფაქტების ან ინფორმაციის ერთობლიობას, რომელიც მოცემული სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა ერთობლიობით დააკმაყოფილებდა ობიექტურ პირს, რათა დაესკვნა პირის მიერ დანაშაულის შესაძლო ჩადენა და რაც არის ამ კოდექსით პირდაპირ გათვალისწინებული საგამომიებო მოქმედების ჩატარებისთვის დადგენილი სტანდარტი.^{ccxxxvii}

სააპელაციო სასამართლო დაეთანხმა პირველი ინსტანციის სასამართლოს და თავის მხრივაც განმარტა, რომ საცხოვრებელი ადგილის ჩხრეკა ხელყოფს კონსტიტუციით დაცულ ადამიანის ისეთ ბუნებით უფლებას, როგორცაა მისი პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა. არავის არ აქვს უფლება შევიდეს საცხოვრებელ ბინაში და სხვა მფლობელობაში მფლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ, აგრეთვე ჩაატაროს ჩხრეკა, თუ არ არის სასამართლოს გადაწყვეტილება ან კანონით გათვალისწინებული გადაუდებელი აუცილებლობა. ვინაიდან შუამდგომლობა და საჩივარი ეხებოდა ზემოაღნიშნული უფლებების შეზღუდვას, სააპელაციო სასამართლომ ხაზი გაუსხვა ჩარევის დასაბუთების მნიშვნელობას.^{ccxxxviii}

კოლეგიამ განმარტა, რომ ადამიანის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა დაცულია **საქართველოს კონსტიტუციით და კანონით**, მაგრამ ის არ არის აბსოლუტური უფლება, რომლის ხელყოფა საერთოდ დაუშვებელია. **ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლი** უშვებს ადამიანის პირადი და ოჯახური ცხოვრების, მისი საცხოვრისის და მიმოწერის შეზღუდვის შესაძლებლობას, თუ ასეთი ჩარევა ხორციელდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის, უწყსრიგობისა თუ დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობის ან მორალის, ანდა სხვათა უფლებებისა და თავისუფლების დასაცავად.^{ccxxxix}

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-7 მუხლის მიხედვით, გამოძიების პროცესში მხარეს არ აქვს უფლება თვითნებურად და უკანონოდ ჩაერიოს სხვის პირად ცხოვრებაში. ეს ნორმა არის **საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლით** დეკლარირებული უფლების ანალოგიური, რომლის თანახმადაც, არავის არ აქვს უფლება შევიდეს საცხოვრებელ ბინაში და სხვა მფლობელობაში მფლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ, აგრეთვე ჩაატაროს ჩხრეკა, თუ არ არის სასამართლოს გადაწყვეტილება ან კანონით გათვალისწინებული გადაუდებელი აუცილებლობა.^{cccxl}

სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ **ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმები, საქართველოს კონსტიტუცია და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი** ითვალისწინებს ადამიანის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის ხელყოფის

შესაძლებლობას მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს ევროპული კონვენციის ზემოაღნიშნულ ნორმაში ჩამოთვლილ სიკეთეთა დაცვის ინტერესი, ამ სიკეთეთა დაცვა ხორციელდება დემოკრატიულ საზოგადოებაში ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად და თუ ჩარევას ადგილი აქვს სასამართლოს კონტროლქვეშ.^{cccxi}

საგამოძიებო კოლეგიის შეფასებით, მოცემულ შემთხვევაში, სასამართლოში წარდგენილი ფაქტებისა და ინფორმაციის ერთობლიობა ქმნიდა დასაბუთებულ ვარაუდის საფუძველს, რომ შესაძლებელი იყო, ჯ.ჩ. მართლაც ინახავდა საცხოვრებელ სახლსა და სახლის ეზოში განლაგებულ დამხმარე ნაგებობებში ცეცხლსასროლ იარაღს და საბრძოლო მასალას. სააპელაციო სასამართლომ იხელმძღვანელა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებით:

„ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ 2010 წლის 2 დეკემბრის გადაწყვეტილებაში რატუშნა უკრაინის წინააღმდეგ (*Ratushna v. Ukraine*), განაცხადი N17318/06, დაადგინა, რომ განმცხადებლის საცხოვრებელი სახლის ჩხრეკის ნებართვის გაცემისას ადგილი ჰქონდა განმცხადებლის საცხოვრისის დაცულობის უფლებაში ჩარევას, მაგრამ ამ ჩარევას ჰქონდა ლეგიტიმური მიზანი, კერძოდ, დანაშაულის აღკვეთა. ჩხრეკა ჩატარდა მოსამართლის განჩინების საფუძველზე, ანუ საგამოძიებო მოქმედება სასამართლო კონტროლს დაექვემდებარა და წარდგენილი მასალების მიხედვით, მართლაც არსებობდა შუამდგომლობით მოთხოვნილი ჩხრეკის რელევანტური და საკმარისი საფუძველი (გადაწყვეტილების პუნქტი 78). ამასთან, არ დადასტურდა, რომ მოსამართლე არაკეთილსინდისიერად მოქმედებდა, ან ვერ შეძლო სასამართლო კონტროლი სათანადოდ განეხორციელებინა (გადაწყვეტილების პუნქტი 79).“^{cccxii}

სააპელაციო სასამართლოს ვრცელი განმარტებით, ამ გადაწყვეტილებაში ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ განჩინება დაეყრდნო გამოძიების ფარგლებში ჩატარებული ოპერატიულ-სამძებრო მოქმედებების დროს მიღებულ ინფორმაციას. ის, რომ გამოძიების ძალზე ადრეულ ეტაპზე ეს ინფორმაცია აღნიშნული საგამოძიებო-ოპერატიული მოქმედებებისა და მათი შედეგების შესახებ დამატებითი დეტალებით ვერ გამყარდებოდა, ლოგიკურია და ისიც მიიღება მხედველობაში, რომ მთავარი მტკიცებულება (მოპარული ნივთები) ჯერ კიდევ აღმოსაჩენი იყო.¹³⁶ სასამართლომ მიიჩნია, რომ არსებული მტკიცებულებებიდან გონივრულად შეიძლებოდა დასკვნის გაკეთება, რომ მოპარული ნივთები განმცხადებლის სახლში იქნებოდა გადანახული. აქვე, ევროსასამართლომ გააკეთა ერთი ძალიან მნიშვნელოვანი განმარტება წარდგენილი მტკიცებულებების საკმარისობასთან დაკავშირებით და მიუთითა, რომ „ფაქტები, რომლებიც ასეთ ეჭვს წარმოშობს, არ საჭიროებს მტკიცების იმ სტანდარტს, რაც საჭიროა პირის მსჯავრდებისთვის და თუნდაც ბრალდების წარდგენისთვის, რაც სისხლის სამართალწარმოების შემდეგი ეტაპია“.¹³⁷

აქედან გამომდინარე, სააპელაციო სასამართლომ გააკეთა დასკვნა:

“მამასადამე, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული გადაწყვეტილებების და არსებული ნორმატიული ბაზის საფუძველზე, სააპელაციო სასამართლო განმარტავს, რომ ადამიანის საცხოვრებლის ჩხრეკა შესაძლებელია; ამ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება უნდა მოხდეს სასამართლოს კონტროლქვეშ;

¹³⁶ სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა გადაწყვეტილების მე-80 პუნქტზე.

¹³⁷ სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა გადაწყვეტილების 77-ე პუნქტზე.

ჩხრეკის ჩატარება გამოწვეული უნდა იყოს დემოკრატიულ საზოგადოებაში სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ინტერესების ანდა სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად; ჩხრეკის ჩატარების მიზნით ნებართვის გასაცემად სასამართლოს არ ევალება იხელმძღვანელოს თუნდაც ბრალდების წარდგენისთვის დადგენილი სტანდარტით და ამისთვის საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდის უფრო დაბალი სტანდარტის არსებობაც. აღნიშნული განმარტება არ ეწინააღმდეგება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-12 მუხლის მე-4 ნაწილის ნორმატიულ შინაარსს, რომლის მიხედვითაც, პირის კანონიერ ინტერესს პრიორიტეტი აქვს დანაშაულის გახსნის და დამნაშავეს დასჯის საჯარო ინტერესთან შედარებით და რომ პირის კანონიერი ინტერესის დაცვა სისხლის სამართლის პროცესში საზოგადოების ინტერესებს ემსახურება. საგამოძიებო კოლეგიას მიაჩნია, რომ ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, ნორმა საუბრობს პირის კანონიერი ინტერესის დანაშაულის გახსნის საჯარო ინტერესთან კონფლიქტზე და არა კანონის საფუძველზე, დემოკრატიულ საზოგადოებაში იმ ლეგიტიმური მიზნის მიღწევასთან კონფლიქტზე, რაც აუცილებელია ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის, უწყესრიგობისა თუ დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობის ან მორალის, ანდა სხვათა უფლებებისა და თავისუფლების დასაცავად. მნიშვნელოვანია, რომ იმ საგამოძიებო მოქმედების ჩასატარებლად, რომელიც ზღუდავს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას, სასამართლოსთვის ნებართვის გასაცემად მიმართვით უნდა გამოირიცხოს თვითნებობა ადამიანის პირად ცხოვრებაში ჩარევისას.”

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სტანდარტის ვრცელი მიმოხილვის შემდეგ, სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ არსებობდა პოლიციის თანამშრომლის პატიაკი, რომელიც ეფუძნებოდა კონფიდენტის მიერ მიწოდებულ სარწმუნო ინფორმაციას, რის საფუძველზეც დაწყებული იყო გამოძიება, გამოკითხული იყო პოლიციის მუშაკი, ვისაც მიაწოდეს ინფორმაცია დანაშაულის შესახებ, მოპოვებული იყო დამატებითი მასალები, რაც მიაჩნებდა ოპერატიული ინფორმაციის სარწმუნოებაზე და წარდგენილი იყო შუამდგომლობა სასამართლოში, რათა საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება მომხდარიყო სასამართლოს კონტროლქვეშ. მონაცემებში, რაც შეიძლება მიაჩნებდეს დანაშაულის ნიშნების არსებობაზე, სააპელაციო სასამართლომ იგულისხმა გულისხმობს საქართველოს შსს საინფორმაციო ბაზიდან მოპოვებული ინფორმაცია და სხვა სისხლის სამართლის საქმესთან დაკავშირებით დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები, რაც ამყარებდა დანაშაულის შესაძლო ჩადენის ეჭვს.^{cccxliii}

ამასთან, საგამოძიებო კოლეგია განმარტა, რომ საკმარისია თუ არა საგამოძიებო მოქმედების ჩასატარებლად ნებართვის გაცემისთვის სასამართლოში წარდგენილი ფაქტებისა და ინფორმაციის ერთობლიობა, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა გადაწყდეს ინდივიდუალურად, წარდგენილი მტკიცებულებებისა და მათი საკმარისობის კრიტერიუმების შეფასებით. კოლეგია აღნიშნავს, რომ ისეთი ფაქტებისა და ინფორმაციის ერთობლიობა, რაც შეიძლება არ იყოს საკმარისი რომელიმე სისხლის სამართლის საქმეზე საგამოძიებო მოქმედების ჩასატარებლად, სხვა შემთხვევაში, შესაძლებელია საკმარისი აღმოჩნდეს დასაბუთებული ვარაუდის არსებობისთვის, რაც, თავის მხრივ, საგამოძიებო მოქმედების ჩასატარებლად ნებართვის გაცემის სტანდარტს წარმოადგენს. სასამართლო განმარტავს, რომ, როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განმარტა რატუმნას საქმეში, დასაბუთებული ვარაუდის ხარისხიც სხვადასხვა შეიძლება იყოს საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისთვის ერთის მხრივ და მეორე მხრივ პირის

ბრალდებისთვის. ესეც სასამართლოს ინდივიდუალური შეფასების და მსჯელობის საგანი უნდა იყოს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, რადგან პირის ბრალდებისთვის მიზანშეწონილია დასაბუთებული ვარაუდის უფრო მაღალი სტანდარტის დაცვა, ვიდრე საგამომიებო მოქმედების ჩასატარებლად განჩინების გაცემისთვის.^{cccxiv}

ამდენად, განსახილველ შემთხვევაში, საჩივარში არსებული მოცემულობა და საქმის ფაქტობრივი გარემოებები სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ აძლევდა დასაბუთებული ვარაუდის საფუძველს, რომ შესაძლებელი იყო ჯ.ჩ.-ის საცხოვრებელ ბინასა და დამხმარე ნაგებობებში აღმოჩენილიყო საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე საგანი, დოკუმენტი ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტი.

სააპელაციო სასამართლოს საგამომიებო კოლეგიას მიიჩნია, რომ წარმოდგენილი მასალები შეიცავდა ფაქტებისა და ინფორმაციის ერთობლიობას, რაც საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდისთვის, რომ შესაძლებელია მართლაც ჰქონდეს ადგილი პროკურორის საჩივარში მითითებულ გარემოებებს. აღნიშნული საექვო გარემოებების გასარკვევად, საქმეზე სრულყოფილი და ობიექტური გამოძიების ჩასატარებლად, საჭირო იყო საქმისათვის მნიშვნელოვანი იმ ინფორმაციის, დოკუმენტაციის და საგნების ამოღება და შესწავლა, რასაც ითხოვდა პროკურორი და რაც ნათელს მოჰვენდა საჩივარში მითითებულ გარემოებებს. ხსენებული ინფორმაციის მოპოვება პირდაპირ კავშირშია სისხლის სამართლის საქმის გარემოებებთან და შესაძლებელია მნიშვნელოვანი აღმოჩნდეს საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენისა და მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის. ამასთან, ვინაიდან საკითხი ეხება საქართველოს კონსტიტუციით დაცულ სიკეთეს - კერძო საკუთრებისა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებას, აუცილებელია ჩხრეკის ჩატარება მოხდეს პროცესუალური პროცედურების მკაცრად დაცვით, **საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 112-ე და 119-ე მუხლების** შესაბამისად, მოსამართლის განჩინების საფუძველზე.^{cccxv}

ამრიგად, სააპელაციო სასამართლოს საგამომიებო კოლეგიამ მიიჩნია, რომ არსებობდა საკმარისი ფაქტობრივი და პროცესუალური საფუძველები პროკურორის საჩივრის დასაკმაყოფილებლად, რის გამოც უნდა გაუქმდეს რაიონული სასამართლოს მოსამართლის განჩინება საგამომიებო მოქმედების ჩასატარებლად ნებართვის გაცემაზე უარის თქმის შესახებ და გამოძიებას ნება დართოდა ჯ.ჩ.-ის საცხოვრებელ სახლსა და სახლის ეზოში მდებარე შენობა-ნაგებობებში ჩხრეკის ჩასატარებლად.

სააპელაციო სასამართლოს განჩინება სანიმუშოა დეტალური და თანმიმდევრული მიმოხილვის, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკისა და საპროცესო ნორმების ურთიერთმიმართების განმარტების და აღნიშნული მსჯელობის ფაქტობრივ გარემოებებზე მისადაგების თვალსაზრისით. შესაბამისად, წინამდებარე კვლევის ფარგლებში, განჩინებაში განხილულ სტანდარტებს **სარეკომენდაციო** ხასიათი აქვს.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სტანდარტებს და შესაბამისად, სააპელაციო სასამართლოს ზემოთ განხილულ განჩინებას შეესაბამება, მაგალითად, **2013 წლის განჩინება**.^{cccxvi} ეროვნულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ სასამართლოსთვის წარმოდგენილი დოკუმენტების შესწავლით არ დასტურდებოდა დასაბუთებული ვარაუდის არსებობა, რომ ზ.ბ. საცხოვრებელ სახლში და დამხმარე სათავსოებში ინახავდა ცეცხლსასროლ იარაღს და საბრძოლო მასალას, რადგან მხოლოდ შსს თანამშრომლის ჩვენება არ წარმოშობს ასეთ ვარაუდს. სასამართლომ აღნიშნა, რომ წარმოდგენილ მასალებში არ იყო ოპერატიული ინფორმაციის მიმცემის დეტალური ჩვენება, რომელიც რელევანტურს

გახდიდა შსს თანამშრომლის ჩვენებას.^{cccxlvii}

6.1.2. სახელის უფლება

სახელის უფლებასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია **2015 წლის გადაწყვეტილება**.^{cccxlviii}

ხსენებულ საქმეზე, ეროვნულმა სასამართლომ იმსჯელა უფლებაზე, რომელიც **კონვენციის მე-8 მუხლის** ტექსტში არ არის მოხსენიებული და მასში ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით იქნა მოაზრებული. ეროვნულმა სასამართლომ ევროპული სასამართლოს რელევანტური გადაწყვეტილებები დეტალურად მიმოიხილა და მათზე დაყრდნობით განმარტა სახელის უფლების შინაარსი და მოცულობა, სახელმწიფოს ვალდებულებები და უფლებაში ჩარევის მართლზომიერების კრიტერიუმები. ყოველივე აღნიშნულის გამო გადაწყვეტილება უკვე შეიძლება ჩაითვალოს სანიმუშოდ წინამდებარე კვლევის მიზნებისთვის. თუმცა გადაწყვეტილების მთავარი ღირსება არის ის, რომ ეროვნულმა სასამართლომ მოცემულ შემთხვევაში სახელის შეცვლის შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობით აკრძალვა განიხილა ადამიანის უფლებაში ჩარევის მართლზომიერების კრიტერიუმების ჭრილში და კანონით გათვალისწინებული შეზღუდვის გარდა, შეაფასა ამ აკრძალვის ლეგიტიმური მიზანი და აუცილებლობა დემოკრატიულ საზოგადოებაში. ქვემოთ განხილული ვრცელი მსჯელობის შედეგად, ეროვნულმა სასამართლომ დაასკვნა, რომ კანონმდებლობით გათვალისწინებული შეზღუდვის საფუძველზე ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ გამოცემული ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი კონვენციასთან შეუსაბამო იყო. ეროვნული სასამართლოს გამორჩეულად პროგრესული მიდგომა **სარეკომენდაციო** საერთო სასამართლოებისთვის მსგავსი ხასიათის დავების გადაწყვეტისას.

აღნიშნულ საქმეზე გასაჩივრდა სსიპ სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს (სსგს) თბილისის სამოქალაქო რეესტრის სამსახურის გადაწყვეტილება ნ.მ.-ს და დ.რ.ტ.კ.-ს არასრულწლოვანი შვილის ს.კ.-ს სახელის შეცვლაზე უარის თქმის თაობაზე.^{cccxlix}

კერძოდ, მოსარჩელეთა უფლების შეზღუდვას საფუძველად დაედო “სამოქალაქო აქტების შესახებ” საქართველოს კანონის **68-ე მუხლის პირველი პუნქტი**, რომელიც ადგენს, რომ “სახელის შეცვლა დაუშვებელია, თუ განმცხადებელი სახელად ირჩევს ციფრებს, სასვენ ნიშნებს, გეომეტრიულ ფიგურებს, გრაფიკულ გამოსახულებებს, სიმბოლოებს, უცნაურო ან შეურაცხმყოფელ სიტყვებს ან მრავალწევრიან (ორზე მეტი სახელისაგან შემდგარ) სახელს.” ანუ, კანონი პირდაპირ ითვალისწინებს მშობლების შეზღუდვას თავიანთ შვილს დაარქვან ორზე მეტი წევრისგან შემდგარი სახელი. სწორედ ეს გარემოება იყო საფუძველი იმისა, რომ მშობლებს უარი ეთქვათ ბავშვის სახელის შეცვლაზე და სახელის სამი წევრით განსაზღვრაზე სსგს თბილისის სამოქალაქო რეესტრის სამსახურის 2014 წლის 11 ივნისისა და 16 ივნისის, აგრეთვე სსგს 2014 წლის 15 აგვისტოს გადაწყვეტილებებით.^{cccl}

თავდაპირველად, ეროვნულმა სასამართლომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაზე დაყრდნობით, სახელის უფლება **კონვენციის მე-8 მუხლითა და საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლით** გარანტირებულ პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლებაში მოიაზრა:

“საქმეზე კუხანი და ფაცო, სასამართლომ თავის გადაწყვეტილებაში აღნიშნა,

მიუხედავად იმისა, რომ კონვენციის მე-8 მუხლი პირდაპირ არ ითვალისწინებს მატერიალურსამართლებრივ დებულებებს სახელის შესახებ, პირის სახელი, როგორც პიროვნული იდენტიფიკაციისა და ოჯახთან კავშირის გამომხატველი საშუალება, ადამიანის პირადი და ოჯახური ცხოვრების ნაწილია.“ (კუზანი და ფაცო იტალიის წინააღმდეგ (*Cusan et Fazzo c. Italie*), განაცხადი no. 77/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 7 იანვრის გადაწყვეტილება, პუნქტი 55).

საქმეზე გარნაგა უკრაინის წინააღმდეგ, სასამართლომ ასევე განმარტა, რომ მრავალ მსგავს საქმეზე, რომელიც უკავშირდებოდა სახელის ან გვარის არჩევას ან შეცვლას, მან დაადგინა, რომ ეს საკითხი კონვენციის მე-8 მუხლის მოქმედების სფეროში ხვდება, ვინაიდან სახელი და გვარი პირის პირად და ოჯახურ ცხოვრებას შეეხება (გარნაგა უკრაინის წინააღმდეგ (*Garnaga v. Ukraine*), განაცხადი no. 16/05/2013, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 16 მაისის გადაწყვეტილება, პუნქტი 36).^{cccli}

უფლების შინაარსის დადგენის შემდეგ, სასამართლომ იმსჯელა **მე-8 მუხლით** გარანტირებული უფლების მოცულობის თაობაზე აღნიშნული **მუხლის მე-2 პუნქტის** ანალიზის საფუძველზე და განმარტა, რომ საჯარო ხელისუფლებამ შეიძლება მართლზომიერად შეზღუდოს პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლება, თუმცა ეს უნდა მოხდეს მე-2 პუნქტით დადგენილი პირობებით. კერძოდ, შეზღუდვა მართლზომიერად რომ ჩაითვალოს, უნდა აკმაყოფილებდეს უფლებამი ჩარევის ფორმალურ საფუძველს - შეზღუდვა უნდა იყოს გათვალისწინებული კანონმდებლობით, ხოლო შემდგომ უნდა დადგინდეს, არის თუ არა ჩარევა აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში.^{ccclii}

უაღრესად მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ ადმინისტრაციული ორგანოსგან განსხვავებით, ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ **ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლით** გარანტირებული პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლების შეზღუდვის მართლზომიერად მიჩნევისთვის საკმარისი არ არის მისი კანონშესაბამისობა:

“შეზღუდვა, კანონშესაბამისობასთან ერთად, უნდა ისახავდეს ლეგიტიმურ მიზანს და უნდა იყოს აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ანუ უნდა წარმოადგენდეს თანაბარზომიერ და აუცილებელ ღონისძიებას ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად. თუ რომელიმე ეს კომპონენტი არ არის დაკმაყოფილებული, სახეზეა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა.”^{cccliii}

სანიმუშოა ეროვნული სასამართლოს მიერ თანაბარზომიერების პრინციპის განმარტება, რომლის შესაბამისადაც, იკრძალება მმართველობითი ღონისძიების ადრესატის შეუსაბამო შეზღუდვა. ეს პრინციპი, თავის მხრივ, გამომდინარეობს სამართლებრივი სახელმწიფოს კონსტიტუციური პრინციპიდან, რომლის თანახმადაც, ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე რომელიმე მხარის კონსტიტუციური უფლებების შეზღუდვა იმდენად არის დასაშვები, რამდენადაც ის საჯარო ინტერესების დაცვისთვის გარდაუვალი საშუალებაა. ამ დროს უნდა შემოწმდეს გამოყენებულ საშუალებასა და მისაღწევ მიზანს შორის არსებული დამოკიდებულება. კერძოდ, თანაბარზომიერების პრინციპის თანახმად, ძირითად უფლებაში ჩარევა, პირველ რიგში, უნდა ემსახურებოდეს ლეგიტიმურ მიზანს. შემდეგ ეტაპზე უნდა დადგინდეს, რომ ნორმატიული აქტით შერჩეული საშუალება ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად გამოსადეგია. მესამე ეტაპია, დასახული მიზნის მისაღწევად უფლებაში ჩარევის

აუცილებლობა. აუცილებელია ის საშუალება, რომელიც სხვადასხვა ალტერნატიული საშუალებიდან ყველაზე ნაკლები ზიანის მომტანია, როგორც უფლების სუბიექტებისთვის, ისე საზოგადოებისთვის. თანაზომიერების პრინციპის მეოთხე ელემენტია პროპორციულობა. იგი განსაზღვრავს დამოკიდებულებას მიზანსა და საშუალებას შორის, კერძოდ, იმყოფება თუ არა საშუალებით (ნორმატიული აქტით) გამოწვეული უფლების შეზღუდვა შეზღუდვის მიზანთან პროპორციულ, თანაზომიერ დამოკიდებულებაში.^{cccliv}

ეროვნული სასამართლოს გადაწყვეტილებაში თანაზომიერების პრინციპის განმარტება შესაბამისობაშია როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს, ისე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკასთან.

ეროვნულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოცემულ შემთხვევაში მოპასუხემ ვერ დაასაბუთა ლეგიტიმური მიზანი - მრავალწევრიანი სახელების ელექტრონულად და ქალაქის ბლანკზე დატანის სირთულის თავიდან აცილება და ჩარევის აუცილებლობა დემოკრატიულ საზოგადოებაში. კერძოდ, სასამართლომ აღნიშნა, რომ 2011 წლის 28 დეკემბრის (“სამოქალაქო აქტების შესახებ” საქართველოს კანონში ცვლილების განხორციელების) შემდეგაც სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს მიერ გაცემული იქნა 35 დაბადების მოწმობა, სადაც სახელი შედგებოდა ორზე მეტი ნაწილისგან. მოსარჩელეთა შემთხვევაშიც, სამწევრიანი სახელი ჯერ დარეგისტრირდა ელექტრონულ ბაზაში და შემდეგ კანონის საფუძველზე გაუქმდა.

შესაბამისად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოპასუხეებმა ვერ დაადასტურეს, თუ რატომ აჭარბებს სახელმწიფოს ინტერესი - არ დარეგისტრირდეს ორზე მეტი სახელისგან შემდგარი სახელი, მოსარჩელეთა ინტერესს - მათი შვილის სახელში აისახოს მამის ინდური წარმომავლობა და ტრადიციები. აღნიშნულმა ადმინისტრაციული ორგანოს გადაწყვეტილების ბათილად ცნობის საფუძველი შეადგინა და სსგს თბილისის სამოქალაქო რეესტრის სამსახურს დაევალა ახალი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემა და დაბადების აქტის ჩანაწერში სახელის სამწევრიანი სახელით შეცვლა.^{ccclv}

სასამართლომ მართებულად განმარტა კანონმდებლობა, იხელმძღვანელა ნორმატიული აქტების შესახებ კანონით, ზემდგომი ნორმატიული აქტებით, როგორც კონსტიტუცია, საერთაშორისო კონვენციები, საქართველოს და საერთაშორისო სასამართლოების პრაქტიკული გადაწყვეტილებები და საერთაშორისო მიდგომა. შედეგად სასამართლომ, როგორც დამოუკიდებელი ხელისუფლების მნიშვნელოვანმა შტომ გამოასწორა ადმინისტრაციული ორგანოს არაკონსტიტუციური, არაპროპორციული, გაუმართლებელი, დაუსაბუთებელი და დისკრიმინაციული ჩარევა ადამიანის პირად ცხოვრებაში, ამ შემთხვევაში ოჯახის, როგორც ერთ მთლიანობაში და მისი სამივე წევრის პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლებაში. ამრიგად, სასამართლო ხელისუფლებამ, განსხვავებით ადმინისტრაციული ორგანოსგან, გამოიჩინა უფრო მეტად მოქნილი და პროგრესული მიდგომა და დაიცვა ადამიანის ფუძემდებლური უფლება გაუმართლებელი ჩარევისგან.

რაც შეეხება **სააპელაციო სასამართლოს განჩინებას**^{ccclvi} იმავე საქმეზე, სააპელაციო სასამართლომ მნიშვნელოვანი განმარტებები გააკეთა საერთო სასამართლოს მიერ ადამინისტრაციულ დავებზე კონვენციის და კონსტიტუციის გამოყენების

უფლებამოსილების თაობაზე და მასში მოცემული სტანდარტები სარეკომენდაციო საერთო სასამართლოებისთვის გამოსაყენებლად.

კერძოდ, სააპელაციო სასამართლომ არ გაიზიარა აპელანტის მსჯელობა მასზედ, რომ თითქოს პირველი ინსტანციის სასამართლო გასცდა თავისი უფლებამოსილების ფარგლებს და იმსჯელა კანონის კონსტიტუციურობის საკითხზე, რაც საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენციას შეადგენდა. სააპელაციო სასამართლოს შეფასებით, განსახილველ შემთხვევაში, პირველი ინსტანციის სასამართლომ იმსჯელა მხოლოდ გასაჩივრებული ადმინისტრაციულსამართლებრივი აქტის გამოცემის დავალდებულების საკითხზე, რა დროსაც მიიჩნია, რომ სახელმწიფოს ინტერესი, არ დაერეგისტრირებინა ორზე მეტი სახელისგან შემდგარი სახელი, განსახილველ შემთხვევაში ვერ აჭარბებდა მოსარჩელეთა ინტერესს, მათი შვილის სახელში ასახულიყო მამის ინდური წარმომავლობა და ტრადიციები, რაც სარჩელის დაკმაყოფილების საფუძველს წარმოადგენდა.^{ccclvii} ამგვარად, სააპელაციო სასამართლომ სრულად გაიზიარა პირველი ინსტანციის პროგრესული მიდგომა.

6.1.3. დეკრეტული შვებულება

დისკრიმინაციის აკრძალვის ჭრილში პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლების განმარტების თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია **2015 წლის გადაწყვეტილება**.^{ccclviii}

2014 წლის 01 ოქტომბერს მოსარჩელემ განცხადებით მიმართა რაიონის გამგებელს ვინაიდან მას 2014 წლის 27 სექტემბერს შეეძინა ორი ვაჟი, მათ გარდა მას ყავს კიდევ ერთი შვილი, მშობიარობის შემდეგ კი მისი მეუღლე იმყოფებოდა მძიმე მდგომარეობაში მოითხოვა კუთვნილი დეკრეტული შვებულება ბავშვის მოსავლელად.^{ccclix}

2014 წლის 03 ნოემბრის ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის მერიის წერილით მოსარჩელეს განემარტა, „იქიდან გამომდინარე, რომ მამაკაცისთვის დეკრეტული შვებულების მიცემა ხასიათდება გარკვეული თავისებურებებით, კომპეტენტური ორგანოების მიერ გაწეული კონსულტაციებისა და რეკომენდაციების, აგრეთვე, შრომის კოდექსის საფუძველზე, მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება და მისი განცხადება დაკმაყოფილდა 2014 წლის 24 ოქტომბერს. კერძოდ მიეცა დამატებითი შვებულება საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, 12 კვირის ოდენობით. მას ასევე დამატებით განემარტა, მიუხედავად იმისა რომ იგი წარმოადგენს „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებულ ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელეს მასზე ვერ გავრცელდებოდა ამ კანონით მოქმედი ნორმა, იმის გათვალისწინებით, რომ აღნიშნული განმარტავს ორსულობისა და მშობიარობის გამო შვებულების, დახმარებისა და კომპენსაციის გაცემის წესს.^{ccclx}

საერთო სასამართლომ განმარტა, რომ მოსარჩელემ მოითხოვა არა დამატებითი შვებულება ბავშვის მოვლის გამო, არამედ მისთვის კანონით მინიჭებული უფლების რეალიზება - დეკრეტული შვებულების მიღება ტყუპი შვილების შობის გამო.^{ccclxi}

სასამართლომ მიუთია **საქართველოს შრომის კოდექსის 27-ე მუხლითა და საჯარო სამსახურის შესახებ საქართველოს კანონის 41¹-ე მუხლით** განსაზღვრულ უფლებებზე და ყურადღება გაამახვილა იმ გარემოებაზე, რომ კანონმდებელმა ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო შვებულების მიცემის წესი დაადგინა

დასაქმებულისათვის, და არსად არაა მითითებული მხოლოდ დედა, ან ხაზგასმული ქალი დასაქმებული. მოპასუხის განმარტება იმასთან დაკავშირებით, რომ არ არის დადგენილი და ცალკე გამოყოფილი ცალკე ორსულობისათვის, ცალკე მშობიარობისათვის და ცალკე ბავშვის მოვლისათვის შვებულების პერიოდები, შესაბამისად მისი გამოყოფა და მამისათვის მხოლოდ ბავშვის მოვლის გამო შვებულების მიცემას კანონი არ ითვალისწინებს, სასამართლო არ გაიზიარა.^{ccclxii}

სასამართლომ განმარტა, რომ მართალია, კანონმდებელმა აუცილებლობიდან გამომდინარე გაითვალისწინა ორსულთათვის და მშობიარობის შემდეგ ბავშვთა მოვლისათვის განსაზღვრული დროით დასვენების შემოღება, რომელსაც სამართლებრივი ტერმინით დეკრეტული შვებულება ეწოდება. „უფრო დეტალურად კი დეკრეტული შვებულება გულისხმობს ისეთ შვებულებას, რომელიც მიეცემათ პირებს ორსულობის და მშობიარობის შედეგად, ბავშვის მოვლის ან ახალშობილის შვილად აყვანისათვის. აღნიშნულიდან გამომდინარე დეკრეტული შვებულების სუბიექტებს წარმოადგენენ არა მარტო ორსულები, არამედ ისინიც, ვინც უვლის ბავშვს.“^{ccclxiii}

ქართული სამოქალაქო სამართლის მიხედვით ბავშვის მოვლის მიზნით, ორივე მშობელს ეკუთვნის სამ წლამდე დეკრეტული შვებულება და შესაბამისი თვიური ანაზღაურება ამ დროის გარკვეული ნაწილის განმავლობაში. ეს უფლება ვრცელდება ქალ მოსამსახურეებზე, თუმცა არ არსებობს მსგავსი ჩანაწერი მამაკაც მოსამსახურეებთან დაკავშირებით. მოსარჩელეთა ოჯახური პირობების გამო აუცილებელი გახდა შვილების მოვლისათვის მშობლის მოვალეობის შესრულება მამის მხრიდანაც, თუმცა მას უარი ეთქვა, იმ საფუძველით, რომ ეროვნული კანონმდებლობა არ არეგულირებს მსგავს შემთხვევას. შესაბამისად, მისი რთული პირადი მდგომარეობის გათვალისწინებით მამას მიეცა დამატებითი ორ კვირიანი შვებულება ბავშვის მოვლის გამო, რაც მას არ მოუთხოვია.^{ccclxiv}

სასამართლომ, აღიარა რა დედის უნიკალურ როლი ბავშვთან ურთიერთობაში, აღნიშნა, რომ კანონმდებელი არ კრძალავს ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო მითითებული მთლიანი პერიოდის დაყოფას და მამისათვის ბავშვის მოვლის გამო დეკრეტული შვებულების მიცემას.^{ccclxv}

ეროვნულმა სასამართლომ თავისი პოზიცია გაამყარა ადამიანის უფლებათა დაცვის შესახებ საერთაშორისო აქტებით და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ ანალოგიურ საკითხზე დადგენილი განმარტებებით, კერძოდ მიუთითა პეტროვიჩი ავსტრიის წინააღმდეგ 1998 წლის გადაწყვეტილებაზე, რომლის თანახმადაც, რომ ბავშვის მოვლის შვებულება და ბავშვის მოვლის დახმარება შესაბამისად ხვდება **კონვენციის მე-8 მუხლის** მოქმედების სფეროში; ერთ-ერთი მშობლისთვის შესაძლებლობის მიცემა, რომ შინ დარჩეს და იზრუნოს ბავშვებზე, რასაც წარმოადგენს ბავშვის მოვლის შვებულება და მასთან დაკავშირებული დახმარება, ხელს უწყობს ოჯახურ ცხოვრებას და გარდაუვალია მისი ეფექტი ოჯახური ცხოვრების ორგანიზებაზე.^{ccclxvi}

„საქმეში კონსტანტინე მარკინი რუსეთის წინააღმდეგ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ, დიდი პალატის შემადგენლობით დაადგინა, რომ ბავშვებთან ურთიერთობის თვალსაზრისით ბავშვის მოვლის შვებულების განმავლობაში ქალები და მამაკაცები ანალოგიურ სიტუაციაში არიან. ევროპის ქვეყნების აბსოლუტურ უმრავლესობაში ახლა კანონმდებლობა უზრუნველყოფს იმას, რომ ბავშვის მოვლის შვებულების აღება შეუძლია როგორც დედას, ასევე

მამას. პალატის მოსაზრებით ეს ადასტურებს, რომ საზოგადოება წინ წავიდა ქალებსა და მამაკაცებს შორის ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებით პასუხისმგებლობის უფრო თანასწორი განაწილებისკენ და კაცის როგორც მზრუნველის როლის აღიარებისკენ. სასამართლომ დაადგინა, რომ როდესაც საქმე ეხება ბავშვის მოვლის შევებულებას და ბავშვის მოვლის შევებულების დროს დახმარების მიღებას, კაცები და ქალები ანალოგიური მდგომარეობაში იმყოფებიან. მართლაც, მშობიარობის შევებულებისგან განსხვავებით, რომელიც მიზნად ისახავს ქალებისთვის საშუალების მიცემას, რომ მშობიარობის შემდეგ ძალები აღიდგინონ და მათი სურვილის შემთხვევაში ბავშვი მკერდით კვებონ, ბავშვის მოვლის შევებულება და მასთან დაკავშირებული დახმარება მოიცავს შემდეგ პერიოდს და მიზნად ისახავს რომ მშობელს, რომელსაც სურს სახლში დარჩენა საშუალება ქონდეს პირადად იზრუნოს ბავშვზე, სასამართლო ითვალისწინებს იმ განსხვავებებს, რაც არსებობს დედის და მამის ურთიერთობაში ბავშვთან, მაგრამ მაინც მიიჩნევს, რომ იმ პერიოდის განმავლობაში, რასაც მოიცავს ბავშვის მოვლის შევებულება, ბავშვზე ზრუნვის როლის თვალსაზრისით ქალები და კაცები თანაბარ მდგომარეობაში არიან.^{ccclxvii}

საერთო სასამართლო დაეთანხმა პალატას, რომ გენდერული სტერეოტიპები, როგორცაა ქალების აღქმა პირველ რიგში ბავშვების მომვლელებად და მამაკაცებისა - უპირატესად ოჯახის მარჩენალებად, თავისთავად ვერ იქნება განხილული, როგორც საკმარისი გამართლება განსხვავებული მოპყრობისთვის. ისინი ისევე არ გამოდგება, როგორც სხვა მსგავსი სტერეოტიპები რასასთან, წარმოშობასთან, ფერთან ან სექსუალურ ორიენტაციასთან დაკავშირებით.^{ccclxviii}

სასამართლომ განმარტა, რომ თანამედროვე ევროპული საზოგადოება აღიარებს პასუხისმგებლობების თანაბრად გადანაწილებას ქალსა და მამაკაცს შორის და ბავშვის აღზრდაში კაცის მნიშვნელოვან როლზე მიუთითებს. ევროპული ქვეყნების უმრავლესობა, საქართველოს ჩათვლით უზრუნველყოფს ბავშვის მოვლის შევებულებას როგორც ქალების ასევე კაცებისათვის, ამ ქვეყნების უმრავლესობა კი ამ უფლებას ავრცელებს მოსამსახურე კაცებზე და ქალებზე. განსხვავებული მოპყრობა მოცემულ საქმეში არ შეიძლება იქნას აღქმული როგორც პოზიტიური დისკრიმინაცია ქალების სასარგებლოდ, რადგან ნათლად ჩანს რომ ის საზოგადოებაში ქალის არახელსაყრელი მდგომარეობის გამოსწორებისკენ არ არის მიმართული. პირიქით, აღნიშნულს გენდერული სტერეოტიპების შენარჩუნების შედეგი აქვს და უარყოფითია, როგორც ქალების კარიერაში, ასევე კაცების ოჯახურ ცხოვრებაში. საზოგადოებაში გენდერული როლების ტრადიციული გადანაწილება არ შეიძლება ამართლებდეს მამაკაცებისათვის მათ შორის მოსამსახურე მამაკაცებისათვის ბავშვის მოვლის შევებულების უფლების ჩამორთმევას.^{ccclxix}

საერთო სასამართლოს განმარტებით, გარკვეული შეზღუდვები ბავშვის მოვლის შევებულებასთან დაკავშირებით შეიძლება იყოს გამართლებული, თუმცა არ უნდა იყოს დისკრიმინაციული ხასიათის. სასამართლოს აზრით, ასეთი განზოგადებული და ავტომატური აკრძალვა რომელიც ვრცელდება ადამიანების ჯგუფზე მხოლოდ მათი სქესიდან გამომდინარე, სცდება სახელმწიფოსათვის მინიჭებულ თავისუფალი შეფასების ფარგლებს.^{ccclxx}

საერთაშორისო სამართლის საფუძველზე სახელმწიფოს ვალდებულებების განმარტების შემდეგ, სასამართლომ ზემოაღნიშნული მსჯელობა მიუსადაგა მის წინასე არსებულ

ფაქტობრივ გარემოებებს და დაასკვნა, რომ მოსარჩელის შეცვლა შეეძლო სხვა მოსამსახურე ქალსაც და მამაკაცსაც. მსგავსი თანამდებობა იგივე სამსახურში ხშირად უკავიათ როგორც მამაკაცებს ასევე ქალებს რომლებსაც, მამაკაცისაგან განსხვავებით, უპირობოდ ეძლევათ დეკრეტული და ბავშვის მოვლის შვებულება. მოსარჩელე გახდა სქესობრივი ნიშნით დისკრიმინაციის მსხვერპლი ობიექტური და გონივრული გამართლების გარეშე.^{ccclxxi}

იმის გათვალისწინებით, რომ „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული არ არის საჯარო მოსამსახურის თანამდებობიდან გათავისუფლების, შვებულების გადაწყვეტილების მიღების პროცედურა, საერთო სასამართლომ განმარტა ადმინისტრაციული ორგანოს ვალდებულება, გამოიყენოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით დადგენილი მარტივი ადმინისტრაციული წარმოება, რამდენადაც ამგვარი გადაწყვეტილება წარმოადგენს ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ სამართლებრივ აქტს და იგი უნდა პასუხობდეს აქტის მომზადებისა და გამოცემის ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით განსაზღვრულ მოთხოვნებს.^{ccclxxii}

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საერთო სასამართლოს შემდეგი განმარტება:

„სასამართლო განმარტავს, რომ კანონის მხოლოდ სიტყვასიტყვითი (გრამატიკული) მნიშვნელობით ვიწრო გაგებისპრინციპზე დიდი ხანია უარი თქვა იურისპრუდენციამ. იმ შემთხვევაში, როდესაც ნორმის სიტყვასიტყვითი განმარტება წინააღმდეგობაშია კანონის მიზანთან, სასამართლომ ნორმაშეფარდების პროცესში უნდა გადაწყვიტოს, ხომ არ წარმოიშობა აღნიშნული ნორმის სხვა ხერხებით განმარტების აუცილებლობა და მათ შორის, ხომ არ უნდა იმოქმედოს კანონის ობიექტური მიზნიდან გამომდინარე, სამართლით, რომელიც გამომდინარეობს არსებული კონსტიტუციური მართლწესრიგიდან, ამავე მართლწესრიგის ფარგლებში და უზრუნველყოფს კონკრეტული ურთიერთობის სამართლიან გადაწყვეტას.

სასამართლო მიიჩნევს, რომ სადავო ნორმის სიტყვასიტყვითი განმარტება ეწინააღმდეგება კანონის მიზანს და ვერ უზრუნველყოფს ამ თვალსაზრისით სწორი სოციალური და ეკონომიკური პოლიტიკის გატარებას. კონკრეტულ შემთხვევაში კანონმდებლის მიერ სადავო ნორმის შემოღების ობიექტური მიზანია მრავალშვილიანი ოჯახების სახელმწიფოებრივი სტიმულირება და ამით, შესაბამისად, ერის დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის ხელშეწყობა, სოციალური დაცვის მექანიზმის გაძლიერება.“^{ccclxxiii}

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლომ დააკმაყოფილა მოსარჩელის სასარჩელო მოთხოვნები სადავო აქტის ბათილად ცნობის თაობასა და ადმინისტრაციულ სამართლებრივი აქტის გამოცემის თაობაზე და და ბათილად ცნო რაიონის გამგებლის 2014 წლის 24 ოქტომბრის ბრძანება დამატებითი შვებულების შესახებ. სასამართლომ დაავალა მოპასუხეს - რაიონის გამგეობას დაუყოვნებლივ გამოეცა ახალი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი მოსარჩელისთვის ანაზღაურებად დეკრეტულ შვებულების მიცემასთან დაკავშირებით.^{ccclxxiv}

საერთო სასამართლოს ზემოთ განხილული გადაწყვეტილება სანიმუშო ნიმუშია, თუ როგორ ავსებენ საქართველოს საერთო სასამართლოები შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობაში არსებულ ხარვეზებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით. საერთო სასამართლოს გადაწყვეტილება ასახავს სოციალური განვითარების

შედეგებსა და გენდერული სტერეოტიპების მსხვრევის აუცილებლობას და სრულ თანხვედრაშია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ევოლუციური და დინამიკური განმარტების პრინციპთან. გადაწყვეტილებაში მოცემული სტანდარტები სარეკომენდაციოა საერთო სასამართლოების მიერ გამოსაყენებლად.

6.1.4. უცხოელის პირადი ცხოვრება

საქართველოში მყოფი უცხოელის პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლების კონტექსტში მნიშვნელოვანია აღნიშნოს ადმინისტრაციულ საქმეზე მიღებული **2015 წლის გადაწყვეტილება**.^{ccclxxv} საქართველოს სინამდვილეში საკითხის აქტუალობისა და საერთო სასამართლოს მიერ მნიშვნელოვანი განმარტებების გათვალისწინებით, გადაწყვეტილება ვრცელი სახით არის განხილული.

მოსარჩელეს, რომელიც არის ნიგერიის მოქალაქე და საქართველოს ერთ-ერთი უნივერსიტეტის სტუდენტი, ვიზის ვადის ამოწურვის შემდეგ საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს საკონსულო დეპარტამენტის გადაწყვეტილებით, საქართველოს ვიზის გაცემაზე უარი ეთქვა. უარი ეფუძნებოდა „უცხოელთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ“ **საქართველოს კანონის მე-11 მუხლის პირველი პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტს**, რომლის თანახმად, უცხოელს საქართველოს ვიზის გაცემაზე ან საქართველოში შემოსვლაზე შეიძლება უარი ეთქვას თუ საქართველოში მისი ყოფნა საფრთხეს შეუქმნის საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოებას ან/და საზოგადოებრივ წესრიგს, საქართველოს მოქალაქეებისა და საქართველოში მცხოვრები სხვა პირების ჯანმრთელობის, უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვას.

ეროვნულმა სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ ზემოაღნიშნული ნორმით გათვალისწინებული საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების ან/და საზოგადოებრივ წესრიგის დაცვის ინტერესი დეტალურ მოცემულობებთან არ კონკრეტიზირდებოდა.

აღნიშნულ კონტექსტში, სასამართლომ მხედველობაში მიიღო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განხილული საქმე ლუპსა რუმინეთის წინააღმდეგ.¹³⁸ ამ საქმეზე, რუმინეთის პროკურატურის ბრძანებით, განმცხადებლის რუმინეთის ტერიტორიაზე ყოფნა არასასურველად გამოცხადდა და იგი რუმინეთიდან უნდა გაძევებული და დეპორტირებული ყოფილიყო იმ საფუძველით, რომ რუმინეთის დაზვრევის სამსახურს მიღებული ჰქონდა „საკმარისი და სერიოზული საიდუმლო ინფორმაცია, რომ მისი საქმიანობა საფრთხეს უქმნიდა ეროვნულ უშიშროებას“.¹³⁹

ეროვნულმა სასამართლომ დეტალურად მიმოიხილა ევროპული სასამართლოს მსჯელობა:

"ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ სიცხადის ესა თუ ის ხარისხი, რაც შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობას მოეთხოვება, რეგულირების კონკრეტულ სფეროზეა დამოკიდებულია. ეროვნულ უშიშროებას

¹³⁸ *Lupsa v. Romania*, განაცხადი no. 10337/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილება.

¹³⁹ ლუპსა რუმინეთს წინააღმდეგ, გადაწყვეტილების პუნქტი 39.

დამუქრებული საფრთხე განსხვავდება ხასიათისა და ბუნების მიხედვით და ამიტომ წინასწარ რთული განმსაზღვრელია (გადაწყვეტილების პუნქტი 37), თუმცა ეროვნული უშიშროების მოსაზრებებზე დამყარებულ ღონისძიებას დაქვემდებარებულ პირს არ უნდა წაერთვას თვითნებობის წინააღმდეგ ყველა გარანტია, რაც ნიშნავს იმას, რომ შესაბამისი ღონისძიება უნდა შემოწმდეს დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი ორგანოს მიერ, რომელიც უფლებამოსილია შეაფასოს ფაქტობრივი და სამართლებრივი გარემოებები, რათა ღონისძიების მართლზომიერება გადაწყვიტოს და ხელისუფლების მიერ შესაძლო თვითნებობა გამორიცხოს. საფრთხის აბსტრაქტული ფორმულირების გარდა, ხელისუფლებას განმცხადებლისთვის სხვა რაიმე დეტალი არ უცნობებია, რათა განმცხადებელს, შესაბამისად, გაეზათილებინა ეს ინფორმაცია (გადაწყვეტილების პუნქტი 40). ამასთან, მოცემულ საქმეზე ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიანიჭა იმ ფაქტს, რომ ბუქარესტის შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლო გაძევების ბრძანების მხოლოდ ფორმალური შემოწმებით შემოიფარგლა. ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ პროკურატურას ეროვნული სასამართლოსთვის იმ დანაშაულის შესახებ, რომლის ჩადენაშიც განმცხადებელი იყო ეჭმიტანილი, დეტალები არ უცნობებია და სასამართლო არ გასცდენია პროკურატურის ვარაუდებს და არ შეუმოწმებია, მართლა წარმოადგენდა თუ არა განცხადებელი საფრთხეს ეროვნული უშიშროებისთვის (გადაწყვეტილების პუნქტი 41), ვინაიდან განმცხადებელს არ მიუღია აღმასრულებელი ხელისუფლებისგან და არც ეროვნული სასამართლოსგან მინიმალური დაცვა თვითნებობის წინააღმდეგ, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ მის პირად ცხოვრებაში ჩარევა კანონის შესაბამისად არ მომხდარა, რამაც კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა გამოიწვია (გადაწყვეტილების პუნქტები 42-ე და 44-ე).^{ccclxxvi}

ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა, რომ **საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 96-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილების** შესაბამისად, ადმინისტრაციული ორგანო ვალდებულია ადმინისტრაციული წარმოებისას გამოიკვლიოს საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ყველა გარემოება და გადაწყვეტილება მიიღოს ამ გარემოებათა შეფასებისა და ურთიერთშეჯერების საფუძველზე. დაუშვებელია ადმინისტრაციული აქტის გამოცემას საფუძვლად დაედოს ისეთი გარემოება ან ფაქტი, რომელიც კანონით დადგენილი წესით არ არის გამოკვლეული ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ.

აგრეთვე, საერთო სასამართლომ იხელმძღვანელა **საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 32-ე მუხლის მე-4 ნაწილით**, რომლის შესაბამისადაც, თუ ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი გამოცემულია საქმისათვის არსებითი მნიშვნელობის მქონე გარემოებების გამოკვლევისა და შეფასების გარეშე, იგი უფლებამოსილია სადავო საკითხის გადაუწყვეტლად ბათილად ცნოს ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ სამართლებრივი აქტი და დაავალოს ადმინისტრაციულ ორგანოს ამ გარემოებათა გამოკვლევისა და შეფასების შემდეგ გამოსცეს ახალი. სასამართლო ამ გადაწყვეტილებას იღებს იმ შემთხვევაში, თუ ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის ბათილად ცნობისათვის არსებობს მხარის გადაუდებელი კანონიერი ინტერესი. მოცემულ შემთხვევაში, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მხარის გადაუდებელი კანონიერი ინტერესი არსებობდა.^{ccclxxvii}

ევროპული სასამართლოს პრაქტიკასა და ეროვნული კანონმდებლობის ნორმებზე დაყრდნობით, ეროვნულმა სასამართლომ სადავო საკითხის გადაუწყვეტლად ბათილად

ცნო საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს საკონსულო დეპარტამენტის გადაწყვეტილება და დაავალა საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებების გამოკვლევისა და შეფასების შემდეგ, კანონით დადგენილ ვადაში, ახალი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემა საქართველოს ვიზის გაცემის თაობაზე.^{ccclxxviii}

სხვა შემთხვევაშიც,^{ccclxxix} სასამართლო გაეცნო საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის კონტრდაზვერვის დეპარტამენტიდან გამოთხოვილ ინფორმაციას, რათა შეემოწმებინა მოსარჩელისათვის საქართველოში ბინადრობის ნებართვის გაცემის მიზანშეუწონლად მიჩნევის საფუძველი. ინფორმაცია, საიდუმლოების შემცველობის გამო, წარმოდგენილ იქნა მხოლოდ სასამართლოსათვის და არ დაერთო საქმეს, ამასთან, მტკიცებულებათა გამოკვლევის ეტაპზე ამ ნაწილში დახურულ სასამართლო სხდომაზე საიდუმლო ინფორმაციის შესწავლა და შემოწმება განხორციელდა კანონით დადგენილი წესით მათი სხვა მტკიცებულებებთან ერთობლიობაში, თუმცა მასში მითითებულმა ფაქტებმა ასახვა ვერ ჰპოვა სასამართლო გადაწყვეტილებაში.

ლუპსას საქმეზე დადგენილი სტანდარტი სასამართლომ ამ შემთხვევაშიც გამოიყენა, თუმცა ერთის მხრივ, სახელმწიფო უშიშროების ინტერესისა და მეორეს მხრივ, მოსარჩელის პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლების შეპირისპირების შედეგად, მიიჩნია, რომ ადგილი არ ჰქონდა საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის დარღვევას. შესაბამისად, არ არსებობდა საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს გადაწყვეტილების ბათილად ცნობისა და მოსარჩელისთვის მუდმივი ცხოვრების ნებართვის მინიჭების თაობაზე მოპასუხისათვის ახალი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემის დავალების სამართლებრივი საფუძველი. მოსარჩელეს უარი ეთქვა სარჩელის დაკმაყოფილებაზე.^{ccclxxx}

”კონტრდაზვერვითი საქმიანობის შესახებ” საქართველოს კანონის პირველი მუხლის თანახმად, კონტრდაზვერვითი საქმიანობა არის სახელმწიფო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის სფეროში საქმიანობის სპეციალური სახე, რომლის მიზანია უცხო ქვეყნის სპეციალური სამსახურების, ორგანიზაციების, პირთა ჯგუფისა და ცალკეულ პირთა საქართველოს სახელმწიფო ინტერესების წინააღმდეგ მიმართული სადაზვერვო ან/და ტერორისტული საქმიანობიდან მომდინარე საფრთხეების გამოვლენა და თავიდან აცილება. ”კონტრდაზვერვითი საქმიანობის შესახებ” საქართველოს კანონის მე-7 მუხლის შესაბამისად, ქვეყანაში ერთიანი კონტრდაზვერვითი საქმიანობის ორგანიზაცია და სპეციალური სამსახურების საქმიანობის კოორდინაცია ეკისრება სპეციალურ სამსახურს – საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის კონტრდაზვერვის დეპარტამენტს.

ამავე კანონის მე-6 მუხლის პირველი და მეორე პუნქტების თანახმად, კონტრდაზვერვითი საქმიანობა გასაიდუმლოებულია. ამ საქმიანობის ამსახველი დოკუმენტები, მასალები და სხვა მონაცემები წარმოადგენს სახელმწიფო საიდუმლოებას. კონტრდაზვერვითი საქმიანობის პროცესში ოპერატიული და ოპერატიულ-ტექნიკური ღონისძიებების შედეგად მიღებული დოკუმენტები, მასალები და სხვა მონაცემები არ

შეიძლება გამოყენებული იქნეს სამართალდაცვითი მიზნებისათვის, გარდა საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

იმ პირებს, რომელთათვისაც დეპარტამენტს მიზანშეუწონლად მიაჩნია საქართველოში მუდმივი ცხოვრების ნებართვის მინიჭება, ხელი არ მიუწვდებათ მათ წინააღმდეგ არსებულ ინფორმაციაზე. შესაბამისად, მათ არ აქვთ შესაძლებლობა სასამართლოში მუდმივი ცხოვრების ნებართვაზე უარის გასაჩივრებისას, გააბათილონ, ან ეჭვ ქვეშ დააყენონ ეს ინფორმაცია. ეროვნული კანონმდებლობა ამ შემთხვევაში რუმინეთის კანონმდებლობის იდენტურია და შესაბამისად, წამყვანი მნიშვნელობა ენიჭება სწორედ საერთო სასამართლოს მიერ ადმინისტრაციულ ორგანოთა თვითნებობის წინააღმდეგ ქმედითი დაცვის განხორციელებას. შესაბამისად, რეკომენდებულია, საერთო სასამართლოს მიერ დასაბუთების სტანდარტი გამოყენებული იქნეს სხვა სასამართლოების მიერაც ანალოგიურ შემთხვევებში.

საერთო სასამართლოს მიერ მიღებული ზემოაღნიშნული აქტები სანიმუშოა და მასში მოცემული სტანდარტები **სარეკომენდაციო** ანალოგიური დავების განმხილველი სასამართლოებისთვის, რადგანაც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკისა და ეროვნული კანონმდებლობის ნორმების ჰარმონიული გამოყენებით უზრუნველყოფს, რომ პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლება მაქსიმალურად არის გარანტირებული. ეროვნულმა სასამართლომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ რუმინეთის საქმეზე არსებულ ანალოგიურ ფაქტობრივ გარემოებებზე დადგენილი სტანდარტის შესაბამისად დაიცვა **მე-8 მუხლით** გარანტირებული უფლება და სამართლიანი წონასწორობა დაამყარა მნიშვნელოვან სახელმწიფო ინტერესებსა და ინდივიდუალ ინტერესებს შორის.

6.1.5. გენდერული იდენტობა

დაბადების სააქტო ჩანაწერში ცვლილების შეტანის თაობაზე მნიშვნელოვანია ადმინისტრაციულ საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილება.^{ccclxxxi} ეროვნულმა სასამართლომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი სტანდარტი ზუსტად მიუსადაგა მის განსახილველ საკითხს.

კერძოდ, აღნიშნულ საქმეზე მოსარჩელე სამოქალაქო რეესტრში რეგისტრირებულია, როგორც მდედრობითი სქესის საქართველოს მოქალაქე და პირადობის მოწმობაში მის სქესად მითითებულია მდედრობითი. მისი მდედრობითი სქესი სამოქალაქო რეესტრში რეგისტრირებულია დაბადების აქტის ჩანაწერის საფუძველზე, რომელიც თავის მხრივ, დაეფუძნა სამშობიარო სახლის სამედიცინო ცნობას. მოსარჩელეს სამედიცინო კლინიკის დასკვნით დაუდგინდა სქესის იდენტიფიკაციის აშლილობა - ტრანსსექსუალიზმი. მოსარჩელეს სსიპ სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტომ უარი უთხრა დაბადების სააქტო ჩანაწერში სქესის აღმნიშვნელ გრაფაში ცვლილების შეტანა და „მდედრობითის“ „მამრობითით“ შეცვლა.^{ccclxxxii}

ეროვნულმა სასამართლომ იმსჯელა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8

მუხლით დაცულ უფლებებზე. სასამართლომ დაასკვნა, რომ ადამიანის უფლება თვითონ, დამოუკიდებლად განსაზღვროს ის, თუ როგორ შეიგრძნობდეს საკუთარ თავს, მათ შორის გენდერული თვალსაზრისით, შედის **მე-8 მუხლით** დაცულ სფეროში, რასაც ასევე ადასტურებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალიც (სასამართლოს მითითებული აქვს ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე ქრისტინ გუდვინი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Christine Goodwin v. the United Kingdom*, განაცხადი no. 28957/95, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2002 წლის 11 ივლისის გადაწყვეტილება). მაგრამ ეროვნულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ იმისათვის, რათა სწორი სამართლებრივი შეფასება განხორციელდეს სახელმწიფოს მიერ დაცულ სფეროში ჩარევასთან დაკავშირებით აუცილებელია სწორად განისაზღვროს თავად დაცული სფერო.^{ccclxxxiii}

კერძოდ, სასამართლომ მიიჩნია, რომ თავდაპირველად უნდა დაედგინა მოცემულ ვითარებაში მოსარჩელის საიდენტიფიკაციო მონაცემებში არსებული სქესის აღმნიშვნელი ინფორმაციის შეცვლა იყო თუ არა საქართველოს კონსტიტუციის და ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციით გარანტირებულ პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლებით დაცულ სფეროში შემავალი უფლება.^{ccclxxxiv}

სასამართლომ მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალზე და აღნიშნა, რომ პირებს, რომლებსაც ოპერაციულად არ შეუცვლიათ სქესი, **კონვენციის მე-8 მუხლს** ვერ დაეყრდნობიან მათ სქესთან დაკავშირებული საიდენტიფიკაციო მონაცემების ცვლილების მოთხოვნისას. ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა საქმეზე - „ჰამალაინენი ფინეთის წინააღმდეგ (*Hämäläinen v. Finland*), განაცხადი no. 37359/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2014 წლის 16 ივლისის გადაწყვეტილება) და აღნიშნა, რომ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, პოსტოპერაციულ ტრანსსქესუალებს შეუძლიათ ამტკიცონ **კონვენციის მე-8 მუხლით** გათვალისწინებული პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლების დარღვევა, მათი სქესის სამართლებრივი აღიარების არ არსებობის საფუძველით (სასამართლომ აგრეთვე დამატებით მიუთითა შემდეგ საქმეებზე: გრანტი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Grant v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 32570/03, 2006 წლის გადაწყვეტილების პუნქტი 40, და ლ. ლიტვის წინააღმდეგ (*L. v. Lithuania*), განაცხადი no. 27527/03, 2007 წლის გადაწყვეტილების პუნქტი 59).^{ccclxxxv}

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლო მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ მოპასუხე - სსიპ სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს თბილისის სამოქალაქო რეესტრის სამსახურის უარი სამოქალაქო აქტის ჩანაწერში მოსარჩელის სქესის შესახებ მონაცემის შეცვლაზე იმ პირობებში, როდესაც მისი ბიოლოგიურ-ფიზიოლოგიური მოცემულობა - სქესი არ შეესაბამება მის მიერ მოთხოვნილ სქესის აღმნიშვნელ მონაცემს, სრულ შესაბამისობაშია საქართველოს კონსტიტუციასთან, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპულ კონვენციასთან, „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონთან, საქართველოს ზოგად ადმინისტრაციულ კოდექსთან და სხვა საკანონმდებლო, თუ კანონქვემდებარე ნორმატიულ აქტებთან, რის გამოც მოსარჩელის სარჩელი უსაფუძვლოა და არ უნდა დაკმაყოფილდეს.^{ccclxxxvi}

საერთო სასამართლოს მიერ გენდერული იდენტობის საკითხზე მიღებული გადაწყვეტილება სანიმუშოა და მასში მოცემული სტანდარტები **სარეკომენდაციოა** საერთო სასამართლოების მიერ ანალოგიური საკითხების განხილვისას. საერთო სასამართლომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკის

დეტალური განხილვის საფუძველზე განმარტა კონვენციის მე-8 მუხლით გარანტირებული პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლების შინაარსი, მოცულობა, სახელმწიფოს ვალდებულებები და არგუმენტირებული პასუხი გასცა მოსარჩელის მოთხოვნას.

6.2. რეკომენდაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლზე ეროვნული სასამართლოების ზემოთგანხილულ გადაწყვეტილებებში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებენ და არგებენ საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. ყველა ზემოაღნიშნული გადაწყვეტილება მიმართულია იქითკენ, რომ კონვენციით გარანტირებული უფლებები იყოს მაქსიმალურად უზრუნველყოფილი დადგენილი სტანდარტების ფარგლებში. შესაბამისად, ზემოთმოყვანილი გადაწყვეტილებები სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა მე-8 მუხლით გარანტირებული უფლებების დაცვისას ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა ანალოგიურად გამოიყენონ.

7. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 10 - გამოხატვის თავისუფლება:

“1. ყველას აქვს უფლება გამოხატვის თავისუფლებისა. ეს უფლება მოიცავს პირის თავისუფლებას, ჰქონდეს შეხედულებები, მიიღოს ან გაავრცელოს ინფორმაცია თუ მოსაზრებები საჯარო ხელისუფლების ჩაურევლად და სახელმწიფო საზღვრების მიუხედავად. ეს მუხლი ხელს არ უშლის სახელმწიფოებს, განახორციელონ რადიომუწყებლობის, სატელევიზიო ან კინემატოგრაფიულ საწარმოთა ლიცენზირება.

2. ამ თავისუფლებათა განხორციელება, რამდენადაც ის განუყოფელია შესაბამისი ვალდებულებებისა და პასუხისმგებლობისაგან, შეიძლება დაექვემდებაროს ისეთ წესებს, პირობებს, შეზღუდვებს ან სანქციებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, ტერიტორიული მთლიანობის ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, უწყესრიგობისა თუ დანაშაულის აღსაკვეთად, ჯანმრთელობის ან მორალის დაცვის მიზნით, სხვათა რეპუტაციის ან უფლებების დასაცავად, საიდუმლოდ მიღებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან ასაცილებლად ან სასამართლო ხელისუფლების ავტორიტეტისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველსაყოფად.”

7.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

კონვენციის მე-10 მუხლის შინაარსისა და მოცულობის განმარტების, საერთო სასამართლოს მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებით დადგენილი სტანდარტების განსახილველი საქმის გარემოებებთან მისადაგებისა და დასაბუთების თვალსაზრისით, სანიმუშოა **2016 წლის გადაწყვეტილება**, მიღებული პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ.^{ccclxxxvii} აღნიშნულ საქმეზე, დავის საგანი იყო საქმიანი რეპუტაციის შემლახველი ინფორმაციის უარყოფა.

სასამართლომ მიიჩნია, რომ წარმოჩენილ ღირებულებათა კონფლიქტი (პრესის გამოხატვის თავისუფლება საქმიანი რეპუტაციის უფლების წინააღმდეგ) პრესის გამოხატვის თავისუფლების სასარგებლოდ უნდა გადაწყვეტილიყო. სასამართლომ კონფლიქტურ ინტერესებს შორის სამართლიანი ბალანსი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის ძალზე ვრცელი მიმოხილვის საფუძველზე დაამყარა. ეროვნული სასამართლოს მსჯელობა, მისი მოცულობიდან გამომდინარე, კვლევაში სქემატურად არის მოყვანილი, მაგრამ რეკომენდებულია გამოყენებული იქნეს საერთო სასამართლოების მიერ.

დემოკრატიული საზოგადოების პროგრესისა და და თითოეული ადამიანის განვითარებისთვის გამოხატვის თავისუფლების მნიშვნელობა ეროვნულმა სასამართლომ განმარტა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით, მიუთითა რა წამყვან გადაწყვეტილებაზე ჰენდისაიდის საქმეზე.¹⁴⁰

¹⁴⁰ ჰენდისაიდი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Handyside v. the United Kingdom*), განაცხადი no. 5493/72, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პლენუმის 1976 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილება.

ეროვნულმა სასამართლომ ჰენდისაიდის საქმეზევე განმარტა არა მხოლოდ ნეიტრალური და პოზიტიური ინფორმაციის, არამედ შეურაცხმყოფელი, გამოაგნებელი და შემაშფოთებელია იდეებისა და ინფორმაციის დაცულობა **მე-10 მუხლით**, რადგან

„ასეთია პლურალიზმის, შემწყნარებლობისა და ტოლერანტობის მოთხოვნა, ურომლისოდაც არ არსებობს დემოკრატიული საზოგადოება“.^{ccclxxxviii}

გამოხატვის თავისუფლებასა და სხვა ღირებულებათა შორის სამართლიანი წონასწორობის მიღწევის მიზნით, სასამართლომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციითა და ევროპული სასამართლოს მიერ დაკონკრეტებული კრიტერიუმები გამოიყენა: კერძოდ, იმისათვის, რომ შეზღუდვა, ჩარევა გამართლებულად იქნას მიჩნეული, აუცილებელია რომ ასეთი შეზღუდვა იყოს გათვალისწინებული - ნათლად ჩამოყალიბებული და განჭვრეტადი კანონით. ანუ, გამოხატვის თავისუფლებით მოსარგებლე სუბიექტის მაღალი დაცვისათვის, აუცილებელია გარკვეული შემუშავებული რეგულაციები სახელმწიფოს მიერ, რომელიც პირს ნათლად დაანახებს, რა წესითაა გათვალისწინებული ამა თუ იმ ხელშემკვრელ სახელმწიფოში მისი თავისუფლების შეზღუდვა.

ასევე, იმისათვის, რომ შეზღუდვა გამართლებულად იქნეს მიჩნეული, აუცილებელია რომ ეს „კანონით“ გათვალისწინებული შეზღუდვა ემსახურებოდეს იმ ლეგიტიმურ მიზნებს, რომლებიც ჩამოთვლილია **მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტში**.

დაბოლოს, წინარე ეტაპების გადალახვის შემთხვევაში, ევროპული სასამართლო უკვე მსჯელობს, თუ რამდენად აუცილებელი იყო ჩარევა დემოკრატიულ საზოგადოებაში. აღნიშნული, ასევე გულისხმობს საამისოდ „მწვავე საზოგადოებრივ საჭიროებას“, რომლის აღიარებისთვისაც თავის მხრივ საჭიროა „შესაბამისი და საკმარისი“ საფუძვლის არსებობა.

საერთო სასამართლომ აღნიშნა, რომ შეფასება - „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“, მოიცავს ორ კომპონენტს: უფლებაში ჩარევის „აუცილებლობისა“ და ჩარევის „თანაზომიერების“ შეფასებას.

საერთო სასამართლომ მოპასუხისათვის გაჟღერებული ინფორმაციის უარყოფის დავალების მოთხოვნა მართებულად განიხილა გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევად და ყურადღებას გაამახვილა სწორედ პირველ კომპონენტზე - უფლებაში ჩარევის „აუცილებლობა“.

ეროვნულმა სასამართლომ დეტალურად განიხილა ევროპული სასამართლოს მიერ პრეცედენტული სამართლით შემუშავებული გარკვეული მიდგომები და კრიტერიუმები, გარკვეული გამოკვეთილი ფაქტორები, რომლებიც გავლენას ახდენენ ზემოაღნიშნული „ჩარევის აუცილებლობის“ შეფასებაზე: შეეხება თუ არა ესა თუ ის გამოხატვა საზოგადოებრივი ინტერესის საკითხებს; რა სფეროს შეეხება გამოხატვა და ვის მიმართ არის ის გამოთქმული; ჯდება თუ არა დასაშვები კრიტიკის ფარგლებში; ვის მიერ არის გამოთქმული კრიტიკა; როგორია ინფორმაციისა და იდეების შინაარსი; ჩართულია თუ არა ღირებულებათა კონფლიქტში მედია; როგორია ის აუდიტორია, ვისთვისაც გახდა ინფორმაცია ხელმისაწვდომი. როგორია კანონიერი ინტერესებისათვის (მაგ: რეპუტაციისათვის) მიყენებული ან პოტენციური ზიანი და სხვა. სასამართლომ

განასხვავა შეხედულება და ფაქტის კონსტატაცია და ის განსხვავებული მტკიცების სტანდარტი, რომელიც შესაბამისად მოითხოვება.

დაბოლოს, მნიშვნელოვანია, სასამართლო პრაქტიკაში დამკვიდრებულ ტენდენციაზე მსჯელობა:

“მთავარია კარგად გავიაზროთ, რომ მცდარია ხშირ შემთხვევაში ქართული სამართალწარმოების მიერ გამოყენებული თეზა, რომ ასეთი კონფლიქტის მართებულად გადაჭრისათვის მხოლოდ, აზრისა თუ ფაქტის დიფერენცირებას აქვს მნიშვნელობა. სტრასბურგის სასამართლოს CASE LAW-ს მიხედვით, არ არსებობს აბსოლუტურად დაცული, ან აბსოლუტურად დაუცველი სფერო. ხშირად მცდარი და დაუსაბუთებელი ფაქტის გავრცელებაც კი არ არის საკმარისი გამოხატვის თავისუფლების შესაზღვრად. აუცილებელია გააზრებულ იქნეს, რომ უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი - შეზღუდვისათვის შესაფერისი და საკმარისი საფუძვლები, რომლებიც განაპირობებენ ამ „მწვავე საზოგადოებრივ საჭიროებას“ და შესაბამისად შეზღუდვის აუცილებლობის ცნებამდე მიყვანას, უნდა შეფასდეს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ინდივიდუალურად.”^{ccclxxxix}

გადაწყვეტილების მოცულობიდან გამომდინარე, შეუძლებელია იმის სათანადოდ გადმოცემა, თუ რამდენად დეტალურად განიხილა ეროვნულმა სასამართლომ გამოხატვის თავისუფლების ისტორიული განვითარება და ევროპული (და არამართო) სტანდარტები. უაღრესად მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ ეროვნულმა სასამართლომ თითოეული სტანდარტი საქმის დეტალებს მორგო და ყველა ფაქტორის გათვალისწინებით დაამყარა სამართლიანი წონასწორობა კონფლიქტურ ინტერესებს შორის. აღნიშნული გადაწყვეტილება სანიმუშოა და მასში განვითარებული მსჯელობა **სარეკომენდაციოა** როგორც გამოხატვის თავისუფლების სტანდარტების სიღრმისეული განხილვის თვალსაზრისით, ისე თვალსაჩინო მაგალითია, თუ როგორი უნდა იყოს ეროვნული სასამართლოს „რელევანტური“ და „საკმარისი“ დასაბუთება გამოხატვის თავისუფლების უფლებაში ჩარევის მწვავე სოციალური საჭიროებისა, თუ თანაბარზომიერების შეფასების კუთხით.

კვლევის ფარგლებში შესწავლილი გადაწყვეტილებებიდან აღსანიშნავია ეროვნული სასამართლოს **2016 წლის დადგენილება**,^{ccxc} იმ თვალსაზრისით, რომ ამ საქმეზე გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევის ლეგიტიმური მიზანი იყო საზოგადოებრივი წესრიგისა და სასამართლოს ავტორიტეტის დაცვა.

საქმეზე დადენილი ფაქტობრივი გარემოებები შემდეგში მდგომარეობდა: ქუჩაში, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მახლობლად გამართული აქციის დროს, მოქალაქე მეგაფონით იგინებოდა და ილანძლებოდა მოქმედი მოსამართლის მისამართით, რომლის ახალი ვადით გამწესების საკითხიც იხილებოდა. მოქალაქე ადმინისტრაციულ პასუხისგებაში იქნა მიცემული **ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 166-ე მუხლის** საფუძველზე, რომელიც საზოგადოებრივ ადგილებში ლანძღვა-გინებისთვის სახდელის სახით ითვალისწინებს დაჯარიმებას ასი ლარის ოდენობით, ან თუ ამ ზომის გამოყენება არასაკმარისად იქნება მიჩნეული, - ადმინისტრაციულ პატიმრობას 15 დღემდე ვადით.

სასამართლომ მართებულად აღნიშნა, რომ ჩარევა მოხდა მოსარჩელის საქართველოს

კონსტიტუციითა და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით გარანტირებულ გამოხატვის და შეკრების თავისუფლებებში. ეროვნულმა სასამართლომ მოიშველია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დამკვიდრებული პრაქტიკა, რომლის თანახმადაც, მიუხედავად თავისი დამოუკიდებელი ფუნქციისა, შეკრების თავისუფლება განიხილება გამოხატვის თავისუფლების ჭრილში, ვინაიდან, პირადი შეხედულებების დაცვა შეკრების თავისუფლების ერთ-ერთი მიზანია (გიულჯიუ თურქეთის წინააღმდეგ (*Gülçü v. Turkey*), განაცხადი no. 17526/10, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2016 წლის 19 იანვრის გადაწყვეტილების პუნქტი 76).^{ccxcii} შესაბამისად, სასამართლომ მსჯელობა კონცენტრირებულია გამოხატვის თავისუფლების შესაბამისი სტანდარტების ირგვლივ.

სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეროვნული კანონმდებლობა ითვალისწინებდა გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის სამართლებრივ საფუძველს. ეს საფუძველია: **ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა შესახებ კოდექსის 166-ე მუხლი და სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ კანონის პირველი პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტი**, რომლის თანახმადაც, სიტყვისა და გამოხატვა ექვემდებარება შინაარსობრივ რეგულირებას, თუ აღნიშნული ეხება პირისპირ შეურაცხყოფას.

ამასთან, ეროვნულმა სასამართლომ გაითვალისწინა, რომ ადამიანის უფლების შეზღუდვის სამართლებრივი საფუძველი უნდა აკმაყოფილებდეს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში დადგენილ მოთხოვნებს; კერძოდ ფორმულირებული უნდა იყოს საკმარისი სიცხადით, რათა მოქალაქეებს შეეძლოთ, საჭიროების შემთხვევაში, სათანადო სამართლებრივი კონსულტაციით, მოცემული შემთხვევისთვის გონივრული დოზით განჭვრიტონ კონკრეტული ქმედების მოსალოდნელი შედეგები. არ არის აუცილებელი, რომ ეს შედეგები აბსოლუტური სიზუსტით იყოს წინასწარგანჭვრეტადი (დელფი AS ესტონეთის წინააღმდეგ (*Delfi AS v. Estonia*), განაცხადი no. 64569/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2015 წლის 16 ივნისის გადაწყვეტილების პუნქტი 18).

ეროვნულმა სასამართლომ მიუთითა საქმეზე გალსტიანი სომხეთის წინააღმდეგ (*Galstyan v. Armenia*), განაცხადი no. 26986/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 15 ნოემბრის გადაწყვეტილება), რომელშიც განმცხადებელი ეროვნულ დონეზე პასუხისგებაში მიცემული იყო **სომხეთის 1985 წლის ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 172-ე მუხლით** გათვალისწინებული წვრილმანი ხულიგნობის ჩადენის გამო. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, აღნიშნული ნორმა საკმარისი სიზუსტით იყო ფორმულირებული და აკმაყოფილებდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მოთხოვნებს (გადაწყვეტილების პუნქტი 107). საქართველოს საერთო სასამართლომ აღნიშნა, რომ **სომხეთის ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 172-ე მუხლი საქართველოს 1984 წლის კოდექსის 166-ე მუხლით** გათვალისწინებული ნორმის მსგავსია, ვინაიდან ორივე შედგენილია საბჭოთა კავშირის ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის საფუძველზე. აქედან გამომდინარე, შესაბამისად, საერთო სასამართლომ დაასკვნა, რომ უფლებაში ჩარევას სამართლებრივი საფუძველი ჰქონდა როგორც ეროვნული კანონმდებლობის, ისე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თვალსაზრისით და დაკმაყოფილებული იყო წინასწარგანჭვრეტადობის მოთხოვნა.

უფლებაში ჩარევის ლეგიტიმურ მიზნად ეროვნულმა სასამართლომ საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა მიიჩნია. რაც შეეხება შეზღუდვის აუცილებლობას დემოკრატიულ საზოგადოებაში, სასამართლომ აღნიშნა, რომ მას უნდა დაედგინა რამდენად შეესაბამებოდა უფლებაში ჩარევა „მწვავე სოციალურ საჭიროებას“ ამ საჭიროების არსებობის შესაფასებლად სახელმწიფოსთვის მინიჭებული გარკვეული მიხედულების ფარგლებში (ბესტრი პოლონეთის წინააღმდეგ (*Bestry v. Poland*), განაცხადი no. 57675/10, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 3 ნოემბრის გადაწყვეტილების პუნქტი 56). საგულისხმოა ამ კონტექსტში ეროვნული სასამართლოს მიერ იმის აღნიშვნა, რომ ის აცნობიერებს თავის ვალდებულებას, მიხედულება გამოიყენოს გონივრულად, საგულდაგულოდ და კეთილსინდისიერად და, რომ უფლებაში ჩარევა სასამართლომ უნდა შეაფასოს ერთიანად საქმის გარემოებების ჭრილში.

გამოხატვის თავისუფლების შინაარსთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია მსჯელობა:

“სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ გამოხატვის თავისუფლება დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი არსებითი საფუძველი და მთლიანად საზოგადოების პროგრესისა და თითოეული ინდივიდის თვითრეალიზაციის ერთ-ერთი ძირითადი წინაპირობაა. გამოხატვის თავისუფლება მოიცავს არა მარტო იმ „ინფორმაციას“ თუ „იდეებს“, რომლებიც საზოგადოებისთვის მისაღებია, უწყინარი ან ნეიტრალურია, არამედ ისეთ შეხედულებებსაც, რომლებიც შეურაცხმყოფელი, შოკის მომგვრელი ან შემამფოთებელია. ასეთია პლურალიზმის, შემწყნარებლობისა და ფართოდ აზროვნების მოთხოვნები, რომელთა გარეშეც დემოკრატიული საზოგადოება ვერ იარსებებს. გამოხატვის თავისუფლების რეალიზაციისთვის დაწესებული გამონაკლისები განმარტებული უნდა იქნეს მკაცრად და ჩარევის აუცილებლობა დამაჯერებლად უნდა დადგინდეს (სკალკა პოლონეთის წინააღმდეგ (*Skalka v. Poland*), განცხადება no. 43425/98, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2003 წლის 27 მაისის გადაწყვეტილების პუნქტი 32). ზემოაღნიშნულთან ერთად, სასამართლო ასევე ეთანხმება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მსჯელობას, რომ შეურაცხმყოფელი განცხადება შეიძლება ამოვარდეს გამოხატვის თავისუფლების დაცვის სფეროდან, თუ იგი მიზნად მხოლოდ პირის დამცირებას ისახავს.”^{ccccxii}

იმის გათვალისწინებით, რომ ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობაში მიცემული პირი საჯაროდ იგინებოდა, მნიშვნელოვანია ეროვნული სასამართლოს მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაზე მითითება, სადაც სტრასბურგის სასამართლომ განმარტა შემდეგი: “ვულგარული ფრაზების გამოყენებას თავისთავად არ აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა იმის შესაფასებლად, არის თუ არა გამოხატვა შეურაცხმყოფელი, რადგანაც ესეც შეიძლება სტილისტურ მიზნებს ემსახურებოდეს. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსთვის სტილი, როგორც გამოხატვის ფორმა, კომუნიკაციის ნაწილია და გამოხატვის თავისუფლების შინაარსთან ერთად არის დაცული. ამიტომ აუცილებელია, რომ ი.კ.-ის ნათქვამი განხილული იქნეს იმ კონტექსტსა და ფორმაში, რომელშიც ის იქნა გამოთქმული (თუმალპი თურქეთის წინააღმდეგ (*Tusalp v. Turkey*), განაცხადი no. 32131/08 და 41617/08, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 21 თებერვლის გადაწყვეტილების პუნქტი 48).”

სასამართლომ აგრეთვე გაითვალისწინა საერთო კონტექსტი, კერძოდ, მოქალაქე

პროტესტს აცხადებდა საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს შენობასთან, მოქმედი მოსამართლის ახალი ვადით გამწესების საკითხზე. აღნიშნულმა საკითხმა საზოგადოებაში აზრთა სხვადასხვაობა გამოიწვია და ადმინისტრაციულ პასუხიგებაში მიცემული პრი, როგორც საზოგადოებისთვის ცნობილი სახე, თავის შეხედულებას გამოთქვამდა საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე საკითხზე, საზოგადოების ფართო წრეებს შორის არსებული აქტიური დისკუსიის კონტექსტში, რომელიც საქართველოს სასამართლო სისტემის დამოუკიდებლობის და მიუკერძოებლობის თემას ეხებოდა.

ეროვნული სასამართლოს განმარტებით, სასამართლოები, როგორც სამართლის უზენაესობაზე დამყარებულ სახელმწიფოში მართლმსაჯულების გარანტორები, საზოგადოების ნდობით უნდა სარგებლობდნენ და შესაბამისად, დაცულნი უნდა იყვნენ თავდასხმებისგან. თუმცა ეს იმას არ ნიშნავს, რომ სასამართლოების გაკრიტიკება საერთოდ დაუშვებელია. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ აუცილებელია გაიმჯნოს კრიტიკა და შეურაცხყოფა და თუ გამოხატვის ნებისმიერი ფორმის ერთადერთი მიზანი შეურაცხყოფაა, ამისთვის შესატყვისი პასუხისმგებლობის დაკისრება კონვენციის დარღვევა პრინციპულად არ იქნება (სკალკა პოლონეთის წინააღმდეგ (*Skalka v. Poland*), განცხადება no. 43425/98, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2003 წლის 27 მაისის გადაწყვეტილების პუნქტი 34).

სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოცემულ შემთხვევაში კრიტიკის დასაშვები ფარგლები გადაცილებული იყო. მართალია, სასამართლო სისტემის დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებლობაზე მსჯელობას დემოკრატიულ საზოგადოებაში უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ მოსამართლის გინება ამ მსჯელობას არაფერ პოზიტიურს არ სძენს და პირიქით, მოსამართლის პირად შეურაცხყოფასთან ერთად, სასამართლოს ავტორიტეტსაც ლახავს საზოგადოების თვალში. დაუშვებელია, გამოხატვის თავისუფლების მნიშვნელობისა და დატვირთვის იმდაგვარად დაკნინება, რომ პირადი შეურაცხყოფა გაგებელი იქნეს საზოგადოებისთვის უმნიშვნელოვანეს საკითხებზე დისკურსად, ხოლო ცალკეული მოსამართლის გინება - სასამართლო სისტემაზე მსჯელობად.

საერთო სასამართლომ საჭიროდ მიიჩნია, მის მიერ განსახილველი საქმე შეედარებინა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განხილულ საქმესთან - სკალკა პოლონეთის წინააღმდეგ და ახსნა, რომ ეს საქმე ეხებოდა მსჯავრდებული პირისთვის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას მის მიერ ეროვნული სასამართლოსთვის გაგზავნილი შეურაცხმყოფელი წერილისთვის და ამ წერილში სახელით და გვარით მოუხსენიებელი, მაგრამ იდენტიფიცირებადი მოსამართლის უხამსი სიტყვებით დახასიათებისთვის. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, სასამართლოს ავტორიტეტი იმდენად მნიშვნელოვანი ინტერესი იყო, რომ გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევას ამართლებდა და მისი გადასაწყვეტი მხოლოდ ის იყო, რამდენად ჯეროვანი იყო პასუხისმგებლობის ზომა (სკალკა პოლონეთის წინააღმდეგ (*Skalka v. Poland*), განცხადება no. 43425/98, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2003 წლის 27 მაისის გადაწყვეტილების პუნქტი 41).

ამასთან დაკავშირებით, სასამართლომ აღნიშნა:

“... იმ პირობებში, როდესაც ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ სასამართლოსთვის მიწერილ პირად წერილში სასამართლოს, როგორც ინსტიტუტის და მოსამართლის შეურაცხყოფა ამართლებდა თავის დროზე ამ სასამართლოს მიერ მსჯავრდებული პირის გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევას,

მითუმეტეს, ადმინისტრაციულ პასუხისგებაში მიცემული პირის მიერ საჯაროდ და მეგაფონით მოსამართლის შეურაცხყოფა (გინება) შესაბამისი პასუხისმგებლობის ზომის დაკისრების საფუძველად უნდა იქნეს მიჩნეული.”^{cccxciii}

ერთის მხრივ, ეროვნული სასამართლოს დადგენილება ვრცლად მიმოიხილავს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს რელევანტურ პრაქტიკას, მეორეს მხრივ უმნიშვნელოვანესია, თუ როგორ მიუსადაგა ეროვნულმა სასამართლომ ევროპული სტანდარტები განსახილველ საკითხს. დადგენილებაში სტრასბურგის სასამართლოს მსჯელობა განყენებულად კი არ ჩანს, არამედ ორგანულად არის შერწყმული ეროვნული სასამართლოს მსჯელობასთან და დასაბუთების თვალსაზრისით სანიმუშოა.

დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ ეროვნული სასამართლოს მიერ ხშირად ციტირებულ სკალკას საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილებაშიც და შემდგომაც სტრასბურგის სასამართლოს მრავალგზის აქვს აღნიშნული, რომ ჩარევის თანაბარზომიერების შეფასებისას დაკისრებული პასუხისმგებლობის ზომის ბუნება და სიმკაცრე მხედველობაში მისაღები ფაქტორებია (მორისი საფრანგეთის წინააღმდეგ (*Morice v. France*), ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2015 წლის 23 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტი 175). საქართველოს ადმინისტრაციული სამართალდარღვევათა კოდექსის 166-ე მუხლი ითვალისწინებს სახდელის ორ სახეს: ჯარიმას ასი ლარის ოდენობით ან, თუ საქმის გარემოებებისა და დამრღვევის პიროვნების გათვალისწინებით ამ ზომის გამოყენება არასაკმარისად იქნება მიჩნეული, – ადმინისტრაციულ პატიმრობას 15 დღემდე ვადით. ეროვნულმა სასამართლომ საქმეში არსებული ყველა ფაქტორის შესწავლის, გაანალიზების შედეგად დააკისრა ჯარიმა ასი ლარის ოდენობით. ამ თვალსაზრისითაც, დადგენილება სრულად შეესაბამება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიდგომას და სულისკვეთებას.¹⁴¹ შესაბამისად, მასში მოცემული სტანდარტები სარეკომენდაციო საერთო სასამართლოებისთვის ანალოგიური საკითხების განხილვისას.

7.2. რეკომენდაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა გამოხატვის თავისუფლებაზე ეროვნული სასამართლოს ზემოთგანხილულ გადაწყვეტილებებში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებენ და არგებენ საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. ყველა ზემოთმოყვანილ გადაწყვეტილებაში ეროვნული სასამართლოების მიერ კონფლიქტურ ინტერესებს შორის სამართლიანი წონასწორობა დაცულია „რელევანტური“ და „საკმარისი“ დასაბუთებით. შესაბამისად, სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ საქმეებზე მიღებული ზემოთმოყვანილი გადაწყვეტილებები სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა გამოხატვის თავისუფლების სფეროში ანალოგიურად გამოიყენონ.

¹⁴¹ შდრ. ამიჰალაჩიოე მოლდოვას წინააღმდეგ (*Amihalachioaie v. Moldova*) ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 20 აპრილის გადაწყვეტილების პუნქტი 38.

8. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 11 - შეკრების თავისუფლება:

"1. ყველას აქვს მშვიდობიანი შეკრებისა და სხვებთან გაერთიანების თავისუფლება, მათ შორის, პროფესიული კავშირების შექმნისა და მათში გაერთიანების უფლება საკუთარი ინტერესების დასაცავად.

2. დაუშვებელია ამ უფლების განხორციელების შეზღუდვა გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ეს გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, უწყესრიგობის ან დანაშაულის აღსაკვეთად, ჯანმრთელობისა თუ მორალის ან სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად. ეს მუხლი ვერ დააბრკოლებს სახელმწიფოს, ამ უფლების განხორციელებაზე დააწესოს კანონიერი შეზღუდვები შეიარაღებული ძალების, პოლიციის ან სახელმწიფო ადმინისტრაციის წარმომადგენლის მიმართ."

8.1. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

შეკრების თავისუფლების კონტექსტში უმნიშვნელოვანესია **2014 წლის საქმე**,^{cccxiv} რომელიც ეხება მშვიდობიანი მომიტინგეების ალყაში მოქცევისა და მათი მასობრივი დაკავების შესახებ უკანონო ბრძანების გაცემას. კერძოდ, საქართველოს ყოფილი მაღალჩინოსანი ცნობილ იქნა დამნაშავედ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებისათვის. 2011 წლის 26 მაისს, მაშინ მოქმედმა მაღალჩინოსანმა მიტინგების გაგრძელების თავიდან აცილების მიზნით, გასცა უკანონო ბრძანება მშვიდობიანი მომიტინგეების ალყაში მოქცევისა და მათი მასობრივი დაკავების შესახებ. მაღალჩინოსნის ბრძანების შესაბამისად, სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებმა ალყაში მოქცეული მომიტინგეების მიმართ გამოიყენეს ინტენსიური ძალადობა, რის შედეგადაც მშვიდობიანმა მოქალაქეებმა მიიღეს ჯანმრთელობის სხვადასხვა ხარისხის დაზიანებები, ხოლო რამდენიმე მათგანი გარდაიცვალა.

სასამართლომ იმსჯელა 2011 წლის 26 მაისს აქციის დაშლის დროს დარღვეულ ფუნდამენტურ უფლებებზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკისა და ევროპის უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის (შემდგომში „ეუთო“) და დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის მიერ მომზადებული მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებაზე სახელმძღვანელო პრინციპების (2010 წლის მე-2 გამოცემა) ჭრილში.^{cccxv}

8.1.1. თავისუფალ შეკრებაზე უფლების შინაარსი და მოცულობა

სასამართლომ აღნიშნა, რომ უფლება შეკრების თავისუფლებაზე დაცულია ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის მე-20 მუხლის პირველი პუნქტით, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის 21-ე მუხლით, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-11 მუხლით, ადამიანის უფლებების შესახებ ამერიკული კონვენციის მე-15 მუხლით, ევროკავშირის ძირითად უფლებათა ქარტის მე-12 მუხლითა და საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლით.^{cccxvi}

უფლების შინაარსთან დაკავშირებით, სასამართლომ აღნიშნა, რომ უფლება შეკრების თავისუფლებაზე მოიაზრებს უფლებას მშვიდობიან შეკრებაზე და დემოკრატიის ცენტრალური ასპექტია, ვინაიდან მშვიდობიანი პროტესტი ცვლილების მიღწევის უმნიშვნელოვანესი გზაა. შეკრების თავისუფლების უზრუნველსაყოფად სახელმწიფოს ნეგატიური ვალდებულებები აკისრია, კერძოდ, სახელმწიფომ არ უნდა აღკვეთოს, ხელი შეუშალოს, ან შეზღუდოს მშვიდობიანი შეკრება. მეორეს მხრივ, სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულებები გულისხმობს იმას, რომ უფლებამოსილმა ორგანოებმა გონივრული და ადეკვატური ღონისძიებები უნდა განახორციელონ იმ პირთა დასაცავად, ვისაც სხვებთან შეკრებით სურს აზრის გამოხატვა და უზრუნველყოს მათი უფლება შეკრების თავისუფლებაზე.^{cccxcvii}

უფლების მოცულობასთან დაკავშირებით, სასამართლომ აღნიშნა, რომ მიუხედავად იმ დიდი მნიშვნელობისა, რომელიც შეკრების თავისუფლებას აქვს პიროვნების განვითარებისა და პლურალისტური საზოგადოების ჩამოყალიბებისთვის, უფლება შეკრების თავისუფლებაზე არ არის აბსოლუტური და ექვემდებარება შეზღუდვას. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, უფლების შეზღუდვას უნდა ჰქონდეს საფუძველი ქვეყნის კანონმდებლობაში და აუცილებელი უნდა იყოს დემოკრატიულ საზოგადოებაში შემდეგი ერთი ან რამდენიმე ლეგიტიმური მიზნის დასაცავად: ეროვნული უშიშროება, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესები, არეულობისა თუ დანაშაულის აღკვეთა, ჯანმრთელობისა თუ მორალის, ან სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა. უფლების შეზღუდვა უნდა იყოს თანაბარზომიერი, რაც გულისხმობს იმას, რომ განხორციელებული ღონისძიებები არის ის ყველაზე ნაკლებად შემზღუდველი ქმედებები, რომლებიც აუცილებელია შესაბამისი ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად.^{cccxcviii}

8.1.2. რა ჩაითვლება მშვიდობიან შეკრებად

სასამართლომ კვლავაც ხაზგასმით აღნიშნა, რომ უფლება შეკრების თავისუფლებაზე იცავს მხოლოდ მშვიდობიან შეკრებას და გაითვალისწინა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომლის თანახმადაც მხოლოდ იმ ხასიათის მოვლენები არ დაკვალიფიცირდება „მშვიდობიან შეკრებად“, რომელთა ორგანიზატორებსა და მონაწილეებს განზრახული ჰქონდათ ძალის გამოყენება (*Cisse საფრანგეთის წინააღმდეგ*, განაცხადი no. 51346/99, 2002 წლის 9 აპრილის გადაწყვეტილება, პუნქტი 37).^{cccxcix}

სასამართლომ აღნიშნა, რომ *Ziliberberg მოლდოვას წინააღმდეგ* საქმის არსებითად განსახილველად დასაშვებობის შესახებ მიღებულ განჩინებაში, ევროპულმა სასამართლომ განმარტა, რომ პირს არ უწყდება უფლება მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებაზე სპორადული ძალადობისა, თუ სხვა დასჯადი ქმედებების გამო, რომლებიც დემონსტრაციის განმავლობაში სხვების მიერ იქნა ჩადენილი, თუ თავად ეს პირი რჩება მშვიდობიანი თავის ზრახვებსა თუ ქმედებაში (განაცხადი no. 61821/00, 2004 წლის 4 მაისის განჩინება).^{cd}

სასამართლომ დამატებით მოიხმო ეუთოს სახელმძღვანელო პრინციპების 1.3 პუნქტი, რომლის თანახმადაც, მშვიდობიანია შეკრება, თუ მისმა ორგანიზატორებმა განაცხადეს თავიანთი მშვიდობიანი ზრახვების შესახებ და შეკრება არამალადობრივია. ტერმინი „მშვიდობიანი“ ისე უნდა განიმარტებოდეს, რომ მოიცვას ქმედებები, რომლებიც

გამალიზიანებული ან შეურაცხმყოფელია და ის ქმედებებიც კი, რომლებიც დროებით აბრკოლებს, ხელს უშლის ან წინ ეღობება მესამე მხარის ქმედებებს. სახელმძღვანელო პრინციპებში რამდენჯერმე არის აღნიშნული, რომ შეკრების მონაწილეთა მცირე რაოდენობის მიერ ძალის გამოყენება სხვა მხრივ მშვიდობიან შეკრებას ავტომატურად არამშვიდობიან ხასიათს არ აძლევს (25-ე და 164-ე და 167-ე პუნქტები). ასეთ შემთხვევაში, ყოველგვარი ჩარევა მიმართული უნდა იყოს ცალკეული პირების წინააღმდეგ და არა მთლიანად შეკრების დაშლისკენ (164-ე პუნქტი). ან კიდევ, თუ აგენტმა პროვოკატორებმა შეაღწიეს სხვაგვარად მშვიდობიან შეკრებაში, სამართალდამცველებმა უნდა გაატარონ შესაბამისი ღონისძიებები, რომ ჩამოაშორონ ისინი და არა შეკრება გამოაცხადონ უკანონოდ და დაშალონ იგი (167-ე პუნქტი).^{cdi}

ამგვარად, სასამართლომ დაასკვნა, რომ შეკრება ითვლება მშვიდობიანად, თუ არ არსებობს დამაჯერებელი და თვალსაჩინო მტკიცებულება, რომ შეკრების ორგანიზატორები ან მონაწილეები მიზნად ისახავდნენ ძალადობას, მოუწოდებდნენ ან აქეზებდნენ დაუყოვნებლივ ძალის გამოყენებას (სახელმძღვანელო პრინციპების 25-ე პუნქტი).^{cdii}

8.1.3. უფლების შეზღუდვა

სასამართლომ იმსჯელა შკრების დაშლის უკიდურეს ხასიათსა და მის პირობებზე:

სანამ შეკრება მშვიდობიან ხასიათს ატარებს, დაუშვებელია მისი დაშლა სამართალდამცავი ორგანოების მიერ. შეკრების დაშლა უნდა იყოს უკიდურესი ღონისძიება და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი წესებით უნდა მოხდეს (სახელმძღვანელო პრინციპების 165-ე პუნქტი).^{cdiii}

დაუშვებელია შეკრების დაშლა 1) ისე, რომ სამართალდამცავ ორგანოებს არ მიუღიათ ყველა გონივრული ზომა შეკრების ჩასატარებლად და მის დასაცავად (მაგალითად, არ აღკვეთილა იმ აგრესიულ მიკედლებულ პირთა მოქმედება, რომლებიც ძალადობით იმუქრებიან და 2) თუ არ არის ძალადობის მყისიერი საფრთხე (სახელმძღვანელო პრინციპების 166-ე პუნქტი).^{cdiv}

შესაძლებელი უნდა იყოს იმ სამართალდამცავი პირების მკაფიოდ და ინდივიდუალურად იდენტიფიცირება, რომლებიც მანიფესტაციის დაშლაში მონაწილეობენ. ეუთოს სახელმძღვანელო პრინციპები მოითხოვს, რომ დემონსტრანტებს უნდა შეეძლოთ პოლიციელების უნიფორმაზე ან ქუდზე სახელის ან მაიდენტიფიცირებელი ნომრის წაკითხვა (153-ე პუნქტი).^{cdv}

სასამართლომ აგრეთვე მოიშველია წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის დასკვნა ნიღბების ტარების პრაქტიკაზე, რასაც ადგილი ჰქონდა 26 მაისსაც. სასამართლომ აღნიშნა, რომ ტალინში, ესტონეთში საბჭოთა ჯარების შესვლისთვის მიძღვნილი ძეგლის აღების მოწინააღმდეგე დემონსტრანტების 2007 წლის აპრილში დაშლისთან დაკავშირებით, წამების საწინააღმდეგო კომიტეტმა გამოთქვა შემფოთება პოლიციელების მიერ ნიღბების ტარების პრაქტიკაზე (CPT/Inf (2011) 15, მე-14-მე-15 პუნქტები).

8.1.4. სანქციონირებული მიტინგის დროის გასვლა

მნიშვნელოვანი იყო სასამართლოს მიერ სანქცირებული მიტინგის დროის გასვლასთან დაკავშირებით ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის ჭრილში გაკეთებული განმარტებები:

Tahirova აზერბაიჯანის წინააღმდეგ საქმეზე ფაქტობრივი გარემოებების თანახმად, 2005 წლის 26 ნოემბერს, ბაქოში, გალაბას მოედანზე, გაიმართა სანქცირებული დემონსტრაცია საპარლამენტო არჩევნების დარღვევების საპროტესტოდ. დემონსტრაცია გაგრძელდა ნებადართული დროის გასვლის შემდეგაც. აღნიშნული საბაზით, ჩაფხუტებით, ფარებითა და ხელკეტებით შეიარაღებულმა პოლიციამ დაიწყო ოპერაცია დემონსტრანტების დასაშლელად. განმცხადებელი მოედნის კიდეში ნელა მიდიოდა, რადგან მეუღლეს ელოდებოდა, რომ სახლში წასულიყვნენ. პოლიციელებმა მას თავის, ზურგის, მკერდისა და მუცლის არეში ხელკეტები ურტყეს, რის შემდეგაც განმცხადებელმა გონება დაკარგა და დაეცა. პოლიციელები სამოქალაქო პირებს აქტიურად ხელს უშლიდნენ, მიშველებოდნენ განმცხადებელს (განაცხადი no. 47137/07, 2013 წლის 3 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, მე-9-მე-12 პუნქტები). ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა ის ფაქტორი, რომელიც ევროპული სასამართლოსთვის მნიშვნელოვანი იყო - დემონსტრანტები ინფორმირებულნი იყვნენ იმის თაობაზე, რომ დემონსტრაციის გაგრძელება კანონს ეწინააღმდეგებოდა და მიეცათ ბრძანება, რომ დაშლილიყვნენ. სასამართლო აღნიშნავს, რომ დემონსტრანტები ვალდებულნი იყვნენ, დამორჩილებოდნენ მოქმედ წესებს, რომლებიც აზრის სხვებთან ერთად გამოხატვის დემოკრატიულ პროცესს არეგულირებდა (71-ე პუნქტი). ამ ვალდებულების მოუხედავად, სასამართლოსთვის მიუღებელი იყო მშვიდობიანი დემონსტრაციის პოლიციის მიერ ძალის გამოყენებით დაშლა და განმცხადებლის მიმართ მსგავსი მოპყრობა მხოლოდ იმის გამო, რომ დემონსტრაციამ დაშლა დააყოვნა. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ცხადია, საჯარო ადგილას გამართულ ყველა დემონსტრაციას შეუძლია გამოიწვიოს ჩვეული ცხოვრების რიტმის გარკვეული ხარისხით მწყობრიდან გამოყვანა, რაც მტრულ განწყობას იწვევს. ამის მოუხედავად, არ არსებობდა რაიმე მტკიცებულება, რომ დემონსტრანტები საზოგადოებრივ წესრიგს საფრთხეს უქმნიდნენ (72-ე პუნქტი).^{cdvi}

სასამართლომ მოიყვანა შემდეგი ციტატები:

"ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა ის ფაქტი, რომ დემონსტრანტებს სურდათ ყურადღება მიეპყროთ დემოკრატიული საზოგადოებისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის მქონე საკითხისთვის - საარჩევნო დარღვევებისთვის. ამის გათვალისწინებით, სასამართლო განსაკუთრებით გაოცებული დარჩა სახელმწიფო ხელისუფლების მოუთმენლობით, რომ ძალის გამოყენებით რაც შეიძლება მალე დაესრულებინა დემონსტრაცია (73-ე პუნქტი).

კიდევ ერთხელ ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ როდესაც დემონსტრანტები არ მიმართავენ ძალადობას, სახელმწიფო უწყებებმა გარკვეული დოზით შემწყნარებლობა უნდა გამოიჩინონ მშვიდობიანი შეკრებების მიმართ (74-ე პუნქტი).

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, სასამართლო მიიჩნევს, რომ პოლიციის ძალისმიერი ჩარევა განმცხადებლის მიმართ არათანაბარზომიერი იყო და არ იყო აუცილებელი არეულობის თავიდან ასაცილებლად, ან სხვათა უფლებების დასაცავად კონვენციის მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტის მნიშვნელობით (75-ე პუნქტი).^{cdvii}

იმ არგუმენტთან დაკავშირებით, რომ უნდა გათავისუფლებულიყო ადგილი ალუმის ჩასატარებლად, სასამართლო დაეყრდნო ეუთოს სახელმძღვანელო პრინციპებს, რომელთა თანახმად, შეკრების აკრძალვა იმ მოტივით, რომ სხვა საჯარო ღონისძიებისთვის იქნეს გამოთავისუფლებული ადგილი, არათანაბარზომიერი შეზღუდვაა, თუ გონივრულად შესაძლებელია, რომ ორივე ღონისძიება ერთდროულად გაიმართოს ერთსა და იმავე ადგილას და ერთმანეთს ხელი არ შეუშალონ (122-ე პუნქტი).^{cdviii}

8.1.5. მომიტინგეთათვის საჭირო დროის და საშუალების მიცემის ვალდებულება

სასამართლომ ის ფაქტი, რომ რუსთაველის გამზირიდან გასასვლელი ქუჩების ჩაკეტვის გამო, მომიტინგეებს შეგნებულად არ მიეცათ ტერიტორიის დატოვების საშუალება, განიხილა ეუთოს სახელმძღვანელო პრინციპების ჭრილში.

სასამართლომ გაითვალისწინა ეუთოს სახელმძღვანელო პრინციპები, რომელთა თანახმად, თუ აუცილებლად იქნება მიჩნეული შეკრების დაშლა, შეკრების ორგანიზატორები და მონაწილეები მკაფიოდ და გასაგებად უნდა იყვნენ ინფორმირებულნი სამართალდამცავთა მხრიდან ყოველგვარი ჩარევის შესახებ. მონაწილეებს უნდა მიეცეთ გონივრული დრო, რათა ნებით დაიშალონ. სამართალდამცავებს ჩარევა შეუძლიათ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მონაწილეები არ დაიშლებიან. ამასთან დამკვირვებლებს, ჟურნალისტებს, ფოტოგრაფებს არ უნდა შეეშალოთ ხელი პოლიციის ოპერაციაზე დაკვირვებასა და დაფიქსირებაში (168-ე პუნქტი).^{cdix}

სასამართლომ აღნიშნა, რომ პოლიციის მიერ განხორციელებული ოპერაცია მოულოდნელი არ უნდა იყოს დემონსტრანტებისთვის. საკმარისი დროის მიცემა გულისხმობს იმას, რომ ხალხს შეეძლოს ინდივიდუალურად რეაგირება იმ მდგომარეობაზე, რომლებშიც ისინი აღმოჩნდებიან (150-ე პუნქტი). ეუთოს სახელმძღვანელო პრინციპების თანახმად, კატეგორიულად აკრძალულია ძალის გამოყენება იმ მშვიდობიანი დემონსტრანტების წინააღმდეგ, ვისაც არ შეუძლია დემონსტრაციის ადგილის დატოვება (176-ე პუნქტი).^{cdx}

8.1.6. არაპროპორციული ძალის შეფასება

ა) რეზინის ტყვიები

26 მაისს მიტინგის დაშლისას, გამოყენებული იყო რეზინის ტყვიები, რაც არ იყო ნებადართული მოქმედი კანონმდებლობით. ასევე გამოყენებული იყო ცრემლდენი გაზი, ხოლო ბრალდებულმა აქციის დაშლის დროს არ მოახდინა მყისიერი რეაგირება ცრემლსაღენი გაზის გამოყენების ფაქტებზე.

სასამართლომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებში მოყვანილი ევროპის საბჭოს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტისა და გაეროს ადამიანის უფლებათა საჭოს ანგარიშების ჭრილში შეაფასა აღნიშნულ ღონისძიებათა გამოყენების თანაბარზომიერება.

საქმეზე *Giuliani* და *Gaggio* იტალიის წინააღმდეგ, მოპასუხე სახელმწიფო სტრატეგის სასამართლოს წინაშე იმით ასაბუთებდა კარაბინერების მიერ დემონსტრაციის დაშლისას რეზინის ტყვიების გამოყენების აკრძალვას, რომ რეზინის ტყვია შეიძლება მომაკვდინებელი იყოს, თუ 50 მეტრზე ნაკლები მანძილიდანაა გასროლილი (განაცხადი no. 23458/02, დიდი პალატის 2011 წლის 24 მარტის გადაწყვეტილება, 205-ე პუნქტი). მას შემდეგ, რაც ჩრდილოეთ ირლანდიაში რეზინის ტყვიებმა სამჯერ სასიკვდილო შედეგი, ერთ ან ორივე თვალში დაბრმავების და სხვა მძიმე დაზიანების ურცხვი შემთხვევები გამოიწვია, 1970-1975 წლებში, გაერთიანებულმა სამეფომ რეზინის ტყვიების გამოყენება შეწყვიტა და ისინი პლასტმასის ტყვიებით ჩაანაცვლა. ამასთან, გაერთიანებულ სამეფოში რეზინის ტყვიის პირდაპირ დამიზნება დაუშვებელი იყო და იგულისხმებოდა, რომ იგი მხოლოდ რიკოშეტით შეიძლებოდა ასხლეტილიყო. გაერთიანებული სამეფოს აღნიშნული პრაქტიკა რეზინის ტყვიებთან დაკავშირებით აღწერილია საქმეზე *Kathleen Stewart* გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის 1984 წლის 10 ივლისის განჩინება).^{cdxi}

ბ) ცრემლსადენი გაზი, წიწაკის გაზი

სასამართლომ მიმოიხილა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა დემონსტრაციების დაშლის სხვა იარაღებზე. ამასთან, სასამართლომ აღნიშნა, რომ ცრემლსადენი გაზი, წიწაკის გაზი არ ითვლება ქიმიურ იარაღად ქიმიური იარაღის განვითარების, წარმოების, მომარაგებისა და გამოყენების აკრძალვის და მისი განადგურების შესახებ 1993 წლის 13 იანვრის კონვენციის მიხედვით, რომლის რატიფიკაციაც საქართველომ 1997 წლის 29 აპრილს მოახდინა.^{cdxii}

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლომ მსგავსად, სასამართლომ ასევე გაითვალისწინა მშვიდობიანი შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლებაზე უფლებების შესახებ გაეროს სპეციალური მომხსენებლის, მაინა კიასის შენიშვნა, რომ ცრემლსადენი გაზი განურჩეველი მოქმედების საშუალებაა და არ განასხვავებს დემონსტრანტებსა და არადემონსტრანტებს, ჯანმრთელ და ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე პირებს (გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭო A/HRC/20/27, 2012 წლის 21 მაისი, 35-ე პუნქტი).^{cdxiii}

ეროვნულმა სასამართლომ გაითვალისწინა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ერთნაირად აფასებს ცრემლსადენი გაზისა და წიწაკის გაზის გამოყენების მიზანშეუწონლობას. კერძოდ, ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს აღნიშნული აქვს, რომ ცრემლსადენი გაზის, წიწაკის გაზის გამოყენებას შეუძლია გამოიწვიოს რესპირატორული პრობლემები, თავბრუსხვევა, გულისრევა, სასუნთქი გზების გაღიზიანება, საცრემლე სადინარებისა და თვალის გაღიზიანება, სპაზმები, ტკივილი მკერდის არეში, დერმატიტი, ალერგიები. დიდ დოზებში, მას შეუძლია გამოიწვიოს სასუნთქი გზებში ან საჭმლის მომნელებელ არხში ქსოვილის კვდომა, ფილტვებში სითხის დაგროვება ან შინაგანი სისხლდენა (*Oya Ataman* თურქეთის წინააღმდეგ, განაცხადი no. 74552/01, 2006 წლის 5 დეკემბრის გადაწყვეტილება, მე-18 პუნქტი).^{cdxiv}

სასამართლოსთვის მნიშვნელოვანი იყო საქმე *Oya Ataman* თურქეთის წინააღმდეგ, სადაც დადგენილია, რომ 2000 წლის აპრილში, სტამბულში, სულთანაჰმეთის მოედანზე, 40-50 დემონსტრანტისგან შემდგარი ჯგუფი პოლიციამ წიწაკის გაზის გამოყენებით დაშალა. დემონსტრაცია F-ტიპის საპრობილეების შესახებ აცხადებდა პროტესტს. პოლიციამ ძალა მას შემდეგ გამოიყენა, როდესაც დემონსტრანტები არ დაემორჩილნენ პოლიციის

ბრძანებას, დაშლილიყვნენ. განმცხადებელი ევროპულ სასამართლოში ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის (წამების აკრძალვა) და მე-11 მუხლის (შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება) დარღვევაზე დავობდა. ევროპულმა სასამართლომ არ დაადგინა მე-3 მუხლის დარღვევა იმ საფუძველზე, რომ განმცხადებელს არ წარუდგენია არანაირი სამედიცინო დასკვნა გაზის მოქმედების შედეგად განვითარებულ გართულებების თაობაზე (პუნქტები 26-27). თუმცა, ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ მოცემულ საქმეზე დაირღვა კონვენციის მე-11 მუხლი, რადგან პოლიციის ძალისმიერი ჩარევა არათანაბარზომიერი იყო (43-ე პუნქტი).^{cdxv}

ერვონულმა სასამართლომ ასევე გაითვალისწინა საქმე *Izci თურქეთის წინააღმდეგ*, სადაც პოლიციამ მშვიდობიანი დემონსტრაციის დასაშლელად გამოიყენა არათანაბარზომიერი ფიზიკური ძალა და ცრემლსადენი გაზი, რამაც განმცხადებლის ჯანმრთელობის დაზიანება გამოიწვია. მოვლენათა განვითარება ასახულია ვიდეოფირზე, საიდანაც ჩანს, რომ პოლიციის ნიღბიანი თანამშრომლები დემონსტრანტებს ხელკეტებით სცემენ და ცრემლსადენ გაზს იყენებენ. ძირს დაგდებულებს ხელკეტებით სცემენ. მამაკაცს, რომელიც თავისი სხეულით ეფარება მიწაზე დაგდებულ ქალს, სახეში წიხლებს ურტყამენ. დემონსტრანტების წინააღმდეგ, რომლებიც ბუჩქებს აფარებენ თავს, ჯერ ცრემლსადენ გაზს იყენებენ, ხოლო შემდეგ ხელკეტებით სცემენ. პოლიცია გარეთ გამოათრევს და სცემს ქალებს, რომლებმაც თავი მახლობელ შენობებს შეაფარეს (განაცხადი no. 42606/05, 2013 წლის 23 ივლისის გადაწყვეტილება, მე-14 პუნქტი). განმცხადებლის სამედიცინო შემოწმებამ დაადგინა, რომ მიღებული დაზიანებების გამო მას მუშაობა ხუთი დღის განმავლობაში არ შეეძლებოდა (მე-17 პუნქტი). დემონსტრანტებს დასაშლელად 20-25 წუთი ჰქონდათ (მე-11 პუნქტი). მათი რეაგირება ძალის გამოყენებაზე ის იყო, რომ ისინი თავის დაღწევას ცდილობდნენ (მე-15 პუნქტი).^{cdxvi}

“სტრასბურგის სასამართლომ დაასკვნა, რომ ცრემლსადენი გაზის გამოყენების თაობაზე მკაფიო და სათანადო ინსტრუქციების არარსებობა ხელს უწყობდა პოლიციის მიერ მსგავსი საშუალებების გადამეტებულ გამოყენებას. პოლიციამ ვერ შეძლო გარკვეული დოზით შემწყნარებლობის გამოჩენა მშვიდობიანი შეკრების მიმართ და ნაჩქარევი რეაგირებისა და გადამეტებული ძალის გამოყენების შედეგად განმცხადებელმა დაზიანებები მიიღო. ამასთან, პოლიციის თანამშრომლებს სახე და მაიდენტიფიცირებელი ნომრები დამალული ჰქონდათ, რამაც მათ წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოება შეაფერხა. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ კონვენციის მე-3 და მე-11 მუხლების დარღვევა დაადგინა.”^{cdxvii}

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის ვრცელი მიმოხილვის შემდეგ, სასამართლომ ხაზი გაუსვა წამების საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ვიზიტის შესახებ ანგარიშში (CPT/Inf (2009) 25) გამოთქმულ შეფასებას სამართალდამცველების მიერ წიწაკის გაზის გამოყენების თაობაზე. მაშინაც, როდესაც წიწაკის გაზი გამოიყენება ღია სივრცეში, წამების საწინააღმდეგო კომიტეტს სერიოზული დათქმები აქვს. კერძოდ, თუ გამონაკლის შემთხვევაში, აუცილებელია, რომ გამოყენებული იქნეს წიწაკის გაზი, უნდა არსებობდეს და უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს მკაფიოდ განსაზღვრული გარანტიები. მაგალითად, იმ პირებს, რომლებიც დაქვემდებარდნენ წიწაკის გაზის მოქმედებას, დაუყოვნებლივ უნდა მიუწვდებოდეთ ხელი ექიმზე და უნდა შესთავაზონ ანტიდოტი (79-ე პუნქტი).^{cdxviii}

8.1.6. მომიტინგეთათვის თავისუფლების აღკვეთა

შეკრების თავისუფლების დარღვევის თანმდევი არამართლზომიერი თავისუფლების აღკვეთა მცირე ხნით ასევე არ დარჩენილა სასამართლოს ყურადღების მიღმა; სასამართლომ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის ჭრილში შეაფასა დემონსტრაციის ადგილიდან პირთა მოშორება და სამართალწარმოების დაწყების გარეშე გათავისუფლება.

კერძოდ, სასამართლომ გაითვალისწინა საქმე *Brega და სხვები მოლდოვას წინააღმდეგ*. საქმის ფაქტობრივი გარემოებების მიხედვით, შინაგან საქმეთა სამინისტროს წინ საპროტესტო დემონსტრაციის აღკვეთის მიზნით, ერთ-ერთი განმცხადებელი ექვსმა პოლიციელმა ტროლეიბუსში ძალით აიყვანა, კუთხეში მიიმწყვდია და მიუხედავად მისი პროტესტისა, მხოლოდ რვა წუთის შემდეგ, რამდენიმე გაჩერების გავლის შემდეგ, გაათავისუფლა (განაცხადი no. 61485/08, 2012 წლის 24 იანვრის გადაწყვეტილება, მე-19 პუნქტი). სტრასბურგის სასამართლომ აღნიშნა, რომ თავისუფლების აღკვეთის ხანგრძლივობა ძალიან მოკლე იყო. მაგრამ, ევროპული სასამართლოსთვის გადამწყვეტი იყო ის ფაქტი, რომ პოლიციელების მიზანი იყო მისთვის დემონსტრაციის მონაწილეობაში ხელის შეშლა იმით, რომ დემონსტრაციის ადგილს გააცალეს. ევროპული სასამართლო აღნიშნავს, რომ თავისუფლების აღკვეთა საკმარისი ხანგრძლივობის იყო იმისთვის, რომ ხელი შეეშალა განმცხადებლისთვის თავისი მიზნის განხორციელებაში, რასაც დემონსტრაციაში მონაწილეობა წარმოადგენდა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ განმცხადებლისთვის თავისუფლების აღკვეთა ასეთ ვითარებაში თვითნებური და არამართლზომიერი იყო და ეწინააღმდეგებოდა **ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის პირველ პუნქტს** (იხ. გადაწყვეტილების პუნქტები 43-44).^{cdxix}

ეროვნულმა სასამართლომ მხედველობაში მიიღო საქმე *Hyde Park და სხვები მოლდოვას წინააღმდეგ* (No. 4), სადაც დადგენილია პოლიციის სპეციალური განყოფილების თანამშრომლების მიერ 2006 წელს არასამთავრობო ორგანიზაციის წევრების დემონსტრაციის ძალისმიერი აღკვეთის გარემოებები. კერძოდ, პოლიციის თანამშრომლებმა ჯერ მოითხოვეს რუმინეთის მიერ მოლდოვასთვის გადაცემული ძეგლის დადგმაზე მერიის უარის საპროტესტო აქციის შეჩერება ხოლო, როდესაც ერთ-ერთმა მეგაფონით დაიწყო პოლიციის უკანონო ქმედებაზე სკანდირება და მოლდოვა ტოტალიტარულ სახელმწიფოდ გამოაცხადა, სპეციალური ძალების უნიფორმიანი თანამშრომელი ერთ-ერთ დემონსტრანტს უკნიდან დაესხა და ძალით დაახეთქა მიწაზე. იმავდროულად დანარჩენ დემონსტრანტებს ალყა შემოარტყეს და პოლიციის მანქანაში ჩასვეს. ვიდეოფირიდან ჩანს, რომ არავინ შეწინააღმდეგებია დაკავებას. პოლიციის განყოფილებაში განმცხადებლები პატარა, ნესტიან და ჭუჭყიან საკნებში მოათავსეს, რომლებიც შარდისა და განავლის სუნად ყარდა. უფანჯრო საკნებში განმცხადებლებმა 40 საათი დაჰყვეს ისე, რომ არ მიუწვდებოდათ ხელი საკვებზე, სატელეფონო ზარებსა თუ ადვოკატზე. მათ ხანდახან აწვდიდნენ წყალს და მიჰყავდათ საპირფარეშოში (განაცხადი no. 18491/07, 2009 წლის 7 აპრილის გადაწყვეტილება, პუნქტები 12-13). განმცხადებლებმა სტრასბურგის სასამართლოში იდავეს, რომ მათი თავისუფლების აღკვეთა არამართლზომიერი და თვითნებური იყო.^{cdxxx}

ეროვნულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ევროპული სასამართლოს აზრით, ფორმალურად, დაკავება **მე-5 მუხლის პირველი პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტის** შესაბამისად განხორციელდა, ვინაიდან განმცხადებლებს ბრალად პოლიციისთვის წინააღმდეგობის გაწევა და მათთვის შეურაცხყოფის მიყენება წარედგინათ. მაგრამ ვიდეოფირიდან აშკარა იყო, რომ ბრალდება დაუსაბუთებელი იყო. არ არსებობდა არანაირი „დასაბუთებული ვარაუდი“ **მე-5 მუხლის პირველი პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტის** მნიშვნელობით და განმცხადებლების დაკავება ყალბი ბრალდებით, რომ მათ წინააღმდეგობა პოლიციელებს

გაუწიეს და შურაცხყოფა მიაყენეს მათ, არ შეიძლებოდა მიჩნეულიყო მართლზომიერად მე-5 მუხლის პირველი პუნქტის მიზნებისთვის (60-62).^{cdxxi}

საქმეზე *Nisbet Özdemir თურქეთის წინააღმდეგ*, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გაუმართლებლად მიიჩნია არასანქცირებულ დემონსტრაციაზე მიმავალი პირის პოლიციის მიერ დაკავება (განაცხადი no. 23143/04, 2010 წლის 19 იანვრის გადაწყვეტილება).^{cdxxii}

8.1.7. პოლიციის მიერ პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის დაცვის აუცილებლობა

სასამართლომ გაიმეორა სტრასბურგის სასამართლოს დასკვნა, რომ დემოკრატიული საზოგადოების წევრებს აქვთ ლეგიტიმური მოლოდინი, რომ თუ მოუწევთ პოლიციასთან შეხება, საქმე ექნებათ პოლიტიკურად ნეიტრალურ პოლიციის თანამშრომლებთან (იხ. მაგალითად, *Rekvényi უნგრეთის წინააღმდეგ*, განაცხადი no. 25390/94, დიდი პალატის 1999 წლის 20 მაისის გადაწყვეტილება, 41-ე პუნქტი).^{cdxxiii}

ასევე სასამართლომ აღნიშნა, რომ ეუთოს სახელმძღვანელო პრინციპები აღიარებს შინაარსის მიმართ ნეიტრალიტეტის პრინციპის მნიშვნელობას, რომლის თანახმადაც, სახელმწიფო ხელისუფლებას ეკრძალება აზრის გამოხატვის შეზღუდვა მხოლოდ იმ საფუძველით, რომ მისთვის გამოხატული იდეები, შეხედულებები მიუღებელია.^{cdxxiv}

8.1.7. ზოგადი და კერძო პრევენცია

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, სასჯელისა და სხვა ღონისძიების დასაბუთების ნაწილში სასამართლოს მსჯელობა ზოგადი და კერძო პრევენციის მიზნებზე:

"5.4. ზოგადი და კერძო პრევენციის მიზნებზე მსჯელობისას სასამართლო ასევე მოიშველიებს ამ საკითხთან მიმართებაში ევროპული სასამართლოს მიდგომას, კერძოდ, საქმეზე *Izci თურქეთის წინააღმდეგ*, ევროპულმა სასამართლომ პირდაპირ მიუთითა მოპასუხე სახელმწიფოს საერთო ხასიათის ღონისძიებების გატარებაზე, მომავალში პოლიციის მიერ დემონსტრანტების გადამეტებული ძალის გამოყენებით დაშლის აღსაკვეთად (განაცხადი no. 42606/05, 2013 წლის 23 ივლისის გადაწყვეტილება). კერძოდ, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ თურქეთის წინააღმდეგ 40-ზე მეტი გადაწყვეტილება ჰქონდა გამოტანილი, სადაც სამართალდამცველების მხრიდან დემონსტრაციებში ძალისმიერმა ჩარევამ **კონვენციის მე-3 ან/და მე-11 მუხლების** დარღვევა გამოიწვია. ამ ყველა საქმეს ახასიათებდა ერთი საერთო ნიშანი - ხელისუფლების უუნარობა, მშვიდობიანი შეკრებების მიმართ გარკვეული დოზით შემწყნარებლობა გამოეჩინა და ზოგიერთ საქმეს კი სამართალდამცველების მიერ ფიზიკური ძალის (ცრემლსადენი გაზის ჩათვლით) ნაჩქარევი გამოყენება (95-ე პუნქტი).

- ევროპულმა სასამართლომ აგრეთვე აღნიშნა, რომ ამ გადაწყვეტილებებიდან 20-ზე მეტ გადაწყვეტილებაში დადგინდა, რომ თურქეთის ხელისუფლებამ ქმედითად ვერ გამოიძია დემონსტრაციების დროს სამართალდამცავ პირთა არასათანადო მოპყრობის შესახებ განცხადებები (96-ე პუნქტი).

- ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ევროპულმა სასამართლომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 46-ე მუხლის შესაბამისად *Izci თურქეთის წინააღმდეგ* გადაწყვეტილების აღსრულებისთვის, საჭიროდ მიიჩნია მოპასუხე სახელმწიფოს მიერ ზოგადი ღონისძიების გატარება მომავალში მსგავსი დარღვევების თავიდან ასაცილებლად. ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ თურქეთის ხელისუფლების მიერ დემონსტრანტების უფლებების დარღვევას სისტემური ხასიათი ჰქონდა. ამ პრობლემის აღმოსაფხვრელად აუცილებელია, რომ თურქეთის ხელისუფლებამ უნდა უზრუნველყოს, რომ სამართალდამცავები კონვენციის მე-3 და მე-11 მუხლების, აგრეთვე წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის რეკომენდაციების შესაბამისად უნდა მოქმედებდნენ, როცა მიმართავენ ისეთ ძალისმიერ საშუალებებს, როგორებიცაა ფიზიკური ძალა და ცრემლსადენი გაზი.
- ამასთან, ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ აუცილებელი იყო თურქეთის სასამართლოებს ქმედითად განეხილათ დემონსტრაციების დაშლის დროს არასათანადო მოპყრობის შესახებ განაცხადები, პოლიციის მაღალჩინოსნების პასუხისმგებლობის უზრუნველსაყოფად (98-ე პუნქტი).
- ზემოაღნიშნულთან დაკავშირებით, ევროპული კონვენციის მე-3 და მე-11 მუხლებით გარანტირებული უფლებების სრული დაცულობის უზრუნველსაყოფად, სასამართლომ არსებითი მნიშვნელობა მიანიჭა ცრემლსადენი გაზის გამოყენების მკაფიო რეგლამენტაციას, პოლიციის თანამშრომლების სათანადოდ მომზადების სისტემის არსებობას, დემონსტრაციის დროს პოლიციის თანამშრომლების კონტროლისა და ზედამხედველობის უზრუნველყოფას, აგრეთვე ძალის ნებისმიერი გამოყენების აუცილებლობის, თანაბარზომიერებისა და გონივრულობის *ex post facto* შემოწმებას, განსაკუთრებით იმ პირებთან მიმართებაში, რომლებსაც ძალადობრივი წინააღმდეგობა არ გაუწევია (99-ე პუნქტი).^{"cdxxv}

8.2. რეკომენდაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა შეკრების თავისუფლებაზე ეროვნული სასამართლოს ზემოთგანხილულ განაჩენში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლო ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებს და არგებს საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. შესაბამისად, ზემოთმოყვანილი განაჩენი სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა შეკრების თავისუფლების სფეროში ანალოგიურად გამოიყენონ.

9. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 18 - უფლებების შეზღუდვათა გამოყენების ფარგლები:

“დაუშვებელია ხსენებულ უფლებათა და თავისუფლებათა კონვენციით ნებადართული შეზღუდვების გამოყენება არა იმ მიზნით, რისთვისაც ისინია გათვალისწინებული.”

9.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

კონვენციის მ-18 მუხლს არ აქვს დამოუკიდებელი ფუნქცია. იგი შეიძლება გამოყენებული იქნეს მხოლოდ კონვენციის სხვა მუხლთან ერთობლიობაში.¹⁴²

კონვენციის მთლიანი სტრუქტურა ემყარება იმ ზოგად იდეას, რომ წევრი სახელმწიფოების ხელისუფლების ორგანოები კეთილსინდისიერად მოქმედებენ. მართლაც, ნებისმიერ საჯარო პოლიტიკას ან ინდივიდუალურ ღონისძიებას შეიძლება ჰქონდეს “ფარული მიზნები” და კეთილსინდისიერების პრეზუმპცია შეიძლება გაბათილდეს. თუმცა განმცხადებელმა, რომელიც ამტკიცებს, რომ მისი უფლებები და თავისუფლებები შეიზღუდა არაჯეროვანი მიზნებიდან გამომდინარე, დამაჯერებლად უნდა წარმოაჩინოს, რომ ხელისუფლების ორგანოების რეალური მიზანი ის არ იყო, რასაც ხელისუფლების ორგანოები აცხადებდნენ (ან ეს ლოგიკურად უნდა გამომდინარეობდეს კონტექსტიდან). მხოლოდ ეჭვი, რომ ხელისუფლების ორგანოებმა ხელთარსებული ძალაუფლება სხვა და არა კონვენციით განსაზღვრული მიზნებისთვის გამოიყენეს, საკმარისი არ არის მე-18 მუხლის დარღვევის დასადგენად.¹⁴³

9.2. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

კონვენციის მე-18 მუხლი საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ერთ შემთხვევაში^{dxvii} გამოყენებული 2016 წელს.

ეროვნულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ დაცვის მხარის პოზიცია, რომ ბრალდებულის სისხლისამართლებრივი დევნა პოლიტიკურად იყო მოტივირებული და სისხლისამართლებრივი დევნის დაწყებას საფუძვლად ედო პოლიტიკური ოპონენტების ნეიტრალიზება არ იყო გამყარებული საქმის მასალებით. მიუხედავად იმისა, რომ ბრალდებული გამართლდა საკმაოდ მძიმე ბრალდებაში, რაც გათვალისწინებულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 180-ე მუხლის მე-3 ნაწილით (ორი ეპიზოდი), არ ნიშნავდა, რომ სახელმწიფო ბრალდების წარდგენის დროს არაჯეროვანი მოტივებით ხელმძღვანელობდა, უფრო მეტიც, მიუხედავად ამ ეპიზოდში ბრალდებულის გამართლებისა, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 333-ე მუხლის პირველი ნაწილით წარდგენილი ბრალდება გამყარებული იქნა არაერთი პირდაპირი და უტყუარი მტკიცებულებით, რაც ამართლებდა სისხლისამართლებრივი დევნის დაწყებას.

“სასამართლო მოიშველიებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011

¹⁴² რასულ ჯაფაროვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Rasul Jafarov v. Azerbaijan*), განაცხადი no. 69981/14, 2016 წლის 17 მარტის გადაწყვეტილების პუნქტი 153.

¹⁴³ ხოდორკოვსკი რუსეთის წინააღმდეგ (*Khodorkovskiy v. Russia*), განაცხადი no 5829/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 31 მაისის გადაწყვეტილების პუნქტი 255).

წლის 31 მაისის გადაწყვეტილებას, საქმე ხოდორკოვსკი რუსეთის წინააღმდეგ, განაცხადი no 5829/04, სასამართლო იმეორებს, რომ კონვენციის მთლიანი სტრუქტურა ემყარება იმ ზოგად იდეას, რომ წევრი სახელმწიფოების ხელისუფლების ორგანოები კეთილსინდისიერად მოქმედებენ, მართლაც ნებისმიერ საჯარო პოლიტიკას ან ინდივიდუალურ ღონისძიებას შეიძლება ჰქონდეს „ფარული მიზნები“ და კეთილსინდისიერების პრეზუმპცია შეიძლება გაბათილდეს. თუმცა განმცხადებელმა, რომელიც ამტკიცებს, რომ მისი უფლებები და თავისუფლებები შეიზღუდა არაჯეროვანი მიზნებიდან გამომდინარე, დამაჯერებლად უნდა წარმოაჩინოს, რომ ხელისუფლების ორგანოების რეალური მიზანი ის არ იყო, რასაც ხელისუფლების ორგანოები აცხადებენ (ან ეს ლოგიკურად უნდა გამომდინარეობდეს კონტექსტიდან). როდესაც პრეტენზია მე-18 მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებით არის გამოთქმული, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მტკიცების ძალიან მკაცრ სტანდარტს იყენებს და ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი არ ამყარებს განმცხადებლის მოსაზრებას, რომ ყოველთვის, როდესაც არასათანადო მოტივის არსებობის *prima facie* შემთხვევა დგინდება, მტკიცების ტვირთი მთავრობაზე გადადის. სასამართლო თვლის, რომ ასეთ კონტექსტში მტკიცების ტვირთი ეკისრება განმცხადებელს.”^{cdxxvii}

აღნიშნულის საფუძველზე, ეროვნულმა სასამართლომ დაასკვნა, რომ ის გარემოება, რომ ბრალდებული არის ხელისუფლების პოლიტიკური ოპონენტი, ამან არ შეიძლება ხელი შეუშალოს საგამომიებო ორგანოებს, რათა მათ აწარმოონ გამოძიება ასეთი პირის წინააღმდეგ, თუ მის მიმართ არსებობს სერიოზული და უტყუარი მტკიცებულებები. სწორედ ამგვარი სერიოზული და უტყუარი მტკიცებულებები არსებობდა ბრალდებულის მიმართ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების ბრალდებაში და მაღალი პოლიტიკური სტატუსი არ შეიძლებოდა გამხდარიყო იმუნიტეტი. სასამართლოს შეფასებით, ბრალდების მხარემ გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტით, სასამართლო სხდომაზე, მხარეთა მონაწილეობით და ჩართულობით გამოკვლეული ზეპირი (მოწმეების ჩვენებები, მათ შორის ნეიტრალური მოწმეების) და წერილობითი მტკიცებულებებით დაადასტურა საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს სპეციალური ოპერატიული დეპარტამენტის ყოფილი მაღალჩინოსნის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება; სასამართლომ დამტკიცებულად მიიჩნია, რომ ბრალდებული თანამდებობრივი იერარქიის და ავტორიტეტის გამოყენებით, სხვადასხვა ხერხითა და მაქინაციებით, ნარკოტიკული საშუალებების უკანონო შექმნა-შენახვის ფაქტზე დაკავებულ პირებთან და ოჯახის წევრებთან, პატიმრობიდან გათავისუფლების და პირობით სასჯელზე საპროცესო შეთანხმების გაფორმების სანაცვლოდ შევიდა კორუფციულ გარიგებაში და ამ უკანონო გარიგებით მიიღო მატერიალური სარგებელი.^{cdxxviii}

9.3. რეკომენდაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა კონვენციის მე-18 მუხლზე ეროვნული სასამართლოს ზემოთგანხილულ განაჩენში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლო ევროპული სასამართლოს არგებს საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. შესაბამისად, ზემოთმოყვანილი განაჩენი სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ანალოგიურად გამოიყენონ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა უფლებების შეზღუდვათა გამოყენების ფარგლებთან დაკავშირებით.

IV. დასკვნითი დებულებები და კვლევის მოკლე შეჯამება

წინამდებარე კვლევის ფარგლებში შესწავლილი გადაწყვეტილებების საფუძველზე გამოიკვეთა ის მაგალითები, როდესაც საქართველოს საერთო სასამართლოებს გამოყენებული აქვთ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2, მე-3, მე-5, მე-6, მე-7, მე-8, მე-10, მე-11 და მე-18 მუხლებზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი სტანდარტები.

კვლევის ფარგლებში შესწავლილი გადაწყვეტილებების ანალიზი ცალსახად მეტყველებს საქართველოს საერთო სასამართლოების მზადყოფნასა და შესაძლებლობაზე, თავიანთ პრაქტიკაში გამოიყენონ და დანერგონ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები და ამ გზით, უზრუნველყონ ადამიანის უფლებათა დაცვა ევროპული სასამართლოს სტანდარტების შესაბამისად. ამის თვალსაჩინოებისთვის კვლევაში მოცემული იქნა საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილებების ამონარიდები, სადაც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის ვრცელი ანალიზია; კვლევაში ყურადღება გამახვილებული იქნა იმაზე, თუ როგორ არგებენ საერთო სასამართლოები ევროპულ სტანდარტებს მათ წინაშე არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს და ამგვარად ასაბუთებენ თავიანთ გადაწყვეტილებებს; კვლევის ყურადღების მიღმა არ დარჩენილა ის შემთხვევები, როდესაც ეროვნული სასამართლოები ეკლექტურად იყენებენ საერთაშორისო სამართლითა და ეროვნული კანონმდებლობით დადგენილ ნორმებს სახელმწიფოს შესატყვისი პოზიტიური და ნეგატიური ვალდებულებების განმარტებისას. ცხადია, კვლევაში გამოიკვეთა ის შემთხვევებიც, როდესაც ეროვნულ სასამართლოს არასწორად, ან არასრულად აქვს გამოყენებული ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა. შეიძლება ითქვას, ასეთი შემთხვევები აშკარა უმცირესობაშია.

კვლევის მოკლე შეჯამება:

საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით დადგენილი და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებით განმარტებული სტანდარტების გამოყენების ანალიზამდე, კვლევაში მოკლედ იქნა განხილული შემდეგი საკითხები: ეროვნული სასამართლოების ხედვა იმასთან დაკავშირებით, თუ რა იერარქიულ საფეხურზეა და შესაბამისად, რა სამართლებრივი ძალა აქვს ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებს საქართველოს სამართლის სისტემაში; ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გამოყენება ეროვნული სასამართლოების მიერ და სასამართლო, როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით უზრუნველყოფილი უფლებების უპირატესი გარანტორი.

საერთო სასამართლო განმარტავს, რომ ვინაიდან, კონვენციაში ჩამოყალიბებული მრავალი ნორმა ძალზე ზოგადად არის ფორმულირებული, ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გაანალიზების გარეშე რთულია კონვენციის დებულებათა სწორად განმარტება და გამოყენება. აქედან გამომდინარე, ევროსასამართლოს პრეცედენტული სამართალი ეროვნული სასამართლოს მიერ, აღქმულ უნდა იქნეს სამართლის პირდაპირ წყაროდ, თანაც ისეთ წყაროდ, რომელიც ეროვნულ კანონმდებლობაზე მაღლა დგას სამართლის წყაროთა იერარქიაში.

საქართველოს საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებს ეროვნული სამართლის ორგანულ ნაწილად აღიქვამენ და წამყვან მნიშვნელობას ენიჭებენ

თავიანთი გადაწყვეტილებების დასაბუთებისას, წინამდებარე კვლევის ფარგლებში კონკრეტული მაგალითებით დასტურდება. საერთო სასამართლოები, ხშირ შემთხვევაში, არა მხოლოდ ეროვნული კანონმდებლობით დადგენილი ნორმების გვერდიგვერდ, არამედ საკანონმდებლო ხარვეზის შესავსებად და ზოგიერთ შემთხვევაში არსებული საკანონმდებლო დანაწესის საწინააღმდეგოდ იყენებენ კონვენციასა და ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებს და ნორმის უნივერსალური განმარტების პრინციპის შესაბამისად საქართველოს სამართლის სისტემაში ადამიანის უფლებათა ევროპულ სტანდარტებს ადგენენ.

კვლევის ფარგლებში განხილულ გადაწყვეტილებებში საქართველოს საერთო სასამართლო წარმოჩინდება, როგორც ადამიანის უფლებათა უწინარესი გარანტორი, რომელიც უზრუნველყოფს კონვენციის სრულ, ქმედით და პირდაპირ გამოყენებას და აცნობიერებს ევროპული სასამართლოს სუბსიდიურ როლს. კვლევის ფარგლებში შესწავლილი გადაწყვეტილებებიდან ჩანს საქართველოს საერთო სასამართლოების საერთო მიდგომა, შეასრულონ სახელმწიფოს მიერ ნაკისრი ვალდებულებები და ევროპული სასამართლოს სტანდარტები გამოიყენონ ადამიანის უფლებათა შინაარსის და მოცულობის სათანადო განმარტებისთვის; კონფლიქტურ ინტერესებს შორის სამართლიანი წონასწორობის დადგენის, ჩარევის მართლზომიერების შეფასებისა და საბოლოო ჯამში, ადამიანის უფლებების ეროვნულ დონეზე პრაქტიკული განხორციელებისთვის. დასაბუთების ქვემოთ მოყვანილი მაგალითები ცხადყოფს, რომ ამას საქართველოს სასამართლოები მინიჭებული მიხედულების ფარგლებში წარმატებით ახორციელებენ.

კონვენციის მე-2 მუხლთან მიმართებით განხილული იქნა განაჩენები:

აბსოლუტურად აუცილებელი ძალის გამოყენების სტანდარტების შესახებ. საერთო სასამართლომ დეტალურად მიმოიხილა **კონვენციის მე-2 მუხლზე** ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა, რომელიც შემდგომ ზედმიწევნით ზუსტად მიუსადაგა არსებულ ფაქტობრივ და სამართლებრივ გარემოებებს.

კერძო პასუხისმგებლობით მოქმედი პირის მიერ განზრახ მკვლელობასთან დაკავშირებით. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს უახლესი პრაქტიკით დადგენილი ევროპული სტანდარტების მოშველიებით საერთო სასამართლოს მართებულად აქვს განმარტებული სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულებები კერძო პირებს შორის ურთიერთობისას.

მედიცინის მუშაკის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობის დადგენის შესახებ. საერთო სასამართლომ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაზე დაყრდნობით ისმჯელა სიცოცხლის უფლების დაცვის პოზიტიურ ვალდებულებაზე როგორც ქმედითი გამოძიების, ისე ჯანდაცვის რეგულაციური სტრუქტურის შექმნის კონტექსტში. ეროვნულმა სასამართლომ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა მოიშველია აგრეთვე მატერიალური სისხლის სამართლის კანონმდებლობით განსაზღვრული მიზეზობრივი კავშირის კონტექსტში.

გარდა იმისა, რომ კვლევაში განხილულ საქმეებში ფიგურირებდა კონვენციით გარანტირებული ფუძემდებლური უფლება - სიცოცხლის უფლება, ყველა მათგანი საზოგადოების ყურადღების ცენტრში იყო და განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს იმ

ფაქტს, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა თავიანთი მსჯელობა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით გაამყარეს.

რეკომენდაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა სიცოცხლის უფლებაზე ეროვნული სასამართლოების ზემოთგანხილულ განაჩენებში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებენ და არგებენ საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. შესაბამისად, განხილული განაჩენები სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა სიცოცხლის უფლების დაცვის სფეროში ანალოგიურად გამოიყენონ.

კონვენციის მე-3 მუხლთან მიმართებით განხილული იქნა განაჩენები:

წამების ბრალდებაზე, სადაც ეროვნული სასამართლო დაეყრდნო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას და წამებად დააკვალიფიცირა აღიარებითი ჩვენების მიღების მიზნით მოხელეთა მიერ უკანონოდ თავისუფლებააღკვეთილი პირის მიმართ ელექტროშოკის გამოყენება.

წამების ბრალდებაზე, სადაც ეროვნულმა სასამართლომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაზე დაყრდნობით იმსჯელა მოპყრობის კვალიფიკაციაზე დაზარალებულისთვის მიყენებული ფიზიკური დაზიანების სიმძიმისა და სულიერი ტანჯვის ინტენსივობიდან გამომდინარე, აგრეთვე იმ შემთხვევაში, როცა პირი მის მიმართ გარკვეულ მოპყრობას იყენებს, როგორც საბაზს, სხვათა ყურადღების მისაქცევად.

პოლიციის მუშაკისთვის წინააღმდეგობის გაწევასა და დაკავებისას ძალის გამოყენების თაობაზე, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაზე დაყრდნობით, ეროვნულმა სასამართლოებმა იმსჯელეს პოლიციელის ჩვენების მტკიცებით ძალაზე, ქმედითი გამოძიების სტანდარტებზე, აგრეთვე პოლიციის საქმიანობის მიმართ ევროსაბჭოს ფარგლებში მიღებული დოკუმენტებით დადგენილ ეთიკის ნორმებზე. ყველა განხილულ საქმეზე ბრალდებულები გამართლდნენ პოლიციის მუშაკისთვის წინააღმდეგობის გაწევის ბრალდებებში. ამ პრაქტიკას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, რადგანაც საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოში ადამიანის უფლებათა დაცვის მდგომარეობაზე ყოველწლიურ საპარლამენტო ანგარიშებში წლების განმავლობაში აღნიშნავს პოლიციის მიერ დაკავებისას სავარაუდოდ არასათანადო ძალის გამოყენების პრობლემის თაობაზე.

რეკომენდაცია

არსებითი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ ქმედების კვალიფიკაციისას საერთო სასამართლოებმა მართებულად გამოიყენონ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა, რათა ერთის მხრივ, შესრულდეს მე-3 მუხლში ინკორპორირებული სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულება ქმედით გამოძიებაზე და

მეორეს მხრივ, არ დაკნინდეს მე-3 მუხლის აკრძალვის ფუნდამენტური მნიშვნელობა არასწორი კვალიფიკაციით. ასევე, გადაკვალიფიცირებისას, სასამართლოებმა უნდა გაითვალისწინონ ბრალდებულის უფლება დაცვის სათანადოდ და საკმარის დროში მომზადებაზე.

პოლიციისთვის წინააღმდეგობის გაწევის ბრალდების განხილვისას, ეროვნულმა სასამართლოებმა, დაკავებისთვის აუცილებელი ძალის გამოყენების სტანდარტებს სათანადო ყურადღება უნდა დაუთმონ. ეროვნული სასამართლოს გამამართლებელ განაჩენებს, სადაც დადგინდა, რომ პირს დაკავებისას წინააღმდეგობა არ გაუწევია, ასევე განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს შემდგომში პოლიციის შესაბამისი მუშაკების პასუხისმგებლობისთვის დაკავებისას სავარაუდოდ მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო ძალის გამოყენებისთვის.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა წამების აკრძალვაზე ეროვნული სასამართლოების ზემოთგანხილულ განაჩენებში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებენ და არგებენ საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. შესაბამისად, ზემოთმოყვანილი განაჩენები სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა წამების, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობისა და სასჯელის აკრძალვის სფეროში ანალოგიურად გამოიყენონ.

კონვენციის მე-5 მუხლთან მიმართებით განხილული იქნა:

ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე პირველი ინსტანციისა და სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოების განჩინებები მიღებული საქართველოს მასშტაბით; აგრეთვე განჩინებები აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის შესახებ, რომლებშიც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სტანდარტები იქნა მოშველიებული.

კერძოდ, განხილული იქნა: საერთო სასამართლოების მიერ თავისუფლების პრეზუმპციის განმარტება ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 1980 წლის 27 ივნისის R (80) 11 რეკომენდაციისა და 2006 წლის 27 სექტემბრის R (2006) 13 რეკომენდაციის საფუძველზე; დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტები; მტკიცების ტვირთი; პატიმრობის გონივრული ვადები და რელევანტური და საკმარისი გარემოებებით გამყარებული საფუძვლებით პატიმრობის დასაბუთების აუცილებლობა.

მიმალვის საფრთხესთან დაკავშირებით განხილული იქნა, თუ როგორ ასაბუთებენ საერთო სასამართლოები პატიმრობის შეფარდებას შემდეგი გარემოებებით: ბრალდების

სიმძიმე და სასჯელის სიმკაცრე; აქვს თუ არა ბრალდებულს მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი, თანამშრომლობს თუ არა გამოძიებასთან, მისი მხრიდან ადგილი თუ ჰქონია გამოძიებისთვის ხელშეშლას; პასპორტის და პირადობის დამადასტურებელი სხვა დოკუმენტის ჩაბარება, ოპერატიული პასპორტის ხელმისაწვდომობა; წარსულში ქცევა და საზღვრის კვეთა; კავშირები საზღვარგარეთ და ფინანსური საშუალებები. ზოგ შემთხვევაში, მძიმე ბრალდება და მკაცრი სასჯელი არის ის ერთადერთი გარემოება, რომლითაც საერთო სასამართლოები ასაბუთებენ მიმალვის საფრთხეს.

ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხესთან დაკავშირებით განხილული იქნა ახალი დანაშაულის კონკრეტული გეგმა; შურისძიების მოტივები, აგრეთვე ორგანიზებული ჯგუფის სახით მოქმედი ნაციონალ-სოციალიზმის იდეოლოგიის მიმდევარი ბრალდებულების დისკრიმინაციული მოტივები, რომლებიც საკმარისად და რელევანტურად ასაბუთებს პატიმრობას. აგრეთვე განხილული იქნა ევროპული სასამართლოსთვის მიუღებელი სტანდარტი, როცა საერთო სასამართლოები ბრალად შერაცხული ქმედების სიმძიმეზე ან ბრალდებულის პიროვნებაზე აბსტრაქტული მითითებით ცდილობენ დაასაბუთონ პატიმრობის შეფარდება.

საქართველოს საერთო სასამართლოები მართებულად ასაბუთებენ ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეს იმ შემთხვევებში, როცა ბრალად წარდგენილი ქმედება ადრე ჩადენილი დანაშაულის მსგავსია ხასიათითა და სიმძიმით, მაგრამ კვლევაში განხილულია ევროპულ სტანდარტთან შეუსაბამობის ის შემთხვევებიც, როცა საერთო სასამართლოები უთითებენ მხოლოდ ნასამართლობის ფაქტზე, ყოველგვარი შედარების და ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის გამოკვეთის გარეშე.

კვლევაში განხილულია ის საქმეებიც, სადაც სასამართლოები ახალი დანაშაულის ჩადენას ასაბუთებდნენ მოსალოდნელი მკაცრი სასჯელით, ან როდესაც ბრალდებულმა შეიძლება სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით გააგრძელოს დანაშაულებრივი საქმიანობა ისე, რომ სასამართლო არ მსჯელობს ბრალდებულის სამსახურებრივი უფლებამოსილების შეწყვეტის ფაქტზე.

მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის საფრთხესთან დაკავშირებით, განხილულია მოწმეებზე ზემოქმედების მოხდენისა და მტკიცებულებების მოპოვებისთვის ხელის შეშლის შესაძლებლობა სამსახურებრივი მდგომარეობისა და ავტორიტეტის გამოყენებით, ახლო მეგობრული ურთიერთობით, გამოძიების პროგრესის გათვალისწინებით, საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების აუცილებლობით.

გირაოსთან დაკავშირებით, კვლევაში განხილულია გირაოს შეფარდებისა და გირაოს ოდენობის განსაზღვრის საკითხები. მაშინ, როდესაც მრავალი განჩინებით შეფარდებულია გირაოს ოდენობა 1000-5000 ლარის ფარგლებში, კვლევაში განხილული იქნა ისეთი შემთხვევები, როცა გირაოს 30 000 ლარამდე განსაზღვრა განჩინებებში არ არის დასაბუთებული.

კვლევაში განხილულია **პატიმრობის ავტომატური შეფარდება**, კერძოდ, როცა ყველა იმ

შემთხვევაში, როდესაც ბრალდებული დაკავებულია და სასამართლომ გადაწყვიტა გირაოს გამოყენება, ეს უკანასკნელი უზრუნველყოფილია პატიმრობით. ფაქტობრივად, დაკავებული პირისთვის გირაოს შეფარდებისას, მოსამართლე მოკლებულია შესაძლებლობას, უზრუნველყოს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5.3 მუხლის უმნიშვნელოვანესი გარანტია - გაათავისუფლოს ბრალდებული.

საპროცესო გარანტიებიდან, კვლევაში განხილული იქნა დაკავებულისთვის დაკავების მიზეზებისა და წაყენებული ბრალდების შეტყობინების ვალდებულება, სასამართლო კონტროლი დაკავებასა და პატიმრობაზე. შესწავლილი განჩინებებიდან ყველაზე პრობლემური არის დაკავებაზე კონტროლი, რადგან ხშირად სასამართლოები დაკავების ფაქტობრივ გარემოებებს არ იხილავენ.

კვლევაში მითითებულია ის შემთხვევები, როცა საქართველოს საერთო სასამართლოები არასწორად ციტირებენ ევროპული სასამართლოს განხილულ საქმეებსა და თუ სხვადასხვა ლიტერატურას.

3.10. რეკომენდაცია

რეკომენდებულია:

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა იხელმძღვანელონ ევროპის საბჭოს მინისტრთა საბჭოს R (2006) 13 რეკომენდაციით, რომლის თანახმადაც, პატიმრობა შეიძლება შეეფარდოს მხოლოდ იმ პირებს, რომელთაც ბრალად ედებათ თავისუფლების აღკვეთით დასჯადი დანაშაულის ჩადენა.

რეკომენდებულია, სასამართლოებმა შემთხვევაში შეამოწმონ, შესაბამისობაში არის თუ არა აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების ფაქტობრივი საფუძველი დასაბუთებული ვარაუდის სისხლის სამართლის პროცესით გათვალისწინებულ სტანდარტთან

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა განიხილონ, დაცული არის თუ არა დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ციტირებას სტერეოტიპული სახე არ უნდა მიეცეს და ევროპული სასამართლოს სტანდარტებმა კონკრეტული რელევანტური ფაქტობრივი გარემოებების ანალიზში უნდა ჰპოვოს ასახვა.

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას მტკიცების ტვირთი არ იყოს ბრალდებულზე გადატანილი.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა მკაფიოდ გამოიჩინონ აღკვეთის ღონისძიების საფუძველების რელევანტური გარემოებები და თითოეული საფუძველის არსებობა შესატყვისი „რელევანტური“ და „საკმარისი“ გარემოებებით დაასაბუთონ.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა არ დაასაბუთონ მიმალვის საფრთხე მხოლოდ იმ გარემოებით, რომ წარდგენილი ბრალდებით გათვალისწინებული ქმედება მიეკუთვნება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას და ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა უარი თქვან პრაქტიკაზე, რომლითაც მხოლოდ ქმედების სიმძიმიდან, ძალადობრივი ხასიათიდან გამომდინარე იქნება პატიმრობა გამოყენებული.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა უარი თქვან დანაშაულის სპეციფიკაზე და ბრალდებულის პიროვნებაზე აბსტრაქტული მსჯელობით დასაბუთებული ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის საფუძველზე პატიმრობის შეფარდების პრაქტიკაზე.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის დასაბუთებისას გაითვალისწინონ, არის თუ არა ბრალდებული ნასამართლევი და გაუქარწყლებელი და მოუხსნელი ნასამართლობის არსებობის შემთხვევაში, შეადარონ წარდგენილი ბრალი იმ ქმედებას, რომლისთვისაც პირი ნასამართლევიცა, ქმედების ხასიათითა და სიმძიმით.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის დასაბუთებისას, შეისწავლონ, რამდენად შეუძლია ბრალდებულს სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენებით ახალი დანაშაულის ჩადენა.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა უარი თქვან მხოლოდ ბრალდებულის მიერ თანამშრომლობაზე უარის თქმისა და მოწმის დემოგრაფიული მონაცემების ცოდნით პატიმრობის გამოყენების დასაბუთების პრაქტიკაზე.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა უარი თქვან საგამომიებო მოქმედებების ჩატარების უზრუნველყოფის მიზნით პატიმრობის აბსტრაქტული დასაბუთების პრაქტიკაზე.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა მკაფიოდ გამიჯნონ ალკვეთის ღონისძიების საფუძველებისთვის რელევანტური გარემოებები და თითოეული საფუძველის არსებობა შესატყვისი ფაქტობრივ გარემოებებით დაასაბუთონ.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა არ გამოიყენონ ალკვეთის ღონისძიება, როცა სხვა საქმეზე ბრალდებულს შეფარდებული აქვს პატიმრობა.

გირაოს ოდენობის დანიშვნისას უფლებამოსილმა სასამართლოებმა იხელმძღვანელონ ადამიანის უფლებათა ევროპულის სასამართლოს დადგენილი სტანდარტებით. სასამართლომ უნდა იმსჯელოს და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად დაასაბუთოს გირაოს თანხის დიდი ოდენობით განსაზღვრა.

უფლებამოსილმა სასამართლოებმა, კონვენციის მე-5.3 მუხლის სტანდარტების შესაბამისად, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში შეაფასონ და დაასაბუთონ დაკავებული პირის მიმართ გამოყენებული გირაოს პატიმრობით უზრუნველყოფის აუცილებლობა.

რეკომენდებულია, რომ უფლებამოსილმა სასამართლოებმა ყოველთვის იმსჯელონ დაკავების მართლზომიერებაზე.

საერთო სასამართლოებმა გამოასწორონ კვლევაში მითითებული არასწორი ციტირების შემთხვევები.

კონვენციის მე-6 მუხლთან მიმართებით განხილული იქნა:

საერთო სასამართლოს განმარტება ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში მე-6 მუხლის მოქმედების ფარგლებთან დაკავშირებით; სახელმწიფოს მიერ მე-2 და მე-3 მუხლების სავარაუდო დარღვევის დადგენისას ევროპული სასამართლოს მიერ შემუშავებული „გონივრული ეჭვს მიღმა სტანდარტის“, როგორც მსჯავრდების დასაბუთების საერთო სასამართლოების მიერ არასწორად განმარტება; დასაბუთების სტანდარტების მართებული განმარტება საერთო სასამართლოების მიერ; მტკიცებულებების დასაშვებობა, შეფასება, გამოყენება მტკიცებულებების რელევანტურობის, საკმარისობის, სანდოობის თვალსაზრისით პროცესის სამართლიანობის ჭრილში; საერთო სასამართლოს მიერ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის არასწორი გაგება დანაშაულის პროვოკაციისას სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის კონტექსტში; მხარეთა თანასწორობა და შეჯიბრებითობა სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი მტკიცებულებების დაცვისთვის არგადაცემის მე-6 მუხლთან შესაბამისობის ჭრილში; განხილვის გონივრული ვადების სტანდარტები სისხლის სამართალწარმოებასა და სამოქალაქო პროცესში; უდანაშაულობის პრეზუმპციის მართებული და არამართებული განმარტება საერთო სასამართლოების მიერ; ბრალდებულის მინიმალური უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში: ბრალდებულის უფლება დაცვისთვის აუცილებელ დროსა და საშუალებებზე ბრალდების გადაკვალიფიცირებისას; გარდაცვლილი მოწმის დეპონირებული ჩვენების გამოყენების შესაბამისობა მე-6 მუხლთან; დაშინებული მოწმის დაკითხვა ბრალდებულის გარეშე ადვოკატების მიერ და ჩვენების პირის საუარესოდ გამოყენების შესაბამისობა მე-6 მუხლთან.

რეკომენდაცია

გარდა ხაზგასმით აღნიშნული გამონაკლისი შემთხვევებისა, რომლებიც ეხებოდა დასაბუთების სტანდარტებს და უდანაშაულობის პრეზუმპციას, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლზე ეროვნული სასამართლოების ზემოთგანხილულ გადაწყვეტილებებში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებენ და არგებენ საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. შესაბამისად, ზემოთმოყვანილი განჩინებები, განაჩენები და გადაწყვეტილებები სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა ანალოგიურად გამოიყენონ.

კონვენციის მე-7 მუხლთან მიმართებით განხილული იქნა:

საერთო სასამართლოს განაჩენებში ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სტანდარტების განმარტება კანონის უკუქცევითი ძალის კონტექსტში. კერძოდ, საქართველოს სასამართლოებმა გაითვალისწინეს სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები გამოტანილი ა) იმ შემთხვევებში, როცა ეროვნულმა სასამართლოებმა ვერ შეძლეს შეემცირებინათ სასჯელი შემამსუბუქებელი გარემოებების შესახებ კანონის შესაბამისი დებულებების მიხედვით; ბ) განგრძობადი და დენადი დანაშაულის სპეციფიკასთან დაკავშირებით.

რეკომენდაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლზე ეროვნული სასამართლოების ზემოთგანხილულ განაჩენებში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებენ და არგებენ საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. შესაბამისად, ზემოთმოყვანილი გადაწყვეტილებები სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა ანალოგიურად გამოიყენონ.

კონვენციის მე-8 მუხლთან მიმართებით განხილული იქნა:

საცხოვრისის დაცულობის უფლება ჩხრეკის საგამოძიებო მოქმედებაზე ნებართვის გაცემის შესახებ განჩინებებში; დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტი ოპერატიული ინფორმაციის არსებობის შემთხვევაში და საპროცესო გარანტიები;

სახელის უფლებაზე საქართველოს საერთო სასამართლოს პრეცედენტული მნიშვნელობის მქონე გადაწყვეტილება, როცა მიუხედავად კანონმდებლობაში პირდაპირ გათვალისწინებული აკრძალვისა, სასამართლომ მიიჩნია, რომ პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლების შეზღუდვას უნდა ჰქონდეს ლეგიტიმური მიზანი და შეზღუდვა აუცილებელი უნდა იყოს დემოკრატიულ საზოგადოებაში, რაც მოცემულ შემთხვევაში ეროვნულმა სასამართლომ დადასტურებულად არ მიიჩნია; საერთო სასამართლომ ორზე მეტ წევრიან სახელზე საკანონმდებლო ნორმით გათვალისწინებული აკრძალვის საწინააღმდეგოდ, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით ჩამოყალიბებული განმარტებების საფუძველზე დააკისრა მოპასუხეს ახალი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემა და დაბადების აქტის ჩანაწერში სახელის სამწევრიანი სახელით შეცვლა;

დისკრიმინაციის აკრძალვის ჭრილში პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლების განმარტება მამის უფლება დეკრეტულ შვებულებაზე მიღებულ გადაწყვეტილებაში; საქართველოს საერთო სასამართლომ შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით შეავსო და დაავალა მოპასუხეს ახალი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემა მოსარჩელისთვის ანაზღაურებად დეკრეტულ შვებულების მიცემასთან დაკავშირებით;

საქართველოში მყოფი უცხოელების პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლება, რომელთაც საქართველოს ვიზის გაცემაზე უარი ეთქვათ, რადგანაც საქართველოში მათი ყოფნა საფრთხეს უქმნიდა სახელმწიფოს ინტერესებს. ვინაიდან მოსარჩელებს ასეთ შემთხვევაში არ მიუწვდებათ ხელი საიდუმლო ინფორმაციაზე, მათ არ შეუძლიათ თავისი არგუმენტები წარუდგინონ სასამართლოს. თითოეულ შემთხვევაში საერთო სასამართლომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის საფუძველზე მიიღო გადაწყვეტილება.

საიდენტიფიკაციო მონაცემების ცვლილების შეტანის თაობაზე იმ პირის მოთხოვნა, რომელსაც ქიურურგიული წესით არ აქვს სქესი შეცვლილი. საერთო სასამართლომ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად განმარტა, რომ პოსტოპერაციულ ტრანსგენდერებს შეუძლიათ ამტკიცონ კონვენციის მე-8 მუხლით გათვალისწინებული

პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლების დარღვევა, მათი სქესის სამართლებრივი აღიარების არ არსებობის საფუძველით.

რეკომენდაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლზე ეროვნული სასამართლოების ზემოთგანხილულ გადაწყვეტილებებში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებენ და არგებენ საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. ყველა ზემოაღნიშნული გადაწყვეტილება მიმართულია იქითკენ, რომ კონვენციით გარანტირებული უფლებები იყოს მაქსიმალურად უზრუნველყოფილი დადგენილი სტანდარტების ფარგლებში. შესაბამისად, ზემოთმოყვანილი გადაწყვეტილებები სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა მე-8 მუხლით გარანტირებული უფლებების დაცვისას ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა ანალოგიურად გამოიყენონ.

კონვენციის მე-10 მუხლთან მიმართებით განხილული იქნა:

საერთო სასამართლოების მიერ სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ საქმეებზე მიღებული გადაწყვეტილებები, რომლებშიც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის საფუძველზე დაწვრილებით განმარტებულია გამოხატვის თავისუფლების უფლების შინაარსი და მოცულობა; უფლებაში ჩარევის მართლზომიერების დადგენის კრიტერიუმები; სამართლებრივი წონასწორობის დადგენის მაგალითები გამოხატვის თავისუფლებასა და რეპუტაციას, გამოხატვის თავისუფლებასა და საზოგადოებრივი წესრიგისა და სასამართლოს ავტორიტეტის დაცვას შორის.

რეკომენდაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა გამოხატვის თავისუფლებაზე ეროვნული სასამართლოს ზემოთგანხილულ გადაწყვეტილებებში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლოები ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებენ და არგებენ საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. ყველა ზემოთმოყვანილ გადაწყვეტილებაში ეროვნული სასამართლოების მიერ კონფლიქტურ ინტერესებს შორის სამართლიანი წონასწორობა დაცულია „რელევანტური“ და „საკმარისი“ დასაბუთებით. შესაბამისად, სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ საქმეებზე მიღებული ზემოთმოყვანილი გადაწყვეტილებები სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა გამოხატვის თავისუფლების სფეროში ანალოგიურად გამოიყენონ.

კონვენციის მე-11 მუხლთან მიმართებით განხილული იქნა:

2014 წლის განაჩენი, რომელიც ეხება 2011 წლის 26 მაისის აქციის მშვიდობიანი მომიტინგეების ალყაში მოქცევისა და მათი მასობრივი დაკავების შესახებ უკანონო ბრძანების გაცემას. აღნიშნულ განაჩენში საერთო სასამართლომ შეკრების თავისუფლებაზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი სტანდარტები გამოიყენა. ეროვნულმა სასამართლომ აგრეთვე გაითვალისწინა ევროპის უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციისა და დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის მიერ მომზადებული მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებაზე სახელმძღვანელო პრინციპები. კერძოდ, ეროვნულმა სასამართლომ იმსჯელა შეკრების თავისუფლების შინაარსსა და მოცულობაზე, განმარტა თუ რა ჩაითვლება მშვიდობიან შეკრებად და რა პირობებში ჩაითვლება უფლების შეზღუდვა მართლზომიერად; სასამართლომ განიხილა სანქცირებული მიტინგის დროის გასვლის ფაქტორი, მომიტინგეთათვის საჭირო დროის და საშუალების მიცემის ვალდებულება და შეაფასა გამოყენებული ძალის (რეზინის ტყვიები, წიწაკისა და ცრემლსადენი გაზი) პროპორციულობა; მომიტინგეთათვის თავისუფლების აღკვეთა; პოლიციის მიერ პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის დაცვის აუცილებლობა; დაბოლოს, ზოგადი და კერძო პრევენციის მიზნებზე მსჯელობისას სასამართლომ მოიშველია ამ საკითხთან მიმართებაში ევროპული სასამართლოს მიდგომა და აღნიშნა, რომ განაჩენს მიზნად ჰქონდა მომავალში პოლიციის მიერ დემონსტრანტების გადამეტებული ძალის გამოყენებით დაშლის აღკვეთა.

რეკომენდაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა შეკრების თავისუფლებაზე ეროვნული სასამართლოს ზემოთგანხილულ განაჩენში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლო ევროპული სასამართლოს განმარტებებს მართებულად ციტირებს და არგებს საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. შესაბამისად, ზემოთმოყვანილი განაჩენი სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა შეკრების თავისუფლების სფეროში ანალოგიურად გამოიყენონ.

კონვენციის მე-18 მუხლთან მიმართებით განხილული იქნა:

2016 წლის განაჩენი, რომელშიც ეროვნულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ დაცვის მხარის პოზიცია, რომ ბრალდებულის სისხლისამართლებრივი დევნა პოლიტიკურად იყო მოტივირებული და სისხლისამართლებრივი დევნის დაწყებას საფუძვლად ედო პოლიტიკური ოპონენტების ნეიტრალიზება არ იყო გამყარებული საქმის მასალებით. საერთო სასამართლომ იხელმძღვანელა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი მტკიცების სტანდარტით.

რეკომენდაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესატყვისი პრაქტიკა კონვენციის მე-18 მუხლზე ეროვნული სასამართლოს ზემოთგანხილულ განაჩენში გამოყენებულია დეტალურად და მართებულად; საერთო სასამართლო ევროპული სასამართლოს არგებს საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს. შესაბამისად, ზემოთმოყვანილი განაჩენი სანიმუშოა და რეკომენდებულია, რომ საერთო სასამართლოებმა ანალოგიურად გამოიყენონ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა უფლებების შეზღუდვათა გამოყენების ფარგლებთან დაკავშირებით.

-
- ⁱ თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2016 წლის 11 თებერვლის გადაწყვეტილება, საქმე no. 2/13664-15.
- ⁱⁱ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 30 მარტის გადაწყვეტილება, საქმე no. 3/3312-14.
- ⁱⁱⁱ გადაწყვეტილების გვ. 2-3.
- ^{iv} თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2015 წლის 12 ნოემბრის განჩინება.
- ^v განჩინების გვ. 19-20.
- ^{vi} საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2010 წლის 3 თებერვლის განჩინება, საქმე no. ბს-201-195(კ-09).
- ^{vii} თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 28 სექტემბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10^ა/4134.
- ^{viii} განჩინების გვ. 6-7.
- ^{ix} *Idem.*
- ^x თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 30 ოქტომბრის განაჩენი, საქმე no. 1/2262-15.
- ^{xi} განაჩენის გვ. 20.
- ^{xii} *Idem.*
- ^{xiii} განაჩენის გვ. 21.
- ^{xiv} *Idem.*
- ^{xv} *Idem.*
- ^{xvi} *Idem.*
- ^{xvii} განაჩენის გვ. 22.
- ^{xviii} განაჩენის გვ. 12.
- ^{xix} *Idem.*
- ^{xx} განაჩენის გვ. 16.
- ^{xxi} *Idem.*
- ^{xxii} განაჩენის გვ. 41-42.
- ^{xxiii} განაჩენის გვ. 44.
- ^{xxiv} თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 6 ნოემბრის განაჩენი, საქმე no. 1/2981-15.
- ^{xxv} განაჩენის გვ. 37.
- ^{xxvi} განაჩენის გვ. 36.
- ^{xxvii} თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2016 წლის 2 ივნისის განაჩენი, საქმე no. 1/ზ-916-15.
- ^{xxviii} განაჩენის გვ. 35.
- ^{xxix} *Idem.*
- ^{xxx} *Idem.*
- ^{xxxi} განაჩენის გვ. 35-36.
- ^{xxxii} განაჩენის გვ. 42-43.
- ^{xxxiii} თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2014 წლის 18 მარტის განაჩენი, საქმე no. 1/4062-13.
- ^{xxxiv} თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 15 ოქტომბრის განაჩენი, საქმე no. 1/2160-15.
- ^{xxxv} თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 26 ივნისის განაჩენი, საქმე no. 1/6258-14.
- ^{xxxvi} განაჩენის გვ. 3.
- ^{xxxvii} განაჩენის გვ. 4.
- ^{xxxviii} განაჩენის გვ. 7-8.
- ^{xxxix} განაჩენის გვ. 8-9.
- ^{xl} განაჩენის გვ. 12-13.

-
- xii განაჩენის გვ. 13.
- xiii განაჩენის გვ. 13-14.
- xiii განაჩენის გვ. 14.
- xliv განაჩენის გვ. 10-11.
- xlv თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 15 ოქტომბრის განაჩენი, საქმე no. 1/2160-15.
- xvi განაჩენის გვ. 22.
- xvii განაჩენის გვ. 19.
- xviii *Idem.*
- xlix განაჩენის გვ.21-22.
- ¹ განაჩენის გვ. 23.
- li განაჩენის გვ. 25.
- lii განაჩენის გვ. 22.
- liii განაჩენის გვ. 22-24.
- liv განაჩენის გვ. 25.
- lv თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2016 წლის 12 იანვრის განაჩენი, საქმე no. 1/2522-15.
- lvi განაჩენის გვ. 2.
- lvii განაჩენის გვ. 5-6.
- lviii განაჩენის გვ. 10.
- lix განაჩენის გვ. 11.
- lx განაჩენის გვ. 12-13.
- lxi თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 6 ივნისის განაჩენი, საქმე no. 1/4750-15.
- lxii განაჩენის გვ. 2-3.
- lxiii განაჩენის გვ. 14.
- lxiv განაჩენის გვ. 14-15.
- lxv განაჩენის გვ. 15.
- lxvi განაჩენის გვ. 16.
- lxvii *Idem.*
- lxviii განაჩენის გვ. 17.
- lxix გორის რაიონული სასამართლოს 2016 წლის 6 სექტემბრის განაჩენი, საქმე no. 1/257-16.
- lxx იხ. პუნქტები 4.23 et seq.
- lxxi განაჩენის პუნქტი 4.36.
- lxxii თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2013 წლის 27 ნოემბრის განჩინება აღკვეთის ღონისძიების გაუქმების ან შეცვლაზე უარის თქმის შესახებ, საქმე no. 1/3107-13.
- lxxiii განჩინების გვ. 3.
- lxxiv იხ. მაგ., თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2015 წლის 20 ნოემბრის განჩინება, საქმე no. 1გ-1861-15, გვ. 3; თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2013 წლის 25 ივნისის განჩინება, საქმე no. 1/70-13, გვ. 3; სამტრედიის რაიონული სასამართლოს 2014 წლის 29 ივლისის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10/ა-12, გვ. 4; სამტრედიის რაიონული სასამართლოს 2014 წლის 18 აგვისტოს განჩინება აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ, საქმე no. 10/ა-40-14, გვ. 4-5.
- lxxv იხ. მაგ., თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2015 წლის 20 ნოემბრის განჩინება, საქმე no. 1გ-1861-15, გვ. 4; თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2013 წლის 25 ივნისის განჩინება, საქმე no. 1/70-13, გვ. 3; თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 7 მაისის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10ა/2017, გვ. 4; თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 3 დეკემბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10ა/5186, გვ. 3; ფოთის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 27 თებერვლის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, გვ. 4.

აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის შესახებ, საქმე no. 1/953-13, გვ. 2; თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 23 აპრილის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10ა/2035, გვ. 11.

^{lxxxix} თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2014 წლის 6 ნოემბრის განჩინება, საქმე no. 1/გ-1119-14, გვ. 3-4; თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 23 მარტის განჩინება, საქმე no. 1გ/482, გვ. 6; ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 21 დეკემბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10/ა-243, გვ. 7; ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 30 სექტემბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10/ა-200, გვ. 4; ბათუმის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 29 ნოემბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10/ა-618, გვ. 4; ხელვაჩაურის რაიონული სასამართლოს 2016 წლის 28 აგვისტოს განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, გვ. 7.

^{xc} თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2013 წლის 26 იანვრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10ა/254-13.

^{xci} გვ. 3-4.

^{xcii} ბათუმის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 23 მარტის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10/ა-10; საქმე no. 10/ა-11.

^{xciii} განჩინების გვ. 8.

^{xciv} თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2013 წლის 18 დეკემბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10ა-6810-13.

^{xcv} გვ. 6-7.

^{xcvi} იხ. აგრეთვე თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2013 წლის 22 ივლისის განჩინება აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის შესახებ, საქმე no. 1/953-13.

^{xcvii} განჩინების გვ. 2.

^{xcviii} თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2013 წლის 27 ნოემბრის განჩინება აღკვეთის ღონისძიების გაუქმების ან შეცვლაზე უარის თქმის შესახებ, საქმე no. 1/3107-13.

^{xcix} განჩინების გვ. 2.

^c რუსთავის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 3 ოქტომბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, გვ. 6.

^{ci} თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2015 წლის 28 იანვრის განჩინება, საქმე no. 1გ-93-15, გვ. 5; თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2013 წლის 25 ივნისის განჩინება, საქმე no. 1/70-13, გვ. 3; თეთრიწყაროს რაიონული სასამართლოს 2016 წლის 2 თებერვლის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმის no. 10ა/6-16, გვ. 12.

^{cii} თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2013 წლის 22 ივლისის განჩინება აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის შესახებ, საქმე no. 1/953-13, გვ. 2.

^{ciii} თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2013 წლის 25 ივნისის განჩინება, საქმე no. 1/70-13.

^{civ} გვ. 3.

^{cv} თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 19 ივნისის განჩინება, საქმე no. 1/1373-15.

^{cvi} განჩინების გვ. 5-6.

^{cvi} განჩინების გვ. 6-7.

^{cviii} თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 23 მარტის განჩინება, საქმე no. 1გ/482.

^{cix} იხ. მაგ., თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2015 წლის 6 იანვრის განჩინება, საქმე no. 1გ/03, გვ. 5; თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2015 წლის 28 იანვრის განჩინება, საქმე no. 1გ/85-15,

-
- ლონისძიების გამოყენების შესახებ, საქმე no. 10/ა-14-15, გვ. 4.
- ^{cxviii} თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2015 წლის 6 იანვრის განჩინება, საქმე no. 1გ/03.
- ^{cxvix} განჩინების გვ. 4-5.
- ^{cxl} თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 28 სექტემბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10^ა/4134.
- ^{cxli} განჩინების გვ. 6.
- ^{cxlii} განჩინების გვ. 7.
- ^{cxliii} განჩინების გვ. 8.
- ^{cxliv} *Idem.*
- ^{cxlv} თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2014 წლის 5 მაისის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10ა/3042-14.
- ^{cxlvi} განჩინების გვ. 3-4.
- ^{cxlvii} თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამომიებო და წინასასამართლო სხდომის კოლეგიის 2016 წლის 19 მარტის განჩინება.
- ^{cxlviii} განჩინების გვ. 12.
- ^{cxlix} თბილისის სააპელაციოს სასამართლოს საგამომიებო კოლეგიის 2016 23 მარტის განჩინება, საქმე no. 1გ/482.
- ^{cl} განჩინების გვ. 5.
- ^{cli} განჩინების გვ. 4.
- ^{clii} განჩინების გვ.5.
- ^{cliii} თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2015 წლის 11 სექტემბრის განჩინება, საქმე no. 1გ/1372-15.
- ^{cliv} განჩინების გვ. 5.
- ^{clv} *Idem.*
- ^{clvi} თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2015 წლის 26 ნოემბრის განჩინება, საქმე no. 1გ/1869-15, გვ. 5.
- ^{clvii} შდრ. ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 10 ნოემბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10/ა-218, გვ. 4; ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 23 ნოემბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10/ა-226, გვ. 4.
- ^{clviii} თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამომიებო კოლეგიის 2015 წლის 7 ნოემბრის განჩინება საქმე no. 1გ/955-15.
- ^{clix} განჩინების გვ. 3.
- ^{clx} ბოლნისის რაიონული სასამართლოს 2015 წლის 26 თებერვლის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10/ა-4-15.
- ^{clxi} განჩინების გვ. 4.
- ^{clxii} თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამომიებო კოლეგიის 2015 წლის 7 ნოემბრის განჩინება საქმე no. 1გ/955-15, გვ. 3.
- ^{clxiii} ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 10 ნოემბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10/ა-218, გვ. 4; ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 23 ნოემბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10/ა-226, გვ. 4.
- ^{clxiv} ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 10 ნოემბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10/ა-218, გვ. 4.
- ^{clxv} ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 23 ნოემბრის განჩინება ბრალდებულის

სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10/ა-226.

clxvi განჩინების გვ. 4.

clxvii იბ. მაგ., სამტრედიის რაიონული სასამართლოს 2014 წლის 19 ნოემბრის განჩინება აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ, საქმე no. 10/ა-67, გვ. 3; სამტრედიის რაიონული სასამართლოს 2015 წლის 15 მარტის განჩინება აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ, საქმე no. 10/ა-18-15, გვ. 5.

clxviii რუსთავის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 3 ოქტომბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10ა-193-15.

clxix თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 14 მაისის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10ა/3185, გვ. 4; თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2013 წლის 22 ივლისის განჩინება აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის შესახებ, საქმე no. 1/953-13, გვ. 2;

clxx თეთრიწყაროს რაიონული სასამართლოს 2016 წლის 2 თებერვლის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10^ა/1-16, გვ. 12.

clxxi მცხეთის რაიონული სასამართლოს 2015 წლის 26 თებერვლის განჩინება აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10-ა/23-16, გვ. 3.

clxxii თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2015 წლის 6 იანვრის განჩინება, საქმე no. 1გ/03, გვ. 5.

clxxiii რუსთავის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 16 ნოემბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე.

clxxiv განჩინების გვ. 3.

clxxv *Idem.*

clxxvi სიღნაღის რაიონული სასამართლოს 2015 წლის 19 ოქტომბრის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ, საქმე no. 1/95-15, გვ. 6.

clxxvii განჩინების გვ. 4.

clxxviii განჩინების გვ. 4-5.

clxxix განჩინების გვ. 5.

clxxx განჩინების გვ. 5-6.

clxxxi თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2013 წლის 27 ნოემბრის განჩინება აღკვეთის ღონისძიების გაუქმების ან შეცვლაზე უარის თქმის შესახებ, საქმე no. 1/3107-13.

clxxxii განჩინების გვ. 8.

clxxxiii თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2013 წლის 11 ივლისის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე no. 10ა-3038-13.

clxxxiv განჩინების გვ. 9.

clxxxv ოზურგეთის რაიონული სასამართლოს 2015 წლის 21 ივლისის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე.

clxxxvi თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2013 წლის 25 ივნისის განჩინება, საქმე no. 1/70-13, გვ. 3.

clxxxvii თბილისის საქალაქო სასამართლო სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2012 წლის 23 ნოემბრის განჩინება.

clxxxviii თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2013 წლის 11 დეკემბრის განჩინება, საქმე no. 1/5319-13.

clxxxix განჩინების გვ. 4.

cxc თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2014 წლის 5 მაისის განჩინება ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე, საქმე #10ა/3042-14.

cxci განჩინების გვ. 4.

cccxvii განაჩენის პუნქტი 4.39.

cccxviii თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 28 აპრილის განაჩენი, საქმე no. 1/2823-14.

cccxiix განაჩენის გვ. 4-5.

cccxxx განაჩენის გვ. 5.

cccxxi თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 15 ოქტომბრის განაჩენი, საქმე no. 1/2160-15.

cccxxii განაჩენის გვ. 11-12.

cccxxiii თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 27 ოქტომბრის განაჩენი, საქმე no. 1/1149-15.

cccxxiv განაჩენის გვ. 9.

cccxxv თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 29 იანვრის განაჩენი, საქმე no. 1/4503-14.

cccxxvi განაჩენის გვ. 13.

cccxxvii *Idem.*

cccxxviii გვ. 13-17.

cccxxix თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2016 წლის 30 მაისის განაჩენი, საქმე no. 1/1740-15.

cccxxx განაჩენის პუნქტი 2.19.

cccxxxi საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2016 წლის 6 ივნისის განაჩენი, საქმე no. 108აგ-16.

cccxxxii განაჩენის პუნქტი 7.

cccxxxiii თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2014 წლის 18 იანვრის განაჩენი, საქმე no. 1/3116-13.

cccxxxiv განაჩენის გვ. 5.

cccxxxv თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამომიებო კოლეგიის 2016 წლის 24 ივნისის განჩინება საჩივრის დაკმაყოფილების შესახებ, საქმე no. 1გ/1092.

cccxxxvi განჩინების გვ. 1.

cccxxxvii განჩინების გვ. 3.

cccxxxviii *Idem.*

cccxxxix განჩინების გვ. 4

cccxl *Idem.*

cccxli *Idem.*

cccxlii *Idem.*

cccxliiii განჩინების გვ. 5.

cccxliv განჩინების გვ. 6.

cccxlv განჩინების გვ. 6-7.

cccxlvi ოზურგეთის რაიონული სასამართლოს განჩინება საგამომიებო მოქმედების ჩატარების თაობაზე შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შესახებ.

cccxlvii განჩინების გვ. 4.

cccxlviii თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 30 მარტის გადაწყვეტილება, საქმე no. 3/3312-14.

cccxlix გადაწყვეტილების გვ. 1.

ccccl გადაწყვეტილების გვ. 2-3.

ccccli გადაწყვეტილების გვ. 7.

cccclii გადაწყვეტილების გვ. 8.

ccccliii *Idem.*

ccccliv გადაწყვეტილების გვ. 9.

cccclv გადაწყვეტილების გვ. 9 და 12.

cccclvi თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2015 წლის 12 ნოემბრის განჩინება.

-
- ccclvii განჩინების გვ. 19-20.
- ccclviii თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 15 თებერვლის გადაწყვეტილება, საქმე no. 3/4193-14.
- ccclix გადაწყვეტილების გვ. 3.
- ccclx გადაწყვეტილების გვ. 4.
- ccclxi გადაწყვეტილების გვ. 9.
- ccclxii გადაწყვეტილების გვ. 9-10.
- ccclxiii გადაწყვეტილების გვ. 10-11.
- ccclxiv გადაწყვეტილების გვ. 11.
- ccclxv *Idem.*
- ccclxvi გადაწყვეტილების გვ. 8.
- ccclxvii გადაწყვეტილების გვ. 11.
- ccclxviii გადაწყვეტილების გვ. 12.
- ccclxix *Idem.*
- ccclxx *Idem.*
- ccclxxi *Idem.*
- ccclxxii იხ. გვ. 13 *et seq.*
- ccclxxiii გადაწყვეტილების გვ. 14.
- ccclxxiv გადაწყვეტილების გვ. 15.
- ccclxxvccclxxv თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 25 დეკემბრის გადაწყვეტილება, საქმე no. 3/6271-15.
- ccclxxvi გადაწყვეტილების გვ. 10-11.
- ccclxxvii გადაწყვეტილების გვ. 13.
- ccclxxviii *Idem.*
- ccclxxix თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2016 წლის 22 მარტის გადაწყვეტილება, საქმე no. 3/184-16.
- ccclxxx გადაწყვეტილების გვ. 12.
- ccclxxxi თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 8 დეკემბრის გადაწყვეტილება, საქმე no. 3/7691-15.
- ccclxxxii გადაწყვეტილების გვ. 2-3.
- ccclxxxiii გადაწყვეტილების გვ. 6.
- ccclxxxiv *Idem.*
- ccclxxxv გადაწყვეტილების გვ. 8.
- ccclxxxvi გადაწყვეტილების გვ. 8-9.
- ccclxxxvii თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 11 თებერვლის გადაწყვეტილება, საქმე no. 2/13664-15.
- ccclxxxviii გადაწყვეტილების გვ. 20.
- ccclxxxix გადაწყვეტილების გვ. 29-30.
- ccxc თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2016 წლის 22 იანვრის დადგენილება, საქმე no. 4/8722-15.
- ccxc i დადგენილების გვ. 5.
- ccxc ii დადგენილების გვ. 6-7.
- ccxc iii დადგენილების გვ. 8.
- ccxc iv თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2014 წლის 27 თებერვლის განაჩენი, საქმე no. 1/5319-13 და no. 074270513801.
- ccxc v განაჩენის გვ. 57.
- ccxc vi განაჩენის გვ. 58.
- ccxc vii *Idem.*
- ccxc viii *Idem.*
- ccxc ix *Idem.*
- cd განაჩენის გვ. 58-59.

-
- cdi განაჩენის გვ. 59.
cdii *Idem.*
cdiii *Idem.*
cdiv განაჩენის გვ. 59-60.
cdv განაჩენის გვ. 60.
cdvi განაჩენის გვ. 60.
cdvii განაჩენის გვ. 61.
cdviii *Idem.*
cdix *Idem.*
cdx *Idem.*
cdxi განაჩენის გვ. 62.
cdxii *Idem.*
cdxiii *Idem.*
cdxiv განაჩენის გვ. 62-63.
cdxv განაჩენის გვ. 63.
cdxvi *Idem.*
cdxvii *Idem.*
cdxviii განაჩენის გვ. 64.
cdxix *Idem.*
cdxx განაჩენის გვ. 64-65.
cdxxi განაჩენის გვ. 65.
cdxxii *Idem.*
cdxxiii *Idem.*
cdxxiv *Idem.*
cdxxv განაჩენის 66-68.
cdxxvi თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 24 მარტის განაჩენი.
cdxxvii განაჩენის პუნქტი 4.6.
cdxxviii განაჩენის პუნქტი 4.7.